

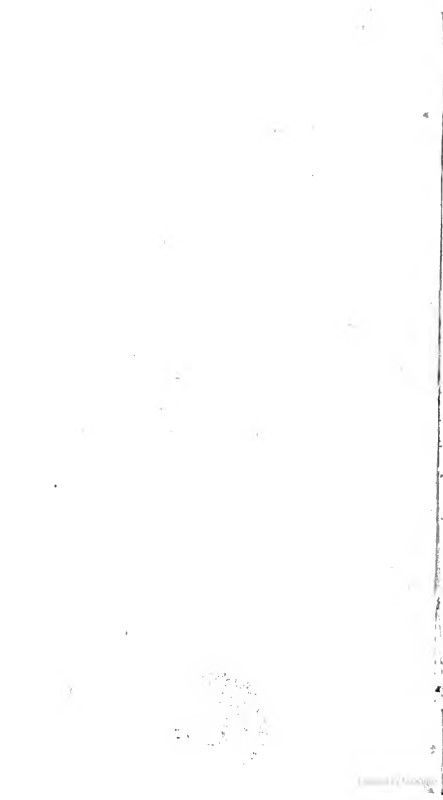

9. 2. 179

J. H. 2. 179

~~A. 3~~

21
Aug 12 1874
T. 113 1

THEOPHILI CHRISTOPHORI
HARLES.

INTRODVCTIO

IN

HISTORIAM LINGVAE
GRAECAE

TOMI POSTERIORIS
PARS SECVNDA

EDITIO ALTERA EMENDATIO ET AVCTIOR

ALTENBVRGI
IN OFFICINA LIBRARIA RICHTERIA
c1519CCLXXXV.

Q. V. 1000

Q. V. 1000

Q. V. 1000

Q. V. 1000

C A P V T II

SECTIO I.

DE INTERPRETIBVS GRAECIS VETERIS TESTAMENTI LIBRIS- QVE ECCLESIASTICIS, ET APO- CRYPHIS*) SIVE SPVRIIS ET PROHIBITIS

§. I.

DE SEPTVAGINTA VEL POTIVS ALEXANDRI- NIS INTERPRETIBVS

1. **S**ecundum *Aristaeam* siue *Aristaeum*, rex Aegyptiorum Philadelphus, qui cum patre Ptolemaeo Lagi aliquamdiu regnavit, adhortante Demetrio Phalareo, Hierosolymam legatos misit Aristaeam et Andream, ἀρχισωματοφύλακα, ad Pontificem Iudaeorum, Eleazarum, a quo et codicem sacrum Hebraeum peterent, et LXXII. viros linguarum hebraeae graecaeque peritos, qui pandectas sacras conuerterent in graecam linguam.
Rex

*) Conf. *Christian. Frid. Schmidii* historia antiqua et vindicatio canonis sacri V. et N. T. Lipsiae 1775.
8. §. 274. sqq.

2 DE LXX. INTERPRETIBVS GRAECIS

Rex enim bibliothecam, cui adornandae praeficebat Demetrium, instruxit, et omnis generis libros vndecumque conquisivit. Illi LXXII. promti paratique venisse atque sub auspiciis Demetrii Phalerei inchoasse, et perfecisse dicuntur interpretationem graecam. Demetrius autem quum XXIII. annos in Aegypto commoraretur, ab anno secundo CXVIII. Olympiados vsque ad secundum CXXIII. Olymp. *Isaac Vossius* in libro de LXX. Interpretibus, eorumque translatione et Chronologia, Hagae Comitum 1661. 4. Cap. II. et III. patris sui Gerardi Vossii sententiae, (in libr. de historicis graecis, Libr. I. cap. 12. subscribit, versionem sacrorum librorum, curante Demetrio Phalereo, factam esse illo tempore, quo simul regnassent Ptolemaeus Lagi eiusque filius Philadelphus, atque illos homines venisse Aegyptum, pag. 8. demonstraturus est, extremo Ptolemaei Lagidae biennio. At *Hody* in libro mox memor. minore Cap. II. et VII. argumenta rationesque Vossii atque aliorum grauitur impugnavit; idemque cap. 7. §. 20. sq. aliorum suspensiones docte examinat: quem fere sequitur *Cellar.* in disp. de LXX. interpretibus Halae Magd. 1700. 4. *Walton* in Prolegom. V. pag. 34. ed. Londin. anno ante Christ. nat. 277. adferit illorum aduentum. Idem *Vossius* Cap. IV. it. in Adpendice ad librum de LXX. interpretibus, ibid. 1663. 4. et in Observationum ad Pompon. Melam adpendice, Londini 1686. 4. nec non *Sim. de Magistris* in apologia sententiae patrum de LXX. versione, adiecta *Danieli secundum septuaginta ex tetraplis Origenis primum edito e singulari codice Cbifiano*, Romae 1772. fol. atque *Alexius a S. Aquin.*

S. Aquilino Carmelita excalceatus, Theol. D. et Prof. LL. OO. in vniuersitate Heidelbergensi in libro: *Pentateuchi Hebraeo-Samaritani praestantia in illustrando et emendando textu masorethico ostensa etc.* Dessau. Lipsiae et Heidelbergae 1783. 8. *Aristaei historiam de LXX. interpretibus, quoniam per 1500 annos illi non fuisset contradictum, (et tamen iam Hieronymus irrisit LXX. cellulas,) veram esse iudicarunt.* adde *A. G. Mascbii* praef. ad bibl. sacr. part. II. vol. II. pag. 10. qui nouam fabulae defensionem suscepit. Enimvero *Iosephus Ant. XXII, 2.* qui quidem *Aristaeae*, (si is vtrquam historiam illam scripserit, de qua statim plura disputabimus,) narrationem pressius sequitur, *Philo* in vita *Moseos* II. pag. 660, *Iustinus Martyr* in admonitione ad Graecos, et *Epiphanius* de mensuris et ponderibus, (vbi vide *Petauium* pag. 378. qui *Vossii* sententiam amplexus est,) in fabula illa ornanda atque explicanda, inter se valde dissident: quorum dissensum, vel potius discidium *Eichborn* V. cl. Professor nunc *Gottingensis*, in parte prima libri inscripti, *Repertorium fur Biblische und Morgenländische Litteratur*, part. I. pag. 266. sqq. ita componit, vt statuatur, illorum diuersas opiniones ex duplici fonte manasse. Is nimirum putat, alterum fontem fuisse Iudaeum quemdam, eumque extra Aegyptum probabiliter in Iudaea viuentem, et abusum *Aristaeae* nomine, post Iesum *Siracidem*, qui circiter a. ante C. N. 140. vixit, immo post *Philonem* illam historiolum effinxisse, quem sequutus esset *Iosephus*: alterum autem fontem fuisse famam quamdam, siue traditionem *Alexandrinam*, quam *Philo* amplexus fuerit, ex pia frau-

de ortam, vt diuina origo atque inspiratio eoque maior fides pararetur interpretationi: tum Iustinum Martyrem, arbitratur, vtramque opinionem coniunxisse, et singulis interpretibus LXXII. cellulas totque codicis hebraei exemplaria adsignasse; denique Epiphanium ornasse et perfecisse fabulam, fingendo 36. cellulas, quae binos continuisset interpretes, et vnum codicem hebraeum, sed dissectum, inter illos diuisum fuisse. At quis non videt, ea praecipue, quae Iustinus Martyr et Epiphanius narrant verbis amplissimis, aniles sapere fabellas?

2. Huius vero narrationis de conuentu et interpretatione LXXII. (septuaginta, vt numerus sit rotundus, vulgo numerantur,) virorum fundamentum esse vidimus cum Alexandrinam famam, tum in primis Aristaei libellum: quem genuinum esse, *Vossius* libr. mem. Cap. III. pag. 9. *Walton* in apparatu critico, siue Prolegom. IX. §. 4. pag. 55. Vol. I. Bibliorum Polyglott. Londin. 1657. fol. tum editor Danielis secundum septuaginta Romanus, (de quo postea,) in dissertatt. praemissis a pag. 309 — 650. Alexius a S. Aquilino, modo memoratus, alique contendunt. Maiore tamen iure illam traditionem, quamuis magnam et veri et antiquitatis prae se ferat speciem, ipsumque Aristaeae librum in dubium vocarunt *Ludou. Viues* in August. de Ciuit. Libro XI. cap. 42, suspicatus, ab aliquo recentiore, forsan Iudaeo, confictam esse illam Aristaei historiolum; *Ios. Scaliger* ad an. Euseb. 1734. qui a Iudaeis Alexandrinis confarcinnatam illam, et librum esse supposititium pronunciauit, in primis vero, vt alios silentio praeter-

praetermittam, veteris traditionis vim atque auctoritatem equis viris oppugnarunt *Humphredus Hody* in dissertatione contra historiam *Aristaeae* de LXX. interpretibus, in qua probatur, illam a Iudaeo aliquo confictam fuisse ad conciliandam auctoritatem versioni graecae, et *Isaaci Vossii* aliorumque, defensiones eiusdem examini subiiciuntur, *Oxonii* et *Londini* 1685. 8. et in libro docto de bibliorum textibus originalibus, versionibus graecis etc. *Libr. I. p. 1 — 89.* *Oxon.* 1705. fol. atque *Ant. van Dale* in diss. super *Aristaea* de LXX. interpretibus, *Amstel.* 1705. 4. in quorum sententiam plurimi Criticorum in praesenti transire solent. *) Attamen *Ioannes Ernestus Faber*, Professor quondam *lenensis*, in *Disput. I.* vbi quaedam contra *Hody* monet, inscripta: *Descriptio Commentarii in septuaginta interpretes*, *Gottingae* 1768. pag. 10. suspicatur, LXX. illis viris, qui vulgo auctores feruntur, ab *Alexandrinis*, religione et reuerentia codicis *hebraei* plenis, quo tempore sermonis *hebraici* vsus ad interitum properaret, curam legis *Mosaicae* in *graecam* linguam conuertendae commissam esse: eos autem non ipsos versionem perfecisse, sed quinque viris ex medio suo, quos existimassent huic operi maxime idoneos, hunc laborem iniunxisse: quorum absolutam translationem quum LXX. viri adprobassent,

A 3

reli-

*) Conf. *Io. Christoph Dorn* bibliothecam theologicam criticam, *Francof. et Lips.* 1721. 8. cap. V. de versionibus bibliorum graecis, eorumque praecipuis editionibus pag. 678. sqq. inprimis cel. *Eichborn* *Einleitung ins alte Testament.* tom. I. cap. III. sect. 2. §. 161. sqq.

reliquos libros sacros per alios homines e medio suo delectos, non ita multo post, fortassis Ptolemaei Philometoris aetate, quando templum Heliopolitanum aedificaretur, graece conuertendos curasse. Ita, putat, versionem, quae populi iussu instituta esset, publicam auctoritatem obtinuisse: Numerum vero operi praefectorum a concilio a Mose olim constituto, eiusque formam referente senatu Hierosolymitano, forsitan quoque ex alia quadam superstitione, et translatorum numerum a quinque Mo-
sis voluminibus ductum videri: denique ex his perspicui, cur quidam Iudaei tradidissent, opus per quinque seniores esse confectos. Enimuero huic coniecturae tantum tribuendum esse iudico, quantum vagae fluxaeque suspitioni tribui solent sagaciores. Atque tanta illa veterum inconstantia in enarranda exornandaque origine, omnique historia ipsam rei falsitatem declarat.

Quoniam vero *Aristaeae* frequens mentio facta est, editiones, sub nomine illius, quae circumferuntur, adhuc indicabo.

Aristaeae de legis divinae ex hebraica lingua in graecam translatione per septuaginta interpretes absoluta historia nunc primum graece edita (ab *Simone Schordio*) cum conuersione latina, *) auctore *Matthia Garbitio*, (professore linguae graecae in Vniuersitate Tubingensi,) Basileae per Io. Oporinum 1561. 8. cum variis lectionibus. Haec editio recusa gr. et lat. cura *I. A. Fabricii*, cum Io-
sepho-

*) *Matthiae Palmerii* versio latina iam antea facta modo separatim, modo aliis operibus adiuncta saepius edita est.

sepho, Colon. (Lipsiae) 1691. et ed. Hauerkam-
pianae Iosephi fol. basis est reliquarum.

Aristaeae historia LXX. interpretum (graece et
cum latina Gabritii versione locis quibusdam emen-
data). Accessere veterum testimonia de eorum
versione, Oxon. 1692. 8. — graece et lat. apud
Hodium, loco mem. et apud van Dale, l. cit. pag.
229. Dicendi genus antiquitatem redolens, fidem-
que mire celebrat Casaubonus apud Waltonum l.
mem. Confer quoque *I. A. Fabricii* B. Gr. Vol. III.
Libr. III. Cap. XIII. pag. 661. sqq. ed. nou. De
Aristaeae, aetate τῶν LXX. et reliquis interpreti-
bus graecis etc. multa, potissimum contra Vossi-
um, disputantur, in Disquisitionibus criticis de
variis per diuersa loca et tempora biblicorum edi-
tionibus etc. Londin. 1684. 4. Cap. XIV. sqq.

3. Aliae quaestiones ortae sunt, quarum ex-
plicatio viros doctos valde torfit, et in diuersas
traxit sententias. Equidem non diu versabor in
inquisitione opinionum, num graeca, quae adhuc
exstat, versio, prima fuerit; an alia quaedam an-
tiquior exstiterit, aut num ea, quam terimus, ge-
nuina sit; an, quae fuit opinio *Iac. Vsserii* in sin-
gulari libro de versione LXX. interpretum, cum
libri Estherae editione origenica et vetere graeca
altera. Londini 1655. 4. et Lipsiae 1694. 4. ver-
sio illa Pentateuchum solum complexa, in biblio-
theca Ptolemaei Philadelphi, quum Alexandriam
expugnaret Iulius Caesar, conflagrarit; postea
vero alia totius V. T. versio post quartum Ptole-
maei Philometoris annum a Iudaeo quodam con-
cinnata fuerit, et ab illo tempore Hellenistis fre-
quentata; an, vt *Serarius* opinatus est, versione

8° DE LXX. INTERPRETIBVS GRAECIS

priore LXX. interpretum deperdita, sub Herode noua totius veteris Testamenti fuerit condita, aut denique, ex mente *Aug. Pfcifferi* in *Critica sacra* cap. XI. sect. 2. Quæst. V. ex variis versionibus graecis confarcinata, atque interpolata. Quorum opiniones quum iam diu explosae sint a viris doctis, non diutius morabor lectores; sed breuitatis studiosos ablego ad *Fabricii* B. Gr. I. mem. pag. 658. 666. sqq. *Eichborn* l. c. §. 162. sqq. atque *Simonis* Introduct. in ling. gr. pag. 252. vbi plures, qui secus senserunt, recensentur.

Iam alia quaestio mota est: num Pentateuchus solus primum ab Alexandrinis Iudaeis, an omnes libri V. T. eodem tempore fuerint in linguam graecam translati. Fuerunt ab multis saeculis, qui posterius adfirmarent, in eorumque sententiam transiit *Georg. Io. Hencke* in disputat. sub praesidio Io. Henr. Michaelis, Halae 1709. habita, de usu LXX. interpretum in N. T. Prius vero plures verum esse statuerunt, ipse Pseudo-Aristaeus, Philo, Iosephus et multi alii euicerunt. v. *Hody* l. mem. Libr. II. et *Io. Aug. Stark* vol. I. libri, cuius est epigrapha, *Davidis, aliorumque poetarum hebraeorum Carminum Libr. V. ex Codd. MSS. et antiquis versionibus accurate recensuit, et commentariis illustrauit*, Regiomont. 1776. 8. vbi inter alia pag. 122. „vt in Palaestinenſium, ait, Iudaeorum Synagogis a primis inde post captiuitatem babylonicam temporibus ad Antiochum Epiphanem, solus Pentateuchus lectus est; ita quoque in Synagogis in Aegypto stabilitis, libri mosaici tantum antiquitus recitati sunt; vbi vero prophetarum volumina Palaestinenſes praelegerunt, Alexandrini ad reliquos

quos libros graece transferendos manum appulerunt, donec tandem vniuersus V. T. codex in graecum idioma transferretur, et hoc quidem temporibus valde diuersis factum est." Idem postea docet, a Iudaeis Palaestinis et deinceps a Christianis, aut culpa atque ignorantia librariorum quaedam corrupta, aut ab Alexandrinis ipsis immutata esse: atque pag. 105. aliquot dat praecepta, quae criticum oporteat in explicandis tam LXX, quam reliquorum graecorum interpretum tenere. Equidem cum *Humphredo Hodio* l. niem. *Bosio* in Prolegom. ad edit. LXX. interpretum, *Carpzou.* in Critica S. V. T. Part. II. C. II. §. 3. in primis *Fabricio* in B. Gr. libr. mem. p. 665. 669. sqq. *Simonis* in Introductione in linguam gr. pag. 249, vbi de LXX. interpret. vberius agit, et pag. 255. plures laudat scriptores, qui in hoc argumento versati sunt, aliisque verisimillimum esse arbitror, versionem illam vniuersorum librorum antiqui foederis neque a LXX. illis fabulosis hominibus, neque integrum eodem tempore, neque studio communi, quum stilus in Pentateucho et reliquis libris sit admodum diuersus, neque iussu Ptolemaei regis; sed a Iudaeis aliquot Alexandrinis priuato studio, eoque diuerso, in diuersis V. T. libris, et tempore, quamquam haud omnino definiendo, non adeo multum diuerso in gratiam hebraicae linguae rudium fuisse adornatam. Ex prologo tamen Siracidis nepotis constat, libros propheticos iam sub Euergete, Philometoris successore fuisse in linguam graecam conuersos. Conf. *Ernesti* Institut. interpr. N. T. pag. 160. edit. III. *M. Sam. Traugott Mücke* in exercitatione historica de origine versio-

nis LXX. interpretum Züllichau 1789. 8. Pentateuchum, censet, fuisse primum sub duobus prioribus Ptolemaeis a Iudaeis Alexandrinis concedentibus Iudaeis Hierosylimatinis, versam, absolutam vero versionem censurae summi sacerdotis et collegii Sanhedrin subiectam, et, facta adprobatione, regi propositam, hinc ortum nomen *versionis* LXX. *seniorum*; reliquos denique libros serius esse additos. Sed conf. Erlang. ephem. litt. a. 1789. pag. 375. sqq. et A. L. Z. a. 1792. nr. 319. m. Dec.

4. Ex textu hebraeo, non Samaritano *) concinnasse illos interpretes suam versionem, et codice non punctato **) vfos fuisse, ex aberrationibus et mendosa, quam supposuerunt, punctatione atque lectione indeque deprauato sensu, *Hottingerus* in thesauro philol. pag. 354. sqq. *Vossius* de LXX. interpret. Cap. VI. *Stark* et *Simonis* l. mem. ostendunt: aliis, quos *Simonis* pag. 250. iam excitat, licet dissentientibus.

Nostra tantummodo aetate, quae controuersiae ingenia atque industriam doctorum hominum exercuerint, paucis iudicabo. Opinionem, quam homines sagaces iam fouerant, recoxit nuper, atque ornauit cl. *Hassenkamp* de Pentateucho LXX. interpretum graeco, non ex hebraeo, sed Samaritano textu conuerso, Rinteln 1765. 4. et in libr.

*) Samaritano textui primas dat *Alexius* a S. Aquilino, l. cit.

**) Ex codice hebraeo *punctato* interpretes LXX. translisse, adfirmavit *Fourmont* in Geschichte der Koen. Acad. der schönen Wissensch. zu Paris, Part. VII. p. 240. ex interpretatione *Gottschediae*, quae quidem paucis, at acute, refutauit illum.

Hbr. Der entdeckte wahre Ursprung der alten Bibel Uebersetzungen. Mindae 1775. 8. pag. 163. sqq. (Conf. *Ernesti* nou. biblioth. Theol. vol. V. ac tom. VI. part. IV. p. 379. atque in illius sententiam transit *Datbe* in praefatione ad *Briani Waltoni* prolegomena in *Biblia Polyglotta*, Lips. 1777. 8. nec non *Franc. Volkm. Reinhard* in II. diss. historico-criticis de versionis Alexandrinae auctoritate et vsu in constituenda libror. hebraic. lectione genuina, Witteb. 1777. (cuius I. diss. censuram compara in *Anzeigen v. Beurtheilungen akademischer und anderer kleiner Schriften*, Vol. II. *Noribergae* 1778.) arbitratus, versionem graecam *Pentateuchi*, tempore regis *Ptolemaei* factam, interiisse, eamque, quam nunc habemus ex textu *Samaritano* esse confectam: reliquos libros V. T. non sub *Antigono Epiphanae*, quae *Hodii* sententia fuerat, sed sensum ab hominibus priuatis in vsu priuatum ex codd. priuatis, i. e. non admodum bonis esse translatos, adde *Eichborn* *Bibliothek der bibl. Literatur* part. III. p. 315. et *Einleitung ins A. T. I. c.* At cl. *Tychsen*, Professor LL. OO. in Vniuersitate quondam *Bützow*, nunc *Rostoch.* non solum in disput. de *Pentateucho* hebraeo *Samaritano*, ab hebraeo eoque *massorethico* descripto exemplari, *Buezouiae* 1765. 4. contrariam sententiam declarauit, vsuque negauit criticum veterum interpretum in emendando textu hebraeo; sed etiam antea nouam et singularem exclusit opinionem, arbitratus, legatos quidem ad *Tudaeos* a *Ptolemaeo Philadelpho* missos esse, eosdemque accepisse codicem; at negat, codicem fuisse hebraeum, sed hebraeo-graecum, h. e. graecia

graecis litteris scriptum: vnde Iudaei Alexandrini vetus testamentum sensim reddidissent graece. Epigraphe autem libri haec est:

Olaui Gerhardi Tychsen Tentamen de variis codicum hebraeorum V. T. MSSorum generibus a Iudaeis et non Iudaeis *descriptis*; eorum in classes certas distributione, et antiquitatis et bonitatis charactere, Rostochii 1772. 8. Ad eiusmodi codd. hebraeo-graecos non modo graecam τῶν LXX. et syriacam versionem, sed etiam ipsas chaldaicas paraphrases esse compositas, atque in nota pag. 55. putat, regem doctissimum, qualis erat Ptolemaeus, sine negotio et interprete, hebraica, simulac characteribus sibi notis, et ad vulgarem pronunciationem accommodatis fuissent rescripta, intelligere potuisse. Me quidem huic liti non immiscebo; nec tamen opinio Tychsenii diu libera fuit ab oppugnationibus doctorum hominum, Dathæ, Michaelis, Brunsi, aliorumque, (v. *Ernesti* nouiss. biblioth. theol. tom. II. part. IV. n. 7. et part. V. n. 6. atque *Io. Dau. Michaelis* biblioth. Orient. Part. V.) Is vero suam pristinam sententiam tuitus, grauem scripsit Apologiam: *Befreytes* Tentamen von den Einwürfen Bruns, Dathæ, Michaelis und anderen mehr, wobey zugleich eine genaue Beschreibung der seltenen Mantuanischen Bibel-Ausgabe geliefert wird, Rostoch. et Lipsiae 1774. 8. Tum edidit *Ersten Anhang* zu seinem befreyten Tentamen etc. Rostoch. 1776. 8. (conf. doctam censuram in Berol. bibl. vniuersali Germ. vol. 34. part. I. a. 1778.) Grauitur vero respondet, argumentaque Tychseniana copiose persequitur et diluit *Stark* in libro mem. Sect. IV. pag.

pag. 79. — 96. Improbatur quoque et cl. *Tychsenii* suspicionem et priscam de Aristaeo narrationem, multaque bene selecta, quae ad historiam τῶν LXX. pertinerent, collegit cl. *Sebastian Seemiller* Doctor et Prof. Ingolstadt. in progr. I. de graecis biblicorum V. T. versionibus Ingolstadtii 1787. progr. II. 1788. 4. — Ad historiam quoque versionis illius et controuersiae inde ortae pertinent: Dissertation sur l'histoire de la Version des Septante, dans la quelle on donne un précis de ce que le Historiens Juifs, les peres de l'église et les anciens auteurs ecclesiastiques nous ont enseigné, touchant cette Histoire, et l'on discute les objections, que l'on y a opposées, par un religieux Benedictin de la Congregation de St. Vanne et de St. Hydulphe. Colmar. 1781. 8. — Contra hanc diss. editum est: Examen impartial d'une dissertation nouvelle sur la Version des Septante, tendante à confirmer les Sentiment commun des Sts Peres et des anciens Docteurs, qui jusqu' au XVIIe Siecle ont reconnu les LXX comme Traducteurs, non seulement du Pentateuche, mais encore de tous les autres Livres de la Bible hébraïque; avec quelques Observations, entre lesquelles se trouvent deux decouvertes nouvelles, dont l'une, éclaircissant un texte de l'historien Ioseph, repond à l'Objection qu' on a prétendu en tirer, et l'autre, convertissant, en preuve l'objection prise de la diversité du style dans les différentes parties de cette version, achève d'assurer aux LXX la Version entière des divines écritures. Par M. *Laurent Etienne Rondet*, interprete de Langues saintes, et auteur de l'Abregé du

du Commentaire de Dom *Calmet* sur la sainte Bible. à Paris, chez Desprez. 1783. 8. et 4. Idem Rondet in eodem Abregé etc. tom. I. recudi fecit Dissertation de Dom *Calmet* sur la Version des Septante. — *Carol. Lud. Ziegler*, in praesenti, Prof. theologiae in vniuersitate Rostochiensis, in: Theologische Abhandlungen, vol. I. Gottingae 1790. 8. dedit vltimo loco Obseruat. in librum Iudicum ex aetate heroica ductas, vna cum iudicio de graecis versionibus earumque discrepantiis a textu, quem vocant, originali. In illa igitur sectione versionem libri Iudicum Alexandrinam ducit tolerabilem; peiorem quidem, quam in Pentateucho et Salomonis Prouerbiis, at meliorem, quam in multis reliquis; versionem esse putat plenam locorum, e quibus non solum ignorantia interpretis, sed etiam defectus sensus communis cognoscatur. In notis ostendit Zieglerus originem versionis graecae; tum explicat contextum et nonnullas illustrat libri narrationes.

5. Quamquam praestantiam atque vtilitatem versionis illius haud negamus, immo potius post haec celebrabimus: tamen tantam, quantam Alexandrini quondam Iudaei, alique tribuerunt, auctoritatem illi nullus sobrius criticus vindicabit; multo minus, cum patribus quibusdam, quos dicunt, ecclesiasticis, aliisque putabit, interpretes illos diuino numine adflatos vertisse, aut, quod temerarium fuit *Isaaci Vossii* *) iudicium, versionis

*) Tum in dissertatt. de translatione LXX. interpretum, Hagae Comit. 1661. tum in Appendice ad librum de LXX. interpretibus, continente responsiones ad

nis illius *אֱלֹהֵינוּ* textui hebraico, tamquam a Iudaeis corrupto et interpolato, esse praefendam: at satis refutatus est a viris doctis, quibus quidem partim respondit; praeter eos, quos in margine nominaui, aliosque, adhuc commemorabo *Richardi Simonis*, Gallicanae ecclesiae theologi, opuscula critica aduersus Isaacum Vossium, anglicanae ecclesiae Canonicum. Defenditur sacer codex Ebraicus et b. Hieronymi tralatio, Edinb. 1685. 4. et Hieronymi le Camus, Theol Parisiensis, iudicium de nupera Isaaci Vossii ad iteratas P. Simonii obiectiones responsione, Edinburgi 1685. 4. Multis enim scatet naevis interpretatione illa graeca, et in Chronologia, aliisque locis saepe discedit a textu Hebraico, quod argumentum pluribus persequuti sunt *Hottingerus* in thesauro philolog. pag. 354. sqq. aliique, quos laudat *Simonis* in Introduct. pag. 251. Adde (*Max. Nagelii*) comment. argumenta quaedam calliditatis interpretum Alexandrinorum V. T. Altdorf. 1766. 4. — M. Io. Georg. Geret. Gymn. Onoldini Rect. commentation. historico-criticam de causis

ad obiecta aliquot Theologorum, Hagae Comit. 1663. 4. contra Hulsium, Schottanum et Hornium. conf. *Mich. Lilientals* Biblisch-exegetische Bibliothek. Reiomont, 1739. 1qq. part. I. p. 261. sqq. it. 202. sqq. pag. 257. sqq. etc. At Capellus quoque et Morinus parum abfuerant ab illius opinione. Adde *Christiani Kortbolts* libr. de variis scripturae editionibus. Kilon. 1686. 4. cap. IV. p. 51. sqq. praecipue §. 5 pag. 15. sqq. contra Bellarminum, adfirmantem, *reus LXX. peculiari modo Spiritum S. adfidentem habuisse, ne qua in re errarent, vt non tam interpretet, quam prophetae fuisse viderentur.*

caussis discrepantiarum versionis LXX. viralis a textu originali. Onoldi 1742. 8. *Koenneke* prolus. de causis versionis Alexandrinae ab archetypo dissensus, Magdeburg. 1771. 4.

6. Vtilitatem tamen, quam cum philologo, tum in primis critico sacro praestat, insignem homines eruditissimi tam lucidé declararunt, vt hodie paucos, nisi nimis obfuscatos, futuros esse putarem, qui secus sentiant. Scriptores enim N. F. qui loquutiones et verborum multorum significatus ab LXX. illis interpretibus mutuos sumserunt, integrumque illorum scribendi genus a nemine, nisi quis LXX. interpretes legerit, callide et adprime intelligi posse, viri doctissimi satis superque demonstrarunt. v. *Ernesti* Institutionem interpretis N. T. Part. II. cap. 7. Atque LXX. non mirius, quam reliquos graecos interpretes, de quibus paullo post disputaturus sum, interpreti adcurato, fabrioque et acuto critico vtriusque Foederis sacri, in locis praecipue dubiis, nisi, quod quidam nonnulli adfirmarunt, vnicum fere, saltem praecipuum subsidium adferre, vel nostra aetate adfatim est declaratum. Tam eos, quos iam laudavi, quam multos alios, vt silentio praeteream, paucos nominasse in praesenti sufficit. *Io. Fried. Fischeri*, Prolusiones de versionibus graecis librorum V. T. litterarum hebraicarum magistris, accessit prolusio, qua loci nonnulli verss. gr. oraculorum Malachiae illustrantur, emendantur, Lipsiae 1772. 8. quem librum vtilissimum, sacrarum pandectarum interpretes diligenter tractare debent. *I. Aug. Stark* Vol. I. Davidis Carminum Libr. IV. Sect. V, vbi etiam pag. 149. sq. de anti-
quis

quis graeci codicis sacri recensitionibus *Pampbili*, *Eusebii*, *Luciani* atque *Hesychii*, *) et pag. 163. de codd. quibusdam Parisiens. agit. — *Christian*, *Frid. Schmidii* disp. Versio Alexandrina optimum interpretationis librorum sacrorum praesidium, Specim. I. in epistolam Pauli ad Hebraeos, Lipsiae 1763. Spec. II. in epist. S. Iacobi cathol. ibid. 1764. *M. Francisci Volk. Reinhardi* Dissp. II. supra, in §. 4. laudat. vt *Pearsonii* praefationem paraeneticam, *L. Bosii* et *Grabii* Prolegomena ad editiones τῶν LXX. eosque bene multos, quos *Simonis* in Introduct. pag. 255. iam laudauit, in praesenti omittam. At caute omnino versandum est in vsu illorum LXX. et vero reliquorum graecorum interpretum critico ad textum hebraeum inde corrigendum: quam prudentiam grauititer, periteque commendat *M. Georg. Christian Knapp* in II. diss. de versione Alexandrina in emendanda lectione exempli Hebraei caute adhibenda, Halae Saxon. 1775. et 1776. **) Compara sobrium *Fabricii* iudicium in B. Gr. Libr. III. Cap. XII. Sect. 7. pag. 687, sqq. vol. III. vbi v. *Scharfenb.* et *Pfeifferi* notas.

7. Inter

*) De quibus praeter alios, vide *Fabr. B. Gr. III. p. 715.* ibique *Scharfenberg.* et *Iac. Vossium* in praef. p. **. signata ad Appendicem ad Librum de LXX. interpretibus. adde *Fabr.* diss. II. description. commentarii in LXX. interpretes, Gottingae 1769. 4.

**) Add. *D. Io. Saf. Smileri* epist. ad I. I. Griesbach. de emendandis graecis V. T. interpretibus, Halae 1770. 8. — *Cbr. Ern. Meerbeim* de graeca versione LXX. interpretum. Lipsiae 1754. 8.

7. Inter Codd. MSSos *) eminent duo, nempe *Vaticanus* et *Alexandrinus*, de quorum praestantia et praerogativa antiquitateque viri docti diuersimode iudicarunt. Codex *vaticanus*, qui tamen non integer est, vaticanae editionis auctoribus ante tempora Hieronymi exaratus esse videtur. Codicem autem *Alexandrinum* Grabius in Prolegomenis coniecit, saeculo quarto haud diu ante a. 396. aut saltem paullo post scriptum esse; e contrario codicem vatican. fluxisse ex recensione Hefychiana; vide eiusdem epistolam ad Millium, Oxoniae 1705. 4. et in Prolegom. ad biblia graeca, a 1707. edita, §. V. *Alexandrinus* dicitur, quia Cyrillus Lucaris, Patriarcha Constantinopolitanus, quum Constantinopolim abiret, eum ex urbe

*) Antiquissimus fuerat codex *Cottonianus*, qui versionem Geneseos graecam continuit; sed a. 1723. praeter fragmenta, nunc quoque deperdita, in magno incendio igne combustus est. Grabius a. 1701. eum contulerat; eumque edere constituerat; pariter illum publicaturus erat M. Crüsius, margini suae editionis varias lectiones tum romani, tum Alexandrini, tum etiam Coisliniani codicis, adiecturus, et rarissimam adnexurus dissertationem *Io. Ern. Grabii* de variis vitiis LXX. interpretum versioni ante Origenis aetatem illatis, deque remediis ab ipso in Hexapla eiusdem versionis editione adhibitis; itemque *Io. Grammii* quinque diff. de veteris testamenti versionis graecae in N. T. allegatione. v. *Crüsi* diff. epistol. de scriptis quibusdam integris fragmentisque hactenus ineditis. Lipsiae 1728. 4. Sed, quantum equidem scio, neuter nomen expunxit. Ex schedis autem Grabiianis *Henricus Owen* edidit Collationem codicis Cottoniani Geneseos cum editione romana Londini 1778. 8.

vrbe celeberrima, Alexandria secum detulit, et Carolo I. Angliae regi dono dedit: isque prodidit memoriae, secundum traditionem quamdam, codicem scriptum fuisse manu Theclae, nobilis feminae Aegyptiae, de qua multus est Grabius.

Casimirus quidem *Oudinus*, qui dissertationum criticarum triada edidit, Lugd. Batau. 1717. 8. in prima dissert. contra Grabium procaciter insurgens, sententiam viri huius doctissimi infringere et codicem scriptum fuisse adfirmat (cap. IX. pag. 57.) post saecul. VIII. et tandem reicit eius aetatem ad saeculum X. (cap. X. pag. 65.) conf. Acta erudit. Lips. a. 1718. m. Mart. pag. 107. sqq. — Grabii vero causam suscepit *Io. Aug. Dietelmaierus*, Doctor quondam et Professor Theologiae in Vniuersitate Norica celeb. in disp. moderante I. Henrico Schulzio, Halae Magdeb. 1739. habita, qua antiquitas codicis Alexandrini vindicatur, et nouo argumento comprobatur. Nouum autem, quod putat haud ficulneum esse, argumentum inde sumit, quod hymnus matutinus: *ὁ ὅξα ἐν ὑψίστοις Θεῶν*, in ecclesia vetere vsitatissimus, in cod. Alexandrino nondum amplificatus sit trifragio, siue verbis: *ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς*, id quod factum est circa finem saeculi IV. Idem pag. 26. *Io. Samuel Hichtel*, dissertat. qua antiquitas et praestantia codicis Romani prae Alexandrino contra Millium asseritur, Ienae 1734. et *Lamb. Bossi* prolegom. de aetate cod. Alexandrini sub examen vocauit. Vterque enim antiquitatem codicis praecipue ex anomaliis frequenter obuili impugnauit, et Cyrilli testimonium reddidit dubium: in qua haeresi et-

iam fuit *Richard Simon* in histor. critica N. T. Part. I. cap. 32. Medium veluti tenet *Abram Gottwert lorke* in dissert. sub praesidio Semleri, Halae 1759. 4. habita, quae coniecturas criticas de aetate codicis Alexandrini sistit. Is argumentum copiose persequutus, multa collegit et diiudicauit, quae ab aliis super aetate et praestantia, quam non negant, codicis Alexandrini in vtramque partem disputata fuissent, ipsum argumentum Dietelmaieri infirmare, et sect. II. a paragrapho VIII. multis rationibus probare studet, codicem Alexandrinum pertinere ad saeculum quartum et quintum. Quum haec iam scripsissem, animaduerti. *Michaelis* in Einleitung in die Göttlichen Schriften des neuen Bundes, Part. I. edit. tertiae, Gottingae 1777. 4. pag. 471 — 489. de hoc codice plenissime disputasse, eumque, coniecisse, cod. Alexandrinum descriptum fuisse circiter saec. VIII. postquam, Alexandria a Saracenis capta, lingua arabica in Aegypto ciuitatem quam, et perpetuum vsum accepisset. De eodem et Vaticano codd. haud secundum priscam maiorum sententiam libere et copiose iudicat *Wetstein* in Prolegom. in N. T. pag. 28. sqq. ed. Semleri. Cyrilli tamen Lucaris testimonium et Grabii argumenta latius explicare, ab obiectionibus Wetstenii et Oudini vindicare, firmitusque corroborare sustinuit *Carolus Godofredus Woidius* in praefatione ad Codicem MS. Alexandrinum, ab ipso Londini 1786. in forma maxima editum. Quae vero *Woidius* de codice Alexandrino docte disputauerat, ea *I. D. Michaelis* in quarta editione Introductionis in libros N. T. in compendium redacta inseruit. Separatim tamen

men illam praefationem recudi fecit, doctasque, in quibus saepe discessit a sententia Woidii, adnotationes adspersit *Spohn*, nuper Wittebergae, quo euocatus erat ad sacras litteras profitendas, non multo post aduentum denatus. Inscriptio vero libri est: *Caroli Godofridi Woidii* notitia codicis Alexandrini cum variis eius lectionibus omnibus. Recudendam curavit notasque adiecit *M. Gottlieb Leberecht Spohn*. Lipsiae 1788. 8. Is igitur, in sectione secunda historia codicis MSti exposita, et in sect. III. codice descripto, in sect. IV. pag. 42 — 109. aetatem et antiquitatem codicis definire et stabilire studuit, vbi Spohn statim ab initio Diuersa variorum V. D. de illius codicis aetate iudicia collegit. Woidius igitur, postquam de Cyrilli testimonio, (cui Spohn pag. 50. sq. parum tribuit,) et de Thecla de formis litterarum codicis, de duabus Clementis Romani ad Corinthios epistolis, codici illi in fine N. T. additis, et de Psalmis XVIII. Salomonis, in catalogo librorum N. T. qui in initio cod. Alex. exstat, memoratis, quorum tamen vsus iam desiit in concilio Laodiceo a. 365. vel 367. celebrato, et de Euthalii sectionibus et *τησάρητα*, (quae defunt,) de aliisque argumentis, quibus antiquitas codicis confirmaretur, copiose disseruit; tamen concludit, omnia conspirare, codicem Alexandrinum intra medium saeculum quartum et exitum illius scriptum esse. Sed singula fere argumenta debilitare atque infringere adlaborauit Spohn, ratus, sententia sua interdum latius declarata et exposita, testimonium Cyrilli esse nimis recens et ambiguum, atque adeo incertum, et argumenta, codicem saec. III. ex-

eunte esse exaratum, pro tanta vetustate partim nimis probare, quia eum multo vetustiore esse, ex eo concludi possit; partim non ad codicem Alexandr. sed ad eum, qui omnia ea complectebatur, et ex quo Alexandrinus descriptus sit, pertinere; litterarum denique figuras, et accentuum spirituumque defectum declarare quidem antiquitatem codicis, at non probare, eum referendum esse ad saeculum quartum. Certa igitur haec solummodo sunt Spohnio, codicem antiquum, in Aegypto exaratum, nec saeculo decimo, nec a monacho Acoemetâ, (quod Oudinus et Hichtel, illum sequutus opinati sunt, coll. Woidio pag. 67. sq.) scriptum esse, probabiliter tamen disputari posse, num saeculo quinto, sexto vel septimo scriptus sit codex. In sect. quinta Woidius praestantiam cod. Alexandrini celebrat: argumenta tamen Spohn in adpendice examinat. Reliqua, quae ad libros N. T. pertinent, hic omitto.

Porro quaestio orta est, quænam illa *Thecla*, quae descripsisse dicitur codicem, fuerit, et quando vixerit. v. Woide et Spohn l. c. §. 42. sqq. Quare F. Augustinus Antonius Georgius in libro inscripto. *Fragmentum euangelii S. Iohannis graecocoptothebaicum saeculi IV.* Additamentum ex vetustissimis membranis lectionum euangelicarum divinae missae cod. Diaconi reliquiae, et liturgica alia fragmenta veteris Thebaidensium ecclesiae ante Dioscorum ex Veliterno Museo Borgiano nunc prodeunt. In latinum versa et notis illustrata. Romae apud Anton. Fulgonium. 1789. 4. in praef. §. XVIII. sq. ex fragmento musei Borgiani Theclam Aegyptiam, christianae doctrinae causa

caussa supplicii adfectam produxit, et Woidii causam suscepit defendendam. Omnia igitur eruditionis atque ingenii praesidia adhibet ad demonstrandum, ope illius fragmenti, in quo Theclae virtus et constantia celebratur, narrationem de codice Alexandrino a Thecla Aegyptia descripto, iure optimo posse euinci et confirmari, (p. XCVI. sqq.) Tum pag. CXI sq. monet, acta, quae ex fragmento edidit. notas prae se ferre videri a. 312. et coniicit, Theclam virginem, Paesis sororem, annos natam quinque circiter et viginti ad supplicium raptam, cum fratre Paesi et Paulo confessoribus dimissam esse a. 312. vel 313. tum, si scribere coepit codicem illum celeberrimum, magnam saltem V. T. partem absolueri potuisse a. aetatis suae 38. conspirante cum a. 325. Nicaeni concilii epocha. Ab ea, ut ait Georgius, si vitam Theclae protraxeris ad annum vsque sexagesimum, reliquos habetis post Nicaenam synodum annos omnino duo atque viginti, quibus integrum cod. tum V. tum N. Testamenti cum tabulis Eusebianorum canonum et titulis Psalmorum S. Athanasii, aliisque adiunctis, uti ea exstant in laudato cod. Musei regio britannici, Thecla exarare et perficere facillime, valuisset etc. Quo facto, §. XIX. pag. CXIII. — CLI. — multis vsus argumentis, coniecturam profert, amplificat ornatque, Borgianum fragmentum euangelii S. Iohannis graeco-copto-Thebaicum, quarto saeculo scriptum, et codici Alexandrino Britannico aut paullo antiquius esse aut certe aequale. Quae omnia licet ingeniose, acute docteque sint exposita: permulta tamen, nisi omnia, in coniecturis posita sunt, et quadrare

possunt in codicem, ex quo. post vnum alterumque saeculum omnia librarius cum cura descripserit in cod. Alexandrino. Ego vero hisce nihil praestantiae et antiquitati detrahere, neque, num ille Vaticano praefendus sit nec ne? decernere conor. Namque codicem *Vaticanum*, vt omnibus reliquis longe vetustiore, ita et praestantior esse, atque ad ipsorum LXX. versionem, si non toto libro, maiori certe ex parte quam proxime accedere, *Carafa*, pater purpuratus, in epistola dedicatoria ad Pontificem Sixtum V. et *Petrus Morinus*, Theologus Parisiensis, in epistola ad Sixtum V. de LXX. interpretibus et graeca eorum editione pag. 311, ac *Ioannes Morinus* in Exercitatt. biblicis Libr. I. exercit. 9. adfirmarunt. (v. *Grabii Prolegomena*, cap. 3.) Romanum codicem quoque praefert *Christoph. Matthias Pfaff* in diss. critica de genuinis librorum N. T. lectionibus opẽ canonum quorundam criticorum etc. Amstel. 1769. 8. Cap. III. quõ codd. MSti N. T. recensentur. Vtrumque vero codicem e versione latina esse interpolatum, sagaciores critici iam diu animaduenterunt atque commonstrarunt. — De *Noribergeri* cod. qui cunctos prophetas secundum propriam recensionem continet, et quodammodo catenam in Iorem. Ezech. et Daniel praebet, v. Repertorium etc. 1777. P. I. pag. 29. sqq.

8. Quae vero editiones alterius vtrius codicis lectionem exhibuerint, in breui editionum nunc videbimus recensione. Vberiore tamen variarum editionum, vt et MSS. codicum expositionem suppeditauit *Grabe* in Prolegomenis etc. Cap. III. Post alios copiose recenset edd. *Andr. Gottl. Mafschius*

sebius in bibliotheca sacra post' Iac. le Long et C. F. Boëneri iteratas curas ordine disposita emendata, suppleta et continuata, parte II. vol. II. adde *Dornii* biblioth. critc. theol. pag. 691. sqq. *Fabricii* B. Gr. l. c. pag. 673. sqq. ibique Scharfenb. et Pfeiffer. Quatuor autem recensio- nes sunt praecipuae, ex quibus reliquae editiones, paucis hinc inde mutationibus, correctionibus, nec non depravationibus factis, fere fluxerunt: nimi- rum *Complutensis*, *Aldina*, *Romana*, et *Grabiana* siue *Alexandrina*. *) Familiam igitur ducit I.) *Complutensis*, in Bibliis polyglottis Complutensibus, studio Francisci Ximenii, patris purpurati 1514. — 1517. fol. e variis MSS. **) Textum vero contra codd. fidem editores saepius immutasse, arguuntur. Nostra certe memoria magna acer- baque controuersia et lis inter Goezium et Sem- lerum, aliosque de auctoritate huius, vt rarissi- mae, ita quoque carissimae, editionis agitata est, cuius summam exposuit *Waltherus* in *Walchii* neue- sten Religions- Geschichte, Part. IV. nr. 3. Got- tingae 1774. 8. Multae tamen bibliorum Com- plutensium lectiones, quas Wetstein ac Semlerus

B 5 par.

*) conf. cel *Keil* systematisch. Verzeichnis der theol. Schriften etc. ed. II. pag. 19. sq. 22. sqq.

**) Tamen a. demum 1520. quo anno publicum Leo- nis X. pontif. rom. decretum, Romae d. d. 22. Mar- tii opus adprobauit, in manus hominum venire pot- uit. De hac edit. v. *Clement* bibl. curieuse hist. etc. tom. II. pag. 168. sqq. *Maittaire* A. T. II. p. 295. sq. *Seemilleri* progr. de bibl. polyglottis Complu- tensib. Ingolstadt. 1785. 4.

partim tarditati et negligentiae typothetae. partim corruptionibus de industria factis adtribuunt, etiam in cod. I. Haunienſi reperiuntur. Nec in Wetſieniana N. T. editione illius collatio eſt accurata, dum Wetſtein multas lectiones varias vel plane omiſit, vel haud ſatis diligenter enotauit: id quod vberius demonſtrauit *Hensler* in Codicum N. T. graecorum, qui Hauniae in bibl. regia adſeruantur, notitia, adiecta lectionis varietate; ſpecim. 1. Hauniae 1784. 4. — Illius Complutenſis editionis veſtigia preſſerunt 1) Biblia Polyglotta, cura Plantin. Antwerp. 1569 — 1572. fol. octo voll. v. *Clement* l. c. pag. 176. ſqq. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdigen Büchern vol. I. pag. 289. ſqq. — 2) Biblia hebraeo - graeco - latina, cum notis Vatabli 1586. fol. apud Commelin. et 1599. fol. Geneuae ex officina Sancti Andreana 2. Voll. — 3) Biblia Commeliniana 1599. et 1616. fol. 2. Voll. Hebraea et graeca cum latina vulgata et Pagnini notisque Vatabli. — 4) Biblia polyglotta Pariſienſis. 1545. fol. X. Voll. — Plantinianam ſive Antwerpiens. ed. ſequutus eſt *David Wolderus*, in bibliis quadrilinguibus Hamburgi 1596. fol. v. *Baumgartenii* Nachrichten, tom. I. pag. 306. ſqq. Sequitur:

II. *Aldina*, graece, Venetiis 1518. fol. *) Curante *Andrea Aſulano* **) qui ex variis exemplaribus

*) conf. *Clement* l. c. pag. 14. ſq.

**) *Aldus* I. editurus erat *Polyglotta latina*, vti patet ex eius epiſt. ad Conrad. Celtem et Vincent. Longin. d. d. Venet. non. Iul. 1501. v. *Maittaire* A. T.

bus vnum conflasse videtur Grabio: nec purum, nec ab omni admixtione verborum Theodotionis liberum esse, pronunciauit *Andreas Masius* in annotationibus ad textum Iosuae, graece ab ipso. Antwerp. 1574. fol. editum.

Aldinam recensionem expresse-
runt editt. 1) *Argentinen-
sis*, graece, ap. Wolf. Cephalaeum cura
Io. Loniceri, 3. Voll. 1526. 8. ordine tamen
librorum mutato et variis quibusdam lectionibus
subnexus. *) — 2) Eamdem libertatem, et vero
maiores permisit sibi is, qui Basileensi, 1545.
fol. apud Herwag. cum praefatione Philippi Me-
lanchthonis praefuit. v. *Grabii* prolegom. III.
§. 2. itidem Basileae, graece et lat. 1550. et 1582.
8. IV. Voll. Aliis missis, memorabo adhuc 3) edit.
Wechselianam graece 1597. fol. versiculis distin-
ctam, variisque instructam lectionibus et scholiis

a

II. p. 47. sq. Atque dedit specimen in fol. magno
expanso in III. columnas diuiso, in quarum I. textus
hebraicus, in II. largiore, textus graecus, et in III.
textus. latin. v. *de Saint-Leger* in Journ. des Sav.
1790. cuius notitia recusa est in l'Esprit des Jour-
naux. Paris. 1790. tom. IX. p. 253. sqq. adde Fossii
catal. I. p. 349. sq.

- *) Post Ma'achiam a pag. 259 — 263. sequuntur an-
notatiunculae diuerforum locorum ex Aldinis et
scriptis in Graecia vetustissimis bibliis congestorum.
Quidam numerant quatuor tomos, ea de causa for-
san adducti, quod libri apocryphi peculiarem habent
inscriptionem et ante illos pag. 263. praebetur in-
signe Cephalae typographicum; at enim pertinent il-
li ad tertium tomum, quod et ex elencho, qui in
aversa tituli pagina conspicitur, patet, et quoniam
apocryphi a pag. 264. tomi tertii continua serie nu-
merantur. —

a Francisco Iunio, siue, (quod Fabricius an verius dubitat,) a Friderico Sylburgio. Quisquis fuit editor, is sane valde liberalis fuisse videtur criticis. Ordinem aldinae edit. interdum mutauit, exempla Complutense, Antwerpense, Argentinenſe, et Romanum contulit, quinque penultimis Exodi capitibus rescisis, textum ex Complutensi editione restituit, atque in Iosua et Ieremia quaedam mutauit, ita, vt Aldinum exemplar non interpolaret solum; sed etiam mutilaret. Huic tamen editioni adcommoauit *Abraam Trommius Concordantias graec, vers. LXX. interpretum*, Amstelod. 1718. II. Vol. fol. — Francosurtenſe exemplum recusum est Venet. 1687. fol. — Ad Aldinam recensionem referenda sunt *El. Hutteri* biblia polyglotta, sex linguis edita, Noribergae. 1599. fol. quorum tantum tomus primus Pentateuchum, Iosuae, Iudicum et Ruthae historias complectens, prodiit. v. *Baumgartenii* Nachrichten etc. tom. I. p. 312. sqq. vbi duplex eaque diuersa eiusdem anni editio recensetur.

III. *Romana*, quae auspiciis Sixti V. pontificis, moderante Caraffa, patre purpurato, cura studioque Petri Morini, Turriani, Ciaconi, Maldonati, aliorumque, graece cum scholiis graecis per codd. MSS. collectis Romae 1587. in fol. ex codice Vaticano (de quo paullo ante disputaui,) nitidis formulis typographicis descripta est. Vbi cod. vaticanus mutilatus fuit, eundem se ex aliis codicibus emendasse vel suppleuisse, testantur editores. Ex librorum scriptorum ac patrum, praecipue Graecorum, collationibus, tum ex veterum scholiis et commentariis graecis, nec non ex fragmen-

tis

tis aliorum interpretum concinnatae sunt adnotationes, singulis capitibus in romana editione subnexae. Illam tamen recensitionem, quamquam multis laudibus celebrandam, suis naevis haud destitui, *Vsserius* in Syntagmate de LXX. cap. 8. *Grabe* in Epistola ad Millium pag. 48. 49. aliique demonstrarunt. v. *Scharfenberg* ad Fabr. pag. 677. sq. *Clement* l. c. pag. 15. sqq. — E latinis patribus *Giaconius* ea, quae vsui essent, collegit. Ex his igitur, aliisque subsidiis, *Flaminius Nobilius* veterem *ῥῶν* LXX. versionem latinam, quam *Italiam* vocant, h. e. eam versionem LXX. et N. T. qua ante Hieronymum per Italiam et aliis in locis vsa olim fuisse, dicebatur, ecclesia latina, restituere tentavit, et latinam romani exemplaris interpretationem Romae 1588. fol. edidit. *) — Vtramque hanc romanam editionem coniunxit, et vnam graeco-latinam fecit, *Ioannes Morinus*, Parisiis 1623. fol. 3. voll. seruatis vtriusque adnotationibus. Conf. *Clement* l. c. pag. 17. sq. qui notat, exstare quoque exemplaria, *Paris. apud Sim. Piget* 1641. fol. in quorum titulo verba; *accurante Io. Morino* esse omissa; sed, folio inscriptionis per fraudem librarii tantum mutato, vnam eandemque esse editionem. — Ex hac Parisiensi editione

*) At vide *Mosheimii* Commentar. de rebus Christianor. ante Constantinum M. pag. 225. sq. et *Hambergeri* Z. N. Vol I. pag. 168. sqq. Adde *Masch.* bibl. sacr. vol. III. part. II. cap. I. *Richardi Simonis* kritische Schriften über das N. T. Part. II. ex interpret. Crameri, Halae 1777. capp. 3. 4. 5. 6. et 8. ibique notas Smileri. Idem ibid. pag. 236. 259. de *Correcloriis B. blicae* agit.

tionem textus LXX. vna cum latina versione repetitus est in Polyglottis *Briani Waltoni* 1657. fol. VI. voll. adiectis variis lectionibus, ex codd. Alexandrino, Cottoniano, aliisque, et ex edit. Complutenſi, atque Aldina conf. *Greenii* animaduerſſ. philol. et historic. part. I. pag. 43. ſqq. — Editionem Romanam expreſſit graeca Londinenſis 1653. 4. Enimvero editor pro lubitu mire mutauit eam et interpolauit, vt ad textum hebraeum et nuperas verſiones adcommodaret, de qua licentia grauitè conqueſti ſunt Waltonus et Grabiſus. Haec tamen Londinenſis fuit baſis editionum graecarum Cantabrigienſis 1665. 12. II. Voll. cum paraenetica *Pearſonii* praefatione; Amſtelodamenſis, *) cura *Io. Leuidenii* 1683. 12. Lipſienſis 1697. 8. cum ſcholiis graecis rom. editionis et praefatione *Io. Frickii*, Vlmenſis; tum Vltraieſtina cura *Dauidis Millii* **) 1725. II. Voll. 8. et Lipſienſis ſtudio *Chriſtiani Reineccii* 1730. 8. iterum 1757. 8. — Ex Romana, vel potius Pariſienſi editione a *Io. Morino* recenſita, aut Waltoniana fluxit ed. *L. Boſſii*, Franequeck. 1709. 4. cum prolegomenis ex opere biblici Anglicani polyglotti, ſcholiis romanae edit. cum variis MSS. cod. et edit. lectionibus nec non fragmentis verſionum Aquilae, Symmachi, et Theodotionis. Haud paucos quidem naeuos et lectiones a Boſſio ſuppoſitas notat

Brei-

*) At ſcatet vitis typographicis et caret libris apocryphis.

**) Millius ex ed. *L. Boſſii* Franequer. ſuam potius exprimendam curauit, et praefationi adiecit varias lectiones ad Oſtateuchum pertinentes. v. Repertorium bibl. et oriental. litterat. part. V. pag. 122.

Breitingerus in praefatione ad Tom. I. adde *Dau. Bernhardi* diss. de locis quibusdam secundum LXX. interpretes ex sententia Lamb. Bos emendandis, Witteb. 1721. neque tamen interpreti et critico magnam adhuc non praestat utilitatem. — Ab ed. romana saepius quoque aberrat et *Grabiana* est adcommodata editio *Halenfis*, gr. a. 1759. 12.

IV. *Grabiana* siue *Alexandrina*, (quod *Grabe* textum ex cod. Alexandrino descripsit,) Oxoniae Tom. III. fol. et 8. tom. I. 1707. tom. III. continens Psalmos, Iobum ac tres Salomonis libros cum apocrypho eiusdem, nec non Siracidae Sapiientia, 1709. Mortuo *Grabio*, cura *Franc. Lei* et alius non nominati, prodiit tom. II. continens libros historicos omnes 1719. tom. III. libr. propheticos, ibid. 1720. conf. *Clement* l. c. pag. 18. sqq. et Repertorium laudatum, part. VI. pag. 126. Quaedam loca per coniecturam emendauit, aut emendanda putauit: quam quidem audaciam notauit *Io. Herm. Schwarz* in disp. praefide cel. *Io. Ludou. Schulzio* habita, qua mutationes in textu codicis Alexandrini a *Grabio* ex coniectura factae ad examen reuocantur, Halae 1768. 4. — Alexandrina illa recensione, de qua *Grabius* in Prolegomenis multus est, a *Christian. Reineccio* in bibliis quadrilinguis incept. 1713. et absolutis 1750. III. voll. fol. repetita est. — In primis vero *Io. Iacob Breitingerus* est laudandus, qui *Grabii* exemplum, Vaticani exemplaris aliorumque MSS. codd. lectionibus varr. nec non criticis dissertationibus illustratum, insigniterque locupletatum, recudi fecit, III. Voll. Tigur. Heluetor. 1730 — 1733. Textum a *Grabio* constitutum ea ratione sequutus est, vt
et

et vitia typographica corrigeret, et, quae Grabius in prolegomenis atque in diss. de vitiis versioni τῶν ὁ ante Origenis aeuum illatis emendarat, in textum reciperet. Conf. *Hambergeri* Z. N. Tom. I. p. 158. — *Cbrestomathiam versionis LXX. vivalis* edere coepit cl. M. Io. Bernhard. Lippert, at prima tantum illius particula lucem vidit in progr. Erlang. 1778. 4. edito.

Ex his autem, quae de editionibus et recensitionibus τῶν LXX. disputauī, rei peritus facile intelliget, editionem τῶν LXX. desiderari, quae, (quantum per infirmitatem humanam liceat,) votis eruditorum ex asse respondeat. Id laboris, qui susceptorus est, illum oportet multum studii et industriae, nec non felicitatis ad conquirendos et comparandos libros, tam scriptos quam editos, multum iudicii ad veram lectionem indagandam, et a corruptelis laciniisque discernendam, multumque ingenii adferat, et infinitam lectionem, atque artissimam cum ingenio interpretum graecorum linguisque orientalibus familiaritatem antea sibi comparet. At quando tanta felicitas temporis et naturae vlli homini continget? Id vero iam alios vidisse arbitror, et *Dr. Henry Owen* in *Enquiry in to the present state of the Septuagint Version of the old Testament*, Londin. 1769. 8. contendit, graecam versionem aequae ac textum originalem a Iudaeis esse corruptum: isque excitat viros doctos, vt omnes LXX. interpretum codices MSS. conferant, quomodo Kennicot in ebraeis codd. instituisse. Atque ab eo tempore *Owen* alia eiusdem sententiae edidit opuscula, *Robertus* autem *Holmes*, Anglus, editionis nouae ex codd. in biblio-

bibliothecis britannicis, germanicis, italicis etc. adseruatis patrumque citationibus castigatae et correctae consilium suscepit, et ope eorum, tum qui in variis terris colligunt varias codicum lectiones, tum qui nummos ad sumtus faciendos conferunt, opus perficere conatus est. Hinc cl. *Schow* illius sumtu Italiam peragrauit, ad codd. msst. *ῥωμ* LXX. excutiendos; cl. *Alter* codd. Vindobonenses eodem consilio comparat: et ita alii V. D. iuuuerunt aut adhuc iuuant Holmesii studium. Vtriusque autem libros huc pertinentes memorabo: — *Critical disquisitions containing some remarks* 1) on Masius edition of the book of Ioshua, and 2) on Origen's Hexapla. by the Rev. D *Henry Owen*, T. R. S. Rector of St. Olave. Londini 1784. 8. Owen in Masium (de cuius edit. Iosuae v. ad Fabr. B. Gr. l. c. pag. 682. sq.) saepius iniustus esse et fabulam referre dicitur, nonnullos dubitasse, num exstiterit MS. Syriacum, quod tamen res ipsa, Masii praefatio, et praeloquium ante notas, (nisi ipsi omnis fides abneganda sit,) in primis cod. Mediolanensis, (quem ignorare videtur Owen,) satis refutant. Insuper opinatur idem Owen, Masium habuisse textum hebraicum ab mendis immunem, et in graeca versione, vbi Vaticano codici omnia tribuit, asteriscos obelosque secundum hebraicum textum posuisse. At Masius de mendis in textu hebraico tum in notis tum in commentario differit. Res tamen noua inquisitione digna est, num mutationes ab Owenio in graeco textu et adpositis signis Origenianis factae illius codicis auctoritate nitantur — Eiusdem *Owen*, a Brief account historical and critical of the LXX versi-

on of the old Testament to which is added *Dissert.* on the comparative excellency of the hebrew and Samaritan Pentateuch. Londini 1787. 8. v. *Allg. Litt. Zeit.* n. 276. a. 1788. pag. 479. — *Holmes* autem edidit annuas de collatione codd. relationes: The first — — the fourth annual Account of the Collation of the MSS. of the Septuagint Version etc. Oxon. 1789 — 1792. 8. conf. A. L. Z. 1790. n. 88. m. Mart. a. 1791. nr. 171. a. 1792. m. Iul. n. 179. et nouam cathol. Germ. biblioth. vol. III. fasc. II. a. 1793. pag. 149. sq. — The *Sixth* annual Account etc. 1794. Turici non amplius exstare dicitur cod. mst. praestans, de quo *Breitinger* in epistola de antiquissimo Turicensis bibliothecae graeco Psalmodum libro in membrana purpurea, titulis aureis et argenteis exarato, Turici 1740. disseruit. — Pauca addere licet de quaestione, quis sit ὁ Σύγες interpres vetus? olim agitata et diuersimode soluta. v. *Fabr. B. Gr. l. c.* pag. 717. sqq. ibique *Scharfenb.* et *Pfeifferum*. Eam tamen quaestionem optime explicuit *Io. Christoph. Doederlein*, tum coetus sacri Windsheimensis diaconus, (qui postea academiam Altdorfinam et Ienensem ornauit,) in disquisitione historico-philologica, quis sit ὁ Σύγες vet. test. interpres graecus, Altdorfii 1772. 4. Ille igitur, postquam in priore parte collegit diuersas variorum V. D. sententias et demonstrauit, 1) non esse versionem quamdam syriacam; 2) non indicari versionem graecam, ex syriaco idiomate ortam; et 3) Symmachum a Syro esse diuersum interpretem: in posteriore parte Semleri de Syro coniecturam vberius explanauit, amplificauit et primo

primo ex versionis illius aetate; tum ex collatione τῆς Σύγῃ cum latina Hieronymi versione, denique antiquitatis testimonio Theodori Mopsuesteni apud Photium, cod. 227. pag. 205. ed. Hoefschelii, firmavit. Statuit nimirum Doederlin. (cuius iudicium viri eruditi postea amplexi sunt;) postquam, (ut verbis eius utor,) Hieronymus novam V. T. ex hebraeo textu translationem adornavit, quae rei utilitate atque auctoris diligentia et auctoritate mox inclaruit, atque variis ecclesiae christianae doctoribus comprobata est; factum esse, ut novam novae interpretationis translationem in usum orbis graeci christiani componeret *Sophronius*, Byzantinus patriarcha, Hieronymo familiaris; eam autem versionem graecam latinae Hieronymianae inscribi ὁ Σύγος. Sed Theodorus in Hieronymum inuectus, hunc, nomine vero oppresso, vocavit Ἀραμ, h. e. *Syrum*: vnde interpres ille Σύγος dictus est; quia vel Hieronymus in deserta Syriae confinia secesserit, vel Antiochiae, quae vrbs erat Syriae primaria, illa versio graeca et editio maxime et fautores nata sit et usu venerit. Ex Procopio autem Gazaeo multae τῆς Σύγῃ reliquiae in collectionem Drusii atque Montefalconii transferuntur.

9. De quorundam librorum editionibus pauca addere iuvat *) Cl. *Fischerus*, de interpretibus graecis optime meritis, edidit Exodi particulam et Leuiticum graece e cod. MS. bibliothecae collegii Paullini Lipsiensis, 8. Lipsiae 1767; — atque 1768. ex eodem codice Numeros et Particulam Deuteronomii, 8. De illo cod. Lipsiensi fusius

C 2

differit

*) Conf. *Fabr. B. Gr.* 1. cit. pag. 682. sqq.

differit *Carol. Frid. Bahrdt* in praefatione ad Hexapla Origenis etc. Part. 1. Lipsi, et Lubec. 1769. —

Cel. *Villoison* apographum suum codicis Veneti D. Marci, qui nouam *Pentateuchi* versionem graecam continet, mihi hac lege miserat, vt eam versionem praelo emittendam curarem. Ego vero commisi id negotii cl. *Ammonio* nostro, tum temporis vtrique philologiae et sacrae et profanae diligentissime operanti, in praesenti Theologo Göttingensi. Atque ille laborem non modo lubenter suscepit; sed etiam paucis post annis cum laude profligauit. Editi igitur ab illo est: *Noua versio graeca Pentateuchi ex unico S. Marci biblioth. codice veneto*. Nunc primum edidit atque recensuit *Christoph. Frider. Ammon*, Philos. D. et Prof. extraord. | Erlang. pars I. *Genesin continens atque Exodum*, Erlangae 1790. 8: — Pars II. *Leuiticum continens et Numeros*, ibid. eod. an. — Pars III. *continens Deuteronomium*, addenda, indicem et commentationem de vsu, indole et aetate huius versionis cum tabula aeri incisa. ib. 1791. — Ipse *Villoison* antea ex eodem cod. graeco Veneto, *Nouam versionem Prouerbiorum, Ecclesiastis, Cantici canticorum, Ruth, Threnorum, Danielis et selectorum Pentateuchi locorum*, euulgarat, graece, Argentor. 1784. 8. In hanc versionem Prouerbiorum graecam scripsit *Io. Georg. Dahler* Animaduersiones in cap. X. — XXIV. Argentorati. 1786. 8. Nouem priora capita in *Ephemerid. litterar. Argentoratens.* a. 1785. pag. 135. sqq. illustrata sunt a *D. Müllero*. adde *Scharfenb. et Pfeiffer.* ad Fabr. B. Gr. I. mem. pag. 716. sq. *Psalterium*, graece, princeps editio, Mediolan.

1481. fol. cum interpretatione lat. *Ioannis* (Crestoni) *Placentini*. Accedunt in fine *Cantica* Moy-
 sis, *Annae*, *Habacuci*, *Esaiae*, *Ionae*, trium
 puerorum, *Mariae*, et *Zachariae*. conf. *Ios. An-*
ton. Saxii histor. typograph. litter. Mediolans. pag.
 DLXXV. et de Ioan. Crestono pag. CLXVI. fqq.
 ac *Fossii* catal. codd. saec. XV. impressorum in
 bibl. Magliabech. tom. I. pag. 350. fqq. Ibidem
 pag. 348. fqq. doct. Fossius vberius recenset edi-
 tionem *Psalterii* Aldinam, gr. Venet. in 4. sine
 anni nota, (circa a. 1495.) — In *Baumgarte-*
nii Nachrichten von merkwürdigen Büchern Psal-
 teria quaedam recensentur copiosius, et quidem,
 tom. I. pag. 385. fqq. *Psalterium sextuplex* He-
 braeum cum tribus latinis: — *Graecum* septua-
 ginta interpretum, cum latina vulgata. Lugduni.
 Seb. Gryph. 1530. 8. — pag. 390. fqq. *Ψαλ-*
τήριον προφήτε καὶ βασιλέως τῷ Δαβίδ. τῷ προ-
τέρῳ (n. Argent. ap. Wolfg. Cephalaeum 1524.
 12. °)) *ἀμολυντότερον*. Paris. 1543. 16. — pag.
 392. fqq. *Psalterium Davidicum graeco-latinum*,
 ad fidem veterum exemplarium, atque adeo codicis
 graeci msti D. Victoris, locis quam multis repur-
 gatum et nitore suo restitutum. Paris. exc. Carola
 Guillard. 1545. mai. 16. — pag. 394. *Psalte-*
rium, gr. et lat. Basil. per Nic. Brylinger. 1549.
 min. 16. adde *Maschii* B. sacram, vol. I. p. 406.
 fq. part. II. vol. II. pag. 310. fqq.

C 3

Iere-

*) De qua edit. et aliis, n. Francof. gr. 1545. 12. —
 gr. et lat. Basil. 1557. 12. — et Antwerp. 1584.
 12. ad exemplar Complut. tum de quorundam me-
 taphras. Psalmodum metricis ib. vol. VII. p. 95 —
 111. agitur. add. p. 471. fqq.

Jeremias vates, e versione Iudaeorum Alexandrinorum ac reliquorum interpretum graecorum. Emendatus notisque criticis illustratus a *M. Gottl. Lebr. Spohn*. Lipsiae 1794. 8. conf. ephemer. litt. Erlang. a. 1794. plag. 71.

Liber Iudicum — Victorini Strigelii — prima edit. (a Maschio omissa.) sine anni nota. probabiliter 1567. — Δανιὴλ κατὰ τὰς εβδομήκοντα ἐκ τῶν τετραπλῶν Ὡργένες. Daniel secundum septuaginta Tetraplis Origenis, nunc primum editus e singulari Chisiano codice annorum supra DCCC. graece et lat. Romae typis propagandae fidei, 1772. fol. Editorem esse *Simon. Magistrum*, siue *de Magistris*, Presbyt. orat. rom. *Amadutius* tradit in Catalogo librorum, qui ex typographeo sacrae congregationis de propaganda fide variis linguis prodierunt, Romae 1773. 8. — Editor vero usus est opera Vincentii Regii et praecipue adparatu Iosephi Blanchini, qui editioni curandae immortuus est. Additi sunt docti commentarii, atque dissertationes. Plura de illa editione disputavit Michaelis in Bibliotheca orientali et exegetica, part. III. nr. 42. et part. IV. nr. 50. qui praetermisso commentariorum et dissertationum adparatu, textum Danielis typis repetendum curavit, Gottingae 1773. 8. nec vero ita multo post integram illam romanam editionem. — Versio illa Danielis τῶν LXX. separatim quoque prodit cum animaduersionibus *Car. Segaar*, Traiecti ad Rhen. 1775. 8. — At *Caictannus Bugatus*, S. Theol. I. V. et collegii Ambrosiani Doctor, in libro: *Daniel secundum editionem LXX interpretum*, ex Tetra-

Tetraplis defunctam. Ex cod. Syro - Estrangelo bibl. Ambrosianae syriace edidit, latine vertit, praefatione notisque illustravit *Caiet. Bugatur.* Mediolani 1788. mai. 4. ostendit et vitia illius edit. de Magistris, et eum non vsum fuisse cod. Chisiano; sed tantummodo apographis Allatii et Blanchini ex bibl. Blanchiniana conf. novas ephemer. litter. Lipsiens. a. 1789. n. 30. et Annales litterar. Helmstad. m. Oct. 1789. pag. 1, sqq. et compara *Io. Gottfried. Scharfsenberg* Specimen animadversionum, quibus loci nonnulli Danielis et interpretum eius veterum, praesertim graecorum illustrantur, emendantur, Lipsiae 1774. 8.

10. Vide praeter ea *Brucker* in historia crit. philosophiae Vol. I. pag. 858. — supra, *Demetrium Phalereum* — *Perizon.* ad *Aeliani V. H.* pag. 238. ed. *Grouou. Claudii Frees Hornemann* Specimen exercitatt. criticarum in versionem LXX. interpretum ex Philone, Gottingae 1773. 8. *) qui in limine exercitationis praeliminaris contendit primum, ne vnicum quidem exemplar versionis τῶν ὁ cum authenticis Alexandrinorum interpretum MSS. perfecte congruum, Origenis tempore superfuisse videri: tum docet, fuisse tamen aliqua illo tempore melioris notae, minusque corrupta exemplaria versionis τῶν LXX; iam agit de textus illorum ex Hexaplis Origenis interpolatione, per quam occasionem de quibusdam codd. et editionibus iudicat. Denique de remediis antiquae

C 4

tiquae

*) Philolog. bibliothek. vol. II. part. II. pag. 149. sqq. Gottingae 1773. 8.

40 DE LXX. INTERPRETIBVS GRAECIS.

tiquae editionis *novus*, cuius voc. significationes variae illustrantur, restituendae agit. Is quoque negat, graeco textui, vti est in Hexaplis Origenis, magnam essetribuendam auctoritatem. — *M. Ia. Gottlob. Jaegeri*, Rectoris scholae Meldorpianae, Observationes in Proverbiorum Salomonis versionem Alexandrinam, Meldorp. et Lipsiae 1788. 8. — *Ia. Frid. Schleusneri* collationes proverbiorum Salomonis cum bibliis polyglottis. Lipsiae 1782. 8. — *Eiusdem* Obseruatt. criticae in versiones graecas oraculorum Iesaeae, progr. Göttingae 1788 4. persequitur 64 loca, in quibus deprauationes reperit, meliores ex patribus ecclesiasticis restituit lectiones, ac Montefalconii ostendit negligentiam. — *Eiusdem* commentarii noui critici in versiones veteres Prouerbiorum Salomonis, specimen I — III. Göttingae 1790 — 1794. — *M. Alexandri Sundbäck* diss. hist. crit. de versionis Alexandrinae vsu et auctoritate in emendando hodierno S. codice hebraeo, part. II. Agit auctor de ortu versionis Alexandr. de codd. quibus vsi sunt interpretes, et de fatiis huius versionis etc. adde supra pag. 53 et 54. *Gottlieb Wernsdorf* de fide historica librorum Maccabaicorum, Wratislaviae 1747. 4. pag. 86. vbi alii laudantur auctores: — *Montfaucon* in Praelim. in Hexapla Origenis cap. III. de historia, (quam veram esse putat,) LXX. vel LXXII. interpretum, quae Aristaeae nomine circumfertur, et cap. IV. de LXX. interpretatione, vt in Hexaplis erat, vbi confer pag. 87. ed. Bahrdt, huius analecta. — *M. Io. Frid. Rommerhausen* Vorlesungen über seinen Entwurf zu einer Einleitung in das alte Testament

ment — herausgegeben von D. Carl. Wilhelm Robert, Marburg. 1771. 8. §. 16. p. 238 — 293. Primum fabulam Aristaeae iure reiicit; tum exemplis luculentis ostendit, diuersos Iudaeos Alexandrinos diuersis temporibus illam interpretationem confecisse: atque, praesertim a pag. 255. contra Hassenkampii sententiam, Pentateuchum τῶν LXX. non ortum esse ex codice Samaritano, sed secundum huncce ab alijs correctum, nec nos habere germanam Iudaeorum Alexandrinorum interpretationem probatum it. Porro a pag. 262. seqq. de MSSis agit, et editionibus eius celebrioribus, atque codici Vaticano maiorem tribuit fidem atque auctoritatem, quam Alexandrino, qui non solum secundum versionem latinam correctus sit, sed etiam versionibus Symmachi, Theodotionis aliorumque interpolatus. Denique de versionis τῶν LXX. per antiquiora saecula, auctoritate, multiplici usu, et variis scriptis, quae usum eorum iuuent, fusius disserit. — Tum ablego lectores *ad Io. Georg. Hagemann* Nachricht von den vornehmsten Ausgaben etc. ed. 2. Brunsvic. 1750. 8. pag. 12, seq. et pag. 35. is plures laudat.

§. 2.

DE RELIQVIS GRAECIS V. T. INTERPRETIBVS *).

1. *Aquila*, Sinopensis Ponticus, circa A. C. 123. Primum idolorum cultor, postea malo dolo
C 5 transit

*) Vide quoque *Luc. Vossium* in praefat. ad Appendicem supra memoratam, et *Seemilleri* V. Cl. progr. II. laudatum.

transiit ad castra christianorum: a quibus quum propter praestigiarum et astrologiae iudiciariae crimen deuoueretur, Iudaeorum denique disciplinam sectatus est. *Κατὰ πένδε* singula verba hebraica graecis expressit, quae illis essent propria significatione simillima. Quare illius reliquiae ad veram lectionis non minus, quam significatus vocc. hebraicorum interpretationem multum faciunt. Neque tamen omnes Aquilae reliquiae, quas Montfaucon illi attribuit, ab eo profectae dicuntur, *) neque Alexandrinos interpretes sequutus est. Confer. *Io. Aug. Datbii* disput. in Aquilae reliquias interpretationis Hoseae, Lipsiae 1757. 4. *Fabricii* B. Gr. vol. III. libr. III. cap. 13. §. 8. ibique Scharfenb. et Pteiffer. pag. 690. sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 289. sqq. — *Saxe* in *Onomast. lit.* I. pag. 296. Auctor *Chronici Paschalis* pag. 255. ed. du Fresne ex Epiphanio Cyprio de ponderibus et mensuris (libr. I. nr. XIII. et XIV.) notat, Aquilam non recto quidem consilio interpretatum esse libros sacros; sed ut quaedam in illis loca interuenteret; aliasque de eo narrat fabulas: at vide Petauium ad locum Epiphanii. Aquilam quoque defendit *Petr. Wesseling.* in *Obferu. variar.* Libr. I. cap. 19. p. 73. sqq. Denuo eum perfidiae egerunt reum Kennicot et Stark. v. Scharfenb. l. c. pag. 690. not. *www.*

2. *Theodotio*, Ephesius, Marcionis Pontici sectator: Ebionitarum, et deinceps Iudaeorum haeresin professus est. Interpretationem librorum grae-

*) vide *Petr. Wesseling.* in epist. ad H. Venemam de Aquilae in scriptis Philonis Iud. fragmentis, Traiecti ad Rh. 1748. 8.

graecam', ratiocinante Pagio, quem sequitur Saxe in Onomast. I. p. 332. vulgavit a. C. 182. Commodo quinquennalia Augustea celebrante. Media intercedit inter licentiam Symmachi et minutam Aquilae diligentiam: propius tamen accedit ad versionem Alexandrinam. Conf. *Fabricium* l. mem. §. 9. *Jo. Franc. Buddei* diss. de Theodotione, Witteb. 1688. 4. et in eiusdem parergis histor. theol. p. 29. sqq. *Hamburg. Z. N.* Vol. II. p. 404.

3. *Symmachus*, gente et sacrorum disciplina Samaritanus, postea Iudaeus, tandem Christianus Ebionita, circa auspicia saeculi tertii. Ex reliquiis videre licet, Symmachum orationem hebraicam valde liberaliter conuertisse in graecum, pureque scripsisse: ita, vt puri et elegantis sermonis amore interdum a vero sensu aberraret. Quae igitur minus pura sunt inter fragmenta illius, ea aliunde irrepsisse videntur. Confer praeter *Fabricium* et *Saxe* (pag. 343.) *M. Carol. Aug. Thiema* disput. pro puritate Symmachi, Lips. 1755. Fallitur vero *Faber*, Prof. quondam Ienensis, in *Archaeologia Hebraeorum*, adfirmans, Aquilam et Symmachum sequutos esse Alexandrinos.

Versionum, librorum quorundam sacrorum, graecarum, quae in Hexaplis *quinta*, *sexta*, *septima* dicuntur, ignorantur auctores. Quae *κωνη*, a veteribus memorata fuerit, non plane conuenit: saltem magnus criticorum est dissensus. v. *Hornemann* paullo ante laudatum, et *Semlerum* ad *Simonii kritische Schriften über das N. T.* Part. I. pag. 634. etc. — De his et paullo ante memoratis, aliisque interpretibus, atque Origene, a quo reliquias tantummodo habemus, consule *Hagemann* libr.

libr. mem. pag. 36. sqq. *Simonis* Introductionem pag. 256. sqq. *Briam. Wakon* Prolegom. Sect. IX. *Ioachim Ebrenfried Pfeiffer* in Institutionibus hermeneuticae sacrae, Erlangae 1771. §. 32. *Io. Aug. Stark* Vol. I. Davidis, aliorumque poetarum hebraeorum carminum etc. Sect. VI. pag. 167 — 190; in primis *Montfauconii* Praeliminaria ad Origenis Hexapla.

4. *Origenes*, natus A. C. 185, denatus a. C. 253. Presbyter Alexandrinus, et ab indefesso studio et labore χαλκέντερος, siue Adamantius cognominatus, egregius fuit grammaticus, philosophus et theologus. Is collegit varias interpretationes, recensuit, obeliscis, lemniscis, asteriscis, aliisque signis notavit, quae cuicumque propria, et in LXX. suppleta, aut melius translata, aut aliunde illata sibi viderentur: de quibus signis *Montfaucon* in Praelimin. Cap. X. multus est. *) Idem in certas columnas verba textuum, secundum Papiam apud *Saxe* in Onom. litt. pag. 358, ubi de Origene differit, a. c. 229. primum purgavit, et ita iuxta se disposuit, ut primam columnam, Aquilae; alteram Symmachi; tertiam, τῶν LXX; quartam, Theodotionis versiones occuparent: quae editio vocabatur *Tetrapla*. v. *Montfaucon* Praelim. Cap.

*) Conf. *Villoison* proleg. ad Homerum Iliad. ed. Ven. pag. XXI. sq. *Fabr.* B. Gr. I. c. pag. 699. sq. De Origene eiusque scriptis v. *Roesler* Bibl. der Kirchenväter, part. IX. Lipsiae 1785. 8. pag. 212. sqq. et alios historiae ecclesiasticae conditores. De Origene, allegoriarum patrono, disputat *Mosheim* in commentar. de rebus Christianorum ante Constant. M. pag. 603. sqq. 630. sqq.

Cap. I. §. 3. sqq. Post hanc aliam curauit, et descripsit, in qua duas columnas adhuc addidit, et in fronte quasi collocauit, quae primum textum hebraeum, tum eundem graecis expressum litteris exhiberet: quae dicebatur *Hexapla*. In quibus locis quintam, sextam, et septimam nancisci potuit, tunc adiecit illas in postremis columnis: vnde *Octapla* et *Enneapla* fiebant. Hexaplorum specimen dederat *Io. Alb. Fabricius* in B. Gr. Libr. III. c. 12. §. 13. vbi praeter ea alii, qui in hoc argumento versati sunt, laudantur: sed in noua edit. omisi illud, quia *Ios. Blanchinus* in parte I. euangelior. quadrupl. lat. vers. ant. post pag. DXXXII. e cod. Barberino diligentius descriptum proposuit. Scharfenb. tamen notas retinui p. 712. sqq. Illius autem operis praeclari ac diuini, cuius fata post Origenem enarrat *Moutsfaucon* libr. mem. cap. 11. reliquias primus colligere coepit *Ioan. Driesschus*, h. e. Drusius, (conf. huus *Miscellanea* lib. I. cap. 97.) Inscriptus vero liber est: *In Psalmos Davidis veterum interpretum, quae exstant, fragmenta Io. Driesschus collegit*. Antwerp. ex offic. Christoph. Plantin. 1581. 4. (64. pagg.) In fine ita adloquitur lectorem: „Amice lector! damus hic fragmenta veterum interpretum in Psalmos, opus non adhuc visum huic aeuo, quod excudendum curauim mihi et paucis, qui hic sunt etc.“ Hunc excepit *Flaminius Nobilius*, Romanus in notis ad biblia Sixtina s. Romana. Postea idem *Io. Drusius*, Professor quondam in Vniuersitate Franekerana, veterum interpretum graecorum in totum vetus testamentum fragmenta collegit, vertit et notis illustrauit: quae praeclara collectio, et
raris

raris libris adnumeranda post illius obitum prodit cura *Sixtini Amamae*, Arnhemiae 1622. — Optima eaque splendida huc vsque editio est:

Hexaplorum Origenis, quae supersunt, multis partibus auctiora, quam a Flaminio Nobilio et Io. Drusio editae fuerint. Ex manuscriptis et ex libris editis eruit et notis illustravit *D. Bernhard de Montfaucon* *) — Accedunt opuscula quaedam Origenis anecdota, et ad calcem lexicon hebraicum ex veterum interpretationibus concinnatum, itemque lexicon graecum et alia, quae praemissus initio laterculus indicabit, Tom. I. II. Paris. 1713. fol. **) — Hanc editionem in minorem formam redegit, notulis illustravit, atque lectiones codicum Coisliniani ac Lipsiensis ad loca sua reuocavit *Carol. Frid. Bahrdt*, Lipsiae et Lubecae 1769. II. Voll. 8. Neque vero eum, qui nouam hanc Hexaplorum editionem possideat, carere villo modo posse vsura Operis Montefalconii, ait cl. *Fischerus*, et plura culpat in ista Bahrdtiana, pag. 34. not. in Prolusionibus de Versionibus graecis librorum V. T. litterarum hebraicarum magistris: accessit

*) Conf. Neuen Büchersaal der gelehrten Welt, XXXIII. et XXXIV. Oefnung. Lips. 1714. 8. p. 589. sqq. et 665. sqq.

**) *Valcken.* in adnotatt. ad Theopriti Adoniazus. pag. 328. Hexaplor. Origenis reliquias edit. Montfauconii nominat Augiae stabulum, ab iis, qui hoc tentare saltem debebant, non expurgandum. Cum textu τῶν LXX. gr. ex edit. Breiting. quaedam capp. cum fragmentis hexaplaribus edita et adornata est *Chrestomathia hexaplaris* a Io. Georg. Trendelenburg. Lubec. et Lips. 1794. 8. conf. ephem. litt. Gotting. plag. 177. a. 1794.

cessit prolusio, qua loci nonnulli verss. græ. oraculorum Malachiae illustrantur, emendantur, Lips. 1772. 8.

— Idem *Fischerus*, vir doctiss. edidit Specimen clavis versionum graecarum V. T. Lipsiae 1758. 8. — In vol. I. Repertorium für Biblische und morgenländische Litteratur, tres praeclaræ sunt commentationes, quæ huc pertineant, 1) p. 83. sqq. D. Io. Iac. Griesbachii Excerpta ex codice Coisliniano: 2) Io. Gottfried. Eichborn Obseruat. super textu prophetæ Ieremiæ græco τῶν LXX. is putat, duplicem olim fuisse recensionem: 3) Additamenta ad Hexapla Origenis egregia (D. Doederlein, Professoris cel. Altdorfini,) in quibus multa emendantur, suppleantur, illustrantur. — Praeter ea commendatione nostra haud egent; Io. Gottfr. Scharfsenberg. Animaduersionum, quibus fragmenta versionum graecarum V. T. a Montefalconio collecta, illustrantur, emendantur, specimen I. Lipsiae 1776. 8. maxima pars additamentorum et correctionum ad Montefalconii Hexapla petita est ex Nicephori catena comment. in Octateuchum, quos diligenter contulit. Praeter ea Theodoretī ἐρωτήσεις in Pentateuchum et Hieronymi quaestiones in Genesin sollerter meliusque, quam Montfaucon, in vsum conuertit atque inuestigauit. — I. Aug. Ernesti disputat. de Origene interpretationis librorum S. S. grammaticæ auctore, Lips. 1756. et in Opusc. philol. et crit. pag. 288. sqq. Vitia eius, praecipue interpretationis allegoricæ haud negantur; at virtutes etiam, quæ insignes sunt, celebrantur. Calluit linguam hebraicam Origenes, nec vquam desit esse grammaticus.

maticus. — *Chr. Frid. Loesneri* Observatt. ad interpret. graec. libri Prouerb. Salomonis pertinentes, Lipsiae 1761. 4. adde ad §. 1. nr. 10.

Per hanc occasionem editiones quasdam librorum, quos Origenes composuit, et quorum numerus olim ad sex millia accessisse ferebatur, (nisi in calculo error commissus, aut singulae epistolae atque orationes numeratae fuerint,) recensebo. Pauca vero *Origenis* scripta a temporis inuidia atque iniuria vindicata sunt.

— In sacras scripturas commentaria, quaecunque graece reperiri potuerunt. *Petrus Daniel. Huetius* graeca ex antiquis codicibus manu scriptis primus maxima ex parte in lucem edidit, — cum latinis partim suis partim alienis interpretationibus, notis atque observationibus. Idem praefixit *Origeniana*, tripartitum opus, quo Origenis narratur vita, doctrina excutitur, scripta recensentur, Rothomagi 1668. Coloniae 1685. fol.

— Contra Celsum libri VIII. et Gregorii Neocaesar. Thaumaturgi Panegyricus in Origenem, a *Dauide Hoeschelio*, graece et latine primum editi, accessere notae et indices, Augustae Vindel. 1605. 4.

— Contra Celsum libri octo; eiusdem Philocalia. *Guilielmus Spencerus* vtriusque operis versionem recognouit, et annotationes adiecit, Cantabrig. 1658. et 1677. 4. — Idem in linguam gallicam ab *Elia Boubéreau*, Amstelod. 1700. 4. cum notis et coniecturis ad textum Origenis; et in linguam theotiscam a *Io. Laurent, Mosheimio*, Hamburgi 1745. 4. translati sunt,

— Phi-

— Philocalia, de obscuris S. scripturae locis, a Basilio Magno et Gregorio Theologo, ex variis Origenis commentariis excerpta; item Zachariae, Scholastici, disputatio de mundi opificio contra philosophos; Anastasii, presbyteri, liber de hominis ad imaginem et similitudinem dei creatione, et celebres opiniones de anima, omnia graece et lat. nunc primum edita opera *Io. Tarini*, Paris. 1618.

4.

— Περὶ εὐχῆς etc. de precatione siue oratione liber gr. et lat. cum notulis, Oxoniae 1636.

12. Addita est paraphrasis orationis dominicae etc. graeca siue Origenis siue alterius cuiusdam doctoris aequalis, siue, Huetio iudice, Petri Laodicensis, saeculo septimo viuentis, quam antea *Feder. Morellus* graece et lat. ediderat Lutet. 1601.

8. — Recusus est ille liber atque recognitus et emendatus a *Guilielmo Reading*, cum notis eruditi cuiusdam viri, Londini, 1728. 4.

— Dialogus contra Marcionitas; siue de recta in deum fide; exhortatio ad martyrium; responsum ad Africani epistolam de historia Susannae, graece nunc primum e MSS. codd. prodeunt. Versiones partim corriguntur, partim nouae adiciuntur, additis notis, indicibus, lectionibus varr. e coniecturis; opera et studio *M. Io. Rodolphi Wetstenii*, Basileae 1674. 4.

— Hebraicorum nominum S. scripturae et mensurarum interpretatio, cum Hieronymi et noua sua versione, e codd. regiis et Colbertin primus graece vulgavit, et notas adiecit *Io. Marciianus*, in Hieronymi Opp. Tom. II. Paris. 1699.

— Lexicon graecum nominum hebraicorum, primum ex cod. regio editum, nunc ex Vaticano multo accuratius latine redditum et cum Hieronymiana interpretatione comparatum cum notis *Martianaci et Vallarfi*, in Hieronymi Opp. tom. III. pag. 605. Veronae, 1735. fol.

Fragmentum philosophum non ex cod. Florentino primus edidit, versionemque et notas, in quibus Origeni illud vindicat, addidit *Iac. Gronov.* in thes. antiqq. graec. Tom. X. pag. 257. — At *M. Io. Christoph. Wolf*, qui idem fragmentum, sed inscriptum, *Compendium historiae philosophicae antiquae suae philosophumena* etc. iterum recognitum, notis vberioribus illustratum passimque correctum edidit cum notis Gronovii, Hamburgi 1706. 8. verum contra Huetium, Galeum et Gronovium ostendit in praefatione, libri scriptorem incertum esse.

Origenis scholia, quae in mstis catenis reperta sunt, in Pentateuchum, Iosua, librum Iudicum, Samuelis, Regum Proverbia et Ecclesiasten Salomonis, Psalmos, Matthaeum et Lucam, typis descripta leguntur in *Veterum patrum ecclesiasticorumque scriptorum analectis* novis. Venetiis, 1781. fol. nr. 1. pag. 3 — 109. — De scholiis seu *σημειώσεις* Origenis v. Valesii libr. II. de critica, cap. 2. pag. 185. sq.

Origenis Opera omnia, quae graece, vel latine tantum exstant, et eius nomine circumferuntur, ex variis editt. et codd. MSS. collecta, recensita, latine versa atque annotationibus illustrata, cum copiosis indicibus, vita auctoris et multis disertat. Opera et studio Domni *Caroli Delarue*, Presbyteri

byteri et Monachi Benedictini e' Congregat. S. Mauri. Tom. I. II. Paris. 1733. Tom. III. 1740. III. 1759. fol.

Antea *Origenis* quaedam *latine* versa prodierunt: ex gr. *Omeliæ beati Gregorii pape super euangeliiis et Omeliæ Origenis presbyteri, quæ seruantur in ecclesiis*, min. fol. f. I. 1475. de qua rara edit. ipsoque Origene egit *Freytag* in adpar. litter. tom. I. pag. 94. sqq. — *Origenis* contra Celsum, Romæ 1481. fol. lat. interprete *Christophoro Persona*, impressit *Georg. Herolt* Bambergens. de qua rarissima ed. v. *Audiffredi* catal. edition. roman. saec. XV. pag. 240. sq. — *Origenis* Homiliae in Genesin, Exodum, Leuiticum, Numeros, Iesu Nae, et libros Iudicum, lat. interpr. D. Hieronymo. Venet. ap. Ald. 1503. fol. — *Origenis* omnia opera ex variis antiquis interpretationibus *latine* edita fuerunt studio *Iac. Merlini* cura *Guillelmi Paroy*. Paris. 1512. fol. IV. voll. ed. incastrata et rarissima. — tum studio et labore *Desiderii Erasmi*, partim versa, partim recognita, cum praefatione de vita et operibus illius et *Beati Rhemani* epistola de vita et obitu D. Erasmi Basileae ex offic. Froben. 1536. fol. — denique, *latine* studio doctiss. virorum olim translata et recognita, atque locupletata, nunc postremo studio et labore *Gilberti Genebrardi*, partim cum graeca veritate collata, partim libris recens versis et e regia bibl. depromtis aucta. Paris. 1574. fol. — rec. 1604. et 1619.

Origenis Adamantii Opera omnia ad edit. Parisiensem Caroli de la Rue recusa, (cura *Oberthür*.) Wurzburgi 1785. 8. sqq. tom. XII.

Prologi *Origenis* in euangelia S. Matthaei Lucae et Ioannis; gr. et lat. hactenus inediti. in progr. editi, Gottingae. 1735. 4.

Epiphanius haer. LXIV. §. 2. aliique tradunt, Origenem ad turpitudinis et flagitii necessitatem evitandam, manu sua tus obtulisse simulacris. Ab hoc crimine vindicare eum sustinuit *Io. Matthias Haffius* in disput. sub praesidio D. Io. Andreae Schmidii habita, de lapsu Origenis Helmstad. 1704. 4. — *Eliae Ehingeri* Origenes labilis, seu de naevius Origenis diss. quam *Iac. Brucker* adiecit commentationi de vita et scriptis celeb. quondam viri Eliae Ehingeri, Augustae Vindel. 1724. 8. pag. 151. sqq. — *Paganinus Gaudentius* de comparatione dogmatum Origenis cum philosophia Platonis, Florent. 1639. 4. Pisis. 1641. 4. v. *Fabroni* vitas Italorum doctrina excellentium etc. tom. XIV. nr. 1. — *Ioach. Samuel. Weickmanni* de schola Origenis sacra, e Gregorio Thaumaturgo informata, commentat. Wittebergae. 1744. 4. — *Dettmer*, Rector scholae; comment. historico-critica de Theologia Origenis, sectiones V. Francof. ad Viadr. 1785. sq. — fragm. Syriacum de Origene, anecd. ex eius *τοπος* in *Haffii* Magazin tom. I. sect. 4. — *I. Fr. Buddei* exercit. de Allegoriis Origenis. Wittebergae 1689. 4. — *Petri Zornii* diss. de Eunuchismo Origenis Adamantii, praeside I. Henr. Maio. Gieslæ 1708. 4. — A Letter of resolution concerning Origen, and the Chief of his Opinions, by C. L. Londini 1661. 4. — *Petri Halloixii* Origenes defensus, siue Origenis vita, virtutes et documenta, libr. IV. Leodii. 1648. fol. — *Io. G. Walckii* Vindiciae Ori-

Origenis in doctrina de diuinitate Christi. Ienae 1727. 4. — At tamen nostra aetate grauius ad-
 cusatus est et vero infamatus Origenes. *Owen*
 in disquisitionis etc. supra memoratis n. 2. crimi-
 natur, Origenem, editis Hexaplis, causam fuisse
 multarum rerum malarum, corruptionum ac mu-
 tilationum: eum debuisse codices hebraicos, tum
 superstites, comparare: (enimvero habuitne occa-
 sionem et peritiam? talene negotium illi aetati
 aptum fuisset atque consentaneum? seruatumne
 fuisset vllum fragmentum ad nostram memori-
 am? —) tum ille adcusat Origenem, reuera eum
 reiecisse vet. codd. hebr. et Iudaeos in increduli-
 tate confirmasse. In adpendice varios textus he-
 braici errores, comparando cum graeco aperit,
 negatque, Hexapla vtile opus esse. Verum sedit-
 ne Owenus iudex perspicax et legitimus causae
 omnino peritus nullique addictus parti? Sed alii
 iudicent. — Cl. *Matthaei* ad Euthymii Zigabeni
 comment. in IV. euangelia saepius inuehitur in
 Originem: quem in Proleg. pag. 173. adpellat
vesanum tom. I. pag. 280. sq. negat, eum dili-
 gentem fuisse in notandis locis S. S. etiam tum,
 quum data opera locum explicaret; p. 292. vocat
 eum hominem leuem, confusum et furiosum, co-
 rypphaeum recentissimorum N. T. criticorum, etc.

Ab hoc Origene, christianae disciplinae adse-
 cla, distinguendus est *Origenes*, a christianis sacris
 alienus, Ammonii discipulus et Longini magister.
 v. H. *Valesius* ad Eusebii H. E. VI. 19. *Huetius*
Origenian. I. 7. *Ruhnken* in diss. de vita et scri-
 ptis Longini, §. V. pag. 10. sqq. vbi de illo Ori-
 gene plura disputat.

At haecenus de *Origene*, de quo plura tradunt aliosque laudant scriptores, *Fabricius* in *Biblioth. gr.* Vol. V. pag. 213. sqq. *Catal. Bünaui.* tom. I. vol. II. p. 179. sq. — *Brucker* in *histor. crit. philos.* Tom. II. pag. 216. sq. Tom. III. pag. 428. sqq. in *Adpendice*, p. 542. sqq. *Saxii Onom.* I. pag. 358. sq. et p. 586. *Hamberger* in *Z.N. Vol.* II. pag. 574. sqq. adde *Simons* *Kritische Schriften über das N. T. erster Theil.* etc. *Halae* 1776. 8. pag. 634. sqq. ibique notas *Semleri*. — De versione *Syri*, et quam ediderunt *Villoison* atque *Ammon*, supra disputatum est,

§. 3.

DE LIBRIS APOCRYPHIS, QUI CODICI SACRO
ADDI SOLENT, QVAMVIS NON SINT DIVI-
NAE ORIGINIS ATQVE AVCTORITATIS

I. *Historia Maccabaeorum* siue *Hassamonaeorum* vel *Chasmonaeorum* primo libro et parte secundi comprehensa incidit in annum mundi 3838. ante Christum natum 163. urbis conditae 587. — Libri duo Maccabaeorum, interprete *Vittorino Strigelio* *Lipsiae* 1571. aliter titulum indicat *Masche* in *bibl. sacra*, sect. II. pag. 427. — Germanicam libri II. Maccab. versionem edidit *Io. Gadofr. Hass* 1786. et in excursibus, qui octo sunt, et in quibus ille *Wernsdorfium* est ut plurimum sequutus, de nomine causaque, cur libri Maccabaeorum dicti sint, de historia satisque libri II. egit statuitque, graece a Iudaeo quodam Aegyptiaco, eo ipso, qui librum sapientiae dedisset circ. a. ante Chr. N. 150. scriptum esse. conf. no-
uas

uas ephem. litter. Lipsiens. plag. 101. 102. a. 1786. *Eichbornius* in bibl. part. I. pag. 233. probatum iuit, initium libri cap. I — II. 18. ab alio auctore additum esse. — Versionem libri tertii Maccab. germanicam confecit D. *Ioach. Circemberger*, Wittebergae per Vit. Creutzner f. Crucigerum, 1554. 8. — *Fassini*, Prof. theol. Pisanus in libro, supra, pag. 54. ad Iosephum memorato, canonicam libri I. Maccab. auctoritatem defendere sustinuit, vsus leui argumento, quoniam auctor libri numine diuino adflatus scripsisset; at reliqui scriptores, Alexandri eiusque testamenti mentione facta, illam imperii diuisionem ignorant. — Fidem et diuinitatem librorum de Maccabaeis tueri quoque conatus est *Panel*, S. I. in : *Remarques sur les premiers versets du premier livre de Maccabées* etc. siue Adnotatt. in primos versus primi Maccab. libri, f. dissertatione de numo Alex. M. Valentiae 1753. 4. cum interpretatione hispanica e regione posita : cuius opusculi argumentum atque examen legi potest in *Relationibus de libris nouis*, tom. III. fascic. X. Gottingae 1754. 8. p. 557, sqq. — Sed *vo Delav* horum et reliquorum librorum apocryphorum iam vberius demonstraui et argumenta Bellarmini aliorumque examinavi atque refutavi D. *Christian. Kortholt* in Tractatu de canone S. S. Roberto Card. Bellarmino, huiusque defensori, Iacobo Gretsero, et vindicatori nupero, Vito Erbermanno, Iesuistis, opposito. Rostoch. 1665. 4. — *Giambernardo de Rossi* dissertazione della lingua propria di Christo et degli Ebrei nazionali delle Palestina da' tempi de' Maccabei. Parmae. 1772. 4. — Versionem librorum Maccab. latinam ita, vt syno-

plū quamdam eorum harmoniamue concinnaret, cl. Io. Melchior Faber, Professor et Rector Gymnasii Onoldini, conficere, iisque locis, qui ab interpretibus vel praetermissi vel minus recte intellecti viderentur, notas adspargere nuper instituit in program I. *Harmonia Maccabaeorum*, Onoldi 1794. 4. Historiam illorum librorum criticam et controversias de illorum fide diuina inter Catholicos et Protestantes agitatae docte copioseque exposuit, quamquam nimio contradicendi studio a veri regula interdum aberrasset, *Gottlieb Wernsdorf*, Professor quondam Dantiscanus, in commentatione historico-critica de fide historica librorum Maccabaicorum, qua Erasmi Froelichii annales Syriae eorumque prolegomena ex instituto examinantur, plurima loca librorum Maccab. aut illustrantur aut emendantur, itemque chronologia Syriaca et Iudaea passim corrigitur, Wratislaviae 1747. 4. Cui opposita est: Auctoritas vtriusque libri Maccab. canonico-historica asserta, et Froelichiani annales Syriae defensi aduersus comment. hist. crit. viri eruditi Gottl. Wernsdorf, cuius inania et officinae passim deteguntur a quodam societatis Iesu sacerdote, Viennae Austr. 1749. 4. conf. *Clemmii* Einleitung in die Religion Vol. II. §. 179. *Wernsdorf*. Prof. Helmstad. praef. ad Himerii Opera, Gottingae 1790. pag. 18. 22 sqq. vbi libros, huc pertinentes et controuersiam fratris sui cum Froelichio de illorum librorum fide et auctoritate habitam, copiose recenset. — Primus liber est historico perquam utilis, id quod pluribus demonstrauit I. D. *Michaelis* in: Deutsche Uebersetzung des ersten Buchs der Maccabaeer, mit

mit Anmerkungen, Gottingae et Lipsiae 1777.

4. Is praeter ea iudicat et probat, auctorem primi libri sub initium regiminis Ioannis Hyrcani vixisse, et scripsisse hebraice. Adde *Saxii Onomast.* liter. pag. 125. sq. et 555. *Fabr.* B. Gr. vol. III. p. 745. sqq. vbi quoque de lib. II. et. III. Maccab. a *Fabr.* et *Scharfenb.* disputatur.

2. Eusdem aetatis esse videtur cel. Saxio l. m. *fabula Iudaeorum dramatica Iudith*: incerti vero temporis libellus *Tobiae*. — De libello *Iudithae* egerunt et veritatem historiae defendere conati sunt *Bernard.* de *Montfaucon* in: *La Verité de l'Histoire de Iudith*, Paris. 1690. 12. *Calmet* praef. ad librum *Iudith*; *Jo de la Neuville*, S. I. in gallica illius libelli editione, notis illustrata, et reliqui, qui catholicam, quam vocant, profitentur doctrinam ac disciplinam. Illam vero sententiam oppugnare solent atque reiicere Protestantium nomine insigniti. Sic *Iq. Christoph. Artopoeus*, in Argentoratensi olim vniuersitate doctor publicus, scripsit Meletema historicum, quod narratio de *Iuditha* et *Holoferne* non historia sit, sed *Epopoeia*, Argentor. 1694. 4. rec. ibid. 1700. *Phil. Iac. Hartmann* in diss. an liber *Iudith* contineat historiam, Regiomont. 1671. et alii apud *Fabricium* pag. 736. sq. vbi quoque pag. 738. sqq. et in *Eichhornii* allgem. Bibl. der bibl. Litterat. tom. II. pag. 431. sqq. qui duplicem fuisse censet textum, quæ dicunt, originalem; graecum alterum, cui *Syriaca* et vetus latina ante Hieronymum accedat; alterum latinum vulgatae editionis, de libro *Tobiae* eius editt. ac versionibus etc. vberius differitur.

3. Librum, cui index est *Sapientia Salomonis*, a Salomone *) non esse scriptum, clarè patet: atque doctiss. *Faber*, Professor et Rector Gymnasii Onoldini, qui in sex prolusionibus illum libellum acute explicuit, in quinta ostendit, probabilem auctorem esse Zorobabel; atque in vltima, (1777.) probatum it, primum in lingua chaldaica conscriptum, dein in linguam graecam translatum esse libellum. Inde vero liticula quaedam inter illum et Hassium, in praesenti Professore Regiomontanum, orta est. A posteriore enim edita est versio: *M. Io. Gottfried Hassè Salomo's Weisheit, neu übersetzt mit Anmerkungen und Untersuchungen*, Ienae 1784. 8. Is vero euincere studet, auctorem libri fuisse philosophum quendam iudaicum, librum ipsum primum nec hebraice, nec chaldaice, sed graece et quidem tempore regum Aegypti, ex graeca stirpe ortorum, post regem Ptolemaeum Euergetam, circiter CC. an. ante Christum natum; neque adeo a Salomone, neque a Sorobabele, neque a Philone iuniore; sed probabiliter graece atque in Aegypto a Philone iuniore esse scriptum, postea autem in linguam translationem et syriacam et arabicam. Idem V. D. inquit, num auctor dogmata et praecepta vitae in hoc libello hauserit ex Cabbala, et num liber integer ad nostram peruenerit aetatem; denique differit de pretio atque vtilitate libri. — Enimuero cl. *Faber*.

*) Cui etiam tribuit *Nie. Hieron. Gundling* in *Observatt. Halens.* V, 13. Sed refutatus a *Laur. Reinbardo* in *diff.* qua librum Sapientiae non esse canonicum, neque a Salomone conscriptum, probatur. *Witteb.* 1719.

Faber causam suam nondum deseruit; immo potius contra cl. *Hassii* obiectiones fortiter tueri et sagaciter amplificare coepit in progr. *Super libro Sapientiae*, P. II. sect. I. 1786. 4. — Cl. *Hassius* autem acriter defendit suam sententiam et pro contextu graeco dimicavit in Magazin für bibl. oriental. Litteratur etc. Régiomonti 1788. adde *Fabric.* l. c. ibique *Scharfenberg.* pag. 727. sqq. ubi aliorum sententiae, commentarii atque editiones recensentur. Hic memorare atque addere iuvat scripta quaedam: *Andreae Schuberti* diss. praeside *Gottlieb Wernsdorffo*, Doct. et Prof. quondam Wittebergenfi, habita, inscripta: quod liber Sapientiae et Ecclesiasticus pro canonicis non sint habendi contra G. Arnoldum repetita orthodoxorum sententia idoneis argumentis demonstravit, Wittebergae 1702. rec. 1728. 4. — Primo enumerat et examinat diuersa variorum iudicia de illorum opusculorum auctoribus; tum de illorum auctoritate disputat. — *Sophia Salomon*, das ist, das Buch der Weisheit Salomonis, (graece,) welches durchgehends mit gleichen Schriftstellern, Summarien, variantibus lectionibus, wie auch mit grammaticalischen, philologischen und moralischen Anmerkungen versehen ist. — von *Gottfried Schuband*, Lycei Burg. Conrect. Magdeburg et Lipsiae 1733. 8. — *Salomonische Denkwürdigkeiten*: als Anhang; das Buch der Weisheit, übersetzt und durch Anmerkungen erläutert von *I. F. Kleucker.* Rigae 1785. 8. Kleucker, auctorem, sentit, in Aegypto sub Ptolemaeis vixisse, et disciplinis quibusdam philosophiae gentilis, mysteriorum, aliorumque rituum festorumque sacrorum fuisse imbu-

tum

tum. Primum graeca lingua librum esse scriptum, iudicat, cum propter stili bene graeci atque elegantis rationem, tum quoniam vestigia versionis e lingua hebraica factae non essent neque cognoscantur.

4. *Iesus*, siue *Iason* circit. a. M. 3860. ante C. N. 143. a. V. C. 609. aui sui Siracidis Panaretum, qui etiam vocatur *ecclesiasticus*, et *Sirach*, de Ebraeo Graecum fecisse videtur cl. *Saxio*, quem vide in Onom. liter. I. pag. 137. Separatim editus est graece a *Ioachimo Camerario*, cum adnotationibus, Basil. 1551. 8. — postea textum iterum recensuit, (vt ipse profitetur in praefat. fol. 6.) et inscripsit: *Sententiae Iesu Siracidae*, graece, summa diligentia et studio singulari editae, cum necessariis notationibus *Ioachimo Camerario*, Pabep. autore. Lipsiae 1568. 8. Longam epistolam nuncupatoriam excipit graecus contextus. Hunc sequuntur a pag. 140 Camerarii adnotata, quae partim ad lectionem eiusque discrepantiam pertinent, partim, eaque maximam partem ad exegeticam interpretationem, collatis quoque aliorum cum diuinorum tum humanorum sententiis. Adnotationibus illis cum indice finitis sequitur versio latina, cum peculiari epigraphe: *Sapientia Iesu filii Sirachi*, siue liber de vniuersa virtute, interpretatione latina expositus a *Ioach. Camerario*, cum quorundam locorum notatione, (grammatica.) Lipsiae 1568. Epistola nuncupatoria scripta est die XX m. Nou. a. 1567. — graece et lat. cum castigationibus Io. Drusii, Franecker. 1596. 4. — gr. et lat. cum notis criticis Davidis Hoeschelii, Augusta Vindel. 1604. 8. — *Iesu des Sohns*

Sohns Sirach, neu übersetzt mit erläuternden und kritischen Anmerkungen versehen von *I. W. Linde*: herausgegeben, und mit einer Anmerkung begleitet von *Aug. Hermann Niemeyer*, Prof. der Theologie in Halle. Lipsiae. 1782. 8. Multa loca partim ex notis subsidiis, partim ex coniectura sanavit et correxit. — *Die Weisheit Iesu, Sirachs Sohn*, aus dem Griechischen mit erläuternden Anmerkungen, (von *H. I. Ononymus*.) Würzburg. 1786. 8. — *M. Sonntagii* comment. de Iesu Siracide ecclesiastico, non libro, sed libri farragine. Rigae 1792. 4. de qua, aliisque edd. versionibus et commentariis ecclesiastici v. Fabr, l. c. p. 719. sqq.

5. Oratio *Manassis*, cuius mentionem primus fecisse, et vero auctor ipse fuisse Fabricio videtur Pseudo-Clemens in Constitutionibus apostolicis cap. 22.

6. Librum, sub nomine *Baruchi* superstitem, incerti auctoris, incertaeque aetatis atque fidei esse criticus sobrius haud facile negabit.

7. De his omnibus, et reliquis scriptoribus, qui non fuere in Canone Hebraeorum primorumue Christianorum, et tamen a nonnullis canone digni visi, pluribus disputant Eichhornius et Maschius l. c. in primis *I. A. Fabricius* in B. Gr. Liber III. 14. pag. 718. sqq. Vol. III. Idem edidit coniunctim libros *apocryphos*:

Liber Tobiae, Iudith, oratio Manassae, sapientia et ecclesiasticus, graece et lat. cum dictis scripturae parallelis, tabulis synopticis Heideggeri, et prolegomenis *M. I. A. Fabricii*. Orationi Manasseae subiecta est duplex poetica metaphrasis
et

et ad calcem Ecclesiastici positum duplex Alphabetum Ethicum Ben. Sira, Francof. et Lipsiae 1691. 8. — Libri apocryphi separatim quoque editi sunt a *G. I. Henckio*, Halae 1711. 8. qui loco praefationis addidit *introductionem ad libros apocryphos*, quae deinde seorsum prodiit ibid. 1718. 4. — Libri apocryphi, ex exemplo Breitingeriano, Halae 1749. 12. — De apocryphis v. quoque *Er. Benzeli* syntagma dissertat. a Kappio collectarum, Francof. et Lipsiae 1745 tom. I. p. 297. sqq. — *Christ. Sonntagii* diss. de allegatis apocryphis in codice III. Euangelistarum. Altdorf. 1716. 4. — Specimen exercitationum criticarum in V. T. libros apocryphos e scriptis patrum et antiquis versionibus dedit *Bendtsen*, Hafniensis, Göttingae 1789. m. 8. Patres sunt potissimum Origenes, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Athanasius, Theodoretus: reliqua autem subsidia fuerunt variae τῶν LXX. editiones, nec non latina, syriaca et arabica versiones: plurimis libris praemissae sunt criticae introductiones. conf. doctam censuram in A. L. Z. a. 1790. m. Dec. n. 370. pag. 669. sqq. — De dialecto Alexandrina, ratione simul habita versionis librorum V. T. graecae, doctas scripsit commentat. IV. *Frid. Wilh. Sturz*, Lipsiae et Gerae 1786. sqq.

Coelest. Bauer in disput. sub praesidio *Thom. Holzclau*, Theol. D. et Prof. Wirceburg. 1777. habita, vulgarem Catholicorum sententiam de canonica illorum libellorum auctoritate tuitus, coniecit, duplicem olim fuisse recensionem libellorum Tobiae et Iudith; vnde diuersitas lectionum apud LXX. et in Vulgatis Bibl. posset intelligi.

Die

Die Testamente der zwölf Patriarchen, nebst einer Beschreibung einer Handschrift der lateinischen Uebersetzung dieser Schrift von M. Georg. Veesenmeyer in: Beyträgen zur Geschichte der Litteratur-und Reförmation, Vlmae 1792. 8. nr. 1. Contra Grabium contendit Veesenm., auctorem fuisse Iudaeo-Christianum ex secta Nazaraeorum, et adfirmat cum Caneo ac Dodwello. scriptum fuisse opus saeculo secundo: adiecit indicem editionum, et variarum lectionum collectionem ex tribus prioribus testamentis instituta, cum obs. litterariis atque criticis. Testamentum istud, Psalmum CLI. Psalterium Salomonis et alia supposititia spuriaque Adami, Henochi etc. opuscula collegit, gr. ac lat. edidit doctisque tam suis quam aliorum commentationibus notisque illustravit I. A. Fabricius in Opere, inscripto: *Codex Pseudepigraphus veteris Testamenti*, collectus, castigatus, testimoniisque, censuris et animaduersionibus illustratus a Io. Alberto Fabricio, S. S. theologiae D. et Professore publico in Gymnasio Hamburgensi, Editioni huic secundae accedit volumen alterum, separatim excusum. Hamburgi. 1722. 8.

Denique memoranda sunt Lexica: Io. Christiani Bisl nouus thesaurus philologicus, s. Lexicon in LXX. et alios interpretes et scriptores apocryphos V. T. ex b. auctoris msto edidit ac praefatus est E. H. Mutzenbecher. Hagae Comitum. tom. I. II. 1779. — tom. III. 1780. mai. 8. — Lexici in interpretes graecos V. T. maxime scriptores apocryphos spicilegium, post Bielium, concessit et scripsit Io. Frid. Schleusner. Lipsiae 1784. mai. 8.

CAPUT III

DE NOVO FOEDERE EIVSQUE
AVCTORE ΘΕΑΝΘΡΩΠΩ ET SCRIP-
TORIBVS NUMINE DIVINO
ADFLATIS

Latissimus patet campus, quo quis vtiliter excurrere et summa cum voluptate diutissime quasi spatari possit. Ego vero, quoniam Pritius, Hoffmannus, Rumpaeus, Simonis, Professor quondam Halensis, Michaelis, Richard Simon, Semlerus, viri, laude mea superiores, alique otium mihi fecerunt; percurram tantummodo atque hinc inde flores decerpam: praecipue quum Simonis in Introductione in linguam graecam, sectione XI. ea, quae tironibus, scitu necessaria viderentur, adfatim exposuisset, atque *Hoffmannus* in animaduersis. et dissertationibus ad I. Georg. Pritii Introductionem in lectionem N. T. etc. Lipsi. 1764. 8. et *Iustus Wessel.* *Rumpaeus* in Commentatione critica ad libros N. T. in genere, Lipsi. 1730. rec. 1757. 4. in primis *Michaelis* in vberissima Isagoge, Einleitung in die göttlichen Schriften des neuen Bundes

Bundes, Vol. I. II. Gottingae 1777. 4. *) collegissent omnia, et vel acutioribus, harumque rerum cupidis, peritisque lectoribus satisfecisse mihi quidem viderentur, magna praeterea librorum varii generis, qui huc pertinerent, copia ab illis excitata, et sub examen vocata: eo breuior esse potero, quo in maiorem molem iam praeter opinionem et consilium excreuit libellus iunioribus litteraturae graecae studiosis potissimum destinatus. Neque tamen me spero ἀσύμβολον esse discessurum. — Nubem eorum, qui de Sotere nostro, de Apostolis discipulisque et codice N. T. egerunt, aut libros sacros interpretati sunt, excitauit cl. Saxius in Onom. litter. tom. I. pag. 219. sqq. et pag. 215 — 234. Item pag. 569. sq. et 370. sqq. Multa quoque docte collegerunt et disputarunt I. A. Fabricius in B. Gr. vol. III. atque cell. Keil et Kunobl in supplementis ad illud: at, dum haec scribo, nondum omnes plagulae, in quibus caput de nouo testamento a viris illis eruditis pertractatum est, praelo

*) Quarta eaque auctior editio prodiiit Gottingae 1788. 4 II. voll. Illa Michaelis introductio in linguam translata est anglicam: *Introduction to the new Testament by John David Michaelis. translated from the fourth Edition of the German, and considerably augmented with Notes explanatory and supplemental. By Herbert Marsh, B. D. Fellow of St. John's College: Cambridge* vol I. part. I. et II. containing the Translator's Notes to the first volume: Vol. II. part II. 1793. m. 8. Haec duo volumina continent primum operis germanici volumen: Marshii autem additamenta, quae insignia esse dicuntur, a cl. M. Rosenmüllero in linguam germanicam conuertentur.

praelo exierunt; faltem in manus meas nondum peruenerunt. Nuper demum Ifagoge in N. T. ab Haenleinio nostro, Theologo Erlangenfi cel. conſcripta omnique laude digna lucem videre coepit: *Handbuch der Einleitung in die Schriften des neuen Testaments, von Heinr. Carl. Alexander Haenlein*, tomus I. et tomi II. partic. I. Erlangae 1794. ad quem vtiliſſimum librum lectores, praecipue iuniores ſacrarum litterarum cultores, ablego. Primum vero quaedam vniuerſim; deinde de ſingulis N. T. libris et auctoribus ſpeciatiſſim diſputaturus ſum.

§. I.

PRAELIMINARIA

I. Inſcriptio librorum, qui vno in corpusculo a multis inde annis comprehendendi ſolent, et quorum origo communi peritorum piorumque hominum conſenſu habetur diuina, eſt ἡ καινὴ διαθήκη, quae vulgo redditur *nouum teſtamentum*, *) et *nouum foedus*; at melius et curatius, *noua religionis forma*, vel *noua oeconomia diuina*. v. cel. *Rosenmülleri*, mihi amiciffimi, ſcholia in N. T. pag. I. et eiufdem comment. de vocabuli διαθήκη in libris N. T. vario vſu. Erlangae 1778. 4. Illos autem libros, quamuis e fonte puriſſimo fluxiſſent, deumque ipſum habeant auctorem ducemque, impietas tamen humana manusque impurae et mentis, vanis falſisque opinionibus occupatae atque obſcureſcunt, coecitas, intactos haud reli-

*) Conf. *Iablonskii* diſput. de genuina et propria ſignificatione τῆς διαθήκης in ſcriptis N. T. Francof. ad Viadrum 1733.

querunt; e contrario opprobriis, quin imo verbis in deum ipsum ignominiosis proscisos turpiter et scelestè commacularunt. Namque fuerunt omni fere memoria, qui non solum diuinum in illis negarent, sed etiam, nescio quae? falsa absurdaque deprehendisse sibi scilicet viderentur. At enim numquam defuerunt viri boni, prudentes doctique, qui illorum conuiciis occurrerent, atque veritatem, fidem diuinamque librorum N. F. auctoritatem equis viris ita defenderent et aduersarios ingenio, eoque haud limato, magis abundantes, quam ab iudicii acie litterarumue copia instructos verique amore ductos ita adgrederentur, eorumque impetus ita contunderent, vt pæne deuicti, vel plane quiescere, vel toties refutata tantum resumere et recoquere cogerentur. Indicia enim tam interna, quam externa, consensus antiquitatis aliaque argumenta integritatem diuinamque originem satis superque declarant, atque comprobant. Atqui Lardner, Michaelis, omnesque, qui veritatem doctrinae et disciplinae christianae propugnarunt, aut commentarios in singulos N. T. libros conscripserunt, in primis cel. *Lessius* in *Wahrheit der christlichen Religion*, ed. 2. *Bremæ* 1773. 8. atque *Haenlein* l. c. tom. I. cap. 2. 3. et 4. fidem atque auctoritatem et integritatem N. T. diuinam copiose, plene doctèque vindicarunt ab aliorum dubitationibus atque iniuriis. Vtilis etiam, quamquam hodie non satis notus liber est: *Conradi Horneii*, Prof. quondam in Vniuers. Helmstad. de sacris et diuinis scripturis tractatus theologicus, quo vera antiqua et catholica doctrina de auctoritate, canone, sufficientia et inter-

pretatione scripturae, octo disputationibus aduersus Pontificios, et in primis Bellarminum, Gretferum, Becanum, Huntlaeum et alios denuo adferitur ac defenditur, Helmstadii 1632. 4. in quo etiam de LXX. et reliquis V. T. interpretibus, librisque apocryphis agitur. Adde *Ernesti* Institut. interpretis N. T. Part. II. Cap. I. de libris N. T. eorumque *auſerriſſe*, integritate etc. *Semleri* Institut. breuior. ad liberalem eruditionem theologiam, Libr. III. Halae 1767. pag. 28. sqq.

2. Lingua est graeca quidem; at non omnino illa Attica, sed hebraismis plenissima: h. e. forma et dictio ex V. T. hebraico et LXX. interpretum versione graeca est desumpta: multisque vocabulis alia significatio haeret, et graecis profanis scriptoribus usitata fuit ac sollemnis. Ab utraque autem parte peccatum est: tam ab iis, qui cum Gatakero, Vorstio *) et Leusdenio, **) aliisque nihil, nisi hebraismos, aut aliarum linguarum proprietates aut vitia sermonis vidissent; quam ab Pfochenio, Georgio, (in Hierocritico N. T. Witteb. 1733.

*) *Io. Vorstii* de hebraismis V. T. comment. Accessere praeter eiusdem cogitata de stilo N. T. et diatriben de adagiis N. T. Horatii Vitringae animadu. ad comment. de hebraismis N. T. curauit *Io. Frid. Fischerus*. Lipsiae. 1778. 8. Idem *Fischer* edidit supplement. ad Vorstium de hebraism. N. T. Lips. 1791. et 1792. specim. III.

**) *Leusden* in philolog. hebraeo. graeco, diff. XI. XV. contraxerat Vorstii opus: eam epitomen *Leusdenii* de dialectis N. T. singulatim de eius hebraismis libell. singul. iterum edidit, indice et docta praefat. ornauit *L. F. Fischer*.

1733. 4.) aliisque, qui sanctos scriptores, sibi persuasissent, omnia pure, eleganter, et ad exemplum atticorum, ceterorumque primi ordinis auctorum profanorum sensu animi expressisse. *) De lingua quoque *Hellenistica* magnalis, eaque, opinor, vana, nec valde utilis orta est inter Heinsum et Salmasium eosque, qui ab alterius vtrius partibus steterunt. Si quis aut nationem, quae vsa fuisset peculiari graeco dicendi genere, aut peculiarem graecam dialectum intelligit, eamque hellenisticam vocat, tunc nego, linguam esse hellenisticam. Contra, si quis illam dicendi rationem ex lingua hebraica et graeca mixtam, quae Iudaeis inter Ἑλληνιστὰς viuentibus ab educatione, consuetudine, vsuque tam hebraici codicis, quam versionis τῶν LXX. propria quasi fuit et vulgaris, Hellenisticam dixerit, equidem non adeo dissentirem. v. M. Io. Theodori Leubscheri diss. de lingua N. F. hellenistica. Witteb. 1691. — Nubem vero librorum, in quibus ab vtraque parte est disputatum et peccatum, iam excitarunt Fabricius in B. Gr. l. m. §. 22. Rumpacus in comm. crit. ad N. T. §. 25. Simonis in Introductione etc. pag. 215. sqq. et Michaelis in Einleitung etc. §. 16, vid. quoque Balthar. Stolbergii — de Soloecismis et barbarismis graecae N. F. dictioni falso tributis,

E 3

vt

*) Conf. Rbenferdi syntagma dissertation. philologico theologicarum de stilo N. T. Leoward. 1702. 4. Van den Honert syntagma diss. de stilo N. T. graeco Amstel. 1703. 4. Vestigia dialecti Alexandrinae aperuit cl. Sturz in commentatt. supra laudatis de dialecto Alexandrina. I. Dan. Felleri diss. fata stili N. T. Wittebergae 1739. 4.

vt et de Cilicis aliisque a. D. Paulo noue
 vsurpatis. — cum praef. C. Sam. Schurzfleischii,
 Witteberg. 1685. 4. — Io. Olcarii de stilo N. T.
 — cum notis I. Conr. Schwarzii. Coburgi. 1721.
 8. *Richard Simons* critische Schriften über das
 N. T. in parte prima, ex interpretat. *Crameri*
theotisca, Halae 1776. 8. cap. 27. sq. pag. 594.
 sqq. et cap. 26. de stilo N. T. De lingua, qua qui-
 dem libri, euangelium Matthaei, epistolae ad He-
 braeos et Iacobi, consignati dicuntur, suo loco
 videbimus. *Harduini* autem opinio, in illius com-
 mentario in N. T. Haegae Com. 1741. exclusa,
 contextum N. T. originalem fuisse latinum, et
 eum, quem nunc habemus, graecum fuisse versi-
 onem, satis explosa est et refutata a *Baumgartenio*
 in Vindiciis textus graeci N. T. contra *Harduinum*,
 Halae Saxon. 1742. 4. et *Michaelis* l. c. pag. 107.
 sqq. adde *Haenlein* l. c. part. I. pag. 327. sqq. De-
 nique scriptores N. T. auctores *classici* dici possunt
 eo sensu, quod omnibus libris humanis praestant
 vtilitate, sapientia, dignitate atque auctoritate,
 vnicuique homini sunt quam maxime salubres, et
 fundamentum salutis nostrae aeternae praecepta-
 que vnice vera sobriaque ad bene, beateque vi-
 uendum complectuntur. Neque vero *classici* dici
 possunt sensu, yt ita dicam, scholastico, h. e.
 qui in scholis inferioribus multum, aut vnice tra-
 ctari debeant, aut a quibus primordia linguae om-
 nisque eruditionis graecae sint capienda. De qua
 quidem controuersia in Opusculis varii argumenti
 pag. 15. sqq. iam pluribus disserui: cum primis
Michaelis in Isagoge sua, Vol. I. §. 30. pag. 196
 — 205. s. ed. IV. pag. 213 — 223. vanitatem et
 per-

perniciem vulgaris opinionis atque consuetudinis adeo patefecit, ut is, qui non videret, peruer-
sumque immo vero religioni et litteris periculo-
sum usum non abrogaret, sine ulla spe curationis
coecutiret.

3. De *canone* siue collectione, indice et cata-
logo librorum sacrorum, qui hodie τὴν καὶνὴν δια-
θήκην conficiunt, eiusque auctore, aetate et iure
neque inter veteres, neque inter recentiores con-
uenit. De plurimorum fide, sinceritate atque
auctoritate omnis antiquitas consentit; at episto-
lae Iudae; II Petri, secunda et tertia Ioannis;
in primis Ioannis Apocalypsis vel dubiae, vel sub-
lestae fidei, vel plane suppositae omni memoria
haud paucis videbantur. *) Diuerfas diuersorum
sententias hic recensere, easque sub examen vo-
care, aut omnes controuersias inde ortas, ac sae-
pius acriter iustoque vehementius agitatae, atque
auctores illis implicitos enarrare, nec breuitas,
nec instituti ratio patitur. Post Ioannis autem o-
bitum catalogum illum ingenuorum diuinorum li-
brorum, qui a fictis et adulteratis discernerentur,
esse confectum, et Paullum apographa epistola-
rum suarum, quae cum omnibus coetibus christi-
anis communicarentur, omnique traderentur po-
steriati, manu sua signasse, et subscripsisse, veri

E 4

simile

*) *Cosmas Indopleusta* in topographia christiana perpe-
ram tradit, epistolas catholicas iam inde a priscis
temporibus inter dubias a coetu christiano reponi:
cuius sententiam refellit *Montfaucon* in praef. ad to-
pographiam christianam, cap. V. notante *Bandinio*,
in catal. codd. gr. Laurent. tom. I. pag. 440. not.

simile mihi quidem esse videtur. E multis eorum, qui in inquisitione et finitione *canonis sacri* versati sunt, nominari possunt *Io. Gerhardi* loci theologici a *Io. Frid. Cotta* Theol. Tubingensi denuo editi, doctèque illustrati, 1762. 4. tom. I. pag. 1. sq. et tom. II. Cap. IX. et X. p. 184 — 245. vbi singuli libri N. T. pertractantur, Cap. XI. de apocryphis N. T. libris, Cap. XVI. de integritate textus graeci in N. T. et Cap. XXIV. de versionibus scripturae sacrae. *Christiani Kortbolzi*. S. Theol. D. et P. P. de canone Scripturae S. tractatus, Roberto Card. Bellarmino, huiusque defensori *Iac. Giesero*, et vindicatori nupero, *Vito Erbermanno*, Iesuitis oppositus. Rostochii 1665. 4. cap. XVI — XIX. pag. 323 sqq. de quibusdam librorum Marci, Lucae, Ioannis; de epistola ad Hebraeos et de epistola Iacobi, Iudae, secunda Petri, secunda et tertia Iohannis. — *D. Io. Ens* bibliotheca sacra, s. diatribae de librorum N. T. canone; qua primae sacrorum N. T. librorum collectionis historiam ex antiquitatibus ecclesiasticis depromit, atque canonem nunc vulgo receptum continere vetustissimam et genuinam illorum recensionem ostendit. Amstelod. 1710. 8. — Canon S. Scripturae secundum seriem saeculorum N. T. collectus, notisque illustratus a *Gerhardo von Mastricht* seipubl. Bremensis syndico: in Bibl. histor. philol. theologica Bremensi, classis VII. fasc. I. pag. 1. sqq. Primum recensentur patres eccles. (initio a Melitone, episcopo Sardensi facto,) concilia, collegia etc. quo quis ordine libros vtriusque foederis posuerit: dein sequuntur doctae *Mastrichtii* notae de hoc argumento. — *Hunfredus* quoque

que *Hodius* in libro: de biblicorum textibus originalibus, Oxon. 1705. fol. lib. IV. cap. 4. pag. 644. sqq. dedit. CXXXV. schemata, in quibus libri biblici diuerso ordine ac numero in codd. hebraicis, graecis, orientalibus et latinis sunt collocati. — *Io. Frickii* commentatio theologico-critica de cura ecclesiae veteris circa canonem sacrae scripturae, et conseruandam codicum puritatem, Ulmae 1728. 4. cap. III. et IV. pag. 86. sqq. — *Car. Christiani Nestel* Vernunftmaßiger Beweisß des Alterthums, der Wahrheit und der Göttlichkeit der Schriften des A. und N. Testaments etc. Lipsiae 1733. 8. part. II. cap. 2. pag. 32. sqq. — *Iac. Chr. Iselii* de canone N. T. meditationes, (fragmenta sunt,) in Miscell. Grohning. tom. III. Groningae 1740. *Hornii* libr. iam in §. 1. laudat. *Eberhardi Henrici Stofsch* commentat. historico-criticam de librorum N. T. canone, praemissa est dissertatio de cura veteris ecclesiae circa libros noui testamenti, Francof. ad Viadr. 1755. 8. Is pag. 103. sqq. quorundam hominum doctorum de canonis N. T. constitutione recenset, p. 144. sqq. canonem illum iam sub initium saeculi II. apud plerasque saltem et florentiores ecclesias exstitisse, eumque omnes illos libros complexum esse, quibus nunc absoluitur, quamuis a quibusdam ecclesiis, quo quidam in canonem relati essent, dubitatum fuerit. — *Henr. Guil. Clemmii* Einleitung in die Religion Vol. II. §. 109. sqq. — Sammlung vermischter kleiner Schriften, Wismar. et Butzow. 1773. 8. Part. VI. nr. I. — Sub nomine *Freret* post huius mortem Geneu. 1767. prodijt quidem *Examen critique des Apologistes de la*

E 5 reli-

religion chretienne, in quo libro ineptiarum pleno auctor historicam fidem narrationum de Christo, quas praecipue quatuor Evangelistis debemus, sub examen vocat, atque euertere conatur: eius tamen impios et temerarios impetus contundere studuit *F. Vincent. Fassinus*, ord. Praedic in Pisana academia sacrarum litterarum P. P. qui de apostolica origine euangeliorum ecclesiae catholicae librum singularem aduersus Nic. Freretum edidit, Liorn. 1775. 4. auctor docte quidem, at non vbique satis luculenter pleneque refutare aduersarium placitisque suae ecclesiae nimis indulgere videtur censori in Gotting. ephemerid, litterar. supplem. 19. 1777. — L'autorité des livres du Nouveau Testament contre les Incrédulés, par Mr. l'Abbé du Voisin, Docteur, Professeur de Sorbone et Censeur royal. Paris 1775. mai. 12. Vulgari ratione libros N. T. in duas partitur classes, quarum prior continet eos, qui ab ecclesia semper habiti sunt germani et canonici SS. adnumerati, posterior vero eos, de quorum auctoritate diuina aliquamdiu dubitatum fuit. — *Less* in Wahrheit der christlichen Religion §. 3 — 11. post Lardnerum antiquissimorum scriptorum christianorum de singulis libris N. T. testimonia recenset. Eandem viam ingressus est D. *Christian. Frid. Schmid*, in historia antiqua et vindicatione canonis sacri V. et N. testamenti, Lips. 1775. 8. Adde *I. Salom. Semleri* Institutionem ad doctrinam christianam liberaliter discendam, Halae 1774. §. 93. *Michaelis* Isagogen etc. pag. 92. sqq. et alibi. *Pritii* introduct. in lectionem N. T. ed. Hoffmanni Lips. 1764. pag. 27. sqq. — *M. Dürr*
Nach-

Nachrichten von den neuesten Streitigkeiten über den Kanon, in: *Neuester Religionsgeschichte*, unter der Aufsicht des Herrn Confist. Raths Walchs, tom. VII. Lemgou. 1779. n. 4. Libellus Oederianus a Semlero publicatus ducit familiam: atque Dürr recenset et excerptit memorabiles libros, censuras libellosque minores super hac controuersia scriptos. — Postea lucem viderunt *Beyträge zur Geschichte des neuteamentlichen Kanons von M. Christian. Frid. Weber*. Tübingae. 1790. 8. Is 1) putat, hebraicum euangelium ad Hebraeos, XII. Apostolos et secundum Matthaeum pro Iudaeo-Christianis fuisse scriptum primis christianae disciplinae temporibus in Palaestina, et ex illo fluxisse graeca euangelia: 2) negat, ad prima Christianorum tempora pertinere plenam N. T. collectionem. Sequuntur 3) collectanea ad historiam canonis vsque ad Origenem; 4) examen loci Eusebiani H. E. III. cap. 25. pag. 142 — 157. De canone, et Eusebio abiudicat eam, qua hucusque in hac causa floruit, auctoritatem. 5) de antilegomenis, N. T. 6) negat, primis Christianorum temporibus duplicem fuisse ecclesiam; denique 7) super fragmento Meliti apud Euseb. H. E. IV. 26. conf. tamen Salisburg. *Oberdeutsche Litt. Zeit.* 1791. mens. Febr. plag. 17. et *Jen. A. L. Z.* 1792. n. 180. m. Iul. pag. 69. sqq — *cel. Noeffeltii* Anweisung zur theologischen Bücherkenntniß, §. 26. *Haenlein* l. laud. tom. I. cap. V. pag. 290 — 326. vt alios bene multos isagogicos et criticos in N. T. libros in *M. Mich. Lilienthalii* biblischen Archiuarius der heiligen Schrift N. T. Regiomont. et Lipsiae 1745. 4. pag. 4. sqq.

sq. iam excitatos; quorum numerus mire augeri potest, in praesenti brevitatis causa omittam. Contra *Michaelis* introduct. §. 2 — 12. praecipue §. 236 et 237. et contra scriptorum patrumque ecclesiasticorum testimonia eorumque auctoritatem de canone N. T. disputatur in libro: *Einleitung in die Geschichte des Canons sämtlicher Schriften des N. T. insonderheit der Offenbarung Iohannis*. Herausgegeben von dem Verfasser des *Hierocles*. Halae. 1794. mai. 8.

4. Quum et longinquitate et iniuria temporis, aut insectia incuriae librariorum, aut ex ingenio et consilio siue haereticorum, siue, qui vocantur, orthodoxorum variae lectiones in MSSis N. T. oriri potuerint et ortae sint: interpreti et erudito lectori praeter vsum patrum ecclesiasticorum, qui veram lectionem interdum vel exhibent, vel firman, codd. MSSorum notitia in primis est comparanda. Neque tamen ex tanta vi variarum lectionum vllum detrimentum doctrinae christianae, et integritati codicis sacri metuendum est. *) At enim, si in vilo alio libro, in hoc sane diuino; fonte omnis verae et aeternae sapientiae limpido et integro, caute et prudenter versari, ab omnibusque coniecturis temerariis audacibusque abstinere debent interpretes. Neque enim opus est humanum, sed diuinum: neque res ludicrae, aut ad delectationem animi, aut, quae auribus mentique facerent fraudem, tantum inventae; sed seuerae, maximique momenti, quibus salus ciuitatum

*) v. *Philoleutheri Lipsiensis*, (h. e. Richardi Bentleii) la *Friponerie Laigvée*. Amstel. 1738. 8. obseru. XXXII. p. 168 — 213.

tatum contineatur, praesidiaque ad veram nec
 vmquam interituram felicitatem consequendam
 beneficio summi numinis, omnium rerum mode-
 ratoris, hominibus offerantur. Critica subtilitas
 omnino necessaria est ad veritatem lectionis perspi-
 ciendam et diiudicandam, et ad errores aliorum
 dispellendos. Sed caute prudenterque agendum
 est, ne vel coeca quadam superstitione ad apertam
 scribarum ignorantiam aut codicum quorundam
 auctoritatem defendendam, vel ad audaciores temera-
 riasque coniecturas, eas praefertim, quae ad vin-
 dicandam opinionem quamdam in doctrina theo-
 logica praecertam videantur aptiores, facile abri-
 piamus. Sic *Valcken.* qui iuuenis timidior erat in
 arte critica in N. T. exercenda, tamen postea pro-
 cliuis fuit ad corrigenda loca sacra: v. eius *Orati-
 ones* — quibus subiectum est specimen animaduer-
 sion. criticar. in loca quaedam N. T. Leidae 1784.
 Sed Emendationum in N. T. a. L. C. Valcken. exa-
 men instituit *Ern. Gottl. Klose* etc. Halae 1790.
 8. — Sic *Guil. Whiston*, Anglus, in *The sacred
 history of the new Testament*, pag. 300. sqq. ex-
 hibuit praecepta et regulam quasi verarum lectio-
 num N. T. Verum ad errorem suum in doctrina
 de Christo eo melius quasi stabiliendum eam viam
 ingressus eaque sequutus est praecepta, vt iudicii
 artisque criticae subtilitatem in eo facile deside-
 res. Edidit vero *Primitive New Testament*, part.
 I. containing the four Gospels with the Acts of
 the Apostles. part. II. containing XIV. epistles
 of Pauli; part. III. containing VII. catholik epi-
 stles; part. IV. cont. the Revelation of Iohn. Lon-
 don and Westminster 1745. 8. His addit qua-
 tuor

tuor alias partes, eodem iure Whistoni quidem iudicio adiunctas, quo apud nos vtuntur III. illae priores partes: n. 1) epistolam Corinthiorum ad Paullum, et quibus hic respondit, ex armenica lingua; Timothei epistolam ad Diognetum et homiliam, Clementisque binas epistolas ad Corinthios; 2) libros VIII. constitutionum apostolicarum; 3.) Barnabae epistolam atque Hermiae pastorem libris III. 4) X. epistolas Ignatii; Polycarpi epistolam ad Philippenses; Iosephi homiliam de *αἰδή*, Polycarpique martyrium. In libris N. T. exigua aut nulla innumerabilium paene MSSorum aliorum, item translationum patrumque graecorum et latinorum plerorumque ratione habita, nisi, ubi trium, quorum fidem vnice sequitur, eodd. lectionem confirmare viderentur. Tres autem illi codices, quorum verissimam atque omnino integerrimam semper esse opinabatur scripturam, sunt in euangeliiis Matthaei, Ioannis, Lucae, Marci et actis apostolorum cod. mstus, qui a Beza nomen gerere solet; in epistolis Pauli cod. mst. Claromontanus, et in epistolis Iacobi, Petri, Ioannis, Iudae atque apocalypsi, cod. Alexandrinus. Sed quam lubrica et vero falsa ac periculosa essent iudicia et molimina Whistoni, late eruditeque demonstra-uit Io. Salomon. Semler, in disp. praeside Sigism. Iac. Baumgartenio, Halae 1750. 4. ventilata et inscripta: *Vindiciae plurium praecipuarum lectionum codicis graeci N. T. aduersus Guil. Whiston, Anglum, atque ab eo latas leges criticas.* In illa disputatione de critica sacra et de forma, aetate, fide atque auctoritate trium illorum codicum, de latina in primis *Itala* versione, de consilio Whistoni

stoni et aliis rebus, quae ad interpretationem N. T. tam criticam, quam historicam atque hermeneticam pertinent, intelligenter differit, et multa aliorum scripta memorat; denique in sectione III. ab istius cauillationibus, et, quas ille somniabat, corruptionibus vindicat oracula N. T. summam Iesu Christi diuinitatem adfirmantia. Semlerus, quamquam in scriptis, quae multo post composuit, interdum deseruit pristinam suam sententiam; tamen in hac disp. multis viam muniuit ad criticam artem acrius exercendam, et mature ostendit, qualis vir aliquando in hoc litterarum genere sit futurus. Ita vero etiam alii varia quidem ratione in constituendo aut mutando textu graeco N. T. arte critica sunt abusi. Sic *Toupius* in *Emen-dation.* in Suidam plura loca N. F. coniecturis sibi tentanda sumsit: in quorum tamen multis vulgatam lectionem esse seruandam docuit *Petr. Henr. Koppiers* in *Obseruatis philologicis*, Lugd. Batau. 1771. 8. cap. VII. pag. 80 sqq. Conf. quoque *Car. Segaar* orat. de critice in diuinis N. F. libris aequae ac in humanis, sed circumspecte et modeste etiam nunc exercenda. Trai ad Rh. 1772. 4. —

Conf. *C. B. Michaelis* tractat. critica de variis lectionibus N. T. caute colligendis et diiudicandis, Halae Sax. 1749. *Rumpaeus* in comment. crit. ad N. T. libros §. 46. — 49. *Christoph. Matth. Pfaffii* dissertat. critica de genuinis librorum N. T. lectionibus ope canonum quorundam criticorum feliciter indagandis et a spuris secernendis etc. Amstel. 1709. 8. *Semler* in disp. mém. pag. 48. not. 49. *Simonis* Introduct. etc. Sect. XI. Cap. II. vbi praeter ea infiniti paene auctores enumeram-

merantur. *I. D. Michaelis* Einleitung I. pag. 251 — 318. f. p. 248. fqq. ed. quartae, vbi de variis lectionibus agit. Idem p. 453 — 611. f. p. 523. fqq. ed. IV. recenset *codices* MSS. in quo critices genere diligenter quoque versati sunt Simoh in historia critica N. T. Millius, Pfaff, Küsterus, Bengelius, Hoffmann, in primis *Wetstein* in Prolegomenis, Amstelod. 1740. 4. quae Io. Salom. Semler iterum seorsim edidit, eruditae notas et adpendicem adiecit de vetustioribus latinis recensionebus, quae in variis codd. supersunt, et exempla quaedam characterum graecorum et latinorum in libris MSSis, Halae Magdeb. 1764. 8. Illis prolegomenis tamquam altera pars deinceps accesserunt, *I. Iac. Wetstenii* libelli ad crisin atque interpretationem N. T. cum recensione introductionis Bengelii ad crisin N. T. atque Glocestrii Ridley dissert. de Syriacarum N. T. versionum indole, atque usu e bibliotheca et cum quibusdam notis V. C. Io. Dau. Michaelis, adiectis multis observat. *I. Sal. Semleri*, Halae Magdeb. 1765. 8. *Ernesti* in Institut. interpret. Part. II. cap. 2. de codd. scriptis, eorumque usu pag. 99. fqq.

De ortu librorum N. T. sacrorum, et variarum lectionum, de diuersitate pretioque codicum horumque historia, de variis antiquis versionibus, de editionibus earumque classibus ac familiis post Michaellem et Marshum diligenter copioseque egit, ac recentiorum scripta, in quibus vel in vtramque partem disputatur, vel quaestiones quaedam et controuersiae, inde ortae, enarrantur atque explicantur, sedulo laudauit *Häenlein*, V. Cl. in libro mem. Handbuch der Einleitung in die Schriften

ten des N. T. tom. II. part. I. — De codicibus *Alexandrino* et *Vaticano* iam in superiore sectione pauca sunt notata. De duplici codd recensione Alexandrina et occidentali, de cod. *Claromontano*, qui multas habet emendationes a quinque diuersis manibus factas, et *S. Germanensi*, illius exemplo (Copie,) a quatuor manibus diuersis emendato agit *Griesbach*, V. C. in *Symbolis criticis*, tom. II. Isque XLIV. codd. gr. vel integros vel in memorabilibus sectionibus locisue contulit. Idem vir cel. scripsit disp. de codd. IV. euangeliorum Origenianis. Halae 1770. — De codice gr. *Basileensi*, qui quatuor euangelia continet, vberiores scripsit obseruatt. criticas *Gebb. August. Schmelzer* in disp. de antiquo Basileensis bibl. codice graeco IV. euangeliorum manu in membrana scripto. Gottingae 1750. 4. — S. S. euangeliorum codex *S. Eusebii* episcopi et martyris manu exaratus, ex autographo Basilicae Vertellensis ad vnguem exhibitus, nunc primum in lucem prodit opera *Ioan. Andr. Irici*, Tridinenfis collegii Ambrosiani Doctor, cum eiusdem praefat. notis et concordantibus aliorum codicum et S. Patrum lectionibus Delft. 1748. — Codicum multorum notitiam dat cl. *Christ. Frid. Matthaei*, in praesenti Prof. Wittebergenfis in prolegom. ad edit. suam Pauli epistol. ad Thessalon. et ad Timotheum, gr. et lat. Rigae. 1785. 8. — Fragmentum in bibl. *Tubingensi*, idem, quod Wettstein numerat 98, et Turicense vocat, maleque describit, et quod iam Bentleius, neque tamen plene contulit, vberius descriptum est a M. *Ier. David. Reuss* in *Beschreibung einiger Handschriften aus*
Tom. II. P. II. F der

der Uniuerſitäts Biblioth. zu Tübingen: nebst Anzeige der verschiedenen Lesearten. Tübingae 1778. 8. — *Hermanni Treschow* tentamen descriptionis veterum codicum aliquot graecorum N. T. qui in bibl. Vindobonensi adseruantur etc. Hauniae 1773. 8. conf. Philologische Biblioth. vol. III. part. II. Gottingae 1775. 8. pag. 177. sqq. — Eundem codicem, qui continet acta apostolorum, epistolae omnes apostolicas et apocalypsin et cuius textus basis esse videtur recensio Euthalii at interpolata et additamentis deprauata serioribus, iterum contulit, comparauitque lectiones aliorum codd. consentientes *Andr. Christian Hviid* in Libello critico de indole codicis MS. graeci N. T. bibl. Caesareo-Vindobon. Lambecii XXXIV. Accessit textus latinus Act. Apost. antehieronymianus ex cod. Laudiano. Hauniae 1785. mai. 8. — Codicum N. T. graecorum, qui Hauniae in biblioth. regia adseruantur, notitia, adiecta lectionis varietate, auctore *Christiano Gottlieb Henslero* spec. I. Hauniae 1784. 4. De cod. *Montfortiano*, qui consentit cum versione latina, quae dicitur, vulgata, quam quidem librarius comparasse videtur, nouissime agitur in *Pauli*, Prof. Ienensis, Memorabilibus, partic. VI. Lipsiae, 1794. nr. 3. — Codicem *Rauianum*, qui multus excitauit criticas tragoedias, ex edit. bibliorum Complutensium esse descriptum, errata quoque typographica seruata et vero aucta, euincere studuit *G. Gottl. Papelbaum* in libro: Untersuchung der Ravischen griechischen Handschrift des N. T. Berolin. 1785. 8. et fraudem auctoris dilucidius manifestauit *Griesbach* in Symbolis etc. pag. 181 — 184. quorum iudi.

iudicio subscripsit *Michaelis* in quarta Isagoges suae editione tom. I. pag. 638. sqq. De cod. Askeuii, qui ad saeculum VIII. pertinere dicitur, de eius dignitate et aetate lis orta est inter *Kulenkampium* in Museo teutonico, a. 1776. Part. III pag. 207. sq. et *Veltbussen*, in Kielischen Beyträgen zur Beförderung theol. Kenntnisse, P. I.

Quamquam vetus ecclesia prima exemplaria in armario sacro seruarat, et publica auctoritate munierat: (v. *Schmidii* histor. canonis etc. p. 721.) Archetypa tamen librorum sacrorum exempla diu perierunt. Neque enim *Marci* autographum, quod penes Venetos esse maior iactantia, quam veri species fuit, genuinum est: cuius fragmentum, quum perlatum esset Pragam; illud post alios *Schoepflin* in Actis academiae Theodoro — Palatinae tom. III. siue historia et commentatt. academiae illius, Manhem. 1773. examinavit, de eoque tulit iudicium. Codex nempe venerat mutilus Venetias, et in loco humido repositus in putredinem paene abiit. Est vero latinus, atque membranaceus, et litterae sunt semiunciales, quae saeculi sexti figuras repraesentant. Textus est secundum versionem Hieronymi, atque adeo e quarto saeculo. Quae quum ita sint, Marcum manu sua illum codicem scripsisse, ab omni probabilitatis verique specie abest longissime. Et contrario exemplar Venetum et fragmentum Pragensē particulam fuisse abscisam, putat cum *Laur. a Turre* in Epist. ad Ios. Blanchinum tom. II Euangelarii Blanchiniani part. II. vol. I. pag. 543. *Schoepflinus*, euangelii siue codicis latini quatuor euangelistarum Vtinenfis. Idem illud fragmentum

Pragenſe denuo recensuit, hiftoriam codicis expoſuit, fabulam, autographum eſſe Marci, intra ſaec. XI — XIV. ortam eſſe iudicauit, fragmentum autem eſſe particulam mſti Veneti probauit, at maioris momenti, quam Veneti, quoniam melius ſit conſeruatum, docuit, variasque excerptit lectiones *Ios. Dabrowsky*, clericus eccleſiaſticus, in libro huius ſententiae: *Fragmentum Pragenſe Euangelii S. Marci, vulgo Autographi*. Edidit, lectionesque variantes critice recensuit *Ios. Dabr.* Pragae 1778. 8. addè *Michaelis* Isagogen etc. tom. II. p. 1074. ſqq.

Codices vero ſunt vel mere graeci, vel graeco-latini, vel *lectionaria*, h. e. in quibus pericopae (ἀναγνώσεις) ſunt librorum ſacrorum, quae diebus certis inter ſacra praelegerentur. Codex, ſi quatuor euangelia complexus eſt, εὐαγγέλιον; ſi acta Apoſtolorum, et epiſtolas Paulinas, aut tantum quatuordecim Pauli epiſtolas continuit, ἀπόστολος vocabatur; ἀπόστολοι autem dicebantur Acta Apoſtolorum cum ſeptem catholicis epiſtolis *). De illorum forma, origine et conſtitutione, docte agit *Griesbach* in ſpecimine I. curarum in hiftoriam textus graeci epiſtolarum Pauli, Ienae 1777. Sect. II.

*) Vocabulum tamen ἀπόστολος in ſenſu modo latiore ſumitur, modo ſtrictiore, quando denotat vel omnes epiſtolas Pauli, vel particulas et pericopas ex illis excerptas. v. auctores antiqq. eccleſiaſticarum, et *Suicer.* in Lexico eccles. h. v. Varia autem ratione iam antiquioribus Chriſtianorum temporibus libri N. T. ſacri diuidebantur. v. *Haenlein* tom. I. pag. 16. ſqq.

II. §. 7. fqq. *) denique ἀποστολοευαγγέλιον dicebatur, quod lectiones ex euangeliis, actis Apostolorum, et epistolis simul continuit. — In Litterarischen Museo, Altdorf. 1778. vol. I. part. III. pag. 475. fqq. est (Doederlinii) diligens commemoratio et recensio msti *Euangelistarii* graeci, quod in bibliotheca publ. Noribergensi custoditur. Illud vero, more sollemni, constat II. partibus, quarum prior continet lectiones ex euangeliis, diebus dominicis et festis maioribus; posterior autem lectiones ex euangeliis reliquis diebus festis, secundum graecum calendarium a mense Septembr. vsque ad vltimum Augusti publice recitatas. — *Col. Sanftl* diss. in aureum ac peruetustum St. Euangelior. cod. MS. monasterii S. Emmeran. Ratisbonae 1786. 4. v. Gotting. eph. litt. a. 1787. nr. 19. — In bibl. Synodi Mosquensi est teste *Christiano Frid. Matthaei* in notitia codd. mstorum graecorum biblioth. Mosquensium, etc. Mosquae 1776. mai. fol. n. 4. pag. 4. cod. membran. saec. X. aut XI. qui continet Praxapostolum seu lectiones ex Actis, epistolis catholicis et Pauli: ibid. pag. 5. fqq. vberius describitur, qui praeter alia a fol. 3. ad fol. 104. continet acta Apostolorum, septem epistolas catholicas et quatuordecim Pauli cum argumentis et capitum indicibus

F 3

Eutha-

*) Adde *Schmidt*. historiam — canon. p. 718. fqq. et *Michaelis* Einleitung etc. pag. 521. ed. 4. eundem bibl. oriental. tom. XI. pag. 185. fqq. de cod. msto Lectionarii in bibl. Gotting. *Io. Salom. Semleri* adparat. ad liberalem N. T. interpretationem, lib. I. pag. 78. sq. de usu et significato vocc. *lectionarium, euangelium, ἀπόστολος* et ἀποστόλικος etc.

Euthalii. His in fine in septem foliis additus est index lectionum *Praxapostoli*, cui praefixus est titulus: συναζάριον — τῆ πραξαποστόλης, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεγάλης κυριακῆς, καὶ καταλήγον τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ. περιέχει δὲ καὶ τὸ μηνολόγιον. — Idem *Matthaei* V. C. euulgavit: Vetustum ecclesiae graecae Constantinopolitanae, ut videtur, *euangeliarium* bibliothecae ser. ducis Saxo-Gothani. Nunc primo totum ad cognoscendam liturgiam Graecorum accuratius examinavit et adiectis variantibus sacri contextus lectionibus edidit *C. F. Matthaei*. Lipsiae 1791. m. 8. — In eodem Museo Altdorf. tom. I. part. I. p. 1. sqq. et part. II. p. 177. sqq. late agitur de *Correctoriis biblicis*.

Tenendum quoque est, merè graecos codices interdum puros esse, interdum e latina versione correctos, vel potius vitiatos: de quorum fide et ratione controuersia orta est inter Griesbachium et Matthaei. adde *Hänlein* tom. II. part. I. p. 87. sqq. et *Michael*. I. pag. 523. sqq. Denique quidam codices, qui quidem paucissimi sunt, omnes N. T. complectuntur libros, quidam vero vel euangelia sola, vel epistolas Paullinas, vel catholicas cum Actis. At post operam atque industriam Wetstenii, Simonii, Bengelii, Michaelis, Semleri et Haenleinii codd. manu exaratos recensere et diiudicare, superuacaneum mihi ad praesens esse videtur. Atque iidem praestantissimi viri et Ernesti in *Instit.* interpr. pag. II. cap. 3. de classibus quoque et virtutibus vitisquae *editionum* *) tam accurate,

*) Multas editiones indicarunt aut recensuerunt *Le Long* et *Andr. Gottlieb Masch* in *Bibliotheca sacra*, part.

rate, plene et subtiliter disputarunt, vt mihi breuitatis studio hic tantum quatuor classes et memorabiles quasdam alias nominasse sufficiat *).

F 4

Quae

part. I. cap. II. pag. 189. fqq. *Baumgarten* in Nachrichten von einer hallischen Bibl. tom. IV. part. XXI. pag. 189. fqq. praecipue in Nachrichten von merkwürdigen Büchern, tom. I. pag. 193. item tom. II. III. IV. VI. VIII. etc. *Mich. Lilienthal* in biblisch-exeget. Bibliothek, Regiomont. 1740. 8. *Maittaire* in Annal: typogr. passim vol. I. II. III. *Io. Melchior Goetz* in Verzeichnis seiner Sammlung seltener und merkwürdiger Bibeln in verschiedenen Sprachen etc. Halae 1774. 4. *Fabr.* in B. Gr. vol. IV. ibique Kunoel. *Clement.* in Bibl. cur. histor. et critique, tom. III. et IV. *Andr. Gottl. Masch* in Beiträgen zur Geschichte merkwürdiger Bücher etc. part. I. Bützou. 1769. 8. et part. VIII. ib. 1774. ac part. IX. ib. 1776. *Melch. Lud. Widekind* ausführliches Verzeichnis von raren Büchern, tom. I. pag. 434 — 662. *Baumgartenii* aliorumque catalogos vt omitam *Barth. Nic. Krohn* in catalogo bibl. suae. Hamburg. 1793. 8. pag. 1. fqq. multus enumerat edit, doctisque ornauit adnotatt. litterariis. Paullo infra de versionibus quosdam alios V. D. laudabo.

- *) Ex Aldina officina primum quidem in editione Gregorii Nazianz. particulam euangelii Ioannis gr. cum vulgata lat. prodiisse, notatur a *I. G. Cbr. Adlero* in: Repertorium für die bibl. und morgenländische Litterat. part. 18. pag. 150. at diu ante factum erat initium, prioresque versus euangelii Ioannis typis Aldinis excusi et collectioni quorundam opusculorum circa finem inserti sunt. Inscripta est ista congeries: *Constantini Lascaris* erotemeta cum interpretatione latina. — Abbreuiationes graecae. Oratio dominica et duplex salutatio virginis. Symbolum Apostolorum. *Euangelium diui Iohannis usque ad χαετος xxi ελθεις.* (gr. cum interlineari versione lat.) C. A. Pytha-

Quae vera exempla huius illiusue recensionem, mutationibus interdum factis, retinuerint, diligenter et solerter indicant *Ernesti* l. m. pag. 110. sqq. et vberius *Michaelis* l. pag. 765. sqq. Prima igitur est *Ximenii*, Cardinalis, sumtu curata, Compluti. a. 1514. — 1517. fol. de qua ed. iam in superiore sectione egimus: in Euangeliiis et Actis illam sequuti sunt R. Stephan. Paris 1546. Millius et Bengelius *). 2) *Desiderii Erasmi*, Rotterodami, qui adiuuantibus Oecolampadio, Capitone, Gerbelio e cod. patribus quibusdam, versione latina et coniecturis correxit, 1516. (quae ed. est rarissima) 1519. 1522. 1527. 1535. fol. quarum tamen duae praesertim postremae edd sunt paulisper diuersae. — 3) *Roberti Stephani*, Paris 1546. et 1549. quae discrepat; nec non *Theodori Bezae*, qui textum e Stephanica tertia 1550. cum variis lectionibus a Roberto Stephano orae adletis mutatum et concinnatum, primum edidit 1565. postea 1576. in primis 1582. 1589. (in qua

Pythagorae Phocylidis moralia. Venet. per Aldum 1494. 4. — Haec editio, recusa est ibidem sine a. et l. in 4. cum epist. Aldi, quod ego ex meo exemplari intelligo — Tum eadem opuscula repetita sunt in ed. Veneta, 1495. 4. cuius inscriptionis initium est Alphabetum graecum cum multiplicibus litteris nec non in edit. Aldina 1501. vbi titulus libri incipit: *Aldi Manutii Romani rudimenta grammatices L. L. De litteris gr. et Diphtongis et quemadmodum ad nos veniant*. Reliqua inscriptionis conspirant cum superioribus editionibus. — Integrum Ioannis euangelium prodijt. Tubingae 1514.

*) Familias singularum edd. breuiter indicat *Haentlein* tom. II. part. I, p. 220. sqq.

qua editione Bezae obs. sunt copiosiores,) et 1598. ex aliis codd. versionibus itemque coniecturis multa mutauit: atqui haec recensio, praecipue illa, quae, nescio a quo, ex Stephanicae tertiae et Bezae textu tamquam noua formata est et vulgata ab Elzeuiriis 1624. 16. *) basis est vulgatae nostrae lectionis et vulgarium exemplarium, etiam Wetstenii atque Bengelii, qui tamen ex libris antea iam editis lectiones, quae sibi verae viderentur, frequenter delegit. 4) Nouissima recensio est, quam debemus singulari studio I. Iac. Griesbachii (in praesenti theologi Ienensis.). Is textum N. T. ad fidem codicum, versionum et patrum emendauit et lectionis varietatem adiecit, tribus partibus, quarum prima sistit. synopsis euangeliorum Mathaei, Marci et Lucae, Halae Saxon. 1775. sqq. 8. Basis est editio Wetsteniana, sed saepius correcta. Paucissimas tamen a se in textum receptas esse lectiones, in praefatione ad Vol. I. pag. 17. profitetur, quibus non antea vnus et alter e criticis peritissimis v. c. Erasmus, Beza, Grotius, Millius, Bengelius, Wetstenius, Semlerus etc. calculum suum adiecissent. Idem vir doctus diu versatus in historia critica textus N. T. componenda, cuius specimen primum (paullo ante laudatum,) et secundum iam prodierunt; (conf. kurze Anzeigen und Beurtheilungen academischer und anderer kleiner Schriften, Noribergae Part. I. pag. 1. sqq.) edidit opus ad iudicium de codd. atque editionibus ferendum valde vtile, et inscriptum: D.

F 5

Io.

*) Quae est rarissima inter octo editt. Elzeu. sed praefantissima est ed. Elzeuir. Lugd. Bat. 1633. min. 12. vid. Baumgart. Nachricht. tom. I. pag. 206. sqq.

Io. Iacob. Griesbach Symbolae criticae ad N. T. varr. lection. Acc. descriptio et examen multorum N. T. codicum graecorum. tom. I. Halae 1785. 8. tom. II. ibid. 1793. 8. Praeter has principes recensiones tironum caussa quasdam alias memoratu dignas indicabo edit. *Gerbelii*, Hagen. 1521. 4. in offic. Voegel. Lipsiae 1564. 8. quae vt nitida et correctâ est editio, ita quoque rara, cum V. L. in margine. rec. ibid. 1595. 8. — *Erasmii Schmidii*, cura Zach. Gergani, sumtibus Nicephori episcopi, Vitebergae 1522. 4. quae editio inter nos ideo parum obuia est, quia maxima exemplarium pars ad Graecos, quorum caussa est procurata, transmittatur. v. quoque *Baumgartenii* Nachrichten einer Hallischen Bibl. III. p. 472. in catalogo bibl. Schadeloochianae pretium statutum est III. flor. — *Aldina* 1518. — *Waltoni*, in Polyglottis, Londin. 1657. fol. in vol. V. et sexto. — *Colinaei*, Paris. 1534. 8. — *Io. Crispi- ni*, Geneu. 1553. 8. — *Steph. Curcellai*, Amstelod. 1658. 1699. 8. saepiusque (*I. Fellii*) Oxon. 1675. 8. (qui parallela scripturae loca, nec non var. lect. ex plus 100. MSS. codd. et antiquis versionibus collectas addidit; quae editio suo tempore erat maxime memorabilis: in praesenti vero, Bengelio, Millio et Wetstenio multo plura praestantibus, minorem habet auctoritatem,) et a raritate et a praestantia commendantur. — Omnes *Stephanianae* magni aestimantur: in primis *Rob. Stephani*, Paris. 1546. et 1549. 12. o *mirificam*, (ab initio praefationis sic dictae) vulgo adpellantur. et splendida *Rob. Stephan.* Lutet. 1550. fol. — Memoranda quoque videtur edit. a multis omissa,
Bezo-

Bezo - Stephaniana tertia; ad quam curandam typographus in praefatione scribit se vsum esse opera Io. Cherpontii: *Iesu Christi D. N. nouum testamentum*, gr. et lat. Theodoro Beza interprete — Huic autem tertiae editioni, praeter quorundam locorum recognitionem, accesserunt breues difficiliorum phrasewn expositiones, et aliae quaedam annotatiunculae, cum ex maioribus ipsius Bezae annotationibus, tum aliunde excerptae. — cum oliua Stephani, a. 1580. 8. cum duplica versione latina. Calci adiecta sunt symbola apostolicum, Nicaenum, Athanasianum, gr. ac lat. ephesinae synodi determinationes, lat. denique confessio fidei in Chalcedonenſi ſynaodo edita. gr. et lat. — In ed. Steph. gr. lat. Geneu. 1551. 8. capita primum in versiculos distincta sunt — Rarissimis libris adnumeratur ed. Steph. *Biblia vtriusque testamenti, de quorum noua interpretatione et copiosissimis in eam annotatt. lege, quam in limine operis, epistolam.* Oliua Roberti Stephani 1557. II. tom. de qua vide Io. Andr. Bergsträsser Ektyposes oder seltene und merkwürdige Ausgaben von gedruckten Büchern mit Bemerkungen. Hanouiae. 1790. 8. Splendidissimae sunt Londin. cum notis et animaduerſs. Rob. Stephani, Iosephi Scaligeri, Isaaci Casauboni 1633. 8, tum Paris. o typograph. regia 1640. fol. max.

Io. Pricaei, cum versione lat. et multis iisque adnotationibus eruditis: cuius rarae editionis haec est inscriptio: *Ioannis Pricaei commentarii in varios N. T. libros*, in quibus vulgatae versionis quam plurimis locis, prae quauis alia recentiore sermo purus latinusque ostenditur; contextus
 graeci

graeci littera explicatur; eiusdem phraeologia cum auctorum ethnicorum loquutionibus amoene comparatur; multorum difficultum locorum expositiones nouae afferuntur, sensusque non solum ex christianis ecclesiae antiquissimae *doctoribus*; sed et e Graecis latinisque gentium scriptoribus ubique illustratur. His accesserunt annotationes in Psalmodum librum, item in aliquot sparsa capita N. T. Londini excud. Iac. Flesher 1660. fol. Pricaeus non omnes N. T. libros; sed tantummodo Matthaeum, Lucam, Ioannis cap. X. et XI. Acta apostolorum; Pauli epistolas ad Timotheum, Titum, et Philemonem; prioris epist. ad Cor. cap. XI. epistol. Ioannis, Iacobi, Iudaeque et apocalypsin gr. et lat. dedit atque illustrauit. v. quoque *Masch.* l. 1. p. 322. — Omnium splendidissima habetur edit. cum scholiis graecis, opera et studio *Io. Gregorii*, Oxon. 1703. fol. de qua v. *Masch.* l. c. pag. 234 sq. ubi in nota *plures* memorantur V. D. qui illam laudarunt. Londin. ex officina Iac. Tonson et Io. Watts, 1714. 1715. 1728. 1730. 12. cura *Mich. Maittaire*; ed. *Christ. Sigism. Georgii*, Witteb. 1736. 8. nitida est et elegans. — De editionibus, virtutibus et defectibus *Bengelii*, Tubingae 1734. 4. adparatu critico, et alias gr. tantum etc. ibid. 1734. 1738. 1753. 1762. 8. 1790. 8. — *Millii*, *) Oxon. 1707.

*) *Dan. Whitby*, septuagenario maior, adnexuerat anglicis suis in N. T. commentariis, Londini 1710. fol. et 1727. fol. graue *Examen varr. lectionum Io. Millii in N. T.* etc. quod Hauerkamp separatim edidit, eiusque fecit titulum: *Dan. Whitby*, S. T. P.

1707. fol. recuf. pluribus MSS. collatis, cura Küfteri, Lipsiae 1710. et 1723. et Io. Iac. Wetstenii, qui diligentiam atque libertatem omnium superiorum editorum in componendis MSS. fententiaque de locis criticis libere pronuncianda *) superavit, vastamque ſiluam notarum ex aliorum obſervationibus philologicis magnam partem compilarum dedit, Amſtel. 1751. 1752. II. Vol. fol. multus eſt cel. *Michaelis* loco mem. Adde *Clemm* Einleitung in die Religion etc. Vol. II. §. 280. ſqq. *Rumpaeum* l. m. §. 44. et 45. Idem *Michaelis* de *Bentleii* conatu et corrigendi pruritu adſatim diſſerit. At iam olim ſcripſerat *Zachar. Pearce* epistolae II. ad cel. F. V. Profeſſ. Amſtelod. de cl. Bentleio et corruptis locis N. T. Londin. 1721. in quarum priore Systema Bentleii N. T. tunc edituri examinavit, huiusque criticas ſuſpiciones in Friponnerie laique diiudicavit, in poſteriore ipſe cri-

-et eccles. Sarisbur. Praeceptoris Obſervationes philologico-criticae, in quibus iuxta veritatem MSS. veterum, conſenſum verſionum orientalium et citationes patrum eccleſiaſticorum examinantur variae leſſiones I. Millij in N. T. cum praef. *Sigeberti Havercampi*. Lugd. Bat. 1724 et 1733. 8.

- *) Conf. *Erneſti* ſpecimen caſtigationum in I. Iac. Wetstenii editionem N. T. in Opusculis philolog. criticis pag. 326. ſqq. De *Wetstenio* v. *Villoiſon* prolegg. ad Homerum ed. Venetae pag. 3. not. b. inprimis de eius vita meritisque et controuerſiis propter ſuſceptam N. T. editionem in Heluetia ortis et agitatis, in *Leonardi Meiſſeri*, Prof. Turic. Heluetiſche Scenen der neuen Schwärmerey und Intoleranz. Tiguri 1785. 8. pag. 167. ſqq. Ordinis theol. Baſileenſis declaratio de N. T. Wetsten. 1757. in Bibl. Hagana III. faſc. I.

criticas in N. T. publicavit coniecturas. — Quas lectiones in contextum recipiendas esse, in notis censuerat Wettstein, eas omnes *Guilielmus Bowyer*, (eruditus typographus Londinensis,) reposuit, suamque editionem inscripsit: *Nouum Testamentum graecum*, ad fidem graecorum solum codd. MSSorum nunc primum expressum, adstipulante Io. Iacobo Wettstenio, iuxta sectiones Io. Alberti Bengelii diuisum, et noua interpunctione saepius illustratum. Accessere in altero volumine emendationes coniecturales virorum doctorum vndecunque collectae, Londini, cura, typis et sumtibus G. B. 1763, 12. Alterum volumen, quod coniecturas complectebatur, *Bowyer* 1772. insigniter auxit atque emendauit, (v. Michaelis Biblioth. exeget. et oriental. Part. III. nr. 40.) Id postea cl. *Io. Christ. Frideric. Schulz* Profess. Giessensis, in linguam theotiscam transtulit et locupletauit.

Konietures über das N. T. zuerst gesammelt von Wilhelm Bowyer, aus dem Englischen der zwoten Ausgabe übersetzt, und durchaus mit Zusätzen und Berichtigungen bereichert von *I. C. F. Schulz*, Lips. 1774. 8, II. Vol.

Laudabilem suscepit laborem cl. *Schulz*, quamquam largum spicilegium aliis relictum sit: atque ego in prolusione quadam academica (Erlangae 1777 etc.) et *Stosch* in Museo critico Lemgouiensi spicilegium dedimus: attamen in corrigendis textus verbis magnam cautionem et verecundiam necessariam esse et adhibendam iam supra monui; quod copia codicum, versionum et locorum a patribus ecclesiasticis excitatorum intercedit, impotentique coniectandi libidini frena quasi iniicit:

in

in *interpunctione* quidem, quae vna cum *diuisione* librorum et *distinctione* in minora segmenta vsque *spirituum* atque *accentuum* serius inuenta est, critici maiore libertate vti possunt. Conf. *Rum-paci* comment. §. 33. sqq. *Fabric.* B. Gr. Vol. III. *Simonis* in Introduct. pag. 235. sq. *Michaelis* Ifagoge tom. I. pag. 857. sqq. etc.

Recentissimae denique editiones N. T. commemorandae sunt: *The new Testament Greek*, collated with the most approved Manuscripts; with select notes in English critical and explanatory; and references to those Authors, who have best illustrated the sacred Writings. To which are added a Catalogue of the principal Editions of the greek Testament and as list of the most esteemed commentators and Critics by *E. Harwood*, D. printed for Io. Iohnson, Lond. 1775. in 12. II. Voll. Harwood in Euangelistis et Actis Apostolorum sequitur cod. Cantabrig. olim Bezae; et in epistolis Paullinis cod. Claramontanum, quos optimos esse putat: at eius operam atque editionem Griesbachianae multum cedere, censent harum rerum intelligentes. — *Cel. Matthaei*, Prof. Wittebergensis, quum adhuc Mosquae litteras graecas latinasque doceret, N. T. cum variis codd. Mosquens. notisque criticis edere coepit initio ab Actis Apostolorum, Rigae 1782. m. 8. factu, (v. infra, §. 6.) et deinceps vsque ad a. 1788. in XII. tom. omnes partes cum versione vulgata e cod. Demidou. praelo exire iussit. Cum cel. Griesbachio saepe rem habuit. v. cl. *Krohn* catal. bibl. pag. 18. sq. — Eiusdem viri doctissimi studio debemus editionem ad artem criticam
viti-

vtilem et inscriptam: XIII. *epistolarum Pauli codex graecus* cum versione latina veteri, vulgo Antehieronymiana, olim Boernerianus nunc bibliothecae electoralis Dresdensis summa fide et diligentia transcriptus et editus a *Christiano Frid. Matthaei*, cum tabulis aere expressis, accessit ex eodem codice fragm. Marci M. (h. e. Monachi.) Misenaë, impensis C. F. G. Erbsteinii 1791. 4. — Lectiones cod. Lambecii summa fide expressit et V. L. codd. Vindobon. diligenter excerpfit et adiecit cel. et humanissimus *Alter* editioni suae N. T. praeclaræ, quæ inscripta est: *Nouum testamentum ad codicem Vindobonensem graece expressum*, varietatem lectionis addidit *Francisc. Carol. Alter*, Prof. Gymn. Vindobon. vol. I. 1787. vol. II. 1786. 8. — Chrestomathiam N. T. dedit *Erhard Stephan* in libro inscripto: *Summarium N. T.* sistens summam textus gr. N. T. qua graecae voces, quas continet, omnes comprehenduntur etc. cum lat. vers. Argentor. 1778. 8. — Idem edidit. harmoniam IV. euang. graecam et reliquos libros N. T. etc. ib. 1779. 8. Splendidis editionibus adnumeranda est *Kiplingia*, cuius exempla tantum numero CCL. typis expressa sunt; at minus tulit plausum quorundam popularium suorum: *Codex Theodori Bezae Cantabrigiensis* euangelia et Apostolorum acta complectentis. Quadratis literis. graeco-lat. nus. Academia auspicante venerandae has vetustatis reliquias summa, qua potuit, fide adumbravit, expressit, edidit, codicis historiam praefixit notasque adiecit *Thomas Kipling*, S. T. P. II. partes. Cantabrigiae e prelo academico: impensis academiae. 1793. II. voll. fol. reg. Accuratam huius

ius edit. notitiam dedit cl. *Krohn* l. laud. ab initio librorum omissorum pag. XI — XIV. adde ephem. litt. Lips. 1793. m. Oct. plag. 8o. len. A. L. Z. a. 1794. m. lun. nr. 199. Acerba censura, in qua *Kiplingii* errores multi, etiam contra grammaticam lat. commissi, notantur acriterque culpantur, Cantabrig. prodiit: Remarks on D. Kiplin's praeface to Beza, part. I. by *Thom Edwards*, L. L. D. 1793. 8. pagg. 56. — N. T. graecum e cod. inst. Alexandrino, qui Londini in bibl. musej britannici adseruatur, descriptum a *Car. Godofr. Woide*. Londin. 1786. fol. reg. — De edit. Koppii eorumque, qui post mortem illius laborem telamque continuarunt, infra in sectionibus de singulis diuinis scriptoribus agemus. — Agmen claudat editio praestantissima, in qua quidem contextus Stephanianus edit. tertiae est seruatus, sed variae codicum centum et amplius, in prolegomenis intelligenter descriptorum aut diiudicatorum lectiones sunt subiectae: Primum volumen, quod hucusque lucem vidit, inscriptum est: *Quatuor euangelia graece*, cum variantibus a textu lectionibus codd. MSS. bibliothecae Vaticanae, Barberinae, Laurentianae, Vindobonens. Escorial. Hauniensis regiae, quibus accedunt lectiones versionum Syrarum, veteris Philoxenianae et Hierosolymitanae. Iussu et sumptibus regiis edidit *Andreas Birch*. Hauniae, 1788. mai. 4. Memorare adhuc licet N. T. cum versione barbaro-graeca *Maximi Calliopitae* s. l. 1638. 4. cum praefat. Cyrilli Lucaarii et N. T. graeco-barbari edit. cura Monachi *Serapheim*, Londini 1703. 12. de quibus edit. et de Cyrillo Luc. multus est *I. Mich. Langius* in diss. de versione N. T. barbaro-graeca; Altdorf. 1707. 4.

Tom. H. P. II. G 5. Ver.

5. Versiones veteres e graeco factas criticus atque interpres N. T. saepius, quamquam prudenter, tractare debet, de dubiis aut oppugnatis quibusdam locis rite apteque iudicaturus: de quibus *Simonius* in *Kritisch. Schriften über das N. T. Part. II.* ibique *Semlerus* in notis, *Wetstein*, *Ernesti* (in institut. interpretis Cap. IV. Part. II.) *Hagemann* Nachricht von den vornehmsten Uebersetzungen der heiligen Schrift in andere Sprachen, ed. Brunsvic. 1750. 8. pag. 92. sqq. *Rumpaeus* in com. crit. ad N. T. §. 50. pag. 344. sqq. alique, in primis: *I. D. Michaelis* in Einleitung in den N. B. Vol. I. pag. 361 — 520. ed. IV. et *Haenlein* l. c. tom. II. part. 1. copiosius egerunt. « Sunt vero illae Syriacae *), Coptica, ***) Armenica, Aethiopica, Arabicae, Persica, Ge-
tica

*) Conferri autem debet Pseudo-critica Millio-Bengeliana, siue tractatus, quo versionum, syriacae, arabicarum, persicarum, aethiopicarum et armenicarum allegationes pro variis N. T. lectionibus a I. Millio et I. A. Bengelio factae recensentur, refutantur, et eliminantur. Edidit *Christoph. Aug. Bode*, Prof. Helmstad. Halae II. Tom. 1767. 1769. *M. Michael Weber* comm. de usu versionis N. T. Syriacae hermeneutico, exemplis exquisitioribus illustrato et comprobato, Lipsiae 1779. 8. — Euangeliorum versio Syriaca Philoxeniana e codd. Reidleyanis, edid. *Ios. White*. Lond. 1778. II. voll.

**) Notatu dignum est *Fragmentum euangelii S. Iohannis* graeco-copto-thebaicum saeculi IV. additamentum ex vetustissimis membranarum lectionum euangelicarum diuinae Missae cod. diaconici reliquiae et liturgica alia fragmenta veteris Thebaidensium ecclesiae ante Diofcorum ex Veliterno museo Borgiano nunc prodeunt in latium versa et notis illustrata: opera et studio *F. Augustini Antonii Georgii*, Eremitae Augusti-

tica, siue illa Euangeliorum, quam saeculo quarto concinnasse traditur Viphilas *) Getarum episcopus, atque latinae. **)

G 2

Ver-

gustiniani. Romae apud Antonium Falgonium, 1789.

4. Adde *Frid. Münteri* comment. de indole versionis N. T. Sahidicae, Hauniae 1789. et eiusdem diss. de aetate versionum N. T. Copticarum, ibid. 1790. 4. de aetate vers. Copticae v. *Eisbhorn* bibl. etc. IV. 1. — De euangeliiis *arabicis* diss. *Gottlob. Christ. Storr*. Tübingae 1775. qui antea quoque ediderat *Obseruatt. super N. T. versionibus syriacis*. Stuttgart. 1772. 8.

*) Quaecunque de Viphila dici possent, ea ab *Heupelii* et *Ihre* doctè disputata reperies in collectione Büschingiana: *Ioannis ab Ihre* scripta, versionem Viphilanam et linguam Moeso-Gothicam illustrantia, ab ipso doctissimo auctore emendata, nouisque accessionibus aucta, iam vero ob praestantiam et raritatem collecta, et vna cum aliis scriptis similis argumenti edita ab Antonio *Frid. Büsching*. Berolini 1773. 4. Optima versionis illius editio, quam *Ericus Benzelius* curauit, lat. vertit et doctis adnotatt. instruxit; sed post mortem illius cum praef. notis et grammatica gothica edidit *Eduard Lye*, Oxon. 1750. 4. — In codice rescripto Guelferbytno reperit *Knittel* fragmentum, quod singulari studio explicuit, illustrauit ediditque, (vide vitam eius nuper in *Schlichthorstii* Necrologio enarratam;) Inscriptum est opus: *Viphilae* versionem gothicam nonnullorum capp. epistolae Pauli ad Romanos — — e litura codd. cuiusdam mst. rescripti, qui in augusta ad Guelferbytanos bibliotheca adseruatur, vna cum variis literaturae monumentis hucusque ineditis eruit, commentatus est datque foras *Franc. Anton. Knittel*. Guelferb. 1763. 4. cum tabb. aen.

**) Iam ante Hieronymum exstiterunt multae versiones latinae; in his celebrata est illa, quae, quo iure quauis

Versiones *germanicas* earumque fata nouissime exposuerunt Palmius, Goetzius atque cel. Panzer. Ab Goetzio enim curatae sunt; Io. Georg. Palm

Histo-

quaue iniuria *itala* dicitur Hieronymus Damasi auctoritate vertit, aut emendauit versiones antiquas. *Vulgata* biblia dicta fuisse videntur Michaelis I. pag. 475. ea, quorum contextus Hieronymi aetate fuerit Romae visitatus. Sed de versionibus latinis quia Simon, Michaelis, Eichhorn, Haenlein aliique copiose disputarunt: hic memorari possunt *Christiani Kortbolzi* de variis scripturae editionibus tractatus theologico-historico-philologicus, quo de textu diuinarum litterarum originario, diuersis eius translationibus et celebrioribus operibus biblicis fuse agitur, quaeque de scripturarum fontibus, versione LXX. viali, Targumim ac *latina vulgata* Card. Bellarminus huiusque propugnatores, Iac. Gretserus et Vitus Ebermannus minus recte disputant, solide refelluntur. Kilonii. 1686. 4. cap. IIX. — XIV. pag. 91 — 252. vbi copiose agitur de latinae vulgatae tum auctore, tum auctoritate, de illiusque locis V. et N. T. deprauatis. Porro cap. XV. differitur de versionibus recentiorum latinis et aliis multis, arabica, turcica, aethiopica, persica, armenica, aegyptiaca siue coptica, italica, gallica, germanica, britannica et anglo-saxonica, danica etc. — Ad antiquiorum versionum latinarum, historiam praecipue pertinet *Sabatier* opus rarum exemplis vi flammarum dimidia, fere parte deletis, et inscriptum: *Bibliorum sacrorum latinae versiones antiquae, seu vetus italica et ceterae*, quaecumque in codd. mssis et antiquorum libris reperiri potuerunt: quae cum vulgata latina comparantur. Acc. praefation. Obseruat. et notae, indexque etc. opera et studio *D. Petri Sabatier*. tom. I — III. Remis, 1743. fol. reg. altera tamen, quae Remis et Parisiis 1749-51. prodiiisse dicitur, editio numquam prodiit, docente cl. *Krobnio* l. c. pag. 26. — item *Iosephi Blanchini* Vindiciae canonicarum scripturarum vulgatae latinae

Historie der deutschen Bibel - Uebersetzungen D. Martini Lutheri von dem Jahre 1517 — 1534. herausgegeben und mit einigen Anmerkungen versehen von Io. Melchior Goetzen, Halae Sax. 1772. 4. — Io. Melchior Goetzens Versuch einer Historie der gedruckten Niederländischen Bibeln vom Jahr 1470 — 1621. Halae 1775. 4. *Eiusdem* Verzeichnis seiner Sammlung seltner und merkwürdiger Bibeln etc. Halae 1777. 4. Additamenta Goetzius dedit Hamburg. et Lips. 1777. 4. — iterum Hamburg. et Helmstad. 1778. 4. — Cel. Panzer, cuius amplissima editionum S. S. collectio in ducalem bibliothecam Würtembergensem venit, plura, quae huc facerent, edidit opera: Georg. Wolfgang Panzers litterarische Nachricht von den älterältesten gedruckten deutschen

G 3

Bi-

latinae editionis, s. *veterum sacr. biblicorum fragmenta*, iuxta graecam, vulgatam et hexapla rem, *latinam antiquam Italiam*. Romae 1740. fol. atque Euangelium quadruplex *latinae versionis antiquae s. veteris Italicae*, nunc primum in lucem ex codd. msstis aureis, argenteis, purpureis aliisque plus quam millenariae antiquitatis — a Iosepho Blanchino. vol. I. II. Romae 1749. fol. coll. Mittenzwey diff. Anti-blanchiana. Lipsiae 1760. 4. — Bezae interpretationem latin. examinat, et illi aliisque praefert versionem vulgatam Boissius in libro admodum raro: *Veteris interpretis cum Beza aliisque recentioribus collatio in quatuor euangelis et apostolorum actis*. In qua annon saepius absque iusta satis causa hi ab illo discesserint, disquiritur. Autore Iohanne Boissio — Londini 1655. 8. de quo libro v. I. Georg. Walchii bibl. theol. select. tom. IV. pag. 624. Baumgartenii Nachrichten von einer hallisch. Bibl. tom. VI. pag. 286. Masch Beiträge etc. part. VIII. p. 584, 599.

Bibeln Noribergae 1777. 4. Septem germanicas bibliorum versiones intra a. 1462 — 1475 typis expressas reperit, quae licet sint variae, tamen vnica versio esse videtur. — Neque vero iuniores editiones sunt tantum antiquiorum iterationes. Ante disciplinam christianam per Lutherum emendatam quatuordecim germ versiones notae sunt. — *Eiusdem*. Geschichte der Nürnbergischen Ausgaben der Bibel von Erfindung der Buchdruckerkunst bis auf unsere Zeiten. ibid. 1778. 4. Secundum temporis ordinem recensentur et accurate describuntur XXIII. germanicae et latinae versiones, ante Lutheri reformationem ibi excusae. — *Eiusdem* ausführliche Beschreibung der ältesten Augspurgischen Ausgaben der Bibel mit litterarischen Anmerkungen. ibid. 1780. 4. Incipit ab inuenta arte typographica, et desinit in editt. a. 1540. In dubium vocat, quae biblia latina Io. Baemler 1466. et germanica idem 1467 typis descripsisse dicitur. — De antiquissima lat. et germ. versionis edit. *Bambergensi* a. 1462. notatu scituque digna leguntur in *Meuselii* historisch-litterarisch-bibliograph. Magazin part. V. Chemnitz. 1792. 8 pag. 1. sqq. *M. I. A. Steiner* über die älteste Buchdrucker Geschichte Bambergs, et part. VII. et VIII. ibid. 1794. pag. 22. sqq. *L. (Langeri)* Noch etwas die älteste Buchdrucker-geschichte von Bamberg betreffend. *Eiusdem Panzeri* Geschichte der römisch-catholischen deutschen Bibelübersetzungen, ibid. 1781. 4. — *Eiusdem Panzeri* Entwurf einer vollständigen Geschichte der deutschen Bibelübersetzung D. Martin Luthers vom Jahr 1517 — 1581. Noribergae

gae 1783. 8. a. 1791. novum accepit liber titulum, additamentis separatim adiectis. — Add. Die Bibel Geschichte in einigen Beyträgen, erläutert von *Iofias Lorck*, Prediger an der deutschen Friedrichskirche zu Koppenhagen. P. I. Hauniae et Lipsiae. 1779. m. 8. P. II. 1783. Haec Lorckiana collectio etiam transit in ducalem bibl. Würtemberg. v. Bibliotheca biblica S. Würtembergens. ducis, olim Lorckiana. edita a *Iac. Georg. Adler*. Altonae 1787. m. 4. — *D. Ioan. Frid. Mayeri* historia versionis germanicae bibliorum D. Martini Lutheri. Acc. mantissa de translationibus bibliorum germanicis ante Lutherum siue editis siue ineditis et de notis veterum biblicis dissertatt. Hamburgi (1701.) 4. *Ioach. autem Lange* in Aufricht. Nachrichten tom. VI. pag. 66. et *M. Krafft*, verbi divini minister apud Sanderslebens. in Holsatia, in lib. Emendanda et corrigenda quaedam in historia versionis germ. biblior. D. Mart. Lutheri Mayeriana etc. Mayerum errorum et soloecismorum historicorum arguunt. Per hanc occasionem mentionem quoque faciam novae versionis *Babrdtinae*, quae tragoedias excitavit: die neuesten Offenbarungen Gottes in Briefen und Erzählungen verdeutscht durch *D. Carl. Frider. Babrdt*, Rigae 1773. sq. III. Vol. rec. Frankenth. 1777. quam novam interpretationem valde exagittavit *I. Melch. Goetze*, in Beweis, daß die Bahrdtsche Uebersetzung des N. T. keine Uebersetzung sey etc. Hamburg. 1773. 8. Sed hactenus de versionibus: recentiorum enim versiones siue integri N. T. siue singulorum librorum latinas et germanicas enumerare non vacat.

6. Libros autem illos diuinos, qui notitiam feruatoris nostri, eiusque legatorum plenam certamque tradunt; voluntatem dei ac normam vitae nostrae pie et sapienter instituendae aperte declarant, atque praecepta suppeditant saluberrima, a primo fere ortu a variis vario diuersoque modo frequenter esse explicitos, nemini videbitur mirum, qui et ingenii humani imbecillitatem non minus quam diuersitatem, multitudinem, grauitatem ac difficultatem rerum in S. S. obuiarum perpendat. Neque tamen tam diuersa interpretandi et scribendi genera, quae et omnis antiquitas et recentior aetas vsurpauit, fidei, aut dignitati diuinorum librorum aliquid detrahunt; sed ingenia hominum eruditorum et proborum ad corroborandam veritatem et ab impetu aduersariorum vindicandam magis magisque acunt. Alii vero genus amarunt mysticum siue allegoricum, quod antiquissimum fuit; alii dogmaticum; alii grammaticum aut antiquarium; alii grammatico-rhetoricum; alii mixtum. Tum alii commentarios aut scholia in omnes; alii in singulares quosdam libros; alii observationes in selecta loca; alii aliter scripserunt. *) Tum fuerunt, qui ex antiquitatibus

*) Paucos minores libellos, qui huc pertineant, memorare iuuat: *M. Io. Leuchteri* diff. Praef. Henrico Clausingio, vindiciarum, S. codicis a τυντελογίας criminatione, Lips. 1721. — *Io. Guil. Bergeri* diff. γλυκυτητας sacrae vim edisserit, Witteb. 1716. — *Baltas. Bebelii* diff. de phrasi N. T. Witteberg. 1659. — *Henke* diff. praef. Io. Henr. Michaelis, de textu N. T. graeco, Halae 1707. rec. aust. 1720. — *Henr. Iac. van Basbuyssen* disp. de Emphasi stili N. T. Seruest, 1728. Praef. *Christ. Sontagio* diff. Paul. Iacob.

tatibus iudaicis aut auctoribus classicis profanis explicarent scriptores sacros, aut pro puritate lin-

G 5

guae

Iacob. Starckh, Spicilegium Obs. exeget. in sex ἀναξ-
λογιστρων N. T. Altdorf. 1691. *Gustav. Georgii*
Zeltneri disp. euangelium τετραεγγελλων e N. T.
exulans. Altdorf. 1722. 4. — *Gottlob Erdm. Zei-*
bichii specimen obs. in N. T. ex numismatis antiquis.
Witembergae 1743. 4. *Andrae Kesleri* diff. praefide
Io. Majore de dictorum V. T. in nouo allegatione,
Ienae 1627. rec. 1729. Io. *Henr. a Seelen* conside-
ratio controuersiae de N. T. inter Desiderium Eras-
mum atque Eduardum Leum agitatae. Lubecae 1730.
4. — *I. F. Heymaz* diff. examen canonum critico-
rum N. T. Mastrichtianorum. Francof. ad Viadr.
1792. 4. — *I. D. Schumann* specimina obs. ex
veteribus ecclesiae scriptoribus spec. I. de loco Ter-
tulliani adu. Marcionem IV. 5. — spec. II. Cerdon at-
que Marcion libri apocalyptici testes. — specim. III.
de interpolationibus quibusdam codici N. T. Tertul-
liano adfictis. Hannouer 1775. 1776. 4. — *I. Ern.*
Imman Walcbii comm. de Apostolorum litteris au-
thenticis a Tertulliano commemoratis. Ienae 1753.
4. — Io. *Christoph. Gottleberi* erudita pulcraque
disp. de emphasium iudicandarum difficultate. Alt-
dorf. 1761. 4. — *Vnaei* specimen vsus parallelismi
verborum LXX. interpretum in illustr. N. T. diff.
Vpsal. 1781. — *M. Io. Ioach. Christiani Freisle-*
ben diff. Prodromus litterariae S. S. in primis N. T.
interpretum. Lipsiae 1758. 4. — *I. Christi. Gott-*
lieb Ernesti disp. de vsu vitae communis ad inter-
pretationem N. T. Lipsiae 1779. 4. — *D. Fr. Beni.*
Gautschi specimen exercitation. grammaticarum ad
illustrandum. N. T. e versione LXX. interpretum,
specim. I. Bremae 1778. 8. — specimen II. Fran-
cof. et Lipsiae 1786. 8. — *Christ. Gottl. Kunoel*
diff. de amico V. et N. T. consensu. Lipsiae 1788.
4. — *M. Aug. Frid. Curi* disp. Historia antiquior
sen-

guae tamquam pro aris et focis dimicarent. Omnes autem commentatores et interpretes, cuiuscumque generis enumerare, foret infinitum: atque ingentem catalogum dederunt *Fabricius* in B. Gr. vol. IV. *Saxe* in Onom. I. pag. 226. sq. *Rum-pacius* in comment. crit. ad N. T. §. 52. pag. 483. fqq. — Biblioth. disputationum theologico-philologico-exegeticarum in V. et N. T. siue notitia, repraesentans elegantiores disputat. in V. et N. T. loca. part. I — III. studio et sumt. *Chph. Henr. Scheteligii*. Hamburgi 1736. 1737. 4. et *Lilienthal* in Biblischen Archiuario, qui quidem singulis paginis *) mire potest locupletari et in bibl. exegetisch. Bibliothec. Adde quoque *Io. Sal. Semleri* institut. breuior. ad liberalem erudit. theolog. Libr. I. pag. 36. fqq. Eiusdem Apparatum ad liberalem N. T. interpretationem, libr. I. cap. 2. et 3. *Simonis* introduct. pag. 241. fqq. *Ernesii* Institut. interpr. Part. II. Cap. IX. et *Io. Christ. Friederic. Schulz* adpendicem ad partem II. libri ab ipso verifi:

sententiarum ecclesiae graecae de accommodatione, Christo in primis et apostolis tributa. Lipsiae 1793. 4. — *Guil. Nicol. Freudentheil* comment. de cod. sacro, more in reliquis antiquitatis libris sollemni. ingenue interpretando, adiectis difficultatibus N. T. propriis. Chemnic. 1791. 8. — *Storr* diss. exeget. in aliquot libros historicos N. T. loca. Tubingae. 1791. 1794. — *Frommanni* interpretationes N. T. ex Irenaeo, progr. I. II. — eiusd. interpretat. N. T. ex Hippolyto, progr. I. II. — eiusd. Obseruat. ad interpret. N. T. ex Clemente Romano. progr. I. II. Coburgi. 1765 — 1768. Sed haec sufficiant.

*) Atque multa supplementa iam sunt collecta in noua bibliotheca Lubecensi, vol. VIII. pag. 120. fqq.

fi: Neue Einleitung in das Studium und die Kenntniß des neuen Testaments II. Theil, aus dem Englischen des Herrn *Harwoods* übersetzt, auch mit Anmerkungen, eignen Abhandlungen — vermehrt etc. Halae 1770. 8. Ille autem, quem Schulz in Adpendice confecit, catalogus, minus plenus, praecipuorum, qui in S. S. commentati sunt, scriptorum, potest amplificari. Ego vero in praesenti in quorundam subsidiorum commemoratione adquiescam.

Hugonis Grotii adnotationes (praeclarae) in N. T. quas *Christ. Ernest. de Windheim* Erlangae 1755. sq. typis recudi fecit. *Io. Rudolph. Salchlini* observatt. philolog. in varia V. et N. T. loca ex *Pindari Olymp. et Pythion. Tiguri*; item *Altmanni* obsll. philol. in libros N. T. tom. I. sedecim prima capita Matthaei complexus, Bernae 1736. 8. memorantur in *Tempe Heluetic. tom. II. sect. II. pag. 335. et 339.* *Christo. Ioan. Godofr. Haymann*, rector scholae Dresdens. Particula observationum ex *Apollodoro* in quaedam N. F. loca, Dresdae 1772. 4. *Loesneri*, Prof. Lipsiens observationes ad nouum testamentum e *Philone Alexandrino*, Lipsi. 1777. 8. *Ad. Frid. Kühnii* spicilegium *Loesneri* Obsll. ad N. T. ex *Philone*. Pfortae 1785. — Specimen obsll. philol. in N. T. ex *Artemidoro*: in bibl. noua Bremenfi, fasc. II. cl. V. — *Chr. Gottfr. Küstneri* hypomnemata in N. T. quibus graecitas eius explicatur. Lipsiae 1780. 8. *Kypkii, Palaitret, Knatchbul, Io. Chph. Wolfii, I. Christ. Kocheri*, (qui *Analecta philol. et exegetica* in IV. euang. quibus *Wolfii* curae etc. supplentur, *Altenburgi*, 1766. 4. edidit,) *Raphelii, L. Bosii, Els-*

Elmneri, Alberti, Krebsii, Muntbe etc. obss. et adnotatt. philolog. in N. T. sunt notae, et ab aliis iam saepe laudatae. — *C. H. Langii* obseruatt. S. Lubecae 1737. 8. eiusdem specim. obss. in N. T. ex Luciano et Dionysio Halicarn. Lubecae 1732. 8. — *Io. Frid. Hombergk zu Vach* Parerga sacra, seu obss. quaedam ad N. T. Traiecti ad Rhen. 1612. 4. — *I. Dan. ab Houen* curae Wolfianis posteriores. Amstel. 1766. 8. — *Gerb. Horrei* animadu. S. profanae ad selecta N. T. scriptorumque exterorum loca. Harlingae 1749. 8. — *Frid. Lud. Abreschii* animadu. ad Aeschylum libri II. Acc. adnotatt. ad quaedam loca N. T. Middelborgi. 1749. 8. — *Iac. de Rhoer* Feriae Dauentriens. Trai. ad Rh. 1758. 8. — cel. mihiq. amicissimi *Io. Georg. Rosenmülleri* scholia in nouum testamentum, Noribergae 1777. — 1784. VI. tomi. in 8. et 4. — editio quarta, auctior et emendatior. ibid. 1792. sqq. — *Io. Ioachim Bellermann* specimen animaduersionum in N. F. libros ex Homeri Iliad. Rhaphodia A. Erfurt. 1785. 4. — Silua critica, siue in auctores sacros, profanosque commentarius philologicus. Concinnauit *Gilbertus Wackefeld*, A. B. et collegii Iesu apud Cantabrig. nuper focus. Cantabr. et Londini pars. I. 1789. m. 8. in qua auctores graeci potissimum emendantur; pars II. 1790. in qua ille libros sacros, in primis euangelia atque acta apostolorum varia fortuna critice persequitur, et lectionem, saepe praeter necessitatem siue ex coniectura siue ex codd. mutat, aut significatum verborum formulasque loquendi, comparando similia loca, illustrat: multa tamen profanorum, Theocriti, Pindari, Sophoclis, Aethenaei,

naei, praecipue Euripidis loca tentat. pariter part. III. 1792. et part. IV. 1793. Sed conf. censuram libri in ephem. litt. Lipsiens. a. 1792. plag. 3. pag. 18. sqq. — *Chr. Theoph. Kuinoel*, Prof. Lips. Obseruatt. ad N. T. ex libris apocryphis V. T. Lipsiae 1794. 8. — Adde *I. Henrici Ernesti* de orationibus in N. T. occurrentibus, Lips. 1682. — *Sam. Frider. Nathan. Mori*, defension. narrationum N. T. quoad modum narrandi, Lips. 1766. 4. — *D. Christi. Wilb. Franz Walchs* kritische Untersuchung vom Gebrauch der heiligen Schrift unter den alten Christen in den vier ersten Jahrhunderten. Lipsiae. 1779. mai. 8.

7. Ad perfectum autem N. T. interpretem formandum plura praesidia eruditionis et maior pae-
ne litterarum copia fere requiruntur, quam ad
absolutum profanorum scriptorum interpretem.
At enim nemo adspiret ad famam et honorem philo-
logi facri, aut facultatem legitimae interpreta-
tionis consequutus sibi videatur, nisi in lectione
et interpretatione humanorum veterum scripto-
rum diu probeque versatus, quasi sit veteranus.
Quaecumque enim artes, litterae et subsidia, prae-
ter ingenii vbertatem et iudicii sagacitatem, effi-
ciunt bonum peritumque profanorum auctorum
interpretem, nempe accurata linguae et antiqui-
tatis scientia, subtile critices et grammatices stu-
dium, sobria philosophandi ratio, historiae anti-
quae *) et chronologiae cognitio, ea omnia ad-
ferre

*) Conf. *Io. Tob. Krebsii* de vsu et praesentia rom.
historiae in N. T. interpretatione. Lipsiae. 1745.
8.

ferre debet interpres N. T. qui suis oculis videre, et vera a falsis discernere cupiat. Accedat autem oportet et linguarum et rituum orientalium cognitio, cuius ope verum orationis sensum, qui vnicus esse potest, et ingenium et loquendi formulas, omnemque phrasin diuinorum scriptorum perspiciat. (Conf. *Ernesti* institut. interpr. cap. vltim.) Quare haud mirum est, cur tanta sit consummatorum interpretum paucitas, quantam perfectorum oratorum esse, adfirmavit *Cicero* de Oratore libro I. Interea quum haud adeo multis adire Corinthum contingat, vel propter tumultuariam et peruersam viuendi litterasque sacras tractandi rationem, vel propter torporem, segnitiam aut malignitatem siue fortunae, siue ingenii, vel propter ipsorum doctorum stultitiam aut ignorantiam iudiciaque mentis praeoccupata, exegeseos studiosi subsidia, maxime necessaria, ad facultatem sibi comparandam, in his lexica melioris notae obtinere studeant. Omnibus quidem numeris absolutum lexicon N. T. nondum habemus, atque cl. *Fischerus*, in pluribus prolusionibus, vitia et defectus lexicorum N. T. vbertim doctèque demonstravit, qui, si quis alius, tali labori suscipiendo ac profligando vnice aptus videtur. Interim commendanda sunt lexica : 1) *Stockii* clauis N. T. ex edit. *Io. Frid. Fischeri*, Ienae 1752. 8. idem cl. *Fischerus* edidit *G. Pasoris* lexicon manuale, emendatum et auctum, Lips. 1755. 8. et *Vorstii* philolog. sacram.

8. — M. *Io. Andr. Cleffeli* diss. de interpretatione N. T. ex scriptoribus profanis obseruatoris Kiloniensis, (Moshemii.) argutationibus opposita. Wittebergae. 1722. 4.

sacram. Lips. 1778. 8. — 2) *Eduardi Leigh* critica sacra, siue observationes philologico-theologicae in omnes voces graecas N. T. iuxta ordinem alphabeticum etc. editio, (quam equidem habeo,) latina quinta — accessit appendix noua vocum in codice graeco LXX. interpretum et Apocryphis occurrentium etc. Gothae 1706. 4. — 3) *Io. Conradi Schwarz* commentarii critici et philologi linguae graecae noui foederis diuini, Lips. 1736. 8. — in primis vero 4) nouum lexicon graeco-latinum in N. T. congeffit et adnotationibus philologicis in vsum scholarum illustrauit *Christian Schoettgenius*, nunc recensuit, quam plurimis locorum interpretationibus auxit, et variis observationibus philologicis locupletauit *Io. Tobias Krebsius*, Lips. 1765. 8. In id lexicon scripsit *Gottlieb Leberecht Spohn*, animaduersiones et scholia, spec. I. Annaebergae 1769. — spec. II. 1771. — Sed Schoettgenii et Krebsii operam longe superauit cum *Spohn*; tum in primis *Schleusnerus*. Prioris opus inscriptum est: *Nouum Lexicon graeco-latinum in N. T.* congeffit et — illustrauit *Christian Schoettgenius*; nunc post *I. T. Krebsium* recensuit, auxit et variis obss. philologicis et criticis locupletauit *M. Gottlieb Leberecht Spohn*, Prof. philos. et Prorektor archigymnasii Tremonsis, (postea Prof. theol. Witteberg. designatus et hoc anno 1794. Wittebergae mortuus,) Lipsiae 1790. 8. Nec tamen satisfecit eruditorum votis, et omnibus idonei interpretis oraculorum diuinorum N. T. officii. Posterior igitur multo plura praestitit, et opus tam vtriusque philologiae cultoribus vtile, quam omnino ad sacrorum librorum intelligentiam prae-

praestans confecit huius sententiae: *Nouum Lexicon graeco-latinum in N. T.* congeffit et variis obseruatt. philolog. illustrauit Io. Frid. Schleusner, philos. et theol. D. huiusque P. P. O. Göttingensis. Lipsiae 1792. m. 8. II. tom. Huc etiam pertinent 1) *Bengelii* varia scripta, quae Clemm, Michaelis II. mem. et Saxe in Onom. I. pag. 223. sq. recensent. E quibus tamen hic memorandus est; *Gnomon N. T.* in quo ex natua verborum vi simplicitas, profunditas, concinnitas sensuum coelestium indicatur, Tubingae 1742. 4. cuius tertia editio auctior et emendatior prodiit cura filii M. Ern. *Bengelii* II. Vol. Tubingae 1774. cui adiungenda est Io. Alb. *Burkii* clauis Gnomonica, terminos grammaticos et rhetoricos, quibus *Gnomon N. T.* Bengelianus vtitur, explicans, Tubingae 1744. 4. 2) *Sigismundi Frid. Dresigii* commentarius de verbis mediis N. T. nunc (post interitum *Dresigii*) primum editus a I. Fr. *Fischer*. Addita est praeter L. Küsteri libellum, Io. Clerici diss. de eodem genere verborum graecorum, e lingua franco-gallica conuersa, Lips. 1755. 8. 3) *Glassii* philologia sacra, a Dathe 1776. edita et meliore habitu quasi induta. 4) *Adriani Kluit* vindiciae articuli δ , η , $\tau\omicron$ in N. T. part. prioris tom. I — III. Trai. ad Rhen. 1768 — 71. part. poster. tom. I. et II. Alcm. 1768. et 1769. 8. batauica lingua conscriptum est opus et recens. in philol. bibl. vol. II. part. 8. Gotting. 1774. 8. pag. 673. sqq. At haec sufficiant. Plura desiderantibus, Rumpaeus, Pritius eiusque doctus editor, Hoffmannus, Simonius, Michaelis, Semlerus, Harwood, alique omnino satisficient. Nos vero

vero ipsum diuini nostri fateros, eiusque legatorum, quorum libellos versamus, vitam scriptaque paucis persequemur.

§. 2.

IESVS CHRISTVS ΘΕΑΝΘΡΩΠΙΟΣ CONSERVATOR ET DOMINVS NOSTER

1. De anno, mense et die, quo editus fuit homo, non consentiunt viri docti. Alixius, van Till *), Lupus, Manni, et ceteri, qui Chronologias contexuerunt, diuersimode rationes subduxerunt, alique, quos recenset *Fabricius* in bibliotheca antiquaria cap. VII. — Primis saeculis duae primariae innotuerunt sententiae, quarum altera, Iesum natum esse d. VI. Ianuar. a. Augusti 42. quae fuit antiquissima, et a fine saeculi II. in ecclesia orientali et Aegypto inualuit; altera, quae multo recentior saec. fere III. in ecclesia latina celebrata est, d. XXV. Dec. anni 42 Augusti Christum editum esse, adsumit. Ego vero tantis litibus componendis impar sum. Cel. *Saxe* eos sequitur in *Onomast. lit.* I. pag. 210. qui Iesum natum esse putent Olymp. CXCIV. 1. vel 2. vrbis 750. vel

*) In diss. — de anno, mense et die nati Christi, Phosphoro eius prophetico, Lugd. B. 1700. 4. subiuncta. Is putat, Christum natum esse d. XXI. Oct. quatuor annis ante vulgatam aeram: cuius rationes refellit *Jo. Mark*, theol. Lugdun. in Sylloge dissertat. Roterod. 1721. 4. exercit. I. ad Matth. II. 21 22.

vel 751. vita autem in sepulcro diuinitus resumta in coelum rediisse sublimen Olymp. CCII. 4. Vrbis 785. aetat. 32. annus vero baptismi et muneris auspicalis ei cum Pagio in Critica Baron. Tom. I. ad a. C. 29. et 32. fuisse videtur vndetricesimus vel tricesimus. Alii aliter sentiunt. In alia omnia transit *P. Dominic. Magnan*, qui edidit: Problema de anno natiuitatis Christi, vbi occasionem offerente vetere Herodis Antipae nummo, in numophylacio Clementis XIV. P. O. M. adseruato, Christum natum esse anno VIII. ante aeram vulgarem, contra veteres omnes et recentiores chronologos, Romae 1773. 8. Is nempe putat, initium vulgaris siue Dionysiacae aerae cadere in 1. Ian. iulianae periodi 4714. coss. Iulio Caesare et C. Aemilio Paulo, et Christum natum esse anno octauo ante aeram vulgarem d. 25. Decembris; circumcisum d. 1. Ianuar. etc. plura vide in ephemerid. literar. Gottingens. plag. 157. an. 1774. eiusque sententia iam refutata est ab Ernesti, theologo Lipsiensi, Vhlandio, Prof. Tubingensi, (1775.) et Wernsdorfio theologo Wittebergensi in singularibus prolusionibus. — (*De Horix*) in Obseruatt. historico-chronologicis de annis Christi saluatoris, Mogunt. 1789. 8. Magnani sententiam, Iesum octauo anno ante aeram vulgatam, a. v. c. 746. a. 38. aerae Iulianae in lucem editum esse, ingeniose docteque explicat; sed graues dubitationes, quae illam concutiunt hypothesin, mouet censor in Gotting. ephem. litter. 2. 1789. plag. 80. pag. 806 — 808. — Auctor programmatis: de momentis quibusdam historicis et chronologicis ad determinandum Christi

sti diem natalem necessariis; Helmstadii 1755. 4. rationes subduxisse sibi videtur, Iesum natum esse anno ab o. c. 4000. a. Augusti 42. in mense primo iudaico Nisan, et quidem die eius sexto, siue XVII. Martii, qui illo anno erat Sabbatum — *Kluit* in Vindiciis paullo ante sub finem superioris paragr. memoratis, tom. II. fin. in peculiari comment. annum nati Iesu collocat in a. v. c. 748. per. iulian. 4708, *Henschen* in actis Sanctorum m. Aprilis 1675. vol. I. in prooemio natalem Christi diem ponit in a. quinto vulgaris aerae; mortis autem diem in consulatu Geminorum, Rubellii et Rufi; *Priestley*, homo noua parturiens, qui Manni hypothesein magis firmare, nouisque corroborare studet hypothesibus, in: A Harmony of the Evangelists in Greek to which are prefixed critical dissertations in English, Londini 1777. 4. II. voll. Iesum, opinatur, natum esse anno septimo ante fuetam chronologiam, et vltimo supplicio adfectum a. 29 aetatis suae. Auctor libelli: *D. A. Q. R.* vom wahren Alter sowohl der Welt, als auch unsers Heylands, wie solches aus genauer Uebereinstimmung der Sternkunst mit der Geschichte. Lips. 1721. 4. pag. 32. sqq. demonstrare conatur, Iesum natum a. secundo post aeram fuetam a. m. 3969. d. 15. mensis VII. — Enimuero diem et annum esse nobis incertos, nec posse vlla humana diligentia acieque ingenii erui, eorumque, qui ad calculos sedent, laborem improbum et studium inane multo minus priuata cuiuslibet auctoritate definiri, aliisque ad sensum imperari, iudico cum *D. Koerner*, theologo quondam Lipsiensi, in progr. illius de die natali Seruatoris. Lipsiae 1778.

4. — Commendandi quoque sunt *Antonii Bynaei* de natali Iesu Christi libri II. acc. diff. de I. C. circumcissione Amstel. 1689. 4. et *eiusdem* de morte I. C. ibid. lib. I. 1691. II. 1696. III. 1698. 4.

2. Vitam, fataque et praecepta tanto magistro ipsoque deo digna atque saluberrima exposuerunt eius legati: alii vero vt *Harmoniarum* *) conditores et nuper *Heff*, **) *Heluetus*, *Büsching*, *Michaelis*, *Prißley*, etc. diuersa saepius ratione in ordinem redegerunt et explicuerunt. Adde, die Lebensgeschichte Iesu, in einem harmonischen Zusammenhange der vier Evangelisten, und zugleich die Göttlichkeit aller Kanonischen Bücher alten und neuen Testaments, gegen Herrn D. Semler, und andere neue Schrifterklärer vertheidigt und gerettet, von M. *Christ. Gottl. Fr. Wolf*, Pfarrer zu Brobstheyda, Lips. 1776. 4. — Christo infanti multa miracula fuisse olim adfecta, nemo, qui ingenii humani infirmitatem aeuque antiquioris superstitionem nouerit, facile erit, qui miretur. Eiusmodi fabulas collectas traditasque reperies in libello, a Gelasio pontifice rom. in concilio romano a. 494. libris apocryphis adnumerato inscriptoque *Euangelium infantiae Christi*, quod *Henr.*

*) Inter *harmoniarum* scriptores quodammodo locum iam obtinuit *Ludolphus de Saxonia* in Vita I. C. — ex euangelio et approbatis ab ecclesia catholica doctoribus *sedule* collecta. etc. tom. II. Argent. 1474. Noriberg. ap. Ant. Koburger 1478. fol. max. Argent. 1483. fol. Norib. 1483. 1493. 1495. fol. v. *Bauer* bibl. libr. rar. I. p. 316. sq. — Paris. 1502. v. Krohn. Cat. p. 68.

**) Lebensgeschichte Iesu, edit. VII. Tiguri, 1794. II. voll. 8.

Henr. Sicke, arabice ex codice Goltiano cum versione latina notisque edidit, Ultraiekti 1697. latinam versionem recudi fecit, notasque subiecit *I. Alb. Fabricius* in codice apocrypho N. T. part. I. pag. 168. sqq. praemisit vero a pag. 127. *euangelium infantiae Christi, adscriptum Thomae apostolo*, gr. cum versione *Io. Baptistae Cotelerii*, atque testimonia et censuras de illo euangelio. adde infra, §. 10. not. — Ex illa lat. versione nescio quis germanice reddit: *Das Euangelium der Kindheit Iesu aus dem Arabischen*, Ierusalem a. 5738. h. e. 1789. 8. sed valde culpatur in *len. A. L. Z.* a. 1793. nr. 29. p. 231. — Quaestio quoque orta est, num Christus *graece* loquutus sit. conf. *Dominici Diodati* I. C. Neapolitani de Christo graece loquente, Neapoli 1767. 8. voll. tamen censura in *Ernesti* neuesten theol. Biblioth. I. part. III. pag. 269. sqq. — *Giambernardo de Rossi* dissertazione della lingua propria di Christo et degli Ebrei nazionali delle Palestina da' tempi de' Maccabei. Parmae 1772. 4. — Christi quoque imagines fingebantur, de quibus et monumentis scriptisque supposititiis egit *Io. Reiskius* in diss. de imagine Christi Iesu Abgarena siue Edessena, Ienae 1671. 4. — idem de imag. C. I. factis iuxta Lentuli epistolam ac Nicephori descriptionem, aut per numismata excusis, ibid. 1672. — idem de imaginibus C. I. quos S. Veronicae, mulieri haemorrhousae, S. Lucae, et Nicodemo attribuunt. Ibid. 1671. — *I. Bened. Carpzou*, de oris et corporis I. C. forma Pseudo-Lentuli, Ioh. Damasceni ac Nicephori Prosopographiae: obiter Neo Zopyrorum Christicones inducuntur. Helmstadii. 1777. 4. — Idem

scripsit Erotopaegnia sacra, seu pueritiae et iuuentutis Iesu miscellanea. ibid. 1771. 4. Ipse vero nihil scripsit: v. *Koerner* Pro. de sermonibus Christi ἀγχαφαις, Lips. 1776. et epistola, quae sub nomine eius circumfertur, est supposititia.

3. Epistolae illae mutuae reperiuntur primum demum prolatae, graece, in *Eusebii* histor. eccles. Libr. I. cap. 13 cum versione Rufini; in *I. Alb. Fabricii* cod. Apocryph. N. T. pag. 317. adde pag. 303. sqq. de scriptis et dictis Iesu Christo tributis: in *Clemmii* Einleitung in die Religion etc. graece et lat. §. 164. atque in paragraphis sequentibus argumenta pro fide illarum et contra istam proponuntur, atque ponderantur. — arabice et latine ex bibliotheca D. Io. Elichmanni, in Hier. Xauerii historia Christi, persice conscripta, Lugd. B. 1639. 4. pag. 612. — Memorabo antiquam raramque collectionem, (quam *Freitag* in analectis litter. pag. 829 sqq. vberius describit.) *Epistola D. Schwrl*i (Scheurli) ad Charitatem Pirchameram: carmen *Conradi Celtis* ad eandem. *Epistola Pilati ad Tyberium Cæsarem*. *Epistola Lentuli ad Tyber. Cæsarem*. *Epistola Abgari ad Iesum saluatorem*. *Epistola responsua ad Abgarum*. *Vtilitates Misse*, etc. 4. Epistola dedicatoria est scripta Bononiae 1506. — De Abgaro v. *La Croz*, thes. epistol. I. pag. 353 etc. — De epistola Christi ad Abgarum speciatim contra theologum Anglum *Guil. Caue*, (qui eam esse genuinam, male contendit,) disputavit eamque esse spuriam duodecim argumentis vsus ostendit *M. Io. Christph. Frauendorff*. Lipsiae 1693. 4. — *M. Georg. Henr. Goetzii* diss. de Christi scriptis (spuriis) Witteb.

Witteb. 1687. 4. — *I. Sal. Semleri* diss. de Christi ad Abgarum epistola. Halae Sax. 1760. 4. rec. 1768. 4. — *Christi* tamen commercium cum Abgaro epistolicum inter probabilissima facta numerat et argumenta contraria dissolvere adnititur *Honoratus a S. Maria*, Carmelita discalceatus in suis animaduersionibus criticis tom. II. diss. II. cuius sententiam et conamen laudat *P. Alexander a S. Ioanne de Cruce*; Carmelita excalceatus in nota ad suam lat. versionem libri: Ad Claudii Fleury Abb. histor. ecclesiasticam introduct. s. historia V. et N. T. tom. IV. August. Vindelic. 1789. pag. 785. — De Monogrammate Christi vid. *Franc. Anton. Zaccaria* in diss. lat. de rebus ad historiam atque antiquitt. ecclesiae pertinentibus, Fulign. 1781. vol. I. n. 3. idem ibid. nr. 5. agit de inuentione sanctae crucis, contendens, ab Helena reapse crucem Christi veram esse inuentam. — In cod. Matrit. regio CV. non solum sunt spuriae istae Abgari (Αββάρις in textu graeco,) et Iesu epistolae mutuae; sed etiam epistola ficta *Claudii Sylae* ad ducem (ἡγεμόνα) *Philicem* (Φίλικα) de Iesu a Iudaeis accusato; sed propter iniustam Iudaeorum causam et insidias a Sila ad Philicem misso, graece cum versione lat. edita ab *Iriarto* in catal. codd. Matrit. pag. 414. qui etiam pag. 415. sqq. ex eod. codice publicauit gr. et lat. notitiam XII. apostolorum, vberiore, quam a *Fabricio* in biblioth. eccles. Hamburgi 1718. pag. 224. est edita. — In Anecdotorum litterarior. ex MSS codicibus erutorum vol. I. Romae 1773. 8. nr. IV. ab Amadutio primum edita est *epistola apocrypha Iesu Christi ad D. Petrum*, ex cod. mst.

ecclesiae Tudertinae, et Amad. in prooemio agit de illa, quam haud diuersam esse opinatur ab epistola dominica, quam a coelo lapsam nugabantur superstitiosi homines, et quam *Fabric.* in cod. apocr. N. T. II. §. VI. pag. 308. memorat, atque in Syria, etiam in terris Malabarens. fuisse celebratam, suspicatur Amadutius.

4. Conf. *Rumpaci* comment. crit. ad N. T. libros §. 18. sqq. qui §. 22. de *Mariae* pseudoscriptis agit; *Io. G. Michaelis* exercit. theologico-critica de eo: num Christus dominus aliquid scripserit? sin minus, quae huius rei sit ratio? et an illa scriptionis intermissio rei christianae sit detrimentum: in collectione symbolarum literar. Bremensium altera, nr. III. pag. 85. *Io. Reinhard. Russi* disp. qua sistit introductionem in N. T. generalem, Ienae 1733. pag. 22. sqq. Praeterea vide *Fabricii* B. Gr. Vol. III. *Hamburg.* Z. N. Vol. II. pag. 1. atque de *Maria* deipara pag. 56. *Saxe* l. cit. et alios, quos docti illi homines iam excitarunt. *) — *Canon in dormitionem dei genitricis* profaicus in odas siue strophas XI. distributus, auctore *Io. Damasceno*, editus est ex cod. Matrit. ab *Iriarto* loco supra citato, pag. 418. sqq. gr. cum versione *Iriarti* latina.

§. 3.

Sequuntur Euangelistae atque Apostoli, quorum libellis codex sacer N. T. absolvitur: in quibus recensendis cum seruabo ordinem, quem nostrae

*) Varia collegit *M. Iungius* in disp. praefide *Io. Meisnero.* Witteb. 1662. habita, et rec. 1752. de sepultura *Mariae*.

frae edd. prae se ferunt, quamquam alium ordinem in antiquissimis collectionibus fuisse, iam a multis viris obseruatum est. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. III. Quo vero anno singuli auctores sacri libellos publicarint, non conuenit, neque vlli liti intendemus. vide *Fabricii* B. Gr. Libr. IV. cap. 5. vbi de sacris libris noui foederis vberius disputatur. *Rumpaci* comment. crit. pag. 121. sqq. vt commentatores singulorum librorum sacrorum aliosque silentio praetermittamus. De viris illis sanctis, illorum vita, fatisque, et scriptis, dicendi genere, et diuersis variorum sententiis, indeque ortis controuersis videantur, qui introductionem in N. T. aut commentarios in N. T. scripserunt, in primis *J. D. Dautdis* Einleitung etc. Vol. II. tum *Ioachimi Perionii*, Benedictini Cormoeriaceni, de vitis et rebus gestis apostolorum liber, ex scriniis notariorum primitivae ecclesiae depromptus, Francofurti 1744. 8. *Dan. Guil. Moller* de quatuor euangelistis diss. resp. Io. Nic. Fleischer. Altdorf. 1699. 4. — *Io. Lantius* de eruditione apostolorum etc. Florentiae 1738. 8. *Frid. Quirini Gregorii* diss. II. de temperamentis scriptorum N. T. Lips. 1713. *Saxe* in Onomast. lit. vol. I. pag. 215. sqq. Eorum, quos diuini legati posteritati tradiderunt, libellorum integritatem, testimoniis antiquitatis in medium prolatis, praeter Lardnerum et reliquos memoratos doctos homines, *Gottfr. Less.* in Wahrheit der christlichen Religion, Bremae 1773. 8. et *Christian Frider. Schmid* in historia antiqua et vindicatione canonis sacri veteris nouique testamenti libr. II. Lips. 1775. 8. a criminationibus et iniuriis

riis aliorum fatis superque vindicarunt. *Christ. Matthæi Pfaffii* disp. de euangeliiis sub Anastasio imperatore non corruptis, Tubingae 1717. 4. — *Erhard. Andr. Frommann* comment. de codd. sacris iussu Constantini M. ab Eusebio adornatis. Coburgi 1759. 4. — *Io. Henr. a Seelen* diss. Θεολογικαὶ ex inscriptionibus biblicis. Lubecae 1725. 4. — *Thomas Townsons* Abhandlungen über die vier Euangelien; *Erster* Theil mit vielen Zusätzen und einer Vorrede über Marcions Euangelium von *D. Io. Sal. Semler*. Lipsiae 1783. 8. Et Townson et Semler multas adferunt opiniones de ingenio atque consilio illorum euangelistarum; de tempore, quo singuli scripserint, et de aliis rebus, quae vel Halensi censori illius libri in ephemer. litterar. Halensibus a. 1784. plag. 19. non omnino placuerunt. Townson arbitratur, Matthaeum et graece et hebraice simul exarasse suum euangelium. Semlerus iudicat, euangelistas sua euangelia non vniuerso coetui christiano; sed primis doctoribus, qui illorum doctrina disciplina essent eruditi, composuisse; Matthaeum vero et Marcum sua hausisse ex narratione quadam syriace scripta etc. — Authentie und Oekonomie der göttlichen Schriften des neuen Bundes, von *Gregor Mayer*, Benedictiner, Doctor der Theologie und ordentl. Profess. der morgenländischen Sprachen etc. sect. I. Vindobon 1793. 8. Id contra Michaellem, Storrium ac Griesbachium aliquoties disputans, contendit aut aliorum iudicia confirmat 1) Matthaeum *hebraice* scripsisse graecum textum ab interprete ignoto, saeculo I. esse concinnatum; sed versionem esse fidam et genuinum euan-

euangelium; 2) Marcum esse euangelii, quod sub nomine eius circumfertur, auctorem, graeco sermone exarasse, multa a Petro accepisse siue auduisse, nec probabile videri, eum exscripsisse Matthaeum et Lucam; 3) Lucae euangelium esse germanum, quod ille ex antiquioribus narrationibus, adeoque ex Matthaei ac Marci euangelis mutuum sumserit, eumque esse auctorem Apostolorum auctorem; 4) Ioannis euangelium omni falsitatis carere suspicione, eius vitam Iesu non esse plenam; sed quasi supplementum; eundem voluisse dogmatice, non polemice scribere et confecisse euangelium ante Hierosolyma excisa. Plura vide in Salisburgens. A. L. Z. a. 1793. plag. 144. — Nuper demum praeter cl. *Kuinoel*, ad Fabricii B. Gr. vol. IV. lib. IV. cap. 7. diuersas variorum eorumque recentiorum V. D. sententias diligenter collegit, eas interdum acute examinavit, suamque — erudite dixit *Henricus Guliclm. Hälsfeld*, Zellerfeldensis, in commentat. de origine quatuor euangeliorum et de eorum canonica auctoritate. Gottingae 1794. 4. Is postquam de singulorum euangelistarum sermone, consilio, diuersitate consensuque disseruit in part. II. cap. IV. de fontibus, e quibus euangelia nostra hausta esse dicenda sint, vberius agit, suspicatur et ad speciem verisimilitudinis opinionem ducit, euangelistas vfos esse commentariolis, hebraice aut syro-chaldaice scriptis, et paullo post Iesu mortem exaratis, iisque a se inuicem diuersis, neque omnibus ea omnia, quae de Christo doceri aut tradi solebant, complexis, atque euangelistas cum in iis locis, in quibus tres consentiant, eosdem secta-

tos

tos esse fontes; ubi discrepent, diueros: tum vero neque eos habuisse omnes, eosdem codices simul cognitos, nec ad manum. — *Georg Campbell*, D. D. T. R. S. qui iam a. 1750. coepit criticas in N. T. obseruatt. colligere, edidit: *The four Gospels, translated from the Greek with preliminary dissertations and Notes critical and explanatory.* Edinburgi 1789. II. voll. 4. vol. I. constat XII. dissertatt. quae ea explicant, quae lector discere atque intelligere velit: vol. II. continet nouam euangeliorum versionem cum introductione in singula euangelia multisque notis.

§. 4.

M A T T H A E V S.

1. Adhuc post a. C. 60. in viuis fuit.

2. Alias *Leui* *) dictus, et ante vitae emendationem fuit *τελωτής, portitor*. De itineribus, morte et martyrii genere veteres multa partim vera, partim falsa tradiderunt, quibus nunc expedire non possumus.

3. Euangelium suum graece scripsisse Matthaeum, probabilior est sententia, quam, quae quidem

*) n. ex sententia Hoffmanni et aliorum; at *Io. Frider. Frisch* in commentat. de *Leui* cum *Matthaeo* non confundendo, ad illustranda testimonia *Matthaei* IX. 9. *Marci* II. 14. *Luci* V. 28. etc. Lips. 1746. 4. id negat, eique verisimile omnino videtur, *Leui* fuisse *Lebbaeum*, *Iudam* s. *Thaddaeum* dictum, filium *Alphaei* et *Mariae*, et fratrem *Iacobi* et *Ioseph*. Adde *Miscell. Nou.* III. Part. III. pag. 380. sqq. et quae adnotata sunt in *Fabr. B. Gr.* vol. III. p. 757. sq.

dem coniecturis potius, et rumore veterum quorundam, eoque haud omnino certo, nititur, opinio eorum, qui arbitrentur, illum scripsisse hebraice. *) Pro textu tamen hebraeo militant, veterum quorundam traditionibus vtentes, haud pauci; e recentioribus vero in primis *Michaelis* in Einleitung etc. qui opinatur, Matth. euangelium ab ipso hebraice conscriptum fuisse a. 41. in graecam autem linguam translatum a LX vel LXI. *Io. Williams* in: A free Enquiry of the first an second Chapters of St. Mathew's Gospel, **) qui opinatus

*) Opinio *apxetvov* exemplum fuisse hebraicum, suam habet originem a *Papia*, homine inprimis credulo, (apud *Eusebium* H. E. III. 39. pag. 137.) cuius sententiam adoptarunt *Irenaeus* III. I. et alii. — *Hieronymus* tamen *Ragusa* in Siciliae bibl. vet. pag. 204. tradit, *S. Pantaenum*, virum apostolicum, transtulisse Matthaei euangelium ex hebraea in linguam graecam: quod quidem *Mongitor* in bibl. Sicula, tom. II. pag. 113. (vbi copiosus est de illo Pantaeno,) se apud neminem legisse profitetur; adde, quae in antec. paragrapho sunt adnotata.

**) Londini 1771. — tum editio II. *A free Gospel: with a new preface*, containing an account of some MSS. in the british Museum, and a dissertation on the original language of that Gospel. Londini 1789. 8. conf. *Eichborn* Litter. tom. II. p. 913. Ien. A. L. Z. 1791. 297. Parum noui accessit; tantum in comment. de hebraico Matthaei textu *apxetvov* Irenaei locum de illo obseruatu digniorem ep reddere studuit, quod animaduertit, Irenaeum prius vixisse, quam vulgo putatur, eumque suam notitiam non e *Papia*, sed vtrumque ex communi fonte, *Polycarpo*, hausisse. Msta latinae versionis memorata sunt parum digna notatu. — Matthaeum hebraico ser-

tus est, neque primum, neque secundum caput a Matthaeo scripta esse, atque *Happach*, Director quondam Gymnas. Coburg. in V — VIII; proluss. siue expositione aliquot Hoseae prophetae locorum, Coburg. 1777. Hic vero demonstratum iuit, a Matthaeo euangelium primo hebraicis quidem literis, sed Syro-Chaldaico sermone esse conscriptum, atque theses Schmidianas perlustrat ac diluere studet. — Syrochaldaice scriptum fuisse a Matthaeo, statuit V. D. in *Wapl* Magazin für alte, besonders morgenländische und bibl. Litter. zweyte Lieferung, pag. 57. sq. idem iudicat, inductione et comparatione exemplorum demonstraturus, *Halfeld*, l. c. pag. 47. sqq. Parum absunt ab illa opinione *Adler* et *Bolten* in libris mox laudandis. Contra pro graeco dimicant textu *Kortbolt*, *Schroeder* de lingua Matth. authentica, Witteb. 1701. D. *Martin Vogel*, medicus, in Obs. sacr. in libros N. T. in Brem. v. Verdische Bibl. vol. IV. part. III. pag. 617. sqq. Hamburg. 1758. *Wetstein*, *Semler*, *Masch* in singulari libello, Halae 1755. et D. *Cbr. Frid. Schmid* in historia antiqua et vindicatione canonis sacri V. et N. T. pag. 427. sqq. etc. Idem *Schmid* pag. 436. sqq. demonstratum iuit euangelium Matthaei hebraicum, cuius mentio fiat apud veteres scriptores, cum Euangelio καὶ ἐβραϊκῆς, quo Ebionitae utebantur, et cum euangelio τῶν δωδεκά, quo Nazareni vsi sunt, vnum idemque fuisse: istud autem euangelium

sermone conscripsisse euangelium suum probare quoque studuerunt *Mayer* in l. mem. et *Car. Frid. Cobbius*, in disp. praes. *Elsnero*, Francof. ad Viadr. 1791. 4. habita.

lium non ex solo Matthaei textu, sed ex aliis. quoque pluribus conflatum fuisse, ideoque concedi non posse, ab ipso Matthaeo conscriptum: immo vero authenticum textum euangelii istius spurii non fuisse hebraicum, sed graecum; hebraicum vero siue potius syro - chaldaicum codicem non nisi versionem continuisse: hinc sequi, vt hebraicum istud Nazaraeorum euangelium nullo modo Matthaei *ἀρχέτυπον* esse possit, et veteres omnes scriptores sint decepti, qui Matthaei *ἀρχέτυπον* primitus hebraicum fuisse credidissent. — *Stroth* in, Repertorium für biblische und morgenländische literatur Vol. I. pag. 1. sqq. fragmenta euangelii καὶ ἐβραϊσ in Iustino Martyre deprehendisse sibi visus est, et negavit, Iustinum vllum aliud euangelium vsurpasse aut excitasse; idem negat (p. 3. sq.) Nazaraeos atque Ebionitas a vera Apostolorum doctrina discessionem fecisse.

Num duo priora Matthaei capita adiecta sint ab alio, nec ne, haec quaestio haud ita multis abhinc annis agitata, facta est Eridos pomum. vide Williami librum paullo ante memoratum et *Stroth* in Eichhorns Repertorium für bibl. und morgenländische Litterat. tom. IX. pag. 99 — 136. qui propter historiam de Magis stellaque narratam spuria illa capp. temere pronuntiauit: sed id est vrere et secare violenter; non prudenter interpretari. Quare defenderunt illorum integritatem *Veltbusen* in: The Authenticity of — vindicated. Londini 1771. coll. Michael. oriental. Biblioth. tom. I. pag. 33. idem *Veltb.* in Sophien Ruhe, Hamburg 1783. *Piper* in diss. de genuina auctoritate capp. I. et II. euangelii Matthaei, Grifswald.

1779.

1779. — *Thieff* in disp. de euangelii Matthaei integritate, interpolando non corrupta. Helmstad. 1782. idem in libello: *Veber die Magier und ihren Stern. zur Rechtfertigung des Matthaeus, zur Beurtheilung seiner Ausleger, und zur Beruhigung für denkende Bibellefer.* Hamburg. 1790. 8. *D. Gottl. Christian. Storr* in diss. exeg. in librorum N. T. historicorum aliquot loca, part. II. Tubingae 1791. 4. pag. 11. sqq. *M. Io. Frid. Schmid* examen integritatis II. capp. euang. Matth. Lipsiae 1791. 4. rec. in commentatt. theol. editis a Velthusen, Künoelio et Ruperti. Lipsiae 1794. 8. pag. 340. sqq. coll. *Paulli* Biblioth. von Anzeigen und Auszügen kleiner Schriften, voll. II. part. II. p. 151. sqq. Ienae 1791. 8. —

4. Praeter alios, *Harwood* in introductione siue Neue Einleitung in das Studium und die Kenntniss des N. T. ex lingua anglica in theotiscam a *I. C. Fr. Schulzio* translata, part. I. pag. 150. sqq. de vita et scriptis Matthaei ac reliquorum scriptorum sacrorum, et pag. 188. sqq. de stilo eorum et ratione differendi strictim agit — *Hamberger* in Z. N. Vol. II. pag. 58. sqq. recenset varias editiones, tum hebraicas versiones et libellos supposititios, quos Fabricius etiam in cod. Apocrypho N. T. gr. et latine dedit, pluresque enumerat, qui de Matthaeo egerunt. — Add. *Io. Adam. Osiandri* diss. de insigni additamento codic. Cantabrigiensis, quod post verba Christi Matthaei XX. 28. exstantia in eo leguntur, Tubingae 1755. a pag. 36. demum illud additamentum illustrat et multis contra Gesnerum disserit; antea de libris veris et apocryphis, de dictis Christi et in primis de

de forma, aetate etc. cod. Cantabrig. multa habet
superflua. — *Iac. Elsneri* commentar. critico-
philolog. in Euangelium Matthaei, quem, adie-
ctis notulis, edidit *Ferdin. Stofch* — *Simonis*
in linguam graecam etc. pag. 211. sqq. — Splen-
didus liber est: a commentary with notes on
the four Euangelists and the Acts of the Apostles
etc. by *Zach. Pearce*, Londin. 4. II. Voll. 1777.
Opus postumum; at ab auctore pie lo paratum.
Additae sunt epistolae contra *Benley*, super me-
moratae. Ipse vero coniecturas fecit. Conf. *Got-
ting. ephem. lit. plag.* 155. 1777. — In euan-
gelium secundum Matthaeum, Marcum et Lucam
commentarii, ex ecclesiasticis scriptoribus collecti.
Nonae glossae ordinariae specimen, doner melio-
ra dominus. *Oliv. Rob. Stephani.* 1553. fol. —
De codice rescripto, (ante saeculum septimum
primum exarato,) euangelii Matthaei ex bibl.
Dublinensi Trinitatis coll. commentatio in *Trans-
actions of the Royal Irish academy*, a. 1787. ger-
manice versa in *Herr. Eberh. Gottl. Pauli neuen*
*Repertor. für bibl. und morgenländische Littera-
tur*, part. I. Ienae 1790. n. IV. — Nonnulla
Matthaei et Marci enuntiata ex indole linguae Sy-
riacae explicantur. Adduntur observatt. quaedam
fir historiam vtriusque euangelii prolusio, qua scho-
lus suas — indicit *Iac. Georg. Christian. Adler*, P.
P. extraord. Hafniae 1784. 4. — Contendit
(id, quod in sectione II. demonstrare sustinuit,) *Matthaeum*
primum confecisse sermone syriaco hi-
storiam suam, quam *Marcum* in linguam graecam
conuertisse, his omitti, quae ad Iudaeos tantum
pertinissent, et quaedam a *Marco*, *Petri* auxilio,
Tom. II. P. II. I fuisse

fuisse addita, postea, nescio quem, Matthaei historiam in linguam transtulisse graecam et versionem Marci habuisse ante oculos, arbitratur. conf. tamen censorem in nouis ephem. Lipsiens. plag. 9. anni 1787. pag. 133. sqq. Huc quoque pertinet: *Der Bericht des Matthaeus von Iesu dem Messia*, übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von Io. Adrian Bolten, erstem Compastoren an der Hauptkirche in Altona. Altonae 1792. 8. Bolten multa bene, acute, ingeniose nouaque ratione explicat. Adseuerat igitur, textum Matthaei ἀρχαῖον primitus fuisse chaldaico-syriacum, probaturus id ex antiquis historicis testimoniis, et forma textus, qui nunc est, graeci: utpote qui tantum cum chaldaico-syriaco comparatus, in variis locis rite possit explicari. Versionem graecam, putat, eodem tempore esse confectam, quia hanc iam Marcus et Lucas, ut ex multis ab eo citatis locis, praecipue comparato gr. Matthaei contextu pateret, ante oculos habuissent: interpretem vero graecum, non Matthaeum; sed alium fuisse, probabile illi videtur. Hunc interpretem, existimat, sensum Matthaei eiusque chaldaico-syriacae orationis non vbiuis adsequutum esse atque expressisse. Illum chaldaico-syriacum textum Bolten in sua sequitur versione, et secundum illum interpretatur. Illum originale, quem fuisse iudicat, textum ut reddat formetque, (quum antiquum Matthaei euangelium, ab Hieronymo latine versum, iam diu interiisset,) loco fundamenti ponit syriacas versiones, praesertim *Peshito*, tum versionem *Philoxenianam* a Iosepho White, Oxon. 1778. editam, et ineditam versionem

nem Hierosolymitanam, de qua *Adler* in libro, Hafniae 1789. 4. publicato, *Nqui testamenti versiones simplex, Philoxeniana et Hierosolymit.* praeclare differit. Praeter ea *Bolten* adhibuit euangelium hebraicum, a *Sebastiano Münstero* Basileae 1537. curatum; sed mancum et variatum; haud mutatum a *Io. de Tilet*, episcopo, qui plenum mstum Romae reperit, et cum latina versione *Io. Menceri*, Paris. 1555. emisit in lucem. Denique *Bolten* omnia in vsum conuertit suum, quaecumque ex adparatu V. L. antiquiore non minus quam recentiore commoda viderentur. Sed censor in ephemer. litter. Salisburg, a. 1792. plag. 107. pag. 470. sqq. animaduertit, ea non sufficere ad restituendum veterem, qui originalis *Boltenio* videatur, contextum chaldaeo-syriacum, quia euangelium Münsteri et Tileti sit recentius, quam vt suspicionem *Boltenianam* tutam praestet ab omnibus dubitationibus, quum id non chaldaico-syriace; sed mere hebraice scriptum sit, et ex graeco textu translatum. Tum censor monet, Syriacas versiones, praecipue *Peschito*, esse quidem vtiliores; sed ex graeco textu concinnatas. Denique superesse, censet, quaestionem, quae ratio et natura textus, quem dicunt originalis fuerit vera? annon magis, more dialecti hierosolymitanae, cum hebraico conspirauerit, quam cum vero syriaco? vnde alia concludendi via patefieret. Insuper durum illi censori esse videtur adfirmare, interpretem graecum adeo saepe errasse: tamen excusat quoque *Bolten*, qui multa bene explicuisset. — Eandem fere viam ingressus videtur *M. Georg. Ernest. Goetz*, Archidiaconus templi

Stuttgardienſis, in: Erklärung des Matthaeus, aus dem Hebräiſchen und Hebräiſch - Griechiſchen. Stuttgardiae 1786. 8. — Das Euangelium des heil. Matthaeus aus dem Griechiſchen überſetzt, zergliedert und mit Anmerkungen erläutert von D. Dominicus Theoph. Heddaeus, part. I. et II. 1791. et 1792. 8. — Petri Kirſtenii, *) Vra-tiſlauenſis, medici Vpfalienſis, notae in euangelium S. Matthaei, ex collatione textuum arabico-rum, aegyptiacorum, graecorum et latinorum. Vra-tiſl. 1612. fol. — cel. Griesbach commentarii critici in graecum Matthaei textum ſpecimen I. Ie-nae 1794. 4.

§. 5.

M A R C V S.

1. Vixit adhuc poſt annum Chr. 60.
2. Fuit Iudaeus; de reliqua vita non omnino conſtat. Euangelium ſcripſit, graece, non, vt quidam perperam putarunt, latine. conf. M. Erneſti Chriſt. Schroedteri diſp. de lingua Marti authentica. Wittebergae 1702. 4. Liturgia vero, et acta S. Barnabae ei falſo ſunt olim tributa. — Henſchen in Actis ſanctorum m. April. 1675. vol. III. ad XXV. April. dedit de Marco, Apoſtolatum aquileienſem ex duplici cod. MS. Apoſtolatum Alexandrinum, martyrium, ex XII. mſtis latinis et grae-

*) De docto hoc homine plura leges in Bayle Diſtion. in eius nomine, et in Eriſi Mich. Fant hiſtoria litteraturae graecae in Suecia, Vpfal. et Lipſiae 1779. 4. pag. 76. ſqq.

græcis. Adpendicem ex vita S. Petri, episcopi Alexandrini; encomium, auctore Procopio, Diacono; historiam translationis, adparitionem et miracula. Neque vero suam de illis dixit sententiam. Egit quoque de exemplo msto eius Veneto, quod latinum esse arbitratur: de quo msto eiusque fragmento Pragenſi iam supra quaedam sunt adnotata. Noſtra tamen aetate de lingua; et vnde hauſerit Marcus, nouae controuerſiae ortae ſunt. Neque latino, neque graeco, ſed coptico ſ. aegyptiaco fermone illum vſum eſſe et ſcripſiſſe, contendit S. F. G. Wabl in Magazin für alte, beſonders morgenländiſche v. bibliſche Litteratur, part. III. Halae-Saxon. 1790. n. 2. *Koptiſches Original von Marcus Euangelium*. Rationes, quibus motus ita ſentiat, hae fere ſunt. 1) eruditos veſtigia linguae copticae, in quibus nonnulla vocc. videbantur latina, reperiſſe: 2) Marcum diu verſatum eſſe in Aegypto, ibique multum valuiſſe. 3) eum potiffimum ſcripſiſſe neo-chriſtianis in Aegypto tam ſuperiore, quam inferiore, auctoritate aut impulſu Petri: *euangelium ſecundum Aegyptios* putat fuiſſe idem Marci, ſed variis additamentis locupletatum, vti, quod in antecedenti iudicarat, *Euangelium ſecundum Hebraeos*, fuerit euangelium Matthei; ſed amplificatum: graecum Marci textum eſſe interpretationem. in vſum graecorum et exterorum chriſtianorum mature factam, priuſquam archetypon aegyptiacum multis acceſſionibus deprauatum et immutatum fuiſſet in euangelium ſecundum Aegyptios; archetypon, vnde facta ſit verſio graeca, non ita multo poſt periſſe. At videmus, omnia, licet ingenioſe

niose excogitata, in coniecturis posita esse, niti-
que fabula, Marcum Alexandriae primum res chri-
stiani coetus administrasse, et plurima argumenta
etiam ab iis posse adhiberi, qui opinentur, euan-
gelium a Marco fuisse latine scriptum. adde *Kinoel*
ad Fabr. p. 765. sq. Tum quaestio orta est, num
Marcus in conscribendo euangelio habuerit Petrum
adiutorem, ita ut ille huius esset interpres. Ve-
tus quidem erat haec opinio, v. cl. *Kinoel* ad Fabr.
B. Gr. vol. III. pag. 764. Hinc etiam Marcion
repudiavit illius euangelii, cuius auctorem quam-
vis Marcum fuisse non dubitaret, auctoritatem,
propterea quod Petrum putabat eius conficiendi
socium fuisse ac participem. Sed reiecta est illa
sententia ab aliis, v. *Hallfeld* l. c. pag. 5. sqq.
Denique motae sunt controuersiae, num Marcus
dici possit Matthaei epitomator; et num Matthaei
ac Lucae fuerit excerptor. Prius propter insignem
Marci et Matthaei, vel in verbis consensum statue-
runt Millius, Wetstein, Wolf, Michaelis et alii.
Sed secus senserunt *Barthol. Chstph. Reinh. Mengel*
in disp. praefide Reinh. Henr. Rollio habita: spe-
cimen comparationis Marci euangelistae cum Mat-
thaeo, quo euincitur, Marcum non esse breuia-
torem Matthaei, Giesae 1711. 4. et *Koppius* in
progr. Marcus non epitomator Matthaei, Gottin-
gae 1782. 4. Sed *Koppii* sententiam ut cl. *Kinoel*
ad Fabric. l. c. pag. 764. not. aa. impugnauit; ita
Hallfeld l. mem. pag. 8 — 17. ornauit atque mul-
tis argumentis tuitus est. — Posterius, quia
magna Marci cum Matthaeo et Luca sit conveni-
entia ulterius explicare et demonstrare studuit cel.
Griesbach in duabus prolusionibus academicis; Mar-
ci

ci euangelium totum ex Matthaei et Lucae commentariis esse decerptum, Ienae 1789. et 1790. 4. cuius rationes probauit cel. *Künoel* ad Fabr. l. cit. sed modeste examinauit et contrariam sententiam multis verbis atque argumentis corroborauit *Hallfeld* l. laud. pag. 17 — 33. Nec Griesbachii iudicio adfensit *Eichhorn* in allgem. Bibl. der bibli-schen Litteratur vol. V. part. V pag. 767. sqq. Vterque vero, et Hallfeld et Eichhorn, (hic in primis l. c. vol. IV. part. II. pag. 333.) contendere et docere conati sunt, Marcum aequae ac reliquos euangelistas ex antiquioribus iisque communibus fontibus suas deriuasse narrationes. Eichhornii tamen sententiam Griesbach examini subiecit in altera editione suarum prolusionum, insertarum *Commentationibus theologicis*, editis a Velt-husio, Künoelio et Rupert. Lips. vol. I. 1794. 8. pag. 302. sqq. — In alia omnia transiit, cel. *D. Gottlob Christian Storr*, theologus Tubingen-sis, qui in libro: *Ueber den Zweck der euangelischen Geschichte, und der Briefe Iohannis*, Tübingae 1787. 8. pag. 274. sqq. et pag. 287. sqq. arbitrat, Marcum primum omnium scripsisse, et quidem ante Lucam, qui varia a Marco sumisset mutua, et a Matthaeo lectum esse Lucam; adde eiusdem diss. I. in librorum N. T. aliquot loca, Tübingae 1790. pag. 58. sqq. quae vero coniectura neque Michaelis, neque Hallfeldi aliorumque tulit planum.

3. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. III. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 63. sqq. *Simonis* introduct. pag. 214. — *Schmid* in historia antiqua et vindicat. canon. p. 454. sqq. *Pritius* et *Hoffmann*

in introduct. in N. T. p. 170, sqq. addatur Βίβλος
 τοῦ πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων τινῶν πατέρων
 ἐξηγήσεις εἰς τὰ κατὰ Μάρκον ἁγίον εὐαγγέλιον
 ex codd. Mosquensibus edidit Christian Frid. Mat-
 thaei, Groesta Thuringus, Gymnasiorum Vniuersi-
 tatis Mosquensis rector, Mosquiae 1773 8. Vi-
 ctor primum comparat Marcum cum Matthaeo et
 Luca, et explicat, nec raro mystice, loca prae-
 cipua. Tum sequitur textus Marci ipse, qui raro
 discedit a vulgata lectione — *Osiandri* II. diff.
 quibus ostenditur XII. postrema commata Marci
 Cap. XVI. extantia esse genuina, Tubingae 1753.
 — *Io. Gottlieb Toelner*, theologus quondam Fran-
 cofurtanus, in libro, die göttliche Eingebung der
 heiligen Schrift, Francof. Metau. et Lips. 1772.
 8. sibi persuasit, Euangelia Marci et Lucae sine in-
 spiratione diuina fuisse exarata; ab Euangelista au-
 tem Ioanne euangeliiis addita.

§. 6.

L V C A S.

1. Obiit a. Chr. 70. aetat. 84.

2 Antiochenus, comes Pauli: num medicus
 et pictor fuerit, varie senserunt cum antiquiores,
 tum in primis recentiores scriptores.

3. Eleganter et graece scripsit euangelium at-
 que Acta apostolorum. A Matthaeo lectum fuisse
 Lucam. cum Storrius loco paullo ante citato, tum
 in primis *Edward' Evanfon*, Anglus, M. M. in:
 The dissonance of the four generally received Eu-
 angelists, and th evidence of their respective au-
 thenticity examined. Ipswich, print. 1792. 8.

(v.)

(v. *Eiebbarn* Bibl. etc. tom. V. part. III. pag. 283.) contendere et commensurare conati sunt. Atqui Evanſon, reiecta Matthaei, Marci et Ioannis auctoritate, vni Lucae fidem et auctoritatem exceptis tamen capp. I. et II. quae spuria esse autumat, et cap. VIII. 26. fqq. et cap. XXIII. 46, quae interpolata iudicat, vindicare admittitur. Sed refutata est illius opinio ab *Hallfeldio* l. c. p. 33. fqq. qui etiam pag. 28. fqq. contra Storrium de Lucae euangelio ad Marcum adtemperato disputat. At Marcion iam Lucae euangelium vnice agnouit: eundem tamen id mirifice interpolasse, et primis capitibus truncum variisque locis mutilatum habuisse. post Richardum Simonem, Fabricium et Semlerum, negavit *Iofas Frid. Christian. Loeffler*, tum theologus Francofurtanus, in disput. Marcionem Pauli epistolas et Lucae euangelium adulterasse dubitatur, defensa a Guil. Gabr. Wegener Traiecti ad Viadr. 1788. 4. rec. in commentatt. theolog. a Velthufen Kunoelio et Ruperto editis. tom. I. pag. 180 fqq. — *Sextro*, Abbas et Prof. Theol. Helmſtad. progr. Praemittuntur nonnulla super quaestione, an ex argumentis externis Lucae euangelistae inspiratio possit probari Helmſtad. 1789. 4. — Secundum illius sententiam ea, quae Lucas accepit a Paulo, et consensus eius narrationum cum reliquis euangelistis probant quidem fidem eius historicam; neque vero inspirationem. Inprimis persequitur loca Irenaei, qui eius mentionem primus nominatim fecit. — Idem V D. antea in programm. Gottingae 1786. scripto interna argumenta pro inspiratione Lucae diuina examinauerat.

4. *Acta apostolorum graeco-latine*, literis maiusculis e cod. Laydiano, characteribus vncialibus exarata, et in bibliotheca Bodleiana adseruata, descripsit, ediditque *Thom. Hearnius*. A. M. Oxoniensis, qui et symbolum Apostolorum ex eodem codice subiunxit, Oxoniae e theatro Scheldon. 1715. sumtibus auctoris, 8. Rarioribus libris haec editio adnumeratur, siquidem CXX. tantum exempla typis sunt exscripta. — S. Lucae actus apostolorum gr. et lat. Textum ad codd. msst. Mosquenses primum a se examinatos recensuit, varias lectiones, animaduersiones criticas et inedita scholia graeca adiecit, versionem vulgatam codici diligentissime scripto conformauit et edidit *Christi. Frid. Matthaei*. Rigae. 1782. 8. Clar. editor suos tantum sequitur codices, spretis reliquis codd. recensitionibus et subsidiis criticis: codicem Alexandrinum paene odit et graeco-latinos infectatur. Censor tamen in Ienens. litter. eph. plag. 41. et 42. a. 1782. animaduertit, omnes codd. Mosquenses pertinere ad recensitionem N. T. CPolitanam, quae omnium veterum recensitionum minima natu sit et maxime interpolata; inprimis conspirare cum textu nunc recepto et textum praebere, qualis ab initio saeculi V. CPoli et in codicibus ex illa CPolitana descriptis legebatur: ex his tamen codd. Mosquensibus intelligi posse falsas lectiones, quae postea a quinto aut sexto saeculo in nostrum textum receptum irrepsissent. — *Io. Casp. Santoroccius* Prof. antiqq. graeco-romanarum, scripsit quatuor dispp. quibus *Acta apostolorum* ex scriptoribus antiquis sacro-profanis, maxime ex patribus ecclesiasticis et auctoribus classicis graeco-roma-

romanis illustrata sunt, Marburgi Cattor. 1713. 4. Ad intelligenda quam plurima loca, quae in Actis Apostolorum ex antiquitate graeca et romana sunt explananda, multum faciunt *Walchii* dissertatt. ad Acta Apostol. et praeclarus *Richard Biscœ* liber, anglice scriptus et edit. Londini 1742. 8. II. voll. postea sub titulo: Erläuterung der Apostelgeschichte aus den Weltgeschichten und Alterthümern, a F. Eberh. Rambach ex lingua Anglica in german. translatus, Magdeb. 1756. 4.

§. Conf. *Fabricii* B. Gr. Vol. III. p. 767. sqq. ibique *Kinoel. Hamberger.* Z. N. Vol. II. p. 121. sqq. *Schmidii* histor. antiq. canonis pag. 462 — 474. *Michael.* Einleitung etc. tom. II. §. 147. p. 1076. sqq.

§. 7.

I O A N N E S

1. Sub Domitiano in Patmum insulam relegatus est; at, tyranno illo extincto, Ephesum rediit, et tandem sub Traiano placidam mortem obiit.

2. Fuit Bethsaidensis Galilaeus, Zebedaei piscatoris et Salomes filius, homo antea literarum rudis, Christo autem propter animi candorem maxime iucundus. Quamquam vero ingenio fuit comi et mitissimo: eius tamen scripta inter criticos atque interpretes omni fere memoria summas mouerunt tragoedias.

3. Scripsit vero contra Cerinthus, Nicolaitas, aliosque verae doctrinae christianae hostes. —

1) *Euangelium*, libellum verbis quidem facillimum;

mun; rerum vero pondere sensusque difficultate grauissimum. 2) *Epistolas* III. quarum tamen prima tantummodo a permultis censetur genuina. — Ioannis I. epist. gr. cum noua versione latina et notis *Io. Benedicti Carpzouii*. — Epist. II. et ep. III. etc. Helmstadii 1773. sq. 4. Dein iunctim, aliis additis: *Epistolarum catholicarum septenarius, graece*. Petri duae epistolae, Iacobi una, Ioannis tres, et Iudae Iacobi una. Cum noua versione latina ac scholiis grammaticis atque criticis, in quibus interpunctio accurata, explicatio et cohaerentia facilis declaratur, opera *Io. Benedicti Carpzouii*, S. Theol. D. et Prof. primar. Helmstad. Abbatis regiae Luterae. Halae. 1790. mai. 8. — Ueber den Zweck der evangelischen Geschichte und der Briefe Iohannis von D. *Gottlob Christian Storr*, Prof. der Theol. Tübingae 1787. 8. De argumento tamen consilioque Ioannis seculus sentit censor in ephemer. litterar. Halens. a. 1787. scid. 36. — *I. Fr. Ch. Loeffler* diss. Ioannis epist. I. Gnosticos in primis impugnari negans, Francof. ad Viadr. 1784. rec. in commentatt. theolog. editis a Velthuisio etc. pag: 138. sqq. — Fragmentum Euangelii S. Ioannis graeco-coptothebaicum saeculi III. — opera et studio F. *Augustini Antonii Georgii*. Romae 1789. m. 4. de quo supra, §. 1. sect. 5. not.

3) *Apocalypsin*, quam vero grauissimi homines, tamquam libellum spurium et ineptum, Ioannis ingenio et canonis sacri dignitate indignum iudicarunt. Testes antiquos pro vtraque sententia *Lardner* in *Credibility of the Gospel History*. (Londin. 1734. XII. Voll. 8.) et
in

in supplement. Vol. III. pag. 356, sqq. *Michaelis* in Einleitung etc. *Less* in Beweis der christlichen Religion etc. alique bene multi laudarunt atque sub examen vocarunt.

Nostra aetate quae in vtramque partem disputata essent, ea collegit et recensuit D. *Io. Balthasar Lüderwald* in Geschichte der neuern Bewegungen über die Offenbarung Ioannis, in Actis historico-ecclesiasticis Vol. I. Weimar. 1774. p. 485-528. — Idem *Lüderwald*, (Superint. Vorsfeld. in ducatu Brunsvic.) edidit Bemühungen zur gründlichen Beurtheilung und Erkenntniß der Offenbarung Iohannis. part. I. Helmstad. 1777. part. II. 1778. 8. In prima parte controuersias de auctore, diuinitate etc. persequitur testesque recenset veteres. — De Semleri et Schwarzii scriptis de Apocal. v. *Ernesti* neueste theol. Bibl. I. part. 8. p. 687. sqq. et 716. sqq. — Michaelis iudicium, Apocalypsin non habuisse S. Ioannem auctorem, examinatur, eiusque obiectionibus respondetur in D. *Gust. Sommelii* III. disputatt. isagogicis in apocalypsin S. Ioannis. Lund. 1790. — Auctoritatem apocalypseos etiam oppugnavit *Abauzit* in Oeuvres diuerfes etc. de quo libro vide *Ernesti* neueste theol. Biblioth. I. part. I. pag. 30. sqq. Istius calumnias depellere conatus est *F. Vincent Fassenius*, O. P. in Pisano Athenaeo S. S. L. P. P. in vindiciis diuinæ libri auctoritatis ex monumentis graecis aduersus nuperas exceptiones Firmini Abauzitii, Geneuens. Luccae 1778. 8. Neque tamen ingenio critico neque eruditio dissentientibus dicitur respondere liber, alioqui doctus. — (*P. Mau-dit*) analyse de l'Apocalypse, contenant vne nouvelle

velle explication simple et literale de ce Livre, avec des Dissertations sur le Millenaires. à Paris. 1714. 12. II. voll. conf. Journal des Savans, m. Mart. 1715. part. I. — Sed recentiorum V. D. molimina et disputationes quasdam in vtramque partem scriptas adhuc commemorare iuvat. Fidem et authentiam Apocalypseos ab obiectionibus Oederi, Semleri etc. denuo vindicavit *Christian. Frid. Schmid.* in historia antiqua et vindicatione canonis p. 486 — 567. et pag. 567 — 570. defendit auctoritatem epistolarum secundae et tertiae diuinam. *Bergstraeffer* quoque in Realwörterbuch 2. Vol. pag. 823. fqq. Ioanneae Apocalypseos dignitatem fidemque tuetur, et veteres aliorum apocalypses spurias recenset. *D. Schmid:* Ob die Offenbarung Ioannis ein ächtes göttliches Buch sey, Lipsiae 1771. 8. — Contra hunc aliosque disputavit *M. Michael Merkel* in: Freye Abhandlungen und Prüfungen einiger neuern Abhandlungen H. Hofr. Michaelis, D. Schmid; Prof. Tychsen, Knittels und anderer, aus der Kritik und Philologie, nr. 4. Lipsiae 1776. 8. — Idem *Merkel* vindicare suam sententiam adniscus est in libro inscripto: Umständlicher Beweiß, das die Apocalypse ein untergeschobenes Buch sey; aufs neue erhärtet, und wider die neuesten Einwendungen vertheidiget. Nebst Abfertigung eines schmähsüchtigen Recensenten aus Bützow. Francof. et Lipsiae 1785. 8. Contra Storrium atque Hartwig (in IV. parte apologiae etc.) et censorem Bützow. suum quidem iudicium defendere studuit: nec tamen satisfecit aut persuasit censori in Lips. ephem. litter. a. 1785. plag. 27. pag. 427. fqq.

sq. — D. Gottlob Christian Storrius autem ediderat Neue Apologie der Offenbarung Iohannis, Tubingae 1783. 8. Sub examen inprimis vocat ea, quae pro illius authentia et contra illam a Paulo, 1 Cor. XV. 22. vsque ad Hieronymi aetatem ventilata sunt. Putat quidem, apocalypsin scriptam esse ante persecutionem Domitiani, adhuc sub Nerone, circa tempus, quum Paullus iterum Ephesi commoraretur. Harenbergii expositionem maxime sequitur, ita tamen, vt Bengelio, strenuo apocalypseos defensori atque interpreti, interdum adhaereat, sed adhibito iudicio. —

Antea lucem viderat Apologie der Apocalypse wider falschen Tadel und falsches Lob. 1. Theil. Chemnit. 1780. In altera sectione in Caii Romani testimonium (in *Eusebii* hist. eccles. III. cap. 28) denuo inquiritur et contra Semlerum in toto libro disputatur. — II. Theil. ibid. 1781. Contra auctorem quaedam acute monet censor illius libri in ephem. litter. Ienens. plag. 17. a. 1782. — Daniel Henric. Hering, Director scholae Frideric, etc. in Neue Abhandlungen über eine merkwürdige Stelle in dem Briefe des H. Ignatius an die Philadelphier, und über den bisherigen Streit wegen der Apocalypse. Breslau. 1783. 8. primum iis adsentitur, qui arbitrentur, Apocalypsin esse a Ioanne scriptam, a deo ipsi reuelatam, adeoque verum esse vaticinium: tum cum iis facit, qui negent, illam esse scriptum biblico-canonicum, aut pertinere ad canonem N. T. Denique iudicat, vaticinia pertinuisse maximam partem ad excisionem Hierosolymorum et rei publicae siue regni iudaici, non, ad omnia N. T. tempora. —

Roiko,

Roiko, Prof. in vniuersitate Pragensi, in: *Christliche Religions- und Kirchen - Geschichte*, parte III. Pragae 1791. med. 8. pag. 209. vim testimoniorum a Iustino martyre et Irenaeo pro auctoritate apocalypseos editorum debilitare atque frangere adlaborauit; sed illorum fidem corroborare et stabilire studuit censor illius in Salisburgensibus A. L. Z. a. 1794 p. 9812. sqq. — adde *Reuffii* diss. in opusculis theolog. tom. I. — Nouissime contra authenticam disputauit cel. *Eichborn* in: *Allgem. Bibl. der biblischen Litteratur* vol. III. pag. 571 — 645. et noua ingeniosaque ratione exposuit librum Ioanneum in *Commentario apocalypsen Ioannis*, Göttingae, 1791. vol. I. II. enimuero num apocalypsis possit vi vocabuli recte dici et haberi drama, equidem subdubito. — Adde dissertation sur l'Apocalypse par M. *Rondet* 1776. 4. — Cel. *Herderus* in Erläuterungen zum N. T. aus einer neueröffneten Morgenländischen Quelle, Rigae 1775. 8. videtur ingenio, quo valet, abuti, ex theologia, vsuque loquendi veterum Persarum scripta euangelistae Ioannis interpretaturus. In II. supplemento ad Bibliothecam Berolin. vniuersalem german. 1777. pag. 1401. sqq. plures libri de canone S. S. recensentur, et pag. 1409. coniicit censor, Ioannem Presbyterum auctorem esse apocalypseos, collato fragmento apud Grabium saec. II. pag. 20. sqq. (quae quidem iam suspicio fuit Dionysii Alex. apud Eusebium, sed iam refutati ab Elia du Pin et Io. Lighfootio apud Fabric. B. Gr. T. III. et oppugnat diuinam apocalypseos fidem. — Agmen claudat liber, inscriptus: Apocalypsis Iesu Christi auctoris et Ioannis scriptoris, aliquot in

in locis castigata et uoua illius interpretatione latina, summa circumscripta explanatione atque indice rerum in ea patefactarum secundum temporum seriem disposito adornata a *M. Michael Frid, Semlero*, Correct. Neustadt. pars prior. Cui praemissa est praefatio, in qua totius huius libri haud mutata antiquitas, apostolica consignatio, canonica, ut vocatur, atque diuina auctoritas, nec non certa eiusdem praestantia reliquorum sacrorum scriptorum probantur, simulque, ubi opus facto visum est, dubitationibus vindicantur. Neostadii ad Orlam 1785. 8. Auctor sibi persuadet, a. C. 1991. urbem Romam et regnum Antichristi extirpatum iri; Christum esse aduenturum cum exercitu christiano, ferae eiusque turbae bellum indicturum etc. tum regnum millenarium initium capturum etc. Quasi haec omnia clare visa edictaque fuissent! — De supposititia quadam Ioannis apocalypsi egit *Lambecius* in I. volum. commentar. de bibl. Caesarea. — *M. Io. Hermann von Elswich* disput. de inscriptione apocalypseos Ioanneae. Vitemberg. 1715. 4. Inscriptionem quidem a Ioanne ipso profectam esse, negat, sed Ioannem iure dici theologum, h. e. prophetam, vatem, docet. — De titulo *Theologi*, Ioanni prophetae in inscriptione apocalypseos tributo, disputationem scripsit quoque *C. A. Heumann* in supplem. aetor. erudit. tom. VI. a. 1717. pag. 170. sq.

De Ioanne v. quoque *Heumann* de fictio Ioannis pontificatu maximo, in eius primitiis Göttingens. academic. pag. 4. — *Cotta* disput. de lamina pontificali apostolorum Ioannis Iacobi et Marci, Tubingae 1755. 4. *Dan. Heinr. Heringer*
Tom. II. P. II. K *Abhand-*

Abhandlungen von den Schulen der Propheten unter dem alten Testament, von der Schule des Apostels Iohannes zu Ephesus, v. von dem Kanon des N. T. Breslau 1777. 8. Lampium sequitur.

4. Adde *Henrici Schulz* Ioannea ex Theocriti idylliis collecta, Hamburgi 1735. 4. De Ioanne plura dabunt *Frid. Adolph. Lampe* in commentario euangelii secundum Ioannem III. tomis, Amstelod. 1724. 1726. tom. I. pag. 1 — 102. *Fabricius* in B. Gr. Vol. III. pag. 774. sqq. et plures apud *Hamberger* in Z. N. Vol. III. pag. 124. sq.

5. Vita siue historia, fabularum plena, S. Ioannis Euangelistae, *Prochoro*, vni ex septem primis diaconis christianis, qui Ioannis discipulus perhibetur fuisse, falso tribuitur: de cuius editionibus consule *Hambergerum* l. mem. pag. 127. sq.

§. 8.

P A V L L V S.

1. *Hambergero* in Z. N. Vol. III. pag. 77. vbi plures is laudat auctores, in vita Paulli exponenda versatos, videtur periisse intra a C. 64 — 68. *Fabricio* in B. Gr. Vol. III. aliisque Paullus conuersus esse videtur anno quarto, siue vltimo Cali a. C. XXXXII. et capite truncatus a. C. LXVIII. Neronis XIII.

2. Ante salutarem vitae emendationem *Saulus* vocabatur: Iudaeus de tribu Benjamin, Tarfi autem in Cilicia educatus, Hierosolymis denique a Gamaliele, viro docto, doctrina ebraica eruditus est. At Christo ipso in itinere ab erroribus iudaicis et ardentissimo disciplinae christianae odio ad munus

munus christiani doctoris obeundum verique lucem reuocatus, summa libertatē, fide, dexteritate, ac sedulitate prouincia legati diuini functus est, nec vllum laborem vitaeque periculum metuit fugitque.

3. Scripsit epistolas in canonem nostrum S. S. receptas, 1) ad Romanos, 2) duas ad Corinthios, 3) ad Galatas, 4) ad Ephesios, 5) ad Philippenfes, 6) ad Colossenses, 7) duas ad Thessalōnicenses, 8) duas ad Timotheum, 9) ad Titum; 10) ad Philemonem, 11) ad Hebraeos, quam epistolam ab Paulo ipso et in lingua graeca scriptam esse, probabilior multis esse videtur sententia, *) quam

K 2

eorum,

*) Conf. *Simonis* Introd. p. 213. atque *Semlerus*, *Noesfelsius*, *Schmid*, aliique in singularibus libellis adfactim commonstrarunt. — item cl. *D. Gottlob Christian. Storr*, Theologus Tubingensis, qui edidit: *Pauli Brief an die Hebraeer, erläutert von G. C. Storr etc.* Tubingae 1789. m. 8. In prolegomenis euincere studet, ex testimoniis antiquissimorum scriptorum ecclesiasticorum patere, epistolam ad Hebraeos pro genuino Pauli labore in ecclesiis orientis esse habitam: quod praecipue demonstrat ex loco quodam Irenaei inter fragmenta, a Pfaffio vulgata: probabile igitur suspicatur, fieri, ab auctore II. epistolae Petri, (cap. III. 15.) fuisse habitam epistolam, a Paulo scriptam ad Iudaeo-Christianos, in Galatia, et additam ab eo suae epistolae ad Christianos, qui antea fuerant in Galatia deorum cultores, datae: hinc videre sibi videtur causam, cur nulla illi epistolae praefixa sit inscriptio singularis: summam epistolae ad Hebraeos putat esse idem argumentum, quod Paulus in epistola ad Galatas praecipue tractasset. etc. v. *Ien. A. L. Z.* a. 1790, nr. 36. m. Febr. pag. 281. sqq. — Idem V. D. in progr. de consensu epistolae

eorum, qui vel Paulo illam abnegent, vel Paulum in lingua hebraea exarasse arbitrentur. Quo vero

stolarum Pauli ad Hebraeos et Galatas, Tubingae 1790. 4. primum contendit, in II. epist. Petri III. 15. innui epistolam ad Hebraeos; ideoque secundum hoc antiquissimum testimonium epist. ad Hebr. scriptam esse a Paulo, eamque ad coetus christianos, in I. ep. Petri L. I. nominatos; tum Paulum secundum traditionem veterum *graecorum* christianorum dici auctorem. Plura leges in ephem. litter. Tubing. a. 1792. pag. 22. pag. 196. sqq. — Secus sentit cl. *Ziegler*, in praesenti theologus Rostochiensis, in: Vollständige Einleitung in den Brief an die Hebräer, worinnen alte und neue Meinungen über die Aechtheit, Kanonicität und Grundsprache desselben aufs neue kritisch geprüft sind, und der Werth des ganzen Briefs näher bestimmt von *M. Werner Carl Ludwig Ziegler*. Gottingae 1791. 8. Ille igitur Storrii sententiam argumentaque sub examen vocat, epistolam abnegat Paulo, et graece scriptam confirmat; sed de auctore illius, de loco, unde sit missa, et de iis, ad quos scripta sit, nihil certi pronuntiandum esse arbitratur. Conf. ephem. litter. Lipsienfes a. 1791. nr. 46. in primis Ien. A. L. Z. a. 1791. nr. 169. pag. 545. sqq. — In eadem sententia quoque versatur cl. *Hänlein* l. cit. tom. I. pag. 116 — 136 ubi iis, quae in utramque sententiam possent disputari aperte dilucideque prolatis, in eorum transit sententiam, qui epistolae quidem authenticam atque antiquitatem statuunt, sed Paulum fuisse auctorem negent, saltem valde addubitent. Contra discessionem a iudicio Ziegleri facta *M. C. L. Camerer*, (nuper mortuus,) in theologischen und kritischen Versuchen, Stuttgart. 1794. 8. in periculo III. commonstratum iuit *Anders* illius epistolae, in periculo autem II. vniuersim librorum N. T. auctoritatem vindicauit. — Medium tenuit cl. *Jo. Henr. Heinrich* in

vero ordine et quo anno singulae epistolae fuissent missae, interpretes inter se discrepant,

Epistolae 1) ad Laodicensis.) de qua *Hutbina* in singulari disputatione, *epistola ex Laodicea in encyclica ad Ephesios adseruata* Col. IV. 16. Erlangae 1751. 4. et *Clemm* in *Einleitung in die Religion etc.* Vol. II. §. 169. egerunt) 2) ad Senecam et Senecae ad Paulum sunt spuriae. v. *Fabricii* codic. N. T. apocryphum, et *M. Christian. Wilh. Loescheri* disp. de epistolis Pauli ad Senecam hypobolimaeis. Witteb. 1694. 4.

3. Epistolae duae apocryphae, altera Corinthiorum ad Paulum Apostolum, altera Pauli Apostoli ad Corinthios, quae dicitur periisse ex cod. MS. Armenico integro nunc primum editae separatim: graecae ac latine versae cum notis Whistoniorum: cum praef. et animadu. *I. B. Carpzovii*, Helmstad. 1776. 4. recus. Lips. 1776. 8.

4. *Euthalii* Episc. Sulcensis, Actuum apostolorum et XIV. S. Pauli aliarumque septem catholicarum

K 3

carum

in prolegom. ad hanc epistolam, cuius editionis hanc fecit inscriptionem: *Novum testamentum*, graeco-perpetua annotatione illustratum, editionis Koppinae vol. VIII. complectens *Ep. Pauli ad Hebraeos*, continuavit *I. H. H. Gottingae*, 1792. mai. 8. Ille igitur in prol. primum agit de auctore huius epistolae, quem, si quis definiendus esset, putare malit fuisse Paulum; tum de iis, ad quos ea missa fuerit, nempe e Palaestina ad Iudaeo-Christianos, in omnibus orbis romani locis dissipatos; porro de lingua, quae conscripta sit, h. e. graeca; nec non de tempore, quo fuerit exarata, denique de consilio et oeconomia epistolae. Censor in *Ien. A. L. Z.* a. 1792. nr. 305. de hac epistola acriter abiectaque iudicat.

carum epistolarum editio ad Athanasium iuniorem Episc. Alexandr. vulgata est a *Zacagnio*, in Collectaneis Monumentorum vet. ecclesiae graecae ac latinae, Romae 1689. nr. 4. v. in'r. §. 41. Paulli epp. ad Romanos, Titum et Philemonem gr. et lat. cum animadu. *Cbr. Frid. Matthaci* Rigae. 1782. 8. — it. ad Galatas, Ephes. et Philipp. Rigae 1784. 8. — et. ad Ebr. et Coloss. ibid. eod. a. per eundem. conf. Ien. A. L. Z. a. 1785. nr. 87 et 88. — Nouum testamentum graece, perpetua adnotatione illustratum a *Io. Beniam. Koppe*. vol. VI. *Epistolae Pauli ad Galatas, Ephesios, Thessalonicenses*. Editio altera, auctior et emendatior. Curauit *Tb. Ch. Tychsen*. Gottingae 1791. mai. 8. In Eph. 1. 18, (quae epistola in prior editione vltima fuit,) desit labor Koppii: post cuius obitum reliqua accesserunt diligentia Tychsenii, ex obseruationibus et emendatt. a Koppio margini exemplaris sui olim adscriptis. — Notitiae historicae epistolarum Pauli ad Corinthios interpretationi inseruiantes. — praeside (et auctore) *Gottl. Christ. Storrio*, Theol. D. et P. P. O. Tubingae 1788. 4. Longa censura exstat in: *Pauli Bibliothek von Anzeigen und Auszügen Kleiner - Schriften*. part. III. Ienae 1790. pag. 272. sqq. — *Συμμττα* vitae Paulinae, maxime familiaris disp. I. *M. I. Christiani Sintenis*, praes. Io. Guil. Bergero, — disp. II. resp. M. I. Christian. Henrici, Wittebergae 1734. 4. — *Henr. Wilkens*, praeside D. Nicolao Nonnen, disp. specimen antiquitatum Corinthiacarum selectarum ad illustrationem vtriusque epistolae Paulinae. Bonnae. 1747. 4. — Vita Pauli in *Witfi* meletem.

tem. Leidens. sect. III. — de philosophia Paulli in *Heumanni* actis philos. tom. III. pag. 124. sqq. 145. sqq. — Contra Bieccium et Heumann. disputavit *M. Nic. Ern. Zöbelius* in exercit. acad. de D. Paulo philosopho, Altdorf. 1731. 4. qui Paulo studium et scientiam philosophiae, litterarum humaniorum, oratoriae etc. vindicare conatus est. Conf. *I. Bened. Carpzovii* sacras exercitationes in S. Pauli epistolam ad Hebraeos ex Philone, Helmstad. 1750. 8. *Schmid* in historia antiqua canonis, pag. 565 — 675. *Christ. Frid. Matthaei* edidit Glossarium in epistolas Paullinas, in Glossariis graecis minoribus 1775. Moscon. — De ornatu atque artificio epistolae Pauli ad Philemonem, in singulari prolusione egi, quam recudi feci in Opusculis meis varii argumenti p. 171. sqq. — Pauli apostoli ad Philemonem epistola, gr. et lat. illustrata, et vt exemplum humanitatis Paullinae proposita a *Lebrecht Christ. Gottl. Schmidio*. Lipsiae 1786. 8. — *M. Io. Georg. Car. Klotzsch* progr. de occasione et indole epistolae Pauli ad Philemonem, Wittebergae 1792. 4. — De eruditione Pauli interpretes in diuersas abierunt sententias. Iudaicae quidem doctrinae et disciplinae illum probe gnarum fuisse, infitiatur nemo; at scientia graecorum scriptorum profanorum, et litterarum, quarum copia in illo fuisset, maiore iure negatur. Nam quod ex poetis graecis aliquot loca excitauit, et Tarsi, quae vrbs litteris bonis abundauit, educatus est, id nondum valet ad cognitionem atque intelligentiam litteraturae graecae demonstrandam: id, quod

dilucide ostenderunt *Immanuel Hofmannus*, *) Professor quondam Tubingensis, in diss. de Paullo Apostolo, scripturas profanas ter allegante, nec tamen in omni literatura graeca versante, Tubingae 1770. 4. et *Christian. Guil. Thalemann*, theologus Lipsiensis, in diss. de eruditione Paulli Apostoli iudaica, non graeca, Lips. 1769. 4. Graecam tamen eruditionem cum Zobelio paullo ante memorato aliisque permultis viris doctis Paullo adferere studuit *A. B. Grulieb* in Betrachtung über die griechische Gelehrsamkeit des Apostels Paulus, Witteberg. 1774. 4. — *Tib. Hemsterhusii* orationes, quarum prima est de Apostolo Paullo etc. Leidae 1784. mai. 8. — De eloquentia Paullina, specimen — *Thorkilli Baden*, Hafniae 1786. 8. — *M. Io. Frid. Lippold* rhetorische Anmerkungen über die Schreibart des Apostels Paulus und über einige Briefe desselben, aus den Schriften des Io. Chrysostomus gesammelt. Witteb. et Zeruestae 1779. 8. — *I. Guil. Bergeri* diss. τὸ βαρὺ καὶ ἰσχυρὸν Paullinum, respond. auct. *M. Io. Christoph. Gubitio*, Wittebergae, 1721. 4. — *D. Io. Henr. Schrammii* orat. de stupenda eruditione Paulli. Herbornae 1710. — *Christi. Philipp. Dohmii* diss. de metaphysica Paulli, Rinteliae 1717. 4. — *Georg. Guil. Kirchmajeri* diss. de D. Paulli iurisprudentia, sigillatim locum sacrum Iustificationis penitus enucleante. Witteb. 1730. 4. — Addi possunt,

*) Idem eandem sententiam iam antea fouerat in diss. de stilo apostoli Paulli ex II. Cor. XI. 6. Tubingae 1757. item *Biccus* in Heymanni actis philos. I. c. contra *M. Io. Dan. Strobachii* diss. de Apostoli Paulli eruditione, Lipsiae. 1708, 4.

possunt, ut multos maioris minorisue mosis praetermittam libros, *M. Io. Iusti Spier* disput. quae testimonia patrum quinque primorum saeculorum de Pauli apostoli itinere in Hispaniam confecto labefactantur. Witembergae 1740. — *M. Bernardi Elsingi* diss. historico-critica de Pseudepigraphis S. Pauli apostoli. Lipsiae 1707. 4. — Fragmentum Pauli quondam peruersi αὐτοπνευστον inter Iudaeorum preces obuium et ad examen reuocatum a *Gustavo Georgio Zeltnero* Theol. Altdorfino. Altdorfii 1713. 4. — *Io. Carp. Santorocci* diss. ad act. apost. XXV. 10 — 12. de apostoli Pauli ad Caesarem appellatione, Marburgi 1721. 4. — *Ioann. Hoffler* diss. praes. Io. Guil. Baiero, de caecitate Pauli, ad Act. IX. XXII. XXVI. Altdorfii, 1725. 4. — *M. Nic. David Briegleb* diss. quae *Tertium* scribam epistolae Pauli ad Romanos sistit, Rom. XVI. 12. subiunctis quibusdam eloquentiae Paulinae (ex epistola ad Romanos) speciminibus. Ienae 1754. 4. Inter alia refutat sententiam *Frid. Guil. Roloffi*, in comment. de tribus D. Pauli apostoli nominibus ad illustr. Rom. XVI. 22. Ienae 1731. 4. prolatam, illum *Tertium* ipsum esse Paulum. — *Wallenii* Acta Pauli Ephesina Act. XIX. disp. etc. Grypswald. 1785. 4. — *Horae Paulinae*. Or the truth of the scripture-history of S. Paul, by a comparison of the epistles, which bear his name, with the Acts of the Apostles and with one another by *Will. Paley*. A. M. Archdeacon of Curlisle, Londini 1790. 8. v. Ien. A. L. Z. a. 1792. nr. 25. mens. Ian. — Commendandae praeterea sunt *Windheim* diss. sub praesidio Baumgartenii habita,

de Paulo gentium apostolo contra Thomam Morgagnum, Halae 1745. *Lud. Frid Cellarii* diss. de Paulo gentium profanarum Apostolo etc. Witteberg. 1776. *Balthaseris Stolbergii* de soloecismis et barbarismis graecae noui foederis dictioni falso tributis, vt et de Cilicis aliisque a D. Paulo noue vsurpatis, exercitt. Witteb. 1681. *Fubermann* comment. de concinnitate in epistola Paulli ad Romanos, Lipsf. 1776. (rec. in commentatt. theol. a Velthufio etc. editis vol. I. pag. 461. sqq.) et de subtilitate Paulli in argumentis tractandis, ibid. 1777. 4. *Caroli Ludouici Baueri* philologia Thucydideo - Paullina, vel notatio figurarum dictionis Paullinae cum Thucydidea comparatae in vsum exegeteos sacrae vulgata, Halae Saxon. 1773. 8. *Eiusdem* logica Paullina etc. Halae 1774. 8. — *Eiusd.* rhetorica Paullina etc. Halae 1782. 8. III. tom. At infinitum foret, omnes enumerare, qui de Paulo eiusque scriptis fatisque, aut commentarios in illius epistolas scripserunt. conf. *Lilienthalii* biblischen Archiuar. der heil. Schrift N. T. pag. 421. sqq. — Intelligenz - Blatt der allgemeinen. Litteratur - Zeit. n. 43. m. Mart. 1791. pag. 348 sqq. de recentioribus edd. versionibus, explicationibus etc. epistolarum Paullinarum, et Repertorium etc. ab a. 1785. sqq.

§. 9.

P E T R V S.

1. Anno Neronis XIII. Christi LXVIII. (secundam alios a C. LXIV. aut LXV.) cruci adfixus animam reddidit foteri suo.

2. *Petri*

2. *Petri* nomen a Christo inditum accepit; antea *Simon* dictus. De primatu Petri et prima sede apostolica romana dubitant omnes puriori doctrinae christianae addicti.

3. Scripsit duas epistolas: quamquam sunt, qui posteriorem epistolam Petro abnegent. *) Maiore tamen iure alii illam vindicant Petro. Perperam vero sub nomine illius olim circumferebantur *Epistola ad Iacobum*, et *Missa apostolica*, siue diuinum sacrificium S. Apostoli Petri. — *D. Io. Sal. Semleri* paraphrasis in epistolam I. Petri, cum latinae translationis varietate et multis locis. Halae Saxon. 1784. 8. Is, haud pauca loca, censet, esse ab interpretibus aliisque inserta. Multa autem loca ex historia illius aevi studet explicare, et arbitratur, epistolam Petri prius, quam Iacobi, esse scriptam et ad Christianos ex Iudaeis factos exaratam. Vide tamen quaedam contra illum dicta in censura illius libri in ephem. litter. Lipsiens. a. 1784. plag. XXI. — Epistolae catholicae. graece. perpetua adnotatione illustratae a *Davide Iulio Pott*, theol. et philos. Doctore et P. P. O. theol. in academ. Iulia Carolina, vol. II. complete-

*) Inter recentiores fidem, originem atque auctoritatem diuinam abrogat illi *Io. Fried. Gruner*, theologus Halensis, in *Praktische Einleitung in die Religion der heil. Schrift*, Halae 1773. 8. p. 57. sq. contra adserit eam Petro, *Fried. Eberhard. Boyssén* in *Versuch einer praktischen Erklärung der beyden Briefe Petri und des Briefes Iudae*, Halae 1775. 8. pag. 265. sq. In eodem argumento versatur *Fried. Aug. Ludou. Nietzsche* in libro inscripto: *Epistola Petri posterior auctori suo, in primis contra Grotium vindicata atque adserta*, Lipsiae 1785. mai. 8.

plectens vtramque epistolam Petri. Gottingae 1790. 8. conf. Gotting. ephem. litter. plag. 185. a. 1790. — Epistolarum catholicarum septenarius graece etc. opera *I. B. Carpzou*. v. supra, §. 7.

4. Conf. 1. *Alb. Fabricii* B. Gr. Vol. III. eiusdem cōd. Apocryph. N. T. pag. 906. sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 74. *Schmid* historia antiq. — canonis pag. 689. sqq. — *Io. Ad. Offandri* II. Dispp. de praecipuis lectionibus variantibus in Epistolis catholicis N. T. occurrentibus, Tubingae 1747. — *Gottl. Christ. Storr* diss. de catholicarum epistolarum occasione et consilio. Tubingae 1789. 4. Plura tamen contra auctorem disputantur in *Pauli* Bibliothek von Anzeigen und Auszügen kleiner Schriften vol. II. part. I. a. 1790. pag. 108. sqq. — *Christian. Kortholti* disp. de Simone Petro, primo apostolorum et ultimo, Gottingae 1748. 4.

§. 10.

IACOBVS MINOR.

1. A. C. 62. vel 60. e lorica templi per Iudaeos deiectus fullonisque baculo ad mortem vsque caesus dicitur. — *Franc. Anton. Zaccaria* in diss. latinis de rebus ad historiam atque antiquitates ecclesiae pertinentibus, Fuligni 1781. 4. in commentat I. contendit cum Bollandistis, Iacobum minorem, fratrem Christi, episcopum Hierosolym. diuersum esse a Iacobo, Alphaei filio, nec auctorem esse epistolae, cuius parens potius sit Iacobus maior, Zebbedaei filius. Disputat contra Natalem Alexandrum, Tillemontium aliosque,
secus

fecus iudicantes. Iacobus igitur Alphei filius ab eo non habetur apostolus. Neglexit vero, quae Protestantes, praecipue Lardner, de hac re scripserunt v. ad Fabr. loc. infra citatum.

2. Scripsit *Epistolam*, *) quam quidem nonnulli tam veteres quam recentiores ab Apostolo exaratam esse, negant: sed maiore iure vindicant illi *Io. Frid. Gruner* in Isagoge paullo ante memorata pag. 55. sqq. *Schmid* in hist. antiq. canonis etc. pag. 676. sqq. aliique. — *D. Io. Sal. Semleri* paraphrasis epistolae iacobi, cum notis et latinarum translationum varietate. Halae Sax. 1781. 8. In prolegomenis de ingenis apostolorum et reliquorum doctorum diuersis, de consilio apostolorum in suis epistolis de tribus, quas sibi videtur reperisse, factionibus antiquissimorum christianorum etc. agit. — *Iacobi* epist. catholica graece, in sectiones nouas diuisa. Adiciuntur, praeter versionem latinam nouam, scholia, in quibus interpunctionum, explicationis et cohaerentiae ratio declaratur a *I. B. Barprouso*, D. et P. P. theolog. et Abbate. Helmstadii 1782. 4. — Sanctorum Iacobi et Iudae apostolorum epistolae catholicae, — lat. vertit *Seb. Seemiller*, Noribergae 1783. 8. — Epistola Iacobi — a *C. F.*

*) *S. Iacobi* apostoli epistolae catholicae versio *arabica* et *aethiopica*, vtraque latinitate donata — opera — *M. Theodori Petraci*. — Lugd. lat. ex offic. Io. et Dan. Elsevier. 1654. mai. 4. conf. *Baungars* Nachr. von einer hallisch. Bibl. vol. IV. p. 473. sq. vbi quoque p. 471. eiusd. edd. versionis arab. et aethiop. epistol. III. S. Ioannis, pag. 474. epistolae Iudae ib. eod. a. recensentur.

F. Storr, Tubingae, 1784. — *Baumgartenii* examen variantium lectionum in ep. Iacobi Halae 1751. 4. — cel. *I. Aug. Noeffelt* disp. suae coniecturae ad historiam catholicae Iacobi epistolae. Halae 1784. 4 et in eiusdem Opusc. tom II. *Theoph. Erdm. Gierig* de virtutibus ep. Iacobi, Duisburg 1782. 4. — *Gabler* de Iacobo epistolae auctore. Altdorf. 1787. 4. — *Iacobum* epistolam suam primum syriace scripsisse contendit cl. *Io. Melch. Faber*, Profess. et Rector Gymnasii Onoldini, in prolusione: Observationes in epistolam Iacobi ex Syro, Coburgi 1771. 4.

Falso ad censentur Iacobi scriptis 1) Proteuangelium siue de natalibus Iesu Christi et ipsius matris Virginis Mariae; 2) Euangelium infantiae Christi, quod alii Matthaeo; alii *Thomae* *) olim adfinxe-

*) Conf. supra ad paragr. 2. In bibl. Vindobon. quondam fuerat cod. mutilus et lacerus, in cuius titulo et principio auctor τῶν παιδικῶν τῆ κυρίας καὶ θεῶ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ discrete nominatur Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλῆνης, et de eius libelli *αὐθεντία* copiosus est *Lambecius* in comment. de bibl. Caes. vol. VII. pag. 580. sqq. Meminit eiusdem codicis *Iac. Tollius* in epist. Itinerar. quarta pag. 100. Sed *Kollarus* in nota ad Lambecii locum animaduertit, codicem illum vel alicuius scelere, vel recentioris bibliotepegae incuria periisse. Fabricius tamen in Cod. apocrypho N. T. part. I. pag. 159, ex specimine a Lambecio adscripto, quasdam lectionum protulit varietates. Idem *Kollarus* consulere iussit *Tentzelii* monathliche Unterredungen ad a. 1697. pag. 554. — *Thomae euangelium* e cod. Bonon. saec. XV. auctius cum lestit. varr. in lucem emisit *Mingarellus* in Nuova Raccolta d'Opuscoli scientifici e filologici. Venet. 1764. tom. XII. pag. 13. sqq.

finxerunt, 3) Liturgia quaedam, cuius tamen ante medium saeculum quintum nusquam iniecta est mentio.

3. Adde *Fabricii* B. Gr. Vol. III. ibique adnotata p. 817. etc. *eiusdem* cod. Apocr. N.T. pag. 39. sqq. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 67. sq.

§. 11.

IVDAS, FRATER IACOBI MINORIS. *)

1. *Dodwell* diss. in Irenaeum I. nr. 14. pag. 15. Iudam, putat, *epistolam* suam scripsisse circiter a. C. 71. *Schmid* vero in historia antiqua canonis pag. 705. refert illam ad an. Dionys. 75.

2. Originem atque auctoritatem illius epistolae nonnulli in dubium vocarunt. v. *Schmid* aliosque, qui illam Iudae adserunt. Sic quoque *Cunaeus* de republ. Hebraeorum II. cap. 1. propter memoratum Enoch scriptum, illam esse negat genuinam. *Grunerus* quoque libr. excit. pag. 59. Lutheri sententiae de dubia illius epistolae fide subscribit. — *Petrus Kirstenius*, Vratislau. edidit Epistolam S. Iudae ex MS. Heidelbergensi arabice ad verbum translatam, additis notis ex textuum graecorum et versionis latinae vulgaris collatione. Vratisl. 1611. fol. — M. Io. Vlr. *Geisleri* disp. praes. Seb. Schmidio de epistola D. Iudae Apostoli catholica, Argentor. 1615.

4. — (I. Ben. *Carpzou.*) progr. in D. Iudae Apo-

*) Alii tamen, quis fuerit ille Iudas, inter se dissentiunt. Probabilior vero esse videtur illorum sententia, tanta opinionum diuersitate historicorumque argumentorum penuria, posse nihil certi definiri.

Apostoli epistolam catholicam symbolae grammaticae et philologicae. In praefat. inquitur, vnde apostolo constiterit de archangeli Michaelis cum diabolo certamine propter Moysen. Helmstad. 1781. 4. recus. cum aliis, vide supra, §. 7. Sed in illa epistolarum cathol. collectione omissa est praefatio de Michaelis certamine etc. — Der Brief Iudae übersetzt und erläutert aus einer neu eröffneten morgenländischen Quelle von *Frid. Iosach. Hassé*, Ienae 1786. 8. Fontem orientalem intelligit Zendauestam, ex quo quidem parum lucri emolumentique poterit hauriri. In introductione arbitratur *Hassius*, a) auctorem epistolae non fuisse apostolum, nec Iacobi nec Iesu fratrem; sed cognatum Iacobi iunioris; b) epistolam scriptam esse circa a. Chr. 60 — 70. — c) missam esse ad Iudaeo-Christianos; d) et vt hos reuocaret a defectione; e) comparat eam epistolam cum II. Petrina, quatum quidem neutra est alterius exemplar; f) agit de canonica epistolae auctoritate cui prouocatio ad Enochii aliorumque apocryphos libros haud obsit. Verum in explicatione permultorum epistolae locorum culpauit *Hassium* et dissensum declarauit auctor censurae in nouis ephemer. Lips. plag. 103. 2. 1786. pag. 1633. sqq.

3. Adde *Fabricii* B. Gr. III. pag. 820. sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. p. 128.

4. Adhuc tantum memorabo, *Adamum Vizer* Theologiae doctorem et professor. in Vniuersitate Tyrnau. in Praenotionibus hermeneuticis, Tyrnauiae 1777. 4. pag. 224. de apocryphis euangelis, historiis, reuelationibus, liturgiis et epistolis copiose

osè egisse, et plenum illarum catalogum dedisse: atque *Frid. Guil Roloffium* dissert. Isaaci de Beausobre de noui foederis libris apocryphis latinam et gallica fecisse, Berol. 1734. 8. Eiusdem *Beausobrii* commentationem germanice factam, a *Marco Guilielmo Müllero*, Abhandlungen, worinnen gezeigt wird, das die apocryphischen Schriften aus den ersten christlichen Jahrhunderten die Gewissheit der christlichen Religion nicht schwächen, sondern bestätigen, in Beyträgen zur Beförderung theologischer und anderer wichtigen Kenntnisse etc. herausgegeben von *Io. Andr. Cramero*, Kilon. 1777. Part. I. pag. 251. sqq.

Liturgias, canones apostolicos et alia apostolorum ac discipulorum opuscula supposititia collegit, doctisque animaduersionibus instruxit *I. A. Fabricius* in Codice apocrypho N. T. part. I. II. Hamburgi, 1703. 8. part. III. ib. 1719. 8. (conf. Fabr. B. Gr. IV. pag. 822. sqq.) In illius codic. part. I. pag. 213 — 237. et part. III. pag. 467. agitur quoque de alio *Nicodemi* euangelio, cuius argumentum est historia condemnationis, mortis, descensus ad inferos, et resurrectionis Iesu Christi, et adscensionis in coelos ex quatuor euangelistis et aliis legendis vtcumque congesta. Ego vero hic duo tantum recentissima scripta commemorabo. Codicis antiqui, qui est in bibliotheca congregationis s. coenobii Einsiedeliensis, (Einsiedeln,) lectiones variae collectae et a. 1791. editae sunt ad calcem libri: *Io. Iac. Heff* Bibliothek der heiligen Geschichte, etc part. I. Postea separatim prodiit Disquisitio historico-critica de indole, aetate, et vsu libri apocryphi, vulgo inscripti: *Eu-*
Tom. II. P. II. L ange-

angelium Nicodemi, auctore Guil. Lud. Brunn, minist. candidato. Berolini 1794. 8. Docet auctor, in Fabricii cod. apocrypho esse textum latinum, (antiquum, quae est versio, textu graeco pereunte,) corruptum, et posse corrigi ex versione gallica, quae reperitur in libro romanensi: *La tres elegante, melliflue et tres plaissante hystoire du Roi Percé forest*, 1513. Brunnio titulus, illius euangelii fuisse videtur *Gesta s. acta Pilati*; et Pilati narrationem, censet, de Christo fuisse comprehensam in Nicodemi euangelio. Huius auctor in nonnullis locis verbotenus consentit cum nostris S. S. euangeliiis; in nonnullis discrepat. Quare, auctorem forsan hausisse ex euangelio hebraeo; forsan quoque ex aliis fontibus, Brunn. suspicatur. Lingua illi fuisse videtur hellenistica, quae etiam in versione fiat manifesta. Hinc opinatur idem, auctorem fuisse Iudaeum hellenisticum, ad castra Christianorum transeuntem, et ante medium saeculum II. scripsisse. Caput autem XXVIII. apud Fabricium est neque in codice Einsiedeliensi, neque in versione tam gallica, quam anglica. Enimvero auctoris consilium fuisse videtur, Iudaeos vel ipsis illorum doctorum seu sacerdotum testimoniis convincere, Iesum esse Messiam. Adde ephem. litterar. Noribergens. a. 1794. plag. 94. pag. 745. sqq.

De *canonibus apostolicis* magna orta est et agitata controuersia. Io. Tillius Lutetiae Paris. 1540. edidit Apostolorum et aliquot conciliorum, sed graecos duntaxat, canones. Versio illorum lat. exstat in collectione conciliorum Colonienfi, tum Moguntina et Parisienfi, — gr. ac lat. Gregor. Ho-

loan-

Ioander ad calcem *Nouellarum Iustiniani imper.* Norib. 1531. fol. — *Gentianus Heruetus*, cum scholiis *Theodori Balsamonis*, et cum aliis canonibus conciliorum et SS. patrum. Paris. 1561. fol. — *Apostolorum et Sanctorum conciliorum decreta* e *Canonicorum D. Hilarii Pictaviensis* et *Augusta bibl.* gr. et lat. (cum epicrisi *D. Osiandri*,) vulgavit *M. Elias Ehingerus*, *Augustanus*. *Witebergae*. 1614. 4. — *Guil. Beuerigius* *) in *Synodico* siue *Pandectis canonum*, cum *Balsamonis*, *Zonarae* et *Alexii Aristeni* schol. gr. et lat. *Oxon* 1672. fol. — *Franc. Turrianus* ad calcem constitutionum apostolicarum, lat. *Antwerp*. 1578. fol. — *Io. Bapt. Cotelierus* in *Patribus apostolicis* tom. I. ad calcem *Constitutionum apostolicarum*, gr. cum duplici versione, vetere *Dionysii* nouaque sua et notis. Paris 1672. fol. in ed. *Amstelodam*. *Io. Clericus* adiecit quoque *Beuerigii* adnotatt. — etc. *Illorum auctoritatem atque integritatem* oppugnarunt *Magdeburgenses centuriatores*, *Dallaeus* in libro mox laudando, *Matthaeus Larroquianus* in *Obseruatt.* ad *Beveregii* adnotationes, *Ittigius*, *Rob. Turnerus*, *Anglus*, *Henr. Benzelius* in diss. de canonibus apostolicis, in eius syntagmate dissertationum edit. a *Io. Erhardo Kappio*, *Francos.* et *Lipsiae* 1745. 4. pag. 129. sqq. *Fabricius* etc. contra defenderunt *Francisc. Turrianus*, *Guil. Beuerigius* in adnotatt. ad canones apostol. et separatim in *Codice canonum primitivae ecclesiae vindicato*; in primis *Guil. Whiston* in *Essay on the*

L 2

Apo-

*) *Clement* bibl. curieuse tom. III. 267. sqq. et *Baumgart.* Nachr. von merkw. Büchern, tom. III, pag. 354. sqq.

Apostolical - Constitutions, quae est tertia pars operis inscripti: Primitive Christianidy reviv'd: in four Volumes etc. Londini 1711. 8. altera pars continet apostolicas constitutiones, graece, (secundum ed. Venetam 1563. ex qua etiam V. L. orae adpositae sunt,) et anglice. Plura de hoc libro et summam totius operis reperies in *Baumgartenii* Nachrichten von einer hallischen Biblioth. tom. IV. pag. 237 — 254. et tom. VI. pag. 179. sqq. vbi vita Whistoni (anglice scripta, Londini 1749. 8.) enarratur. Adde *Ioan. Dallaeum* de pseudepigraphis apostolicis seu libris VIII. constitutionum apostolicarum apocryphis libri III. Hardeuici 1653. 8. (contra Turrianum disputat: plura v. in *Stollii* Nachrichten von den Büchern — in der Stollisch. Biblioth. part. XIV. Ienae 1741. 4. pag. 502. sqq.) — *D. Io. Guil. Iani* diss. de antiquitate canonum apostolorum, Wittebergae 1706. 4. et *Fabricii* B. Gr. vol. XI. pag. 5. sqq. vbi praeterea plura Whistoni aliorumque scripta indicantur. — Iam vett. scriptores canones apostolicos et reliquos vel in compendium redegerunt, e. gr. *Alexius Aristenus* *), cuius σύνοψις canonum est in *Bibliotheca iuris canonici veteris* — opera et studio *Guil. Voelli et Henrici Iustelli*, Lutetiae Paris. 1661. fol. tom. II. pag. 673. sqq. tum *Simeon* Magister et Logotheta, in eadem bibliotheca tom. II. pag. 710. sqq. et alii: contra alii vett. vt *Theodorus Prodromus*, *Io. Zonaras*, *Alexias Aristenus* et *Theodorus Balsamon*, scholiis et expositione illustrarunt canones ecclesiasticos.

Plura

*) Hic fuit Ictus graecus, circ. a. C. 1160. v. *Saxii* Onom. II. pag. 253. et quos ille citat.

Plura de his scripserunt *Voellius* ac *Iustellus* in praefat. ad bibliothecam etc. et *Fabricius* l.^o cit. pag. 43. sqq.

Bresbyterorum et diaconorum Achaiae de martyrio S. *Andrae* Apostoli epistola encyclica, graece versa, notis et diss. illustrata sunt a *Car. Christiano Woog*, Lips. 1749. 8. de quo leui opere consule Museum litterarium, vol. II. Altdorf. 1776. in primis *Baumgartenii* Nachrichten von einer Hallischen Biblioth. vol. IV. pag. 360 — 373. vbi non solum argumentum et scripti supposititii ac Woogianarum notarum indicatur, sed multa quoque secus docteq. explicantur. — Vitae patrum, ex editione *Heriberti Roswedgi* ed. II. Antwerp. 1628. fol. — *Laurentii de la Barre* historia christiana veterum patrum. Paris 1583. fol. — Add. *Gottfr. Lumperi* historiam theologico-criticam de vita, scriptis atque doctrina sanct. patrum etc. part. I. Augustae Vindel. 1783. m. 8. De hoc et reliquis apostolis vide Pritium et Hofmannum in Introductione pag. 281. sqq.

CAPVT IV

DE PATRIBVS, qui vocantur, ET RE-
LIQVIS SCRIPTORIBVS ECCLE-
SIASTICIS

§. I.

Breuitatis excufatione in tanta dicendorum copia
me haud egere arbitror, quod in omnibus ma-
ioribus minoribusue libris, quae ad hiftoriam per-
tinent ecclefiafticam, de illorum vita, eruditione,
quae quidem in plerisque exigua fuit, ingenio,
virtutibus vitiisque, quae illas haud raro vicerunt,
abunde difputari folet. Nec de controuerfiis, quae
quidem fatis illiberales Chriftique adfclis et popu-
li magiftris indignae haud raro fuerunt, et diuer-
forum feclis atque erroribus dicendi locus eft.
Atque *Baronius*, *Pagius*, *Natalis Alexander*, *Caue*,
Oudin, *Arnoldus*, *Weismann*, *Du Pin*, *Ceillier*,
Ittigius, *Moshemius*, *Stollius*, vterque *Walchius*
et *Ienenfis* et *Gottingenfis*, *Baumgarten*, *Semler*,
Schroekbhus, *Hencke*, *Papftius* aliique multi in vtram-
que partem fufius difputarunt de illis, ita vt fitim
aut excitare, aut exftinguere, etiam auidiffimo et
quafi inhianti, poffent. *) Prodiit quoque *Io. Iufti*
von

*) Conf. *Keil* V. C. *systematisches Verzeichniff*, derje-
nigen, theologifchen Schriften und Bücher, deren
Kenntniff

von Einem (exilis potius, quam) succincta introductio in bibliothecam graecam et latinam ecclesiasticam, qua praecipui scriptores sacri, hermeneutico-exegetici, thetici, morales, polemici, casuistici, homiletici et historico-ecclesiastici a saeculo post C. N. I. vsque ad XVIII. breuiter recensentur, Magdeburgi 1738. 8. Quoniam tamen scriptores illi ecclesiastici pro sua quisque dignitate, factis, eruditione meritisque famam et celebritatem nominis adepti, in historia litteraturae graecae pleniore omitti non debent: equidem in illis recensendis breuitati quam maxime studebo. Vtilitatem vero, quam adcurato et critico N. T. interpreti, diligentiori tam ciuili, quam ecclesiasticae historiae indagatori, et philosophiae veteris omnisque philologiae atque antiquitatis amanti lectio permultorum illorum sacerdotum adferat, nemo, opinor, rerum intelligens negabit, (confer M. Io. Chr. Bang, progr. de vsu patrum ad recte discendam theologiam Marpurg. 4.) Atque, qui caute acuteque versat libros ecclesiasticos, iam prouidebit, ne umbram pro Iunone amplectatur. At vero de his rebus videbunt theologi. Equidem secundum nullum iudico, nec cuiuspiam sententias atque opiniones siue veras, siue falsas, siue sobrias, siue ieunas, siue fructuosas, siue steriles aut pueriles sub-incudem voco. Consulat, cui volupe erit, *Wilhelmi*, theologi Friburgens. Patrologiam ad vsus academicos, Friburg. 1775. 8. — *F. Macarii a S. Elia Carmel. excalc.* Institutiones

L 4

patro

Kenntniß allgemein nöthig und nützlich ist. ed. II. Stendal. 1792. 8. pag. 200 sqq.

patrologiae, edit. III. ab autore recognita. Grätz in Stiria 1785. 8. Veterem ecclesiae suae viam sequitur. — *Io. Dallacum* de vsu patrum etc. Geneuae 1686. 4. — *D. Sam. Godofr. Geyseri* III. diss. de vsu scriptorum veteris ecclesiae. Wittebergae. 1765. 4. — *Cel. Keil* eruditum progr. de causis alieni Platoniorum recentiorum a religione Christi, animi. Lipsiae 1785. 4. — eiusd. disp. de doctoribus veteris ecclesiae culpa corruptae per platonicas sententias theologiae liberandis, commentatio I. Lipsiae 1793. — comment. II. ibid. eod. anno. — *Io. Clerici* epistol. criticas et ecclesiasticas (de quibus v. *Stollis* Nachrichten von den Büchern etc. part. XIII. p. 389. P. XVII. pag. 3. sqq. et de eius cum Caueo controuersia de scriptor. ecclesiasticis, in Hist. des Ouvrages des Savans de l'an. 1700. pag. 74. sqq. Acta erudit, Lips. a. 1701. pag. 68 sqq. et 71 sqq.) Ab eodem *Stollio* cit. part. XVII. pag. 34 sq. describitur liber: *πατρολογία* siue de libertate veterum doctorum scripta iudicandi: qua dilucide ostenditur, omnes fere patres errorum et haeresewn ab ipsis pontificiis argui atque postulari, auctore *Io. Batsacco*, D. aedis D. Mariae S. pastore Gedani. 1664. Stetini. 8. — Aetates patrum praecipuorum ex certis fundamentis historicis atque chronologicis accurate demonstratae. Adiecta est etiam chronologia conciliorum sex oecumenicorum, in quo opusculo pleraque difficiliora in historia imperatorum et ecclesiae illustrantur: cum indice triplici 1) chronologico; 2) patrum, 3) rerum: auctore *Casparo Heunischio*, In-ciuitate, Suinfurto pastore et Prof. P. Rotenburgi, sumt. auctoris et typis Noah de Mille-nau.

nau. 1677. 8. Denique addipoteft libellus: Abhandlung zur Dogmen Gefchichte der älteften griechifchen Kirche bis auf die Zeiten Klemens von Alexandrien, (auctore M. Gaabio) Ienae 1790. 8. in cuius fectione IV. de textu, edd. et versionibus agitur.

§. 2.

Ad fructum vero efficacior. aptiorque instituto mihi quidem effe videtur brevis quarumdam collectionum aliorumue subsidiorum commemoratio. Plura vero dabunt *Thomas Ittigius* de bibliothecis et catenis patrum variisque veterum fcriptorum ecclesiasticorum collectionibus, Lipf 1707. 8. et *Hambergerus* in *Zuverl. Nachrichten* etc. tom. I. pag. 174. fqq. — De *Catenis*, fiue comprehensionibus expositionum librorum facrorum e diuerfis patrum ecclesiasticorum commentariis fcriptisue felectarum et difpofitarum, praeter Ittigium diligenter egerunt *Fabricius* in B. Gr. vol. VII. pag. 728. fqq. *Io. Christoph. Wolf* in diff. catenas patrum graecas, easque potiffimum MSS. ex codd. quibusdam Anglicanis fiftente, Vittebergae 1718. in primis cel. *Io. Aug. Noeffelt* in difput. de Catenis patrum graecorum in nouum testamentum Obferuationes, Halae Magdeb. 1762. cl. *Keil* in *systematifch. Verzeichn. der theologifch. Schriften* ed. II. p. 46 fqq. et b. *Io. Georg Walch* in *Bibliotheca patriftica*, litterariis adnotationibus inftituta, Ienae 1770. cap. III. pag. 159. fqq. in quo praeclaro libro alia fcitu maxime neceffaria de fcriptoribus ecclesiasticis, eorum libris, editionibus, in-

genio, doctrina, erroribus etc. reperiet antiquitatis ecclesiasticae studiosus.*)

Collectiones igitur praecipuae sunt, quae sequuntur:

Monumenta S. patrum Orthodoxographa, h. e. theologiae sacrosanctae et sincerioris fidei doctores, numero circiter LXXXV. etc. Basileae, ex offic. Henric-petrina 1569. fol.

Magna Bibliotheca veterum patrum et antiquorum scriptorum ecclesiasticorum etc. XVII. tom. Paris. 1654. fol.

Graecolat. patrum bibliothecae nouum auctuarium: tomus duplex — opera et studio — *Francisci Combefis*, Paris. 1648. fol.

Bibliothecae graecorum patrum auctarium notissimum, in quo varia scriptorum ecclesiasticorum — opuscula Flauii Iosephi, S. Hippolyti Episc. et Mart. S. Methodii etc. — *Franciscus Combefis*, pleraque noua produxit, omnia recensuit, vertit ac continuis notis illustrauit, Paris. 1672. fol.

Maxima bibliotheca veterum patrum et antiquorum scriptorum ecclesiasticorum etc. tom. I — XXVII. Lugduni 1677. fol. Versiones graecorum scriptorum latinae tantum exhibentur.

Collectio noua Patrum et Scriptorum graecorum, Eusebii Caesariensis, Athanasii et Cosmae Aegyptii. Haec nunc primum ex MStis codd. graecis.

*) Specimen ineditae gr. Catenae ad quatuor euangelistas e cod. Mosquensi proposuit cl. *Mattbaei* in Lectionib. Mosquensib. vol. I. Lipsiae 1779. 8. pag. 7. sqq. in vol. II. dedit pag. 60 sqq. glossarium paruum in epistolas apostolorum gr. et pag. 72 sqq. animaduersiones ad illud.

graecis etc. eruit, latine vertit, notisque illustravit *D. Bernard de Montfaucon*, tom. I. II. Paris. 1707.

Ecclesiae graecae monumenta, tom. I — IV. *Io. Baptista Cotelerius*, e MSS. codd. produxit in lucem, latina fecit, notis illustravit, Lutetiae Parisior. 1677—1692. 4.

S. S. Patrum, qui temporibus apostolicis flourerunt, Barnabae, Clementis, Hermae, Ignatii, Polycarpi Opera vera et supposititia. Vna cum Clementis, Ignatii, Polycarpi actis atque martyriis *I. B. Cotelerius* ex MSS. codd. eruit ac correxit, versionibus et notis illustravit, Accesserunt in hac noua editione notae integrae aliorum virorum doctorum, — item Guilielmi Beueregii codex canonum primitivae ecclesiae vindicatus, Iacobi Vsserii diss. Ignatianae et Io. Pearsonii vindiciae epistolarum S. Ignatii. — recensuit et notulas aliquot suas et aliorum adspersit *Io. Clericus*; editio altera auctior et accuratior, tom. I. II. Amstel. 1724. fol.

Spicilegium S. S. patrum, vt et haereticorum seculi post C. N. I. II. et III. — edidit, ac singula tam praefatione, quam notis subiunctis illustravit *Io. Ernest. Grabijs*, editio altera, priori auctior et emendatior, Oxoniae et Londini 1714. 8.

Ioannis Meursii variorum liber vnus, in quo auctores theologi graeci varii, antehac numquam vulgati, Lugd. Bat. 1619. 4.

Graeciae orthodoxae tom. I. — *Leo Allatius* primum e tenebris eruit et latine vertit: cuius notae in postremum tomum reijciuntur, Romae 1652. tom. II. 1659. 4. conf. *Baumgart. Nachrichten von merkwürd. Büchern* vol. VII. pag. 516. sqq. *Leonit*

Leonis Allatii συμμικτα, siue Opusculorum graecorum et latinorum, vetustiorum ac recentiorum, libri duo. Edente, nonnullis additis, *Bartholdo Nibuffo*, Coloniae Agrippinae 1653. 8.

Stephani le Moyne Varia sacra, ceu sylloge variorum opusculorum graecorum ad rem ecclesiasticam spectantium, gr. et lat. cum notis et obs., tom. I. II, Lugd. Bat. 1685. 4.

In *Iac. Strimondi* operibus variis collectis sunt S. Theodori Studitae epistolae aliaque scripta dogmatica, numquam antea graece vulgata Tom. I — V. Paris. 1696. fol.

Anecdota graeca, quae ex MSS. codd. nunc primum eruit, latio donat, notis et disquisitionibus auget *Ludovicus Antonius Muratorius*, Patau. 1709. 4.

Collecanea monumentorum veterum ecclesiae graecae ac latinae, quae haecenus in bibliotheca Vaticana delituerunt, Tom. I. — *Laurentius Alexander Zacagninus* e scriptis codd. nunc primum edidit, graeca latina fecit, notis illustravit, Romae 1698. 4. v. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdig. Büchern, vol. II. pag. 443 fqq.

SS. Patrum Apostolicorum, Barnabae, Hermiae, Clementis, Ignatii Opera genuina, vna cum Ignatii et Polycarpi Martyriis, versionibus antiquis et recentioribus, variantibus lectionibus, selectisque variorum notis illustrata. Accesserunt S. Ignatii Epistolae tum interpolatae, tum supposititiae, cura *Richardi Rufel*. Londini 1746. 8. II. Voll. conf. Acta Erudit. a. 1749. m. Oct. pag. 604 fqq.

Gallan-

*Gallandi Bibliotheca veterum Patrum, Venetiis 1765. etc. fol. XIII. voll. *)*

Spicilegium ad *Gallandi* opus siue volum. XIV. est sequens huius sententiae:

Veterum patrum ecclesiasticorumque scriptorum analecta noua, h. e. Origenis Dionysii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Helenae et Constantini, Paphnutii, Nectarii CPolitani; Io. Chrysostomi, Seueriani Gabalitani, Cyrilli Alexandrini et Maximi Monachi: nunc fere primum gr. et lat. prodeuntia. Acced. Cosmae Indicopleustae, Aegyptii monachi topographia christiana. Venetiis, 1781. fol.

Huc quoque pertinent *Menaea*, de quibus vide *Allatum* de libris ecclesiasticis Graecorum in *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 57 sqq. atque *Fabric.* ipsum, et *Baumgarten* in *Nachrichten von merkwürd. Büchern.* tom. VII, pag. 519 sqq. vbi sequens opus vberius recensetur: Βιβλίον τῆς Σεπτεμβρίου μηνός, περιέχων τὴν πρεπυσσάν αὐτῶ ἀπαθὰν ἀκθλῆδιαν, (et sic reliquorum mensium) Venetiis apud Andr. Iulianum 1673. fol. XII. part.

Ab eodem *Baumgartenio* ibid. pag. 526 sqq. indicatur:

Menologium Graecorum, iussu Basilii Imperatoris graece olim editum. — in tres partes diuisum nunc primum gr. et lat. prodit studio et opera *Annibalis* — Presbyteri Cardinalis *Albani* etc. III. partt. Urbini, 1727. mai. fol.

Wolffii

*) Quae in singulis tomis reperiuntur opera, eorum indicem in peculiari schedula dedit *Anton. Zatta*, librarius Venetus, Venetiis 1788. L. plagula 8.

Wolfii Anecdota et *Lami* Delicias nouasque *Fontani* Delicias iam supra in tomo I. pag. 107. Proleg. memorauit.

Ioannis Xiphilini et *Basilii M.* aliquot orationes, ex variis codd. edidit et animaduersiones adiecit *Christian. Frider. Matthaei*, Gymnasiorum Vniuersitatis Mosquensis rector, Moscou. 1775. 4. Sunt homiliae.

Gregorii Thessalonicensis X. orationes, cum singulis *Cbrysoftomi* et *Amphilochii* Iconensis. Accessit quoque fragmentum *Io. Damasceni*, ex quinque codd. MSSis primum edidit *C. F. Matthaei*, Moscou. 1776 mai. 8.

Sanctorum patrum opera polemica de veritate religionis christianae contra gentiles et Iudaeos. — Opera patrum graecorum, graece et latine; Würzburg. 1776: 1777. etc. plur. voll. Infunt *Iustinus Martyr*, *Tatianus*, *Athenagoras*, *Theophilus Antiochenus*, *Hermas*, *Origenes* etc.

Fragmenta patrum graecorum edidit et illustravit *M. Frider. Münter*, fascic. I. Hauniae 1788. mai. 8. Est supplementum spicilegii *Grabiani*, docte illustratum.

De *Burgii* Chrestomathia patristica, vid. tom. I. prolegom. pag. 109 sqq.

Io. Laurent. Isenbiehl. S. S. et LL. OO. in academia Moguntina P. P. Chrestomathia patristica graeca, ex optimis editt. delecta, in vsum scholar. Mogunt etc. Mogunt 1774. 8. laudatur. Ex graecis scriptoribus christianis septem priorum seculorum a *Clemente Romano* vsque ad *Ioan. Damascenum*, 168 modo longiores excerpfit particulas, modo breuiiores.

Ad

Ad intelligentiam patrum ecclesiasticorum multum faciunt *Io. Caspari Suiceri* thesaurus ecclesiasticus, e patribus graecis ordine alphabetico exhibens etc. Amstel. 1682. fol. II. Vol.

Bibliothek der Kirchenväter, in Uebersetzungen und Auszügen, aus ihren vornehmsten, besonders dogmatischen Schriften, sammt dem Original der Hauptstellen und nöthigen Anmerkungen etc. ausgefertigt von *Christian Fried. Roesler*, (nunc Prof. Tubingensi,) Lips. 1776. sq. III. Part. 8. auctor doct. libri huius vtilissimi criticas quoque observationes atque emendationes subiunxit, ingenii et eruditionis testes locupletes.

Apparatus ad bibliothecam maximam veterum Patrum — opera et studio *Nicolai de Nourry*. Paris. tom. I. 1703. tom. II. ibid. 1715. fol.

Thesaurus rei Patristicae, continens dissertatt. praestantiores ex rarissimo D. *Nicolai de Nourry* apparatu, *Gallandi* noua bibliotheca patrum aliisque celebrioribus eorum editionibus depromtas, et iuxta seriem Patrum et scriptorum ecclesiasticorum chronologicam dispositas, adornatus atque adiectis prooemiis, notis et reflexionibus ad historiam theologiae instructus a *P. Placido Sprenger*, monacho Benedictino et bibliothecario in Banz. tom. I. — III. Würzburgi 1784 - 1792. 4.

P. Gottfridi Lumpër, monachi Benedictini, — historia theologico-critica de vita, scriptis atque doctrina sanctorum Patrum aliorumque scriptorum ecclesiasticorum, ex virorum doctiss. litterariis monumentis collecta, pars I continens Patres apostolicos. Augustae Vindelic. 1783. — Pars II. complectens Patres saeculi secundi fere dimidii atque selecta

selecta quorundam sanctorum martyrum acta. 1784 — Pars III. complectens Patres saeculi II. ad finem vergentis. 1784. 8.

P. Dominici Schram, Benedictini Banthenfis, — analysi operum S. S. Patrum et scriptorum ecclesiasticorum Augustae Vindel. tom. I-XII, Nondum absolutum est opus doctum quidem, at nimis diffusum: nam tomus XII. qui prodiit 1789. continet supplementa ad Opera S. Ephraim Syri ac Basilii Caesareae Cappadociae archiepiscopi opera omnia. Nec alia placuerunt censoribus: v. Salisburg. A. L. Z. a. 1790. nr. X. pag. 152. fqq.

Die Philosophen der drey ersten Jahrhunderte: oder historische Schilderungen der heidnischen Philosophen, welche nach ihrer Bekehrung durch ihre Schriften Vertheidiger des Christenthums geworden sind. Ein Werk, vermöge dessen diese alten Philosophen leichtlich mit einen unserer Zeiten verglichen werden können. Aus dem Französischen des Herrn Abbt's Nannotte. Augustae Vindel. 1790. 8.

Haud pauca memorabilia, quae ad studium pertinent patristicum, adfert nec raro Caueum atque Fabricium aliosque emendat *Kollar* in adnotatt. ad nouam editionem *Petri Lambecii* commentar. de bibl. Caesarea Vindobon. libr. IV. Vindob. 1778. fol.

S. 3.

Quidam patres, iique antiquissimi ecclesiarum doctores et apostolorum aequales, saeculo I. et II. ipsi apostoli aut patres apostolici dicti sunt, nimium

rum *Barnabas, Clemens Romanus, Hermas, Ignatius, Polycarpus* etc. de quibus vide *Semleri* histor. ecclesiast. selecta capita, Halae 1767. 8. pag. 20. sq. *Schmid.* in historia antiqua et vindicatione canonis, etc. pag. 724. sq. etc. Eorum scripta collegit *Io. Baptista Cotelerius*, Paris. 1672. et, vt superiore paragrapho iam memorauimus, *Clericus*, Amstel. 1698. atque 1724. atque *Ruffel*, Londin. 1746. Add. *M. Sam. Florent. Riuini* diss. de Professoribus veteris ecclesiae martyribus. Lipsiae 1739. 4. Professores vero illi sunt Christiani, qui vel apud delatores, vel apud magistratus in nomen Christi desaeuientes, fidem suam aut re aut factis ultro ac sponte ea propter professi sunt, vt martyria et cruciatus in se ipsi prouocarent. Plura historiae et antiquitatis tam litterariae quam ecclesiasticae capita strictim pertractantur. At de singulis paucis agemus

1. *Barnabas*, qui Ioses antea vocabatur, religione Iudaeus ex tribu Leui natus; Cyprius ortu, (Act. Apost. IV. 36.) legatos et disciplinam Soteros nostri diuini sectatus. Illum fuisse primum episcopum Mediolani, post alios etiam *Iosephus Anton. Saxius* in *Vindiciis de aduentu Mediolanum S. Barnabae Apostoli contra nonnullos recentioris aetatis scriptores*, Mediolani 1748. 4. defendere studuit; at sagaciores has et alias fabellas iam diu proscripserunt. Sub eius nomine circumfertur *epistola catholica*, quam *Clemens Alexandrinus* et *Originis* genuinam; e contrario *Eusebius* et *Hieronymus*, quos hodie sequuntur *Semlerus*, *Roesslerus*, plerique, supposititiam esse iudicarunt. A partibus autem *Clementis Alexandrini* stant cl. *Less.* in *Tom. II. P. II.* M Wahr-

Wahrheit der christlichen Religion etc. pag. 17. sqq. Grynaeus in interpretatione patrum apostolicorum, et Galland. — Eam e tenebris primum eruit, notisque et observationibus illustravit *Hugo Menardus*, post cuius mortem editionem curavit *Lucas Dachery*. Paris. 1645. 4. — tum ope trium codicum cum notis *Isaaci Vossii*, cum eiusdem epistolis genuinis S. Ignatii, emendatiores prodierunt Amstel. 1646. 4. — cum *Hermæ pastore*, additis ad calcem breuibus *Ed. Bernhardi* in Barnabae epistolam notis, curante *Io. Tellio* Oxon. 1685. 12. — cum epistola *Polycarpi*, cum vberimis obs. et adnot. *Stephani le Monyne*, in eiusd. variis sacris; tom. I. — gr. et lat. cum notis variorum in *Io. Clerici* Patribus apostolicis: tom. I. — Huius et reliquorum patrum apostolicorum epistolas anglice fecit earumque auctoritatem atque integritatem vindicauit *W. Wacke*, Lodini 1693. 8. — in linguam vero theotiscam transtulit *Io. Otto Glüsing*, in Briefen und Schriften der apostolischen Männer pag. 1 — 43. Hamburg 1723. 8.

Conf. *Fabricii* B. Gr. Vol. III. pag. 827. sqq. ed. nouae et Vol. V. pag. 3. *Hamberger*. Z. N. Tom. II. pag. 129 sqq. *Saxii* On. I. p. 234. sq.

2. *Dionysii Arcopagitæ*, (v. Act. Apost. XVII. 34.) primi, vt volunt, Atheniensium episcopi, libri, qui sub eius nomine circumferuntur hodie, multo recentioris æui sunt. v. *Hamberger* Z. N. Vol. III. pag. 287. sqq. *Sextii* Onomast. liter. I. pag. 243. sq. et infra §. 43. — *Storr* in disp. Notitiæ histor. epist. Pauli ad Corinth. Tübingæ 1788. 4. pag. 17. priscos, ait, auctores (ecclesiasticos.) multarum rerum, (v. *Euseb.* H. E. III. cap. 4.) de quibus

quibus nulla memoria exstabat, meram e N. T. coniecturam fecisse constat: itaque Dionysium Corinth. qui Areopagitam in Act. XVII. 34. memoratum, Atheniensem continuo facitepiscopum, vide *Euseb.* ibid. et libr. IV. 23.) de Petri itinere Corinthiaco nequaquam compertum habuisse, sed coniecturam ex I Corinth 1-12. temere captam adtulisse, suspicari licet. Adde *Paulli Anzeigen und Anzüge kleiner Schriften* part. III. pag 291. sqq. *Thes. epistol. La Crozian.* tom II pag. 216. — *Iac. Vsseri* Historia dogmatica controuersiae inter orthodoxos et pontificios de scripturis et sacris vernaculis: Accessere eiusdem diss. duae de *Pseudo-Dionysii scriptis* et de epistola ad *Laodicenos*. Descripsit, digessit, et notis atque auctario locupletauit *Henr. Wharton.* Londini 1609. 4. — Memorare iuuat disp. grandem de translatione corporis S. Dionysii Areopagitae seu Parisiensium apostoli e Gallia in Bauariam ad ciuitatem Ratisbonam, conscriptam a *Io. Baptista*, sacri rom. imper. Princ. et ord S. Bened. abbate ad S. Emmeran. — Ratisbonae 1750. 4. — *Henr. Conr. Arend* vnpartheyische Lebensbeschreibung des ehrwürdigen *Dionysius Areopagita*, anfanglich Rathsherrn des hohen Gerichts Areopagus, und nachmaligen Bischoffs zu Athen, nebst ausführlicher Nachricht von dessen Schriften v. derselben mancherley Auflagen. Goslar 1725. 4. Dionysium fuisse Lutetiae Paris episcopum, fabulam, et Hilduini vitam Dionysii fictam esse §. 6. docet, quamquam, vt §. 7. sqq. ostendit, plures fuerunt, qui veram esse historiam putarent. Tum ea, quae Dionysio adtribuuntur, scripta esse supposititia, commonstrat, eorumque recenset editiones.

3. *Clemens Romanus*, qui laudatur a Paulo ad Philipp. III. 3. incerta fide a. C. 100. martyrio adfectus esse dicitur *). Germana esse videtur prior epistola ad Corinthios circ. a. Ch. 69 scripta: posterior epistola, cuius fragmentum adhuc superest ad eosdem iam ab Eusebio atque Hieronymo in suspicionem fidei adducta est. v. *Leßs* Wahrheit der christlichen Religion, pag. m. 23. *Woidii* notitia cod. Alexandrini, ed. *Spohnii* pag. 91. sq. At vel prior est Semlero et Roeslero suspecta. Sub nomine *Clementis Romani* quae reliqua circumferuntur scripta, ea spuria sunt, nempe 1) Constitutionum apostolicarum libri octo, **) 2) Canones apostolorum LXXXV. 3) Recognitionum Clementis, libri X. 4) Homiliae XVIII. siue Clementinae; 5) Epitome gestorum Petri. 6) Epistolae quinque decretales, ab Isidoro Mercatore confictae.

7) Duae

*) Clemens num immediatus Petri successor fuerit, nec ne? num eodem iure et honoribus, quibus hodie pontifices rom. superbiunt, gauisus sit, nec ne? ipsi Pontificis romani adfectae solent dissentire. v. D. *Nelleri*, Isti Treuirensis, disp. de Clemente Romano, Treuir. 1772. 4. et disquisitio critica in Georgii Christoph. Nelleri de tribus episcopis S. Petri etiamnum viuentis in romana cathedra successoribus, systema nouum, vti et primatum pontificium S. Clementis I. ab eodem V. Cl. in ius vocatum. Coloniae 1772. conf. ephemer. litter. Göttingens a. 1773. plag. 6.

**) *Whiston* defendit illarum auctoritatem in: *St. Clem's and St. Irenaeus* Vindication of the Apostolical Constitutions from several Objections made against them — etc. Londini 1715. 8. (v. Histoire crit. de la Republ. des Lettres; tom. X. pag. 369.) edit. II. ibid. 1716. 8. (v. *Baumgartenii* Nachricht von einer Hallischen Bibliothek tom. IV. pag. 354. sqq.

7) Duæ epistolæ ad virgines, syriace scriptæ, quas *Io. Iac. Wetstein* ex codice MSto N. T. Syriaci primum erutas, cum versione latina opposita, edidit Lugd. B. 1752. fol. sed fidem illarum atque antiquitatem destruxerunt *Nathanael Lardner* in Dissertation vpon the two Epistles ascribed to Clement of Rome, lately publishet by Mr. Wetstein, Londin. 1753. 8. et *Venema* in Triga epistolarum Harlingae 1754. 8. cui quidem respondit *Wetstein* Amstel. eod. anno.*) De Clemente rom. et editionibus consule *Fabricii* B. Gr. Vol. III. et Vol. V. pag. 31. sq. atque *Hamberg.* Z. N. Vol II. pag. 186. eiusdemque kurze Nachrichten etc. pag. 393. sqq. Hic memoro tantum *Clementis* opera etc. in *Clerici* PP. Apostol. Tom. I. pag. 127. sqq. — ad Corinthios epistol. II. cum notis Iunii, Cotelieri et Io. Boissii etc. cura *Henrici Wotton.* Cantabrig. 1718. 8. (v. *Acta erud.* Lips. a. 1719. m. Mart. pag. 104. sqq.) — Epistol. II. gr. et lat. cum selectis variorum notis etc. in *Rich. Ruffel.* patrib. apostol. Vol. I. — I. S. Clementis episcopi Romani ad Corinthios, vna cum disquisitione critico- polemica in eandem, quam publica luce donauit *P. Conr. Eberth.* O. S. B. Prof. theol. D. Fuldae 1780. 8. Eberthus, qui versionem Cotelieri a Constantio emendatam typis repetendam curauit,

M 3

inter

*) De his controversiis librisque *Wetstenii* ac *Lardneri* plura leges in *Relationum de libris novis*, vol. II. a. 1753. Göttingae, pag. 278 - 288., et fasc. XII. a. 1754. pag. 308. sqq. de *Venema* epistola; et in *Io. Gottlieb Freudenbergeri* epistola, quae exhibet Historiam recentioris controuersiae de Clementis Romani epistolis, Lipsiae 1755. 4.

inter alia suspicatur, epistolam esse scriptam finita Domitiani persecutione. — Epistolas sanctorum patrum apostolicorum *Clementis*, Ignatii, Polycarpi, atque duorum posteriorum martyria, gr. et lat. cum variorum adnott. et praefat *Io. Ludou. Frey*, Basileae 1742. 8. Addo *Erhard. Andr. Frommanni* II. proluss. Observationes ad interpretationem N. T. ex Clemente Romano, Coburgi 1768 cel. *Saxii* Onom. Lit. I. pag. 257. et *I. Wilb. Feuerlin* diss. philosophemata potiora recognitionum Clementi Romano falso attributarum. Altdorfii 1728. 4. — Eiusdem *Feuerlini* observatio critica ad locum vexatum epistolae Clementis de Danuidibus et Dirce Göttingae 1749. — *Ern. Sal. Cypriani* diss. de Clementis Romani, Ignatii Polycarpi et Iustini Martyris doctrina euangelica. Coburgi, 1701. 4. — *Saxii* On. I. p. 257.

Clemens autem Romanus diuersus est a *Flavio Clemente*, Martyre sub Domitiano, vt *Franc. Anton. Zaccaria* in diss. latinis de rebus ad historiam atque antiquitates ecclesiae pertinentibus, Fulgini 1781. vol. I. nr. 2 docuit. Ille tamen, quando contendit, Clementem Rom. subiisse martyris mortem, id paucioribus persuadebit. — *De Vitry* diss. de epitaphio Clementis Martyris laudatam vidi in *Villoisonii* anecdotis gr. tom II. pag. 158.

4. *Hermas*. Eius aetaset liber, *Pastor* *) inscriptus a cel. *Lessio* in Wahrheit der christlichen Religion pag. 36. sqq. argumentis haud inidoneis saeculo primo vindicantur. *Mosheim* contra in Comment.

*) Quem ab Herma scriptum esse, etiam *Lumper* in libro supra mem. affirmat.

ment. de RR. Christ. ante Constantin. M. pag. 162. et *Hamberger*. in Z. N. Tom. II. pag. 321. sq. eum vixisse putarunt circiter a. C. 150. et fuisse episcopi romani, Pii, fratrem: quod equidem cum cl. *Saxio* in Onom. I. p. 258. nondum praestare ausim. Liber eius graece scriptus, (quem tamen Semlerus Hermae suppositum esse arbitrans, mire contemnit,) cuius versio latina integra adhuc existat, graeci autem sermonis tantum fragmenta quaedam, tribus constat partibus — Fragmenta, edita sub nomine S. Athanasii Alexandrini, graece et lat. in I. A. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 9. sqq. Sunt quoque in Cotelerii, Clerici et Russel edd. patrum Apostol.

5. *Ignatius*, alias quoque *Theophorus*, et *Nuranus*, *) syriaca dialecto, a. C. 116. circiter, iussu Traiani in amphitheatro leonibus obiectus martyrium passus est. **) v. *Saxium* I. pag. 290. et *Fabricii* B. Gr. vol. V. p. 39. sqq. qui iam laudant *Pagium* in Crit. Baron. ad A. C. 107. n. 3 — 7. et a. C. 108. n. 3. Ignatii aliquot supersunt epi-

M 4

stolae

*) *Nuraniensem* eum adpellat *Abulpharagius* Dynast. VII. pag. 119. Quare *Wilb. Ern. Tenzelius* Exercitt. III. part. I. pag. 47. putat, Ignatium, Antiochenum episcopum, Nurae lucem adspexisse: nec plane dissentit *Io. Ern. Grabius* tom. II. spicileg. patrum. *Wesseling* ad Antonini itinerar. pag. 84 sq. „nihil, ait, dissentirem, si vel vnus esset, qui praeter Arabem Noram Ignatio patrium solum fuisse doceret. Non diffitebor, venisse saepe in mentem, *Almurani* scriptoris Arabis tantumdem esse, atque *Ignatium*, Seu vocis eius interpretamentum. Viderint peritiores.“

**) Quod tamen negat *Sam. Basnage* in Anna. polit. eccles. tom. II. pag. 17. etc.

stolae, quas Polycarpus collegit: aliae iudicantur germanae, et hae sunt *septem*, aliae habentur spuriae. Alia deinde super illis questio orta est, quum duple germanarum epistolarum sit recensio, num longiores, an breuiores fidem atque auctoritatem mereantur. Pro breuioribus hodie stant plurimi: longiores contra adserunt Ignatio *Morinus* et *Whiston*: *) At vtraque recensio videtur non-

*) *Morinus* quidem de sacris ecclesiae ordinationibus, part. III. exercit. 3. cap. 3. pag. 36. *Whiston* vero in Primitive Christianity reviv'd: in four volumes. vol. I. containing the Epistles of Ignatius both larger and smaller, in Greek and English. etc. Londini 1711. 8. V. voll. Acta tamen Martyrii Ignatiani censet esse spuria. Septem autem longiores, ab Eusebio memoratas, (breuiores enim esse citomen longiorum, ab orthodoxo quodam homine factam et Arrianis oppositam iudicat,) et praeter ea epistolas ad Tarsenses, Antiochenes et Heronem cur genuinas habuerit, rationes quoque in *Baumgartenii* Nachrichten von einer hallischen Bibl. tom. IV. pag. 237. 240 sqq. — E contrario cunctas Ignatii epistolas esse foetus subditios, iudicauit *Heumannus* in Actis erudit. a. 1710. pag. 196. sq. et vberius declarauit mentem suam, multosque alios V: D. a sua stantes sententia adpellat in Conspectu reipubl. litterariae cap. VII. §. 44. et 45. *Pearson* quidem scripsit Vindicias epistolarum S. Ignatii, Cantabr. 1672. quae repetitae sunt a *Clerico* in collectione Operum. SS. Patrum etc. Lis quoque de illis Ignatianis orta est inter Semlerum et Walchium theol. Goetting. adde *Gottl. Stollii* Nachricht von den Leben, Schriften und Lehren der Kirchen-Väter etc. Ienae 1733. pag. 34 sqq. Nuper demum *M. J. Ern. Christian Schmidt* vtraique collectionem epistolarum esse iam diu interpolatam a catholicis

nonnullis dubia esse aut omnino conficta. (v. *Roesler* Part. I. pag. 68. sqq.) Ex editionibus, quas *Fabricius* l. m. et *Hamperger* Z. N. II. pag. 209. sqq. atque *Theophil. Sincerus* (h. e. Schwindel,) in Notitia historico — critica librorum veterum rariorum, Francof. et Lipsiae 1753. 4. pag. 170 sqq. recensent, memoro sequentes: Gloriosi Christi martyris *Ignatii*, Antiocheni antistitis epistolae vndecim. — *Polycarpi* epistola, cum argumento Iac. *Fabr. Stapulen.* in eadem Basil. ap. Adam Petr. 1520. 4. — *Ignatii* — Opuscula, quae quidem exstant: omnia graece; cura et opera *Valenti Pacei* Dilingae, 1577. 4. — epistolae, gr. cum versione lat. et notis *Guil. Morelii* Paris. ap. G. Morel. 1558. 8. — *S. Martyris Ignatii* — epistolae (XII.) Antwerp. ex offic. Christoph. Plantini 1566. 8. addita est versio latina, at separatim posita et inscripta: D. *Ignatii*, Archiepiscopi Antiochiae et martyris epp. prorsus apostolicae: *Hieron. Fairlenio Sylvio* interprete, cum breuiss. In eadem scholiis, ibid. eod. anno. Haec quoque editio habet in epistola sexta, ad Philadelphenses locum illum criticum de coniugio Petri et Pauli *) Eadem editio et graeca et latina ex eadem officina ita, vt in paginarum tantum serie differret iterum prodiit 1572. 8. — *S. Ignatii* — quae exstant omnia in duos libros

M 5

distincta

catholicis aut ab haereticis passim mutatam, nec ab Ignatio ipso scriptam, docuit in D. Hercke Magazin für Religionsphilosophie etc, tom. III. part. I. pag. gr. sqq. Sed secus sentit *Crellius* in Thesauro epistol. Lacroziano 1. pag. 113. —

*) Idem locus de coniugio est in codice membran. bibl. Noriberg. latino, de quo copiose disputat *Theoph. Sincerus* l. c. pag. 172. sq

distincta: quorum prior continet épistolas genuinas; alter supposititias, cum XII exercitationibus in eundem Ignatium pro antiquitate catholica aduersus Baronium et Bellarminum. Auctore *Nicolas Vedelio*, Prof. in acad. Geneu. — acc. versio lat. ab eodem emendata, cum eiusdem apologia pro *Ignatio* et appendice notarum criticarum, ac indice quatruplici. Geneuae, apud viduam et her. Petri de la Rouiere. 1623. m. 4. — Genuinas esse VII. epistolas Vedel. censet: ad Trallenses, Magnesianos, Philadelphenses, Smyrnenenses, Polycarpum, Ephesios et Romanos. Reliquas esse spurias iudicat. In adpendice corruptum textum pluribus locis correxit, et, quae transposita essent, restituit, — *Polycarpi* et *Ignatii* epistolae, gr. et lat. cum diss. de eorum scriptis, deque apostolicis canonibus et constitutionibus Clementi tributis. Oxon. 1644. 4. — Accessit: Appendix *Ignatiana*, in qua continentur 1) *Ignatii* epistolae genuinae, ex gr. Medicaeo exemplari expressae et noua versione lat. explicatae. 2) *Ignatii* martyrium — nunc primum in lucem editum. 3) Tiberiani, Plinii Sec. et Traiani imp. epistolae de constantia martyrum illius temporis. 4) Smyrnenensis ecclesiae ep. de Polycarpi martyrio cum antiqua latina eiusdem metaphrasi, nunc primum edita. 5) *Iac. Vsserii* annotatt. in *Ignatii* et *Polycarpi* acta atque in epistolas etiam Ignatio perperam adscriptas, ex edit. eiusdem *Iac. Vsserii*. Londini 1647. 4. — Epistolae genuinae *S. Ignatii* Martyris, quae nunc primum lucem vident ex bibl. Florentina. Adduntur *S. Ignatii* epistolae, quales vulgo circumferuntur. Ad haec *S. Barnabae* epistola. Accessit vniuersis translatio

translatio vetus. Edidit et notas addidit *Iſaacus Voſſius*. Amſtelod. 1646. 4. — iterum Londini 1680. — Quod Voſſius cod. Florent. lectiones non plane integras verasque reddiderat: Anton. Maria Saluini eum iterum contulit, et apographum accuratius ſcriptum miſit ad *C. Aldrichium*, cuius cura prodierunt *Ign.* epistolae ſeptem genuinae; quas nimirum collegit *S. Polycarpus* ſuae ad Philippenſes epistolae ſubiecit. Oxonii, e theatro Sheldon. 1708. 8. verſio Viſſerii latina, at emendatior addita, et *epiſtola ad Romanos*, (in qua ſuam moriendi cupiditatem declarat Romanis, hoſque rogat, ne ſuum impedirent et prorogarent martyrium,) ex *Ruinarti* actis martyrum repetita; centum autem huius editionis exemplaria ſunt tantum formulis deſcripta typographicis, conf. Acta erudit. Lips. a. 1713. mens. Sept. pag. 399. ſqq. — *Ign.* epistolae genuinae, iuxta exemplar medicaeum denuo re cenſitae, vna cum veteri latina verſione. annotatt. D. Io. *Pearſonii* et *Thomae Smithi* illuſtratae. Acc acta martvrii *S. Ignatii*, ep. *Polycarpi* ad Philippenſes, et Smyrnenſis eccleſiae epistolae de *S. Polycarpi* martyrio, cum veteribus verſionibus et annotatt. *Thomae Smithi*. Oxon. 1709. 4. conf. acta erud. Lips. a. 1710. p. 196. ſqq. — Epiſtola ad Romanos et fragmenta ſum praef. de Ignatio et eius ſcriptis, in Io. *Ern. Grabii* ſpicilegio SS. Patrum ſaec. II. Oxon. 1700. 8. pag. 1. ſqq. — Io. *Lud. Frey* Sanctorum patrum apoſtolicorum epistolis adiunxit VII. genuinas *S. Ignatii* epp. eiudemque Martyrii acta, cum *Pearſonii* et *Smithi* ſcholiis, Baſileae 1742. 8. — Germanice verſae ſunt epp. a *M. Mollero*,
Goerz

Goerlitz 1592. 8. rec. Hamburg. 1656. — germ. Luneb. 1693. 12. a *Godofr. Arnoldo* in Sendschreiben der Alten, Francof. et Lipsiae 1700. 8. p. 28. sqq. — a *Io. Ottone Glusfingio*, in eius Briefen und Schriften der apostolischen Männer, Hamburg. 1723. 8. p. 305. sqq. — In Cotelerii, Clerici, Russelii, et Ittigii collectionibus etc. quoque reperiuntur.

Adde *Io. Dallacum* de scriptis, quae sub *Dionysii Arcopagitae* et *Ignatii* nomine circumferuntur Genevae 1666. 4. — *M. Christoph. Beyeri* diss. 2. de Ignatio veritatis confessore et martyre. Lipsiae 1722. 4. in quarum praecipue posteriore recenset codd. mssos atque editt. iudiciaque VV. DD. et, quae epistolae genuinae sint, quae spuriae, inquirat. — *Riuetus* in Critico sacro. lib. II. cap. I. pag. 163. — *Henr. Hammondus* in dissertatt. de episcopatus iuribus, diss. II. de Ignatio. — Progr. Göttingense de mysterio silentii et clamoris ad locum Ignatii in epistola ad Ephesios cum oraculis apostolicis collatum, 1738. 4. — *Erb. Andr. Frommanni* prolusio de aqua loquente ad Ignatii epist. ad Rom. Coburgi, 1758. 4. — *Erd. Rud. Fischer* de Θεολόγους Ignatii. — *Dan. Heinr. Hering's* neue Abhandlungen über eine merkwürdige Stelle in einem Briefe des H. Ignatius an die Philadelphier (cap. VIII. etc. Breslau. 1783. 8. *Leff* Wahrheit der christlichen Religion pag. 42. sqq. et de Ignatio reliquisque martyribus, *Samuel. Florent. Riuni* diss. supra ad §. 3. citat.

6. *Papias*, Ioannis, Presbyteri, non apostoli, discipulus, Hieropolitanus in Phrygia episcopus; martyr. Fragmenta quaedam librorum *V. λογίων* etc.

etc. siue explanationum sermonum Domini collegerunt *Halloixius* in *Papiae* vita Tom. I. scriptorum Orientalium, et *Grabius* in spicilegio patrum, Tom. II. pag. 30. sqq. — *Papiae* fragmentum super morte Iudae Ischar. e duabus catenis in bibl. Vatic. et Veneta primus edere sibi visus est cl. *Münter* in fragm. Patrum etc. I. part. I. sed id pertinet ad Theophylactum, in cuius commentario in Acta apostol. cap. I. exstat; item in *Grabii* spicilegio etc. sect. II. pag. 231. vide Gütting. ephem. litter. a. 1788. plag. 124. — conf. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 185. sqq. *Saxii* On. II. pag. 292.

7. *Polycarpus*, Episcopus Smyrnensis, a. S. Ioanne Apostolo constitutus, martyrium passus est: id vero quo anno acciderit, critici mire dissentunt. *Fabricius* in B. Gr. Vol. V. pag. 42. cum Pearsonio et Dodwello a. C. 147. *Saxe* V. C. in Onom. lit. I. pag. 318. cum Henr. Valesio ad Eusebii III. H. E. 15. annum C. 165. historiae convenientiorem esse putat: *Groddeck* denique, de anno et die passionis S. Polycarpi, Gedani 1704. 4. Polycarpum ignis supplicium, adfirmat, a. C. 169. demum tulisse. Superest *epistola*, quae num genuina, an spuria, an interpolata sit, disputant viri docti: v. *Roesler* Part. I. pag. 93. sq. Eius quidem auctoritatem vindicat *Lessius* libr. mem. pag. 47. sqq. Illam graece primus vulgavit *Petrus Halloix*, Tom. I. de vitis scriptorum Orientalium pag. 525. Deinde cum Ignatii epistolis saepius prodiit.

Adde *Hamberger*. Z. N. II. p. 318. sqq. *Chronicon Paschale* ed. du Fresne pag. 257. sq. vbi a.

133. post resurrectionem Christi Polycarpus viuus exustus esse dicitur. — infra §. 18. de Eusebio. — *Tenzelius* in *Exercitatt. selectis* etc. Lipsiae et Francof. 1692. 4. exercit. IV pag. 73 sq. primum ex Io. Bollandi *Actis sanctorum*, tom. II. Ian. recudi fecit Polycarpi vitam, (fabularum plenam,) auctore Pionio: tum vitam et controuersiam, quo anno et die Polycarpus martyrio coronatus fuerit, late doctèque persequitur.

De *Pantaeno*, viro apostolico, eius aetate et patria, etc. multa collegit *Mongitor.* in bibl. *Sicula*, tom. II. pag. 216 — 218. eumque Siculum, et, antequam ad Christianorum castra transisset, e stoica secta fuisse philosophum contendit.

Idem *Mongitor* ibid. pag. 126. de *Peregrino*, Syracusano, (ex coniectura P. Octauii Caetani tom. I. script. Siculor. pag. 21,) a. C. 40. d. III. Nou. concremato, pluribus agit, notatque, eum confundi cum *Peregrino*, episcopo Tricolitano, a. Ch. 90. d. XXX. Ian. interfecto.

§. 4.

Hos exceperunt reliqui, qui iure iniuriaue, dicuntur ecclesiastici, interdum Sancti. De scriptoribus saeculi secundi deperditis *Melitone*, *) *Quadrato*, *Aristide*, scriptoribus apologeticis, *Hegeippo* **) *Claudio Apollinari*, *Polycrate*, *Athenogene*, aliis-

*) Vide Saxii *Onom.* I. p. 319. sq.

**) Conf. libellus huius sententiae: De quodam *Hegeippi* fragmento et de nonnullis S. S. patrum locis mendose haftenus editis ac nunc primum emendatis, opuscula duo postuma, auctore *Francisco Florio*, in
Metro-

aliisque vide *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 184, sqq.

§. 5.

IVSTINVS MARTYR.

1. Samaritanus Neapoli, Syriae Palaestinae, olim Sichem, hodie Naplouse, oriundus. Quando natus, tum ad religionem christianam ab erroribus et superstitionibus vanissimis auocatus, et denique capitis damnatus sit, haud omnino liquet. *Hamberger.* in Z. N. Vol. II. pag. 374. sqq. eos sequitur, qui adfirmant, Iustinum natum esse, a. C. 89. martyrium vero subiisse a. C. 163. Duce chronico Paschali, *Du Pin* in Nouvelle Bibliotheque des Auteurs ecclesiastiques Tom. I. p. 57. a. Ch. 166. fatalem Iustini annum designat. Secundum *Saxi*

Metropolitana Vtinenſium ecclesia praeposito et Vicario generali. Bononiae 1793. 4. Hegesippi fragmentum exſtat apud *Eusebium* libr. II. hiſt. eccles. cap. 23. in quo adfirmavit, omnes Iudaeorum ſectas non credidiſſe reſurrexſionem: quod falſum eſſe, *Henr. Valeſius* ad locum Eusebii adnotavit, Florius igitur late perſequitur ſeptem Iudaeorum ſectas, et inquit, num Hegesippus adfirmaverit, illas omnes ab auita ſententia reſeſſiſſe. Denique probat *Rufini* iudicium atque expoſitionem, *illas haereſes non credidiſſe, neque ſurrexiſſe Ieſum Chriſtum, neque venturum, ut retribuatur unicuique ſecundum opera ſua.* In altera parte multorum ſcriptorum eccleſiaſticorum loca, e. g. epistolae encyclicae de martyrio Andreae apoſtoli, Clementis Romani, Io. Chryſoſtomi, Origenis, Epiphani, Leonis M. Cyrilli Hieroſolymitani, Barnabae, Hermae, et aliorum tam Graecorum quam Latinarum explicantur, emendantur, aut vindicantur,

Saxium V. C. in *Onom.* I. p. 304. a. C. 165. interit, et a. C. 139. Antonino Pio Aug. primam Apologiam, quae in vulgaribus editionibus secundo loco ponitur, *) obtulisse videtur.

2. Ad genuina eius scripta pertinent 1) cohortationes ad Graecos; 2) Oratio ad graecos; 3. 4) Apologia I. II. 5) de monarchia dei. 6) Dialogus cum Tryphone, quem tamen *Christian. Gottlieb Koch* in singulari libello *Kilon.* 1700. 8. abnegavit, suamque sententiam deinde ab oppositionibus aliorum vindicavit: v. *Fabric.* B. Gr. Vol. V. pag. 57. et *Stolle von den Leben etc. der Kirchenväter*, pag. 52. sqq. vbi lis inter Kochium et alios secus sentientes, agitata, et scripta utriusque partis vberius exponuntur: adde *Parerga Gottingensia*, tom. I. pag. 80. — 7) Epistola ad Diognetum, cuius tamen auctorem Iustino antiquiorem fuisse, opinatur *Tillemontius*. — *Expositio fidei*, quae inter Iustini Martyris Opp. edita est, a La Croze in Museo Bremensi tribuitur *Nestorio*: contra a *Paulo Ern. Jablonskio* in diss. de origine et fundamento Nestorianismi pag. 18 et 19, atque pluribus argumentis prolatis, in epistola ad La Croze, in *Thesauro epistol. Lacroziano* tom. I. pag. 194 — 201. vindicatur *Theodoro Mopsuesteno*. Dubia aut spuria scripta recensent *Hamberger*, *Fabricius*, aliique.

3. Opera graece, ex officina Rob. Stephani, Lutetiae 1551. fol. — Opera cum Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano Assyrio, Hermia philosopho, gr. et lat. Paris. 1636. fol. — recusa Colo-

*) Conf. *Tob. Godofr. Hegelmairi* diss. in edictum imperatoris Antonini Pii pro Christianis etc. Tübingae 1777. ab init.

Coloniae siue Witteb. cum *Kortholti* Comment. 1686. fol. — Iustini Martyris Opera omnia cum Tatiano, Athenagora, Theophilo, Hermia, item in appendicè supposita Iustino opera cum actis illius martyrii et excerptis operum deperditorum eiusdem Iustini et Tatiani et Theophili, cum MSSis codd collata, nouis interpretationibus, notis, praefat. et indicibus. Opera et studio vnus ex Monachis Congregationis S. Mauri, (*Prudentii Marani*,) Hagae Comitum 1742. fol.

Epistola ad Diognetum et oratio ad Graecos, nunc primum luce et latinitate donatae ab *Henr. Stephano*. etc. Exc. H. Stephanus. 1592. 4. — Fragmenta Iustini de resurrectione mortuorum seruauit Damascenus in Parallelis, edidit *Halloix* in vitis illustrium orientalis ecclesiae scriptorum, tom. II. item *Grabius* in spicilegio patrum T. secundo, Monachi Benedict. in editione Opp. Iustini, denique *Guil. Abrah. Teller* in progr. Helmstad. 1766. cum versione lat. et notis criticis.

Apologia prima cum lat. versione Io. Langii notisque variorum, edita a Io. *Ernesto Grabe*, Oxoniae 1700. 8.

— Apologia secunda, gr. et lat. cum notis variorum, edita ab *H. Hutchin*. Oxoniae 1703. 8.

— Apologiae duae et dialogus cum Tryphone Iudaeo. gr. et lat. cum notis et emendationibus *Styani Thirlbii*, Londini 1722. fol. — Apologiae, e recensione *Grabiana*: var. lectt. et coniecturas V. V. DD. et suas addidit *Christian. Guil. Thalemannus*, graece, Lipsiae 1755. 8. — cum Tryphone iudaeo dialogus, gr. et lat. cum notis vari-

Tom. II. P. II.

N

orum

orum, edit. a *Samuele Jebb*. Londini 1719. 8. v. Acta erudit. Lips. a. 1720. m. Ianuar. pag. 5. sq.

Num euangelium Iustini Martyris sit euangelium secundum Hebraeos, disputatur. *Stroth* in Repertor. für biblische und morgenländische Literatur, vol. I. contendit, Iustinum solummodo vsum esse euangelio apud Nazaraeos et Ebionitas sollempni secundum Hebraeos. Negat id M. E. G. *Paulus* in exegetisch - kritischen Abhandlungen, Tubingae 1784. 8. in commentatione I. quinque vsus argumentis: in commentatione II. Matthaeus XI. 11 — 14, 1. Thess. IV. 3, 4, 5. 1. Thess. II. 14 — 16. ex Iustino illustrantur.

Iustini Martyris causam coram iudice, in Ruinart actis martyrum, exposuit atque illustravit D. *Dalrymple de Hailes* in Remains of Christian Antiquity, with explanatory notes. Edinburgi 1778. 8.

4. Add. disp. *Gundlingii* de naevis Iustini Martyris, praesertim in ratiocinando ab eo commissis in Obsf. Halens. Tom. II. Obsf. VII. pag. 89. et de Iustini Martyris Apologia II. ibid. Obsf. IX. pag. 170. — *Caroli Christ. Gerkenii* diss. de Iustini Martyris ad religionem Christianam conuersione admodum memorabili, Lips. 1753. 4. qui p. 18. non solum Iustinum a calumniis Gundlingii defendit; sed plures quoque laudat, qui de illius doctrina differuerunt. — *Io. Andr. Schmidt* progr. de Iustini Martyris theologia morali. Helmstädtii, 1698. 4. — *Frid. Cotta* diss. de Memorabilibus Iustini Martyris historicis atque dogmaticis, Tubingae 1766. cel. *Georgii Frid. Seileri* Christologia Iustini Martyris, Erlangae 1775. 4. — *Fran-*

Francisci Oberthür disp. exponens S. Iustini, philosophi et martyris, de praecipuis religionis dogmatis sententiam, Wurzburgi 1777. 8. — Eiusdem disp. exponens quorundam ex patribus graecis apologetarum Iustini, Tatiani, Athenagorae, Theophili Antiocheni et Hermiae de praecipuis religionis christianae dogmatis sententiam, respond. Franc. Leibes. ibid. 1778. 8. — *Halloix* vita et documenta Iustini etc. Duaci 1622. 8. — rep. in libro de illustr. ecclesiae orientalis scriptoribus, ibidem tom. II. 1636. fol. — rec. cum commentario praeuio et notis *Dan. Papebrochii*, in Actis SS. Antwerp. April. tom. II. pag. 104. sqq. vbi Papebr. duos Iustinos existisse, sibi, non aliis, persuasit, et Acta apud Baronium Suriumque de alio, ac nostro, intellexit Iustino — An Explication of a famous passage in the Dialogue of S. Iustin Martyr with Tryphon concerning the immortality of humane Souls, (auctore *Dodwello*,) Londini 1708. Contra illum disputat et Iustini loca clarius exponit *Chisgull* in: Some Testimonies of Iustin Martyr set in a true and clear Light. Londin 1708. (conf. *de Windheim* Bemühungen der Weltweisen etc. tom. II. pag. 352. sq. vbi plura *Dodwelli* eiusque aduersariorum non minus quam defensorum scripta de animi immortalitate recensentur.) *Dodwell* vero putarat, Iustinum, Martyrem. Tatianum, Irenaeum, Athenagoram, Theophilum Antiochenum et Tertullianum aliosque statuisse, animum humanum per naturam suam esse mortalem, sed ex voluntate dei beneficio sacri lacris et Spiritus S. eo coniuncti nunc fieri immortalem, et argumenta, quae

sibi videbantur, alia exposuit in: An epistolary discourse proving from the Scripture and first Fathers that de Soul is a principle naturally mortal; but immortalized actually by the Pleasure of God to Punishment, or to reward by its union with the divine Baptismal Spirit. Wherein is proved, that none have the Power of giving this divine immortalizing spirit since the Apostles, but only the Bishops. Londin. 1706. 8. vnde acris enata est controuersia. v. *Windheim* l. c. p. 333 sqq. Act. erudit. Lips. 1707. pag. 207. etc. — (*Iac. Bryant*) Observations on a controverted Passage in *Iustin Martyr* (apol. l. 6. pag. 47. ed. Bened. de cultu angelorum,) and upon the worship of Angels. Londini. 1793. 4. — *C. A. Heumannii* symbola critica ad Iustinum Martyrem, in Miscell. Lipsiens. nou. vol III. part. II. pag. 222 — 235. — *M. Ioach. Iusti Rau*, Berolin. erudita disp. de philosophia sanctorum patrum Iustini Martyris et Athenagorae. Ienae 1733. 4. Maxima pars disp. versatur in examinanda atque Interpretanda Iustini philosophia, et in iis enumerandis symbolis, quas ille ad historiam philosophiae contulerit. — Le Philosophes des trois premiers siecles de l'Eglise, ou portraits historiques des Philosophes payens qui ayant embrassé le Christianisme en sont devenus les defenseurs par leurs écrits Par M. l'Abbé Nonnotc. Paris 1789. 12. Sunt vero S. Iustinus, Tatianus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Hermias, Origenes, Minucius Felix, Tertullianus, S. Cyprianus, Arnobius, Lactantius. Ostendit, quae emolumenta religio christiana acceperit eorum

rum transitu ad castra Christianorum, et singulorum describit characterem. — Pro apologe-
tis vett. Christianis, pro illorum aetate et tempo-
rum ratione diiudicandis, qui viam egregie muni-
uerunt, scripsit apologiam, nec tamen celauit il-
lorum infirmitates *Io. Jac. Heff* in Bibliothek der
heiligen Geschichte etc. part. I. Tiguri 1791. 8.
nr. 4. egitque de Iustino Martyre, Origene,
Clemente Alexandrino vsque ad Eusebium Caesa-
riensem — 1) Darstellung des ältesten Christen-
thums aus den Schriften des heil Iustinus des
Martyrers. 2) Erläuterungen und Betrachtungen
über den vorhergehenden Artikel, h. e. de eius
vita, professione doctrinae christianae. scriptis et
defectibus etc. in: Beyträgen zur Beförderung des
ältesten Christenthums und der neuesten Philoso-
phie. Vlmae 1791, fasc. XII. nr. 2. et 3.

§. 6.

ATHENAGORAS.

1. Atheniensis, philosophus platonici et theo-
logus christianus. Quando *πρεσβείαν* *πρὸς Χριστι-
ανούς* M Aurelio obtulerit, non conuenit Cl.
Saxe in Onom. I. pag. 318. sq. cum nonnullis a.
C. 166. id factum fuisse censet; *Hambergerus* ve-
ro in Z. N. II pag. 405 sqq sequitur *Moshemium*
in diss. ad histor. ecclesiastic. pertinentibus, Alton.
1733. 8 pag. 269. qui a 177. designat. quae
Moshemii comment. antea erat publicata in Bibli-
othecae Bremensis classe II. fasc. I. Bremae 1718.
pag. 853. sqq. Ille vero probat eorum senten-
tiam, qui libellum Athenagorae praeter Marcum

imperatorem etiam Commodo, eius filio, inscriptum censeant: quod demonstrat 1) ex ipsa inscriptione, ad Lucium Aurelium Commodum directâ; titulum adiectum Sarmatici non nisi ad Commodum pertinere, Armeniaci vero propter coniunctionem cum patre esse additum: 2) ex ipsius Athenagorae testimonio, patrem et filium diserte nominantis Reselluntur igitur Dodwell in defensione fidei Nicenae, sect. III cap. 5. §. 4. pag. 205. Operum a Græbio editorum, *Suffridus Petrus* in nota ad Athenagoram pag. 4. in primis *Pagius* in Critica in Baron. ad a. CLXXVII. nr. VIII. pag. 75. a. Illam autem apologiam a. Chr. 177 scriptam fuisse ideo contendit, quia 1) non alio Commodi anno orbis esset pacatus; 2) Athenagoras prouocasset ad seruorum testimonium; 3) imperatores ita sit adloquutus, ac si Romae in palatio suo versati essent. Adde eundem Moshem. in Thesauro epist. Lacroz. I. pag. 279.

2. Præter illam apologiam scripsit quoque de resurrectione mortuorum. De fide autem vtriusque libri dubitant Semlerus et Roeslerus.

3. Liber *de resurrectione* a *Marsilio Ficino* et *Georgio Valla* latine primum versus est: et a Valla quidem integer, a Ficino autem magnam partem: sed eum primus ex vnico msto codice, *græce* vulgavit, suamque nouam versionem adiecit *Petrus Nanus*, Paris. 1541. 4. quae editio, aut versio tantum, postea est aliquoties repetita. — *Apologia* latine ex *Io. Langi* lat. interpretatione et cum eius commentario, inter Iustini Martyris Opp. Basil. 1565 fol. tom. I. p. 217 et ex versione *Suffridi Petri* cum eius scholiis copiosis Coloniae 1576.

8. — gr. et lat. cum *Conr. Gesneri* versione notisque. Tiguri 1557. 8. Basil. 1558. 8. — Uterque libellus emendatius editus est graece et lat. ab *Henr. Stephano* 1557. 8. ex antiquis exemplaribus Apologia primum profertur, de resurrectione etc. autem castigatior editur. Raris libris accensetur — *S. Patris Athenagorae*, philosophi Athenienſis opera. ad MSS. fidem recognita. Oxonij e theatro Scheldoniano. 1682. 12. gr. et lat. cum paucis breuibſque, at doctis editoris. (*Io. Felli*) notis et coniecturis, interdum lectiones codd. Bodl. sunt adſperſae. — Apologia cum Suffridi Petri, et liber de resurrectione, cum Nannii versione, adſeditis notis variorum et nouis *D. Adami Rechenbergii* animaduersionibus, Lipsiae. II. voll. 1684. 1685. 8. — Praeclara est editio: *S. Athenagorae* — legatio pro Christianis ad imperatores M. Aurelium Antoninum et L. Aurelium Commodum. Eiusdem de resurrectione mortuorum. Acc. latina versio, emendationes, variantes lectiones, annotationes atque indices necessarii Cura et studio *Eduard. Dechair*, A. M. Oxoniae, e theatro Scheldon. 1706. 8. Dechair in praef. et edd. superiores enumerat paucis, et de suo consilio institutoque differit. Basis textus graeci est editio H. Stephani, collata cum edit. *Frontonis Ducaei*, (in Auctario bibl. Patrum, Paris. 1624. fol.) et V. L. codd. Bodleian. Eton. et Paris. Apologiae adiuncta est Gesneri; libro autem de resurrectione Nannii versio. Textui, ab editore in sectiones diuiso, substratae sunt variae lectiones et coniecturae; his vero animaduersiones Suffridi Langii, Gesneri, Kortholti et Rechenbergii breuiores, quibus suas

immiscuit editor. Textum excipiunt longiores Suffridi Petri, tum Langi, postea Kortholti, denique Rechenbergii adnotatt. His adhaerent 1) excerpta ex *Baronii* Annalium tom. II. ad a. Chr. CLXXIX. quae legationis auctorem, et tempus, quo scripta illa est, respiciunt; 2) ex *Halloixii* illustr. ecclesiae orientalis scriptorum vol. II. cap. 26. excerpta quaedam de legationis auctore eiusque inscriptione; 3) ex *Henr. Dodwelli* dissertatt. Cyprianicis excerpta, de tempore atque inscriptione legationis Athenagorae ex dissertatione XI. 4) praef. editor. Oxoniensis (Felli) 5) ex cap. 4. sect. 2. et cap. 5. sect. 3. defensionis fidei Niceanae a *G. Bulla* conscriptae excerpta quaedam. a Prudentio Marano, cum Iustino, Hagae Comitum 1742. — Deprecationem, (vulgo legationem) pro Christianis edidit et varietate lectionis perpetuoque commentario illustravit *M. Io. Gottlieb Lindner*, rector scholae Arnstadiens. Longobalissae 1774. 8. Deinceps supplementum dedit. — Falso tribuitur ei romanensis quidam libellus, ex gallica tantum interpretatione, Paris. 1599. et 1612. 12. notus: conf. *Huetii* *Traité de l'Origine des Romans*, Paris. 1693. 12. pag. 68 sqq.

4 Adde quoque *Andr. Polycarp. Leysert* diss. de Athenagora Atheniensi philosopho Christiano, Lipsiae 1736. qui in multis rebus discedit a sententia aliorum. *Hambergeri* kurze Nachricht. Vol. I pag. 498. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 85. sq. Vol. VI. pag. 800. sqq. *Rau* diss. ad superiorem §. laudatam. — Obsl. et emendationes in Athenagoram, in *Historia critica R. L.* tom. IX. coll. *Wolf*

Wolf in Thesauro. epist. La Croz. tom. II. pag. 89.
 — *Iq. Georg. Michaelis* programma de scholae
 catech. Alexandr. origine Halae Magd. 1739. 4.
 et nouis accessionibus amplificatum in Symbol. lit-
 terar. Bremens. fasc. III. qui Athenagoram e cata-
 logo doctorum scholae Alexandr. exclusit. Sed
 dissentit, et Athenagoram primo doctorum illorum
 loco collocat *Io. Augustin Dietelmair*, theologus
 quondam Altdorfinus, in progr. quo veterum in
 schola Alexandrina doctorum seriem breuiter expo-
 nit. Altdorf. 1746. 4. ab initio. — *Bayle* in Di-
 ction. vol. I. voc. *Athenagoras*, pag. 369 sqq.
 qui, num Athenagoras suscepit legationem, val-
 de dubitat, et de tempore, quando sit apologia
 oblata, multus est. *Scultetus* in medulla theol.
 patrum, cap. I — V. qui vero Athenagorae male
 tribuit libr. Marci Antonini philosophi. v. *Stollé*
 l. c pag. 68 sqq. — *Io. Dan. van. Houen* disp.
 de vera aetate legationis Athenagorae pro Chri-
 stianis, 1752. 4. — *Iani Diaconi Hortensii de*
villa noua (i. e. eiusdem *Houen*,) disquisitio de
 inscriptione et aetate libelli Athenagorae pro Chri-
 stianis, diuis fratribus exhibiti, in Symbolarum
 litterarium ad incrementum scientiarum omne
 genus, collect. II. Halae 1754. 8. nr. V. pag.
 163 — 204. atque de hoc et reliquis scriptori-
 bus ecclesiasticis saec. II. et III. *Leß Wahrheit*
der christlichen Religion pag. 54. sqq.

§. 7.

T A T I A N V S.

1. Syrus, rhetor et philosophus. Romam de-
 latus, lecto codice sacro, nomen dedit disciplinae

N 5

chri.

christianae et ab ore Iustini Martyris pendit. Roma dein relicta, in Mesopotamia circa a. C. 172. sectam ἐγκρατικὴν condidit atque peruersis placitis doctrinam infamauit christianam.

2. Supereft *oratio ad Graecos*: cuius prima editio est graece per Io. Frisum, cum interpretatione lat. et adnotation. *Conradi Gesneri*, cum Sententiarum s. capitum, theologicorum praecipue, ex sacris et profanis libris, tom. III. per *Antonium et Maximum* monachos olim collectis etc. per *Conr. Gesnerum* editis. Tiguri 1546. fol. pag. 276. — Meliores sunt editiones, quas *Wilhelmus Worth*, cum *Hermiae* irrisione gentilium philosophorum, et notis variorum, Oxoniae 1700. 8. atque *Prudentius. Maranus* cum Iustino, Hagae Com. 1742. fol. curarunt. — Et *Harmonia euangelica*, quam Victor Capuanus saeculo VI. sub Tatiani nomine venditauit, et altera *harmonia*, quae sub nomine Ammonii Alexandrini lucem vidit, Tatiano nostro adseri nequeunt.

3. v. supra, §. 5. *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 81. fqq. *Bruckeri* histor. crit. philos. Tom. III. pag. 378. fqq. et Append. pag. 536. fqq. *Hambergeri* Z. N. vol. II pag. 394. fqq. *Georg. Frid. Scileri* Christologia Tatiani, Athenagorae, Theophili Antiocheni, progr. Erlangae 1775. 4. *Saxii* On. I. pag. 320. — *Lud. du Four de Longe-rue* diss. de Tatiano, cum Tatiani orat. per *Worth*.

§. 8.

IRENÆVS.

1. Ortū Græcus, dein Polycarpi discipulus, et denique (circiter ab a. C 178. vsque ad 202.) episcopus Lugdunensis: Insectator haereseos Valentianae.

2. Libros V. contra haereses. graece, (graeci autem sermonis liber I. et reliquorum librorum fragmenta supersunt: latina autem minus elegans versio, licet fida et antiquissima, Irenaeum ipsum habere non videtur auctorem,) et quaedam alia scripsit, quorum tantum reliquias edax tempus nobis permisit.

3. *Latine* versum primum prodiit *D. Irenaei opus* in quinque libros digestum aduersus haereses, opera *Des. Erasmi* Basil. apud Io. Frobenium, 1526. mense Aug. fol. — emendatius rec. ib. 1528. 1534. 1548. 1554. 1560. Paris. 1545. 1563. 1567. 8. — Diui *Irenaei*, graeci scriptoris eruditissimi, episcopi Lugdun. libri V. aduersus portentosas haereses Valentini et aliorum, accuratius, quam antehac emendati: additis Graecis, quae reperiri potuerunt: opera et diligentia *Nicolai Gallassii*, S. Theol. Professoris: vna cum eiusdem annotationibus. Additus est etiam index locupletissimus. Apud Io. le Preux et Io. Paruum (Geneu.) 1570. fol. Dedicatio ad D. Edmundum Grundalum, episcopum Londinensem. scripta est Geneuae, prid Cal Febr. 1569. Aurelia enim post exortam Papistarum seditionem aufugit Geneuam. Irenaeum autem graece scripsisse tam in epistola quam in praefatione adseuerat. De vita et scriptis Iren-

Irenaei ex *Eusebio* H. E. V. cap. 4. cap. 19 et 20. cap. 25 et 26. ex *Hieronymo* de script. eccles. exponit. Graeca Irenaei, quae potuit reperire, et Epiphanius inseruerat scriptis suis, dedit, indeque excerpta cum sua interpretatione in duabus columnis, et in opposita pagina veterem interpretationem posuit. In fine addidit adnotatt. vberiores, quibus obscura pleraque illustrantur. Idem nonnullos S. S. locos explicuit iisque respondit, qui aduersus piam doctrinam sunt Irenaei auctoritate abusi. Denique copiosus rerum memorabilium index claudit opus. — Recentissimae, et, licet studio atque diligentiae editorum futurorum largum sit relictum spicilegium, praestantissimae huc usque edd. sunt *Io. Ern. Grabe*, Oxon. 1702. fol. et *Renati Massuet*. Paris. 1710. fol.

Fragmenta anecdota ex bibliotheca Taurinensi eruit, latine vertit et euulgauit *Christoph. Matth. Pfaffius* primum in *Giornale de' Letterati d'Italia*, tom. XVI. pag. 228 sqq. rec. cum liturgia Grabiana, in eius syntagmate dissertatt. theologicarum, Stuttgart 1721. 8. et a Fabricio in edit. Hippolyti, Hamburgi 1718. fol. vol. II. — Separatim ab ipso Pfaffio edita, huius sententiae: *Irenaei* fragmenta anecdota, quae ex bibl. Taurin. eruit, lat. versione notisque donauit, duabus diss. de oblatione et consecratione eucharistiae illustrauit; denique liturgia graeca *Io. Ern. Grabi*, et diss. de praepiudiciis theologicis auxit *Christoph. Matth. Pfaffius*. Hagae Comit. 1715. 8. — tum repetita et inscripta: *S. Irenaei* scripta anecdota, gr. et lat. notisque ac Dissertationibus illustrata: denique liturgia graeca I. E. Grabe aucta, labore et studio
C.

C. M. *Pfaffii*. Lugd. B. 1743. 8. tom. I. II. Cui quum auctores Catalogi codicum MSS. bibliothecae Taurinensis, Taurini 1740. fol. Antonius Rivautella et Fr. Berta invidiam culpae conflassent, is eam depulit in epistola ad Io. Erh. Kappium de catalogo MStorum codicum bibliothecae Taurinensis, in Nou. Actis eruditorum 1752. Aug. p. 443. sqq. — De conamine *Magni Cruxii* v. Acta erud. 1729. mens. Febr. pag. 59. — Fragmenta IX. *Irenaei*, (quorum tamen quartum iam exstat in edit. Maslueti,) in lucem protulit cl. *Münter* in fragmentis patrum gr. vol. I. nr. 2. Quaedam emendauit censor in ephem. litt. Gottingens. a. 1788. plag. 124. pag. 1245. sq.

4. *Io. Dau. Koeleri* dissert. illustrans testimonium S. Irenaei episcopi Lugdunensis de Germaniis Christianis in saec. II. Gottingae 1742. — St. Clement's and St. Irenaeus's Vindication of the Apostolical Constitutions from several Objections made against them, — by *Will. Whiston* etc London, printed for the Author. 1716. 8. conf. *Crellii* epist. in Thesauro epistol. La Croziano, tom. 1. pag. 113. sq. — *D. Salom. Deylingii* Irenaeus euangelicae veritatis confessor ac testis a Renati Maslueti prauis explicationibus vindicatus. editio altera auctior et emendatior. Lipsiae 1721. 4. — *Io. Francisci Buddei* disp. respond. M. *Io. Georg. Ioch*, Clementem Romanum atque Irenaeum non fauere Missae pontificiae, Io. Ern. Grabio opposita. Ienae, 1705. 4.

Io. Salom. Semler scripsit comment. ad Irenaei locum de nomine Iesu hebraico, in Actis societ. lat. Ienens. Vol. I. pag. 68. sqq. Idem vir doct.
ia

in historica Isagoge ad Baumgartenii Polemicam vol. II. pag. 131. et in prolusione de cauenda molesta sedulitate sacra ad corrigendas quasdam Irenaei et Tertulliani sententias, Halae 1772. fidem Irenaei minuere eiusque libros in suspicionem *veritatis* adducere tentauit; at defensionem illorum suscepit *Walch*, theologus Gottingensis, in tomo V. nouorum Commentariorum societatis regiae doctrinarum Gottingensis 1775. 4. Conf. *Roesler* Part. I. pag. 262. sqq. Adde *Erb. Andr. Frommanni* II. Progr. interpretationes N. T. ex Irenaeo, Coburgi 1766. *Fabricii* B. Gr. Vol V. pag. 66. sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 458. sqq. *Saxii* Onom. I. pag. 328. sq.

§. 9.

HEGESIPPI, ex Iudaeo Christiani, fragmenta collegit *Grabe* Tom. II. spicilegii. Conf. *Fabric.* l. m. p. 188. et *Saxe* p. 329. supra ad §. 4 not. *Io. Ens* lib. in Hegesippi testimonium de ecclesia virgine. Traiecti ad Rhen. 1721. 4.

§. 10

THEOPHILVS.

I. Iudaeus ortu, et sectae Sadducaeorum additus ante salutarem vitae et doctrinae emendationem fuisse videtur *Gustavo Christoph. Hosmann*, qui Theophili librose graeco theotisce fecit, multisque illustrauit notis, Hamburgi 1729. 8. Vulgo dicitur a deorum cultu ad professionem christianae doctrinae transiisse: labentibus annis Episcopus euasit Antiochenus.

2. Paul.

2. Paulo ante mortem suam, circiter a. C. 181 teste *Eusebio* H. E. IV. 24. scripsit libros III. περὶ τῆς τῶν Χριστιάνων πίστεως Autolycum. — Libri quatuor commentariorum in varia Euangelistarum loca secundum peritiores criticos Theophilum quemdam multo iuniorem produnt auctorem.

3. Tres illi libri haerent multis Iustini Martyris editionibus. Primum gr. et lat cum Antonii et Maximi Sententiarum tom. III. Tiguri 1546. fol. — Separatim illos graece et latine ad fidem cod. Bodleiani et ex parte regii Parisiensis denuo recognitos notisque tum aliorum tum suis instructos edidit *Io. Christoph. Wolfius*, Hamburgi 1724. 8.

4. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 91. sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 423. et kurze Nachrichten Vol. I. pag. 516. *Saxe* Onom. I. pag. 331. — Criticae *Heumanni* obsl. in huius Poecile tom. I. p. 505. sq. et tom. III. p. 203. sqq. — *Roesler* L. p. 218. sqq. — *Theoph. Grabener* diss. de Theophilo Antiocheno Dresdae 1744. 4. — Thesaur. epist. La Crozian tom. II. pag. 188. 190. 193. sq. 196. 211. sq. 213. 217. — *Mosheim* in Obsl. sacris cap. 3. et 4. — *Ioseph Betty* Theophili libr. ad Autolycum, vna cum Tertulliani praescriptione etc. in linguam anglicam transtulit, notisque et dissertt. praeliminar. instruxit. Oxon. 1722. 8. — *Theophili Alexandrini* (multi enim fuerunt eiusdem nominis,) prologus ad Theodosium imperatorem de Scto Pascha, gr. et lat. in Dionys Petauii doctrina temporum, vol II. fin. — *Fabricius* in B. Gr. V pag. 94. sqq. multos quidem enumerat *Theophilos*: eorum tamen catalogum amplificat *Heumann* in diss. de Theophilo, cui
Lucas

Lucas historiam sacram inscripsit, in Bibl. Bre-
menfi, class. IV. fasc. II. pag. 488.

§. 11.

HERMIAS.

1. *Cave* hunc philosophum Christianum ad saeculi II. exeuntis tempora refert. Alii eum iunio-
rem fuisse scriptorem fuisse putarunt.

2. Eius *Irrisio gentilium philosophorum* addita
est quibusdam Iustini editionibus. — in *Morellii*
historia philos. ed. H. Wolfii pag. 180 sq. v. *Heu-*
manni acta philos. tom. III. pag. 444 sqq. —
graece et latine ad codicem MS. Thomae Galei,
cum variis lectionibus, et *Galei* et *Wilb. Worthi*
notis, cum Tatiano, Oxon. 1700. 8. — cum an-
notatt. H. Wolfii, Th. Galei, W. Worthi suisque
graece edidit *Io. Christo. Dommerich*, Hal. 1764. 8.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 96 sq. *Ham-*
berger. Z. N. II. pag. 441 sq. et kurze Nachrichten
I. pag. 526 sq. *Saxe* Onomast. I. pag. 334 sq.
Henr. Blumenbachii Antiquitates Epiphaniarum.
Lipsiae 1737. 4. pag. 6. vbi de pluribus ecclesia-
sticis agitur scriptoribus.

§. 12.

T. FLAVIUS CLEMENS.

1. A. C. 202. suo se munere abdicare iubeba-
tur: et ante A. C. 218. vita decessit. Discipulus
fuit Pantaeni: vir probus et doctissimus, qui, ab-
iuratis superstitionibus, vel ex doctrina scriptisque
veterum profanorum argumenta pro veritate reli-
gionis

gionis christianae diligenter collegit, philosophus christianus, presbyter et Catecheta alexandrinus, (v. Michaelis et Dietelmairi scripta §. VI. n. 4. citata,) atque Origenis magister.

2. Ex libris eius in primis memorandi videntur Protrepticus, Paedagogus et Stromateon libri, antiqua eruditione referti et doctissimi, qui verò ordine et perspicuitate laborant. De his reliquisque atque variis editionibus consule *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 102 sqq. atque *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 485 sqq. eosque viros doctos, quos illi laudant.

3. Editiones praecipuae sunt Florentina, graece, curante *Petro Victorio*, 1550; fol. — *Frid. Sylburgii*, Heidelbergae apud Commel. 1592. fol. — *Dan. Heinsii*, Lugd. Bat. 1616. fol. recusa, notis Frontonis Ducae additis, Paris 1629. fol. et, vitiose, 1641. atque Coloniae siue potius Wittebergae 1688. fol. — Praestantissima autem est, quam diligentiae *Io. Potteri* debemus, Oxon. 1715. fol. recusa, Venetiis 1757. II. Voll. fol. cum fragmentis ex Fabricio ac vita S. patris. — Operum supplementum publicarat *Thomas Ittigius*, Lipsiae 1700. 8.

4. Adde *Bruckeri* histor. crit. philos. Tom. III. pag. 414 sqq. et appendicem pag. 541. *Saxii* V. C. Onomast. I. pag. 343. Miscell. Obseru. Belg. vol. IV. tom. I. pag. 72 sqq. et pag. 103 sqq. et *Roesleri* Bibliothek der Kirchenväter etc. Vol. II. pag. 1. sqq. — Clemens Alexandrinus a nonnullis pro antiquitate punctorum et accentuum in testimonium vocatus, de iis vel ne per somnium quidem cogitavit: id quod demonstravit V. D. in
Tom. II. P. II. O bibl.

bibl. Bremensi class. II. fasc. I. pag. 191 sqq. ad Strom. lib. III. cap. 4. p. 529. ed. Potteri. — *P. Gottfried Lumper* in parte IV. Historiae theologico-criticae, supra in §. 2. memoratae, complectente praeter minores patres saeculi II. potissimum S. Clementis vitam, scripta et fidei doctrinam, Augustae Vindelic. 1785. 8. ea, quae inuenit temere compilasse, neque de Clementis confusa scribendi et dogmatica ratione recte iudicasse, a censoribus arguitur. — *P. Placidus Sprenger* in thesauro rei patristicae, tom. II. et III. copiosus est de scriptis atque editionibus Clementis Alexandrini. — *Eduardi Vitry* diss. de Titi Flauii Clementis, viri consularis et martyris tumulo, Urbini, 1727. et tom. 23. della Raccolta di Opuscoli scientifici del P. Calogerà; coll. *Villoison* in Anecdotis graecis, tom. II. p. 158. not. et p. 160. — *Io. Balthasar Bernhold*, theologus quondam Altdorfinus, in programmate, inscripto Hypomnemata de T. Flauio Clemente, vtriusque in ecclesia cathedrae ornamento, Altdorf. 1725. 4. partim defendit eum ab iniuriis aliorum, partim eius excusat errores, eumque commendat tamquam typum in ecclesia docentium suoque merito inclarescentium.

§. 13.

AMMONIO, Alexandrino, ante a. C. 250. florenti, debemus *Harmoniam euangelicam*, quae olim Tatiano adscribebatur. v. *Fabricii* B. Gr. vol. IV. pag. 159. et 172. vet. edit. et tom. IV. p. 880 sq. nou. edit. et *Hambergeri* Z. N. vol. II. pag. 562 sqq. supra, ad pag. 272.

§. 14.

HIPPOLYTUS.

1. Initio principatus Alexandri Seueri circ. a. C. 202. eloquentia copiaque litterarum tam humanarum quam diuinarum illustris, ad a. 222. perduxit temporum canones, teste *Hieronymo* de scriptor. eccles. cap. 61. pag. 69.

2. De patria, munere mortisque tempore varie disputant viri docti. Theologus fuit et chronologus: vulgo habetur episcopus Portuensis (portus romani, hodie *Aden* siue *Adan*), in Arabia: e contrario *Heumannus* in diss. *ubi et qualis episcopus fuerit S. Hippolytus*, Gottingae 1737. et in *Primitiis* academ. p. 239 sqq. eum fuisse episcopum, sensu ciuili, moderatorem seu inspectorem, euincere studuit. Modo autem in oriente, modo in occidente commoratus est.

3. Opuscula illius, theologicæ in primis argumenti: (etenim, vtrum *Chronicon* s. canon paschalis a *Scaligero* primum græce editus, in libro de emendatione temporum pag. 152. Hippolytum habeat parentem res dubia esse videtur,) edidit gr. et lat. cum praeclaris quorundam dissertatt. aliisque additamentis *I. Alb. Fabricius*, Hamburgi 1716. Voll. II. — *Carol. Christ. Wong*, professor quondam Lipsiensis, addidit Hippolyti fragmentum ad *Prouerb. IX.* 1 — 5. Lipsiae 1763.

4. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 103 sqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 508 sqq. *Erb. Andr. Frommanni* Interpretationes N. T. ex Hippolyto collectae, Coburgi 1765. *Saxii* Onom. I. p. 353.

§. 15.

IVLIVS AFRICANVS, Syrus gente, auctor Cestorum, Chronographiae, aetorum *) martyrii Symphorosae filiorumque et epistolae ad Origenem de Susannae historia, vixit circiter a. C. 220. v. *Fabricii* B. Gr. Libr. III. c. 24. vol. IV. p. 240 sqq. nou. edit. et quae ibi adnotauit. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 525 sqq. *Saxe* Onom. I. p. 352.

De *Origene*, ab a. C. 185 — 253. iam supra cap. II. differui. Supra memoratis addantur *Roesleri* Bibliothek der Kirchenväter Part. II. p. 76 sqq. Progr. Gottingense, complectens *Prologos Origenis* in euangelia S. Matthaei, Lucae et Iohannis, graece et latine haecenus ineditos, Gottingae 1735. et *Ioach. Samuel Weikbmanni* comment. de schola Origenis sacra ex Gregorio Thaumaturgo informata, Wittebergae 1744. 4. — *Franc. Florius* in libro, de quodam Hegesippi fragmento cet. Bononiae 1793. 4. pag. 66 sqq. multa Origenis loca corrigit partim, partim interpretatur.

§. 16.

GREGORIUS, antea THEODORVS.

1. Viuere desiit post a. Chr. 270.

2. Propter miracula, quae edidisse dicitur, cognomine *Thaumaturgi* insigniebatur. Discipulus fuit Origenis, ex cuius institutione hausit christianae doctrinae capita et delicias, atque in cuius honorem recitasse videtur circiter a. C. 239. πανγυ-
ρικόν

*) Quae tamen supposititia habentur.

ῥιχὸν εὐχαριστίας. Postea inuitus suscepit summam curam coetus christiani Neo-Caesariensis per Capadociam.

3. Opera eius tam genuina, quam spuria, prodierunt cura *Gerardi Vossii* *), Moguntiae 1604. 4. recusa, cum operibus Macarii Aegyptii, atque Basilii, Seleuciae Isauriae episcopi, Ioannisque Zonarae expositione canonicarum epistolarum reliquarum, canonum commentario subiungenda, Paris. 1621. fol. — de sancta trinitate doctrina ex cod. gr. et lat. cum epistola Leonis M. ad Flavianum, praefationem edita a M. Nic. Glasero. Hamburgi 1614. 8. — cum interpretat. Rufini in *Fabr. B. Gr.* vol. V. pag. 249. et in eiusd. edit. Hippolyti, vol. II. pag. 224. Fragmenta, 1) scholia ex eius ab Eusebio memoratis explicationibus ecclesiasticis, cap. 1 — 3. v. 11. — 2) fragm. in Lucam XXII. 42 — 48. — 3) fragm. de Homousia filii et patris dei, ex Euthymii Panoplia. in veterum patrum ecclesiasticorumque scriptorum analectis nouis, Venet. 1781. fol. nr. 2.

4. Plura vide apud *Fabricium* in B. Gr. Vol. V. pag. 247. sqq. *Hamburg. Z. N.* Vol. II. pag. 611. sqq. *Saxium* in *Onom.* I. 365.

§. 17.

DIONYSIVS, ab Origene institutus et a superstitionibus ad verum dei cultum ductus, primum

O 3

num

*) Hic fuit Leodino ortus et pontificiorum adfectus; qui male confunditur cum Gerardo Io. Vossio. v. notami ad G. I. Vossi vitam in *Niceronii* vitis erudit. tom. I. pag. 113. ex versione german. Baumgartenii

num ab a. C. 231. Catecheta, deinde ab a. C. 248. episcopus Alexandrinus. Senex vita decessit a. C. 265. De eius scriptis tam dubiis, quam veris consule *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 263. sqq. et *Hamberger*. Z. N. II. pag. 605. sqq. adde *Saxii* Onom. I. p. 366.

Nominasse quoque hic sufficiat *Paullum*, *Samosatenum*, ab a. 260 post *Demetrianum*, episcopum Antiochenum; sed a Synodo Antiochena secunda erroris damnatum et a. Chr. 272. magistratu illo priuatum: (*Saxii* Onom. I. pag. 370.) — *Anatolium*, Alexandrinum. circ. a. 273. episcopum in Syria Laodicenum, mathematicum et philosophum, auctorem canonis paschalis, (ex vet. latina versione adhuc superstitis, et ab *Aegidio Bucherio*, in huius doctrina temporum, Antwerp. 1634. p. 439. editi atque illustrati, v. *Fabr.* B. Gr. lib. III. cap. 8. vol. III. pag. 461, vbi plura notavi, *Chaussepis* nouv. diction. etc. h. v. *Hamberger* Z. N. II. pag. 627. sqq. *Saxii* Onom. I. pag. 373.) — *Tryphonem*, Originis discipulum, *Beryllum*, Bostrenum in Arabia episcopum; *Nepotem*, episcopum Aegypti; *Cornelium* episcop. rom. ab a. 251. *Eusebium*, primum Alexandrinae ecclesiae diaconum, dein episcopum Laodicenum; *Magnetem*; *) *Petrum*
Epi-

*) v. *Villoison*. in anecd. gr. tom. II. pag. 264. not. qui laudat cl. *Morelli* diss. de publica S. Marci biblioth. Magnetis, siue Hierosolymitani presbyteri, siue Macarii, fragm. quaedam exstant in cod. Marciano DIII. adde *Fabr.* B. Gr. vol. V. pag. 276. *Macarii Magnetis* fragm. edere promiserat *Magn. Crusius*. v. *Asia* erudit. 1729. m. Febr. p. 59. et *Beyträge zur Hist. der Gelehrtheit*, part. II. p. 93 et 104.

Episcopum Alexandrinum; qui a. 300. martyrium subiit. (v. Sax. I. p. 389. *Fabr.* B. G. VIII. pag. 411. *Villois.* anecd. gr. II. p. 247.) *Pamphilum*, doctum presbyter. Caesareensem et amicissimum Eusebio, qui ab illo Pamphili nomen adsciuuit; *Lucianum*, Antiochenum Presbyterum, quem editionem LXX. interpretum recensuisse, iam supra Cap. II. monuimus; (conf. *Saxii* Onom. p. 389.) *Methodium* *) (v. *Saxe* l. c. pag. 390. *Hamburger.* loco mem. pag. 665. sqq.) *Hesychium*, episcopum Aegyptium, qui iisdem, quibus Lucianus, temporibus graecam versionem librorum diuinorum recensere instituit; *Manetem* siue *Manichaeum*, de cuius erroribus et scriptis aliisque scriptoribus deperditis iisque, qui vulgo vocantur haeretici, tertii saeculi, v. praeter auctores historiae ecclesiasticae, *Fabricium* in B. Gr. vol. V. libr. V. cap. 1. (in quo capite etiam supra memoratos persequutus est,) pag. 281. sqq. adde *M. Io. Christoph. Wolfii* librum doctum et inscriptum: Manichaeismus ante Manichaeos et in Christianismo rediuiuus etc. Hamburgi, 1707. 8. —

Gregorius, archiepiscopus et primas Armeniae, tempore Constantini M. et Theridatis regis Armeniae atque verum quum iam senio esset confectus, tempore concilii Nicaeni, de cuius acerbissimis fatiis, virtutibus, miraculis etc. multae fabulae sparsae sunt: quas collegit et disseminauit *Anton. Maria Bonucci* in: Istoria della vita, martirio et miracoli di S. Gregorio etc. Romae 1717. 4. Sed

O 4

confer

*) Conf. cel. D. *Io. Andr. Sixti*, theologi. Altdorfini, commentat. de Methodio, Tyri quondam episcopo. Altdorfi, 1787. 4.

confer acta erudit. Lipsiens. a. 1719. mens. Iun. pag. 237 — 241.

De *Paullo*, Thebaeo, Anachoretarum siue Eremitarum auctore, a. C. 341. vel initio 342. denato v. *Pagii* Criticam Baron. ad an. Ch. 318. n. XIV. XV. et ad a. Ch. 343. n. II. *Saxii* On. I. p. 392.

§. 18.

E V S E B I V S.

1. Natus circ. a. Ch. 264. obiit a. C. 340.

2. Pamphili amicus, Caesareae Palaestinae ab a. C. 315. episcopus, egregius historicus, philosophus atque theologus; Arii tamen haeresi fauisse videtur: siquidem illius causam contra Alexandrum, episcopum Alexandrinum, egit.

3. Ex multis ingenii et singularis eruditionis monumentis potiora nominabimus, n. 1) Chronicon, quod desit a. 327. et cuius fragmenta graece supersunt. *) 2) Praeparationis euangelicae

*) Versio latina tribui solet *Hieronymo*; Sed *Hieronymus de Prato* in diss. de Chronicis libris duobus ab Eusebio Caesar. scriptis et editis, Veronae 1750. 8. demonstrare instituit, versionem prioris partis non concinnatam esse ab Hieronymo, et promisit nouam reliquorum genuinorum, graecorum fragmentorum, et latinae versionis editionem: atque pag. 423. dedit graeca quaedam fragmenta ex Eusebii de temporibus libro primo, olim excerpta a Georgio Syncello noua interpretatione, notis et obs. illustrata et ex parte nunc primum auctori suo vindicata. Contra Scaligeri animadu. in Eusebii Chron. et contra Vallars.

rae libros XV. opus praestans, quod multa quoque loca deperditorum praecipue philosophicorum scriptorum nobis seruauit; 3) Demonstrationem euangelicam, cuius tantum decem libri, iique haud integri supersunt; 4) Historiae ecclesiasticae Libr. X. a Christo usque ad Licinum a. C. 324. a Rufino, mutationibus quibusdam factis et omisso libro X. in linguam latinam translato; 5) librum contra Hieroclem; 6) de vita Constantini M. libros IV. in quibus a suspitione adulationis haud alienus esse videtur; 7) contra *Marcellum*, *Ancyrae* episcopum: (de cuius episcopi opinionibus egerunt pluribus, ut id *ὡς ἐν παρόδῳ* moneam, *Christi*, *Henr. Vogel*, in diss. de Marcello Ancyrae Episcopo, Gottingae 1757. et *I. Sal. Semler* in selectis capitibus historiae ecclesiast. tom. I. pag. 158. sqq. et pag. 163. sqq. de *Photino*, Marcelli discipulo;) — 8) commentarium in Esaiam, 10) commentar. in Psalmos CXIX. (commentarii in reliquos XXXI. perierunt;) 11) de vitis prophetarum. 12) fragmenta ex commentariis in canticum canticorum. 13) oratio de Constantini M. laudibus; etc. At de his et reliquis eorumque editionibus copiosius disputant *Fabricius* in B. Gr. Vol. VI. p. 30. sqq. *Hamberger*. Z. N. II. p. 705. alique.

O 5

4. Quod

in praef. tom. VIII. p. I sqq. multa erudite disputat. Adde *Vallars*. (qui tom. VIII. Opp. Hieronymi, part. I. et II. Chronica Eusebii de graeco translata ex Pontaci edit. cum huius suisque commentariis inseruit,) in prolegom. tomo I. praemissis de libri Eusebiani ac versionis Hieronymianae per editiones recentiores satis.

4. Quod ad editiones adinet, memoratu dignae sunt: 1) *Chronicon*, quantum graece, aut ex interpretatione Hieronymi superest, exstat in Iosephi Iusti Scaligeri thesauro temporum, Lugd. B. 1606. auct. et emendat. Amstel. 1658. fol. — Princeps lat. editio est Eusebii Chronicon per Philippum Lauaniam, (curante Bonino Membrizio) Mediolani, f. l. et 2. (circa a. 1475.) in 4. vide Saxii histor. litter. typogr. Mediolan. col. 148. et pag. 608. *Apostoli Zeni* diss. Vossianae, tom. I. Ven. et 1752. 4. pag. 110. *Clement* bibl. curieuse hist. et crit. tom. VIII. pag. 170. sqq. ubi plures editt. operum Eusebianorum copiose recensentur. — De editionibus versionis Hieronym. v. cl. *Caroli Traugott Gottlob Schoenemann* bibl. histor. litterar. patrum latinor. tom. I. pag. 440 et 454. sqq. et quae ego in breuiore notitia litterat. rom. pag. 647 et 648. notavi: quibus addes *Eusebii Caesar. chronicon*, quod Hieronymus — latinum facere curauit etc. *Henr. Stephan.* — In calce: absolutum est in alma Patistorum academia hoc Eusebii Caesar. de temporibus chronicon cum nonnullis additionibus: per *Henr. Stephanum in formularia litterarum arte opificem*, illius maxima cura et diligentia, nec non eiusdem et *Iedoci Badii* — expensis, a. 1512. 4. a fol. 1 — 97. est Hieronymi versio chronici Eusebiani latina; a fol. 97. — fol. 161. aduers. Hieronymi continuatio: tum sequitur Chron. *Prosperi Aquitani*: a fol. 107 ab a. Ch. 448. *Matthaei Palmerii Florentini* continuatio: a fol. 153. *Matthaei Palmerii Pisani* Opusculum de temporibus suis, ab a. Ch. 1450, denique fol. 169 adu. ab anno 1482 usque

vsque ad a. 1512. Io. Muuallis Tornacensis in Eusebium de temporibus noua additio. Haec rara, *) quam ipse habeo, multisque haud cognita editio ita, vt post Prosperum infererentur M. Aurelii Cassiodori et Hermannii Contracti chronica, tantum repetita esse videtur Basil. excud. Henr. Petrus 1529. fol. Titulum posterioris huius edit. indicat *Freytag* in adpar. litter. tom. III. pag. 575. — Eadem chronica, ex edit. Io. Sicardi, Basil. 1536. fol. — Ad emendationem et criticam intelligentiam graeci chronici Eusebiani necessarius est liber Schurzfleischianus, cuius est inscriptio: *Henr. Leonb. Schurzfleischii* notitia bibliothecae principalis Vinariensis — accedunt *Claudio Salmaſti*, in *Chronicum Hieronymi latinum variae lectiones et emendationes* e III. Palatinis codd. olim erutae et nunc primum cum eruditis ex Vinariensi bibliotheca communicatae, tum et ad *Chronicum Eusebii graecum* et alterum *Paschale castigationes et animaduersiones*, passim e schedis b. fratris auctae et locupletatae. ed. II. correctior et accessione supplementi auctior. Ienae 1715. 4.

2) *Praeparatio euangelica*, gr. Lutet. ex off. Rob. Stephani, 1544. fol. — gr. et lat. e recensione et cum notis *Francisci Vigeri*, Paris. 1628. fol. — rec Lipsiae 1688. fol. **) —

3) *Euan-*

*) Multus tamen de ea est *Clement* l. c. pag. 172 seqq. praefertim not. de repetita editione; ibidem 1518. facta.

**) De versione latina Georgii Trapezuntii, Venet. 1470. f. et sine loci nota per Leonhard. Aurl. 1473. fol. ac Venet. 1497. it. Teruisii, per Mich. Manzolinum, 1489

3) *Euangelicae demonstrationis* Libr. X. gr. Lutetiae, in offic. Rob. Stephani 1545. fol. — graece et lat. cum notis M. (*Rich. Montacutii*,) Paris. 1628. fol. — rec. Lipsiae 1688. fol. — Prooemium et capita priora demonstrat. euangelicae, quae in edd. haecenus desiderantur, gr. et lat. lucem viderunt in *I. A. Fabricii* delectu argumentorum et scriptorum de verit. relig. christ. pag. 1. sqq. conf. *Villoison* prolegom. ad *Homeri Iliada* p. 45. sq. not.

4) *Ecclesiasticae historiae libri* X. eiusdem vita Constantini lib. V. *Socratis* lib. VII. *Theodoriti* lib. V. *Collectaneorum* ex historia ecclesiastica *Theodori Lectoris* lib. II. *Hermii Sozomeni* libri IX. *Euagrii* libri VI. (graece) Lutetiae Paris. ex offic. Roberti Stephani. 1544. fol. — Idem graece et lat. interprete *Ioanne Christophorsono*. Colon. Allobrog. 1612. fol. — Eorundem historia ecclesiastica. *Henr. Valesius* graecum textum collatis IV. MSSis codd. emendauit, latine vertit et adnotationibus illustrauit. Paris. 1659. fol. — rec. Moguntiae 1672. emend. et auctius ab eodem *Valesio* editi Paris. 1677. rec. aut sub nouo tantum titulo 1746. — Amstel. 1695. optime vero huc vsque, ita vt *Valesiana* esset basis, a *Guilielmo Reading* Cantabrig. 1720. *) — rec. Turini 1748. fol. — *Eccles. hist.* *Ruffino* interprete, ac duo *Ruffini* libr. labore et studio *Petr. Thom. Cacciari*, Romae tom. I. 1740. tom. II. 1741. 4. — *Histor. eccle-*

1480. fol. v. *Pinelli* catal. I. pag. 61. sq. ibique not. cl. *Morelli*, et *Zeni* diff. *Vossian*. II. p. 6. sqq.

*) v. *Baumgart*. Nachr. von merkw. Büch. tom. X. p. 310 — 318.

ecclesiast. eiusdem (Eusebii) de vita imperat. Constantini, quibus subiicitur oratio Constantini ad sanctos, et Panegyricus Eusebii. Henr. Valésius lat. vertit et adnott. illustravit, Venet. 1770. III. Voll. 4. repetitae huic editioni Valefianae accesserunt criticae obsl. variorum a Reading collectae, commentatt. Valefii et comment. histor. *Petri Tommasi Cacciari* de versione Ruffini Eusebiana *) — *Stroth* hos Eusebii libros theotisce fecit, Quedlinburg. 1777. II. tom. et nouam illorum editionem curare coepit, sed non absoluit: cuius editio inscripta est: *Eusebii Pamphili* historiae ecclesiasticae libri X. Eiusdem de vita Constantini libri IV. Textum ad fidem codd. msst. et edd. recensuit notasque maximam partem criticas adiecit *F. A. Stroth*. vol. I. Halae Sax. 1779. 8. Readingii merita, quae in critica parte haud adeo insignia fuerunt, Strothius superare studuit, eoque consilio ad meliorem contextus formam atque constitutionem effingendam, ea, quae antea fuerunt dispersa, collegit et varias contulit Eusebii editiones, nec non in subsidium vocauit Rufinum ac Nicephorum. In praefatione recensuit codices, editiones, et versiones.

Eusebii Pamphili, Polychronii Diaconi et Pselli expositiones in canticum canticorum, graece. *Io. Meursius* primus e tenebris eruit et publicauit. Lugd. Bat. apud Elzeuir. 1617. 4.

Ex *Eusebii* eclogis propheticis, (de prophetiis in V. T. de Christo; ex cod. Vindobon.) specimen,

*) Haec scripseram olim ducibus eph. litt. Ienens, sed *cel. Krohn* in litteris ad Strothium, (praef. p. XXVII. negat, edit. gr. lat. 1770. prodiisse Venet. ap. Zattam; sed Valefii version. lat. cum praef. et diss. critica Cacciari, Venet. 1763. III. voll. 4.

men, vna cum notitia illius cod. dedit *Münter* in fragm. patrum graec. vol. I. nr. 3.

Epistolam ecclesiae Smyrnaeensis de martyrio Polycarpi, (cuius magna pars est apud *Eusebium* in Hist. eccles. IV. 15. et ab *Vlserio* separatim est edita,) atque epistolam Christianorum Lugdunensium ac Viennensium transtulit in sermonem Anglicum atque explicuit *D. Dalrymple de Hailes*, Esq. in Account of the Martyrs at Smyrna and Lyons in the second Century. With explanatory notes. Edinburg. 1776. 8. Narratiunculam de voce coelesti, quae excitasset; Polycarpum ad iudicium vocatum, et miraculi fabulam in martyrio illius ostensi, praecipue τῆς περσεῶς (vbi vero loco περσεῶς scriptum fuisse putat ἐν ἀερσεῶ,) et alia curiose inuestigat. — Idem de epistola Dionysii, episcopi Alexandrini, ad Fabium, episcopum antiochenum, de persecutione Christianorum in Aegypto, an. primo Decii imperatoris, (ex *Eusebio* VI. 41.) in: Remains of Christian antiquity. With explanatory notes. Edinburg. 1778. 8. — Idem in alio libro eiusdem inscriptionis, 1780. 8. explicat historiam martyrum in Palaestina sub Diocletiano apud *Eusebium* H. E. VIII. fin.

Sacrosanctus euangeliorum codex S. *Eusebii*, magni episcopi et martyris manu exaratus, ex autographo Basilicae Vercellensis ad vnguem exhibitus opera et studio *Io. Andr. Irici*, Trident. coll. Ambrosiani Doct. cum eiusdem praefat. notis et concordantibus aliorum codd. et SS. patrum lectionibus. Mediolani, 1748. In praef. Iricus integritatem et authenticam codicis firmiter lateque corroborare, et locum, vbi ab *Eusebio* scriptus sit, ger-

certius indicare ac definire conatur. — Fragmentum ex opere deperdito, *Theophaniae evangelicae*, ex cod. reg. Paris. et Coislin. primus dedit atque explicuit auctor progr. Gotting. paschal. 1740. 4. Reliquorum libellorum editt. v. apud Fabricium et Hambergerum: equidem addo, Eusebii fragmentum, in Matthaei Anecdotis, Mosquae 1775. primum esse vulgatum.

5. De edit. latina Euseb. hist. eccles. circ. 1470. fol. v. *Braun*, notit. hist. litter. bibl. S. Vdalrici etc. I. pag. 27. et *Strauff* in Opp. raviorib. bibl. Rebdorf. pag. 1 sq. qui eam omnium primam, scribit, excusam esse Argentinae circa a. 1470. ab Henr. Eggenstein adde cel. *Panzeri* A. T. tom. I. pag. 83. — In Eusebii contra Marcellum libros observationes selectae, auctore R. S. C. (*Rettberg*, rector scholae Clausthal.) in Annal. litter. Helmstad. m. Maio et Iun. 1787. et separatim Lips. 1787. 8. Verba et sententiae Marcelli apud Eusebium sunt confuse posita nec intelligenter conseruata; in editis libris Oedipo egent; versio autem latina caret sensu. *Rettberg* igitur fragmenta Marcelli apud Eusebium ordinauit, illustrauit, doctèque explicuit. — *Iriart*, catal. cod. Matrit. pag. 547 sq. de apographo quodam codicis quondam Escural. flammis absumti. — Locum quemdam multis desperatum nec explicandum visum acute exposuit et interpretatus est cl. *Faber* in prolus. Eusebianae de Iacobi fratris Iesu vita et morte narrationis partes quaedam explicantur atque defenduntur. Onoldi 1793. 4. — *Io. Christoph. Ernesti* diss. II. de Eusebio Wittebergae 1688. rec. ibid. 1703. 4. — *P. Domin.*

Domin. Schramm in analysi Opp. S. patrum et scriptor. ecclesiastic. tom. VIII. toto. Augustae Vindel. 1785. 8.) Eusebii opera nec plene, nec integre pertractat. — S. S. BB. coniectur. in locum Eusebii (praepar. euang. lib. I.) ex Zoroastre laudatum, in misc. Obsl. vol. III. tom. II. pag. 233 — 235. — *I. G. de Chaufepié* nouv. dict. hist. et crit. h. v. — Conf. praeter ea Lambach. bibl. Vindob. ciuic. p. 79 sq. *Fabricii* B. Gr. Vol. IX. p. 383. *Bruckeri* hist. crit. philos. Vol. III. pag. 470. sq. *Saxii* On. I. pag. 392 sq. — *Erb. Andr. Frommann* comment. de codicibus sacris, iussu Constantini M. ab Eusebio adornatis, Coburgi 1759. et in Opusculis etc. pag. 303. sqq. *Freytag* adpar. litter. I. pag. 632 — 636.

Diuerfus est *Eusebius*, Emesenus Phoeniciae, episcopus, homiliarum auctor, denat. a. C. 360. *Fabric.* B. G. Vol. VI. pag. 107. sq. *Saxii* On. I. pag. 402.

§. 19.

EVSTATIIVS, ex Side Pamphiliae, primum episcopus Berrhoënsis in Syria, mox auctoritate Synodi Nicaenae, a. 325. habitae, cui interfuit, episcopus Antiochenus: confessor et grauis aduersarius sectae Arianae; cuius quidem inuidia et calumniis effectum est, vt in Synodo Antiochena circ. a. 329. munere deponeretur. Atque in exilio Traianopoli in Thracia diem obiit circa a. C. 360. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. pag. 166. sqq. *Hamberger.* Z. N. Vol. II. pag. 737. sqq. *Saxii* On. I. pag. 395.

§. 20.

§. 20.

ATHANASIVS.

1. Natus est a. C. 296. decessit secundum Socratem, Petauium et alios a. C. 371. at secundum plures, quorum sententias et rationes vberius explicat probatque *Bernard de Monte Falconis* (Mont-faucon,) loco infra citando, et quos sequuntur Fabricius, Hambergerus et Saxius, a. Chr. 373.

2. Episcopus Alexandrinus ab a. 316. constans et grauitissimus Arianæ hæreseos aduersarius, et malleus Arianorum, a quibus vero multis modis infamatus, vexatus, et aliquoties a munere suo remotus fuit. At, veritate victrice, sub Valente Augusto perpetua et inconcussa quiete frui coepit. Prudentia enim vitæque integritas pararunt illi communem existimationem et quasi præsidium contra imperatorem et synodos: neque aduersarii eius vitam insectari, sed doctrinam tantum adgredi sunt conati.

3. Antea quam graecus contextus typis vulgaretur, versio quorundam opusculorum latina facta est. Princeps editio est opusculi, quod *Athanasio* quidem tribui solet, at nomen illius mentitur; nam est Theophylacti: nimirum: *Athanasii* commentarii in epistolas S. Pauli, latine, *Christophoro Persona* interprete, Romæ 1477. fol. in calce: *F. Christophorus de Persona* Romanus. — Traduxit anno Domini M. CCCCLXIX (1469) — et per ingeniosum virum magistrum *Vdalricum Gallum* alias *Han Alamannum ex Ingelstat ciuem wienensem* — Romæ impressum anno. — M. CCCCLXXII (1472.) etc. Ex hac clausula ad-

Tom. II. P. II.

P

paret

paret, edit. romanam a. 1469 esse fictam. v. *Hamberger* II. pag. 783. *Ferdin. Fossium* catal. bibl. Magliabech. tom. I. pag. 218. *Audiffredi* catal. editt. rom. saec. XV. pag. 217. qui etiam docet, editionem Sachsel et Barthol. Golsch Romae 1477, quam Maittaire alique memorant, esse fabulosam. adde cel. *Panzer* annal. typogr. II. pag. 467 sq. et *Audiffr.* l. c. pag. 338. de edit. eiusdem opusculi Romana a. 1496. dubia atque, vti is istam vocat, chimaerica.

Athanasii contra Haereticos et libri II. contra gentiles, (ex antiqua versione Omniboni Leoniceni) in calce: *Impressum Vicentiae a Leonardo Basileensi cupidissime et studiosissime*. M. CCCC. LXXXII. (1482.) in bibl. Neostadiensi ad Aissum. v. *Schnitzer* notitiam illius bibl. part. III. pag. 38. opusc. *contra gentiles* fuit in bibl. Schwarziana, et describitur in catalogo illius bibl. tom. II. n. 342. pag. 188 sq. vberior tamen notitia tum illius editionis, quae plura continet opuscula, tum quorundam aliorum opusculorum *Athanasii* latine versorum data est in *Lambacheri* bibl. antiqua Vindobonensi ciuica, part. I. Viennae Austriae 1750. 4. pag. 79 sqq. qui praeterea Lud. El. Duponium nou. bibl. script. ecclesiastic. tom. V. pag. 54. emendat ac supplet; item codic. graec. *Quaestionum ad Antiochum quinquaginta*, (quae tamen in editt. Opp. sunt CXXXVI.)

Sed missis editionibus versionis latinae, et a Lambachero et a Maittario in A. T. memoratis, indicare sufficiat *Athanasii opera*, a *Petro Nannio* collecta et latine versa. Basil. 1556 *) et 1564. IV.

*) v. *Goetzii* Mem. bibl. Dresdens. tom. I. p. 362 sq.

IV. tomi: quorum tres priores a Nannio; quartus ab alijs versa continet. — tum Paris 1572. et 1581. V. tom. et Paris. 1608 ac 1612. ex recensione et cum notis marginalibus *Frontonis Ducaeii*.

A Beza ex vetustiss. membranis editi sunt graece et lat. versi: *Athanasii dialogi* V. de sancta Trinitate: *Basilii* libri IV. aduersus impium Eunomium: *Anastasio* et *Cyrilli* (Alexandrini) compendiariorum orthodoxae fidei explicatio: ex interpret. *Theodori Bezae*. *Foebadi* siue *Foebadii* liber contra Arrianos. Quae Anastasio et Cyrilli sunt et quae Foebadii nunc primum eduntur a. 1570. excud. Henr. Stephanus. 8. Beza in longa praef. arbitrat, priores IV. libros posse referri ad Anastasium, etiamsi aliena manu adnotatum esset ad primi dialogi marginem: τὸν παρόντα διάλογον οἱ μὲν Ἀθανασίῃ, οἱ δὲ Μαξίμῳ εἶναι λέγουσιν. quantum tamen dialogum esse compendium quoddam vel ab ipso Gregorio Nazianz. vel ex aliqua ipsius disputatione excerptum.

Graecus contextus operum additus est in editione, inscripta: *Athanasii — Opera*, quae reperiuntur omnia, in duos tomos distributa, graece nunc primum e MSS. codd. Basil. Cantabr. Palat. et alijs in lucem edita, cum interpretatione lat. *Petri Nannii* et aliorum, vbi illa desiderabatur. Accesserunt, (opera Petri Felckmanni,) fragmenta varia, notae variarum lectionum et index triplex. tom. I II. ex offic. Commeliniana, 1600. fol. vide *Götzii* Mem. bibl. Dresd. tom. I. p. 363. — *S. Athan.* Opera omnia, gr. lat. apud Mich. Sonnum, viduam Claudii Morelli et Seb. Cramoisy, Lutet. 1627. fol. curante Io. Piscatore.

In graecis ac versione haud pauca mutata esse satis infelicitur, Felckmanni varias lectiones et alia minus bene omiffa, notarunt Caue alique. — recusa tamen, at parum emendate, est illa editio Coloniae, (vel potius Lipsiae,) 1686. fol. — Multo locupletior editio est, quam curauit et postea auxit nouis opusculis *Bernard. de Monte-Falconis*, siue *Montfaucon*. Hic enim post mortem Iac. Lopini curam patris suscepit, et *Opera omnia Athanasii*, graece et lat. cum notis et variis lectionibus vitaeque Athanasii, plenissime et optime edidit, tom. I. part. 1. 2. et tom. II. Parisiis 1698. fol. *) deinde XI. opuscula haecenus inedita, gr. et lat. adiecit in Collectione nou. patr. graecor. tom. II. pag. 1 sqq. Paris 1706. fol. recensuit 101. opuscula et fragmenta, (quae singula et ed. Montfaucon. late persequitur. *Fabricius* in B. Gr. vol. V. pag. 298 sqq. et reliquas edd. refert,) in quibus vero sunt 43. genuina; 13. dubia; et 34. supposititia. —

Nic. Anton. Giustiniani, episcopus Patauinus edidit *Athanasii* — opera omnia, quae exstant, vel sub eius nomine circumferuntur. — opera et studio monachorum ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri. Nouissimis nunc curis emendatiora et quarto volumine aucta. Patauii 1777. Tria volumina priora reddunt editionem Montefalconianam; quartum continet, quae postea cum Montfaucon in collectione, tum *Wolf* in anecdotis

*) conf. *Neotori* h. e. Küsteri bibl. librorum nouor. tom. IV. m. Ian. et Febr. 1699. p. 3. sqq. et m. Mart. atque April. pag. 155 — 176 sunt excerpta ex vita S. Athanasii, a Montfaucon ex variis scriptoribus collecta.

dotis graecis, (n. tom. IV. pag. 52 fqq. duo Athanasii loca, quae in Catena MS. ad acta Apostolorum illustranda adferuntur ex Athanasii sermone III. et II. contra Nouatianos, qui se ipsi *Catharos* adpellant; v. notam Wolfii pag. 53.) nec non ea, quae *Maffei* part. III. Osservazioni letterarie, iterumque in Storia teologica *) ad cognoscendam historiam haereseos Meletianae dederunt. Sequitur Athanasii interpretatio Psalmorum, ex Montfaucon collectione, et alia s. de titulis Psalmorum ex codice Barberino, [antea a *Nicoh Antonello* Romae typis Ios. Collini, 1746. tol. vulgata,] postea aucta, gr. et lat. Plura tamen post Montefalconii sollicitiam praestare aut addere debuerat editor. Conf. ephem. litter. Gotting. a. 1778. part. 114 pag. 921 fqq. — Symbolum, quod vulgo vocatur *Athanasianum*, et multas mouit controuersias, a plurimis atro calculo notatur. v. *Stolle* — Nachricht von dem Leben der Kirchenväter [cap. IV. vbi pag. 230 fqq. agitur de Athanasio,] §. 19. pag. 247. *Ger. Io. Voss.* diff. tres de tribus symbolis. Apostolico, Athanasiano et Constantinopolitano. Amstelod. 1642. et 1662. 4. Auctorem symboli Athanasio tributi verum statuit esse incertum.

4. Gregorii Nazianzeni Orat. de laudibus S. Athanasii, quam *Georg. Trapezuntius* in linguam lat. conuertisse dicitur. v. *Saxii* praefat. ad histor. litter. typogr. Mediolanensem pag. 10 et *Zeni* Diff. Vossian. tom. II. pag. 9. sq. Eadem Nazianzeni

P 3

*) Veronae 1742. fol. nr. 11. pag. 254. fqq. de quo libro v. *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern, tom. VII. pag. 152 fqq.

zeni oratio et tres aliae veteres Anastasii vitae praemissae sunt I. volumini edit. Benedictin. *Fabric.* in B. Gr. vol. V. de Athanasio pag. 297. praeunte Vossio de historicis latinis tradit, illius vitam esse scriptam a *Ioanne Tortelio Aretino*, atque praemissam opusculis Athanasii latine editis, Paris. 1520. rec. in tomo III. *Lipomanni* de vitis sanctorum. Enimvero Vossium errasse, iam animaduertit *Zenus* in *Gionale de' Letterati*, tom. XI. pag. 309 atque in *Diff. Vossiane* tom. I. p. 148. sq. at idem cum Vossio aberrauit a vero, dum scribit, illam vitam a *Georgio Wicelio* in *Hagiologio*, Moguntiae 1541. fol. pag. 134. sqq. esse editam. Nam *Goetzius* in *Memorab. bibl. Dresdens.* I. pag. 359 sqq. recensens codicem membr. saec. circ. med. XV. qui continet quaedam Anastasii ac Basilii opuscula lat. versa, animaduertit, 1) vitam illam ab ipso *Io. Tortelio Aretino* non esse confectam; sed, ut in fronte illius codicis diserte scriptum legitur, e Graeco in Latinum traductam: 2) a *Wicelio* principium et finem esse tantummodo vulgatum: siquidem in codice integra vita XXXIV. folia complet; 3) eandem Athanasii vitam, forsitan non nisi in edit. Paris. a. 1520. formulis descriptam typographicis, maxime diuersam esse ab ea, quam *Lipomannus* in lucem emisit. — *Bernard. de Monte-Falcony* epistola, an vera narratio Rufini, (libri I. cap. 14.) de baptizatis pueris ab Athanasio puero. Item de tempore mortis *Alexandri*, episcopi Alexandrini, ac de anno obitus Athanasii. *Lutetiae* Paris. 1710. 8. — rec. in *bibliotheca histor. philol. theolog. Bremensi*, class. IV. fasc. I. *Bremae* 1720. pag. 221. Fabulam istam propagarunt et defenderunt *Socrates* I, cap. 15. *Sozomen.* II,

cap. 17. Anton. Pagius et alii; at Montfaucon diligenter refutauit. — *Weguelin* super vita Athanasii, in nouveaux Memoires de l'Acad. des Sc. et B. L. ad a. 1782. Berolini 1784. art. bonar. nr. 7. — *Henr. Benzeli*us scripsit vindicias Athanasii, Christoph. Sandio et Gothofr. Arnoldo oppositas, in *Benzelii* syntagmate dissertationum a Kappio collectarum, Francof. et Lipsiae 1745. 4. tom. II. pag. 354. sqq. — Inter Whistonium et Thirbly de Athanasio lis orta est. *Whiston* nempe edidit: *Three Essays*. I. the council of Nice vindicated from the Athanasian Heresy. II. A. collection of ancient Monumens relating to the History of the Fourth Century of the Church. etc. Londini 1713. 8. (v. *Baumgartenii* Nachricht. von einer Hallisch. Bibl. tom. III. p. 254 sqq. — Antea idem ediderat An historical preface etc. i. e. praefationem historicam Christianismo primaeuo resuscitato praemissa, cum adpendice etc. Londini 1711. 8. in qua pag. 98 sqq. contra Athanasii vitam a Montfaucon exarata, adeoque contra Athanasium ipsum grauitur disputat, (v. Supplem. actor. erudit. tom. V. sect. V. pag. 206 sqq. in primis pag. 213 sq. et *Baumgartenii* Nachrichten von einer Hallisch. Biblioth. tom. III. p. 238 sqq. vbi quoque *D. Hillefii* animaduersiones eodem anno editae memorantur.) — Has calumnias a nomine Athanasii depellere studuit *Sryan Thirbly* in libr. An Answer to MS. Whistons seventeen suspicions concerning Athanasius etc. h. e. responsio ad Guil. Whistoni XVII. fundamenta suspicionum aduersus Athanasium in historica praefat. motarum, Cantabr. 1712. 8. (conf. Acta erudit. mens. April. 1713. pag. 169

sqq.) — *Baumgarten* l. cit. pag. 257 sqq. 260 sqq. recenset alia *Whiston*i scripta, in quibus partim contra Hillium et Thirbly suum de Athanasio et doxologia iudicium vindicare conatus est; pag. 357. sqq. iudicatur de libris duobus; 1) *The true Origin of the Sabellian and Athanasian Doctrines of the Trinity. Or a Demonstration, that they were first broath'd by the followers of Simon Magus in the first Century; and reviv'd by the Montanists in the second: drawn from all the original accounts now extant — by Will. Whiston.* Londini 1710. 8. 2) *Athanasian forgeries, impositions and interpolations, collected chiefly out of Mr. Whiston's Writings. By a Lover of Truth and of true Religion.* Londini 1736. 8. — In eiusdem *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern frequens fit mentio Athanasii, tom. I. pag. 250 ex Actis Sanctor. m. Febr. 1684. de *Alexandro*, episcopo Alexandrino, qui testis sacrorum lauacrorum ab Athanasio puero peractorum fuisse dicebatur; tom. II. pag. 136. sq. ex iisdem actis Sctorum mense Maio, tom. I. a. 1680. de vita Athanasii conscripta a *Papebrochio*, qui et narrationem de illis sacris lauacris propugnat, et Athanasium symboli confectorem fuisse putat: in adpendice tamen *Vigilium Tapsensem* auctorem illius professionis fidei habet. De eodem symbolo in tom. V. pag. 509 — 513. eiusque auctore, *Vigilio Taps.* vberius agitur, (adde ib. pag. 532.) et adnotatur, *Iosephum Antelmum* in noua de symbolo Athanasiano disquisitione 1693. repudiata sententia, *Vigilium* fuisse illius parentem, id *Vincentio Lerinensi* vindicasse, XI. argumentis vsum.

Baum-

Baumgarten quoque in Erleuterungen der symbolischen Bücher unserer Kirche §. 16. fufe ostendit, Athanasium non fuisse illius auctorem. —

Valesii Obsf. ecclesiast. in Socratem et Sozomenum lib. I. de magno Athanasio in *Reading* edit. Eusebii, Socratis, etc. histor. eccles. tom. I. nr. 7 pag. 383. sqq. Sed de bono Athanasio etiam nostra aetate in vtramque partem disputari solet. Conf. quos laudant *Fabric.* l. c. *Hamberger.* in Z. N. vol. II. pag. 778. sqq. et in kurzen Nachrichten, tom. I. pag. 720. *Saxe* in Onom. I. pag. 395 sq.

§. 21.

ANTONIVS, nat. a. C. 251. denatus 356. homo litterarum et eruditionis rudis, et in desertis commoratus, princeps fuit Monachorum, atque inuentor claustrorum, quae coenobia vel Monasteria vulgo vocantur. *Fabr.* B. Gr. vol. VIII. P. 344. sqq. *Sax.* I. pag. 396.

Doctior et maioribus meritis illustrior fuit *Scrapion*, Monachus, dein Thmuitanus in Aegypto episcopus, at Athanasii defensor. mort. circ. a. 358. scripsit aduersus Manichaeos. Eius liber graece primum in lucem editus est cum interpretat. *Fr. Turriani*, S. I. in *Henr. Canisii* lectionibus antiquis, cura Basnagii, vol. I. Amstel. 1725. fol. n. 3. v. *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 191. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 731. sqq. *Saxe* Onom. I. pag. 402.

§. 22.

MACARIVS

1. Magnus Aegyptius, Antonii discipulus, Monachus et tandem Presbyter Scitenfis, obiit circ. a. C. 391. nonagenarius. Sub nomine illius circumferuntur *Homiliae quinquaginta*, primum editae Paris. 1559. 8. apud Guil. Morelium, et nouissime graece ac lat. a Io. Georg. Pritio, Lipsiae 1698. 8. tum tribuuntur Macario *septem opuscula ascetica et apophthegmata*, graece et lat. primum in lucem prolata a Petro Possino, in eiusdem thesauro ascetico, Paris. 1684. 4. tum auctius a I. Bapt. Cotelerio, in Monument. eccl. graecae, Paris. 1677. 4. Tom. I. pag. 524. et a Pritio, Lipsiae 1699. 8. Vtraque Pritii editio nouam Epigraphen, *Macarii Opuscula*, accepit Lipsiae 1714. 8. vt haec coniunctim denuoque typis repetita viderentur.

2. Fabricii B. Gr. Vol. VII. pag. 492. *Hamberger. Z. N.* Vol. II. pag. 85. *Saxe Onom.* I. pag. 397. Io. Sal. Semleri Specimen examinis critici operum, quae circumferuntur, Macarii, Halae Sax. 1745. 4. eiusdem specimen animaduersionum in aliquot opera graeca Macarii ibid. 1746. 4. Baumgart. Nachricht von einer Hallischen Bibl. vol. V. pag. 420. not.

3. Diuersus est *Macarius*, minor, Alexandrinus, Monachus et Abbas Nitriensis, qui centenarius vitam finiuisse dicitur a. C. 404. v. *Fabric.* l. mem. pag. 495.

§. 23.

DIDYMVS, Alexandrinus: licet ab anno aetatis quarto visu priuatus, acumine tamen, meditatione et auscultatione animique intentione in artibus tam reconditis quam in medio positis insignem facultatem et nominis famam, quam vitae sanctitate auxerat, nactus est, vt a. C. 335. auctore Athanasio, Catechetae, h. e. Professoris theologiae, munus obtineret, eiusque verba in controuersis Arianis magnum haberent pondus. Tandem illum a. C. 393. animam efflasse, probabilis est sententia. E multis, quae condidisse perhibetur, scriptis, pauca supersunt; n. liber de Spiritu S. isque ex interpretatione latina Hieronymi; breues enarrationes in epistolas canonicas, et liber aduersus Manichaeos (edit. gr. ac lat. in *Causis* Lestion. antiq. edit. Basnage, tom. I. p. 197.) etc. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. p. 351. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 899. adde: Veterum testimonia de Didymo, Alexandrino coeco, ex quibus tres libri de Trinitate nuper detecti eidem asseruntur. *Ferdinandus Mingarellus*, theologus Camalduensis, collegit atque animaduersiones adiecit, Romae 1764. 4. et cl. *Saxii* Onom. I. p. 399.

§. 24.

De THEODORO, Heracleensi in Thracia episcopo, subtili Ariano, qui eam ob causam a. 347. ex decreto Synodi Sardicensis munere se abdicare iussus erat, v. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 412. *Saxii* On. I. p. 401.

Euse-

Eusebius, diuersus ab iis, quos §. 18. memorauimus, episcopus, num vero Alexandriae, an in alia vrbe id muneris gesserit, haud liquet. vide *Lequien* ad vol. II. Operum Damasceni pag. 666. Ex cod. Bodleiano *I. Guil. Ianus* edidit et latine vertit τῆς μακαρίας Εὐσεβίου ἐπισκόπου (Ἀλεξανδρείας) λόγος περὶ τῆς ἡμέρας Κυριακῆς. Lipsiae 1720. 4. In praefatione agit de hoc Eusebio eiusque aetate, eumque ante a. 386. vixisse contra *Lequien*, qui eius aetatem collocat in saec. V. aut VI. ex hac ipsa oratione demonstrat. v. *Acta eruditor. germanice scripta*, tom. VI. part. 68. pag. 587. sqq.

§. 25.

CYRILLVS.

1. Primum Diaconus, dein Presbyter, denique, qua vero in prouincia varias vicissitudines et calamitates senserat, episcopus *Hierosolymitanus* a. 350. obiit a. C. 386.

2. Opera eius et locupletissime et ad libros tam scriptos quam editos curate recensita prodierunt graece et latine, cum notis *Tho. Miller*, Oxon. 1703. fol. et adhuc praestantius gr. ac lat. cum notis; dissertatt. atque indicibus cura *Domini Antonii Augustini Toutée*, (Maran. qui operam inceperat, labori erat immortalis,) Paris. 1720. fol. v. *Acta Sanctorum m. Mart.* Antwerp. 1684. fol. vol. II. vbi auctores putant, eius catecheses ab ipso habitas esse; ab aliis vero calamo exceptas. Atque catecheses eius esse genuinas, (quod multi negant,) probare studuit *Zaccaria* in dissertatt. latinis de rebus ad historiam atque antiquitates eccle-

clesiasticas pertinentibus, Fuligni 1781. min. 4. tom. I. pag. 188. — Opera Cyrilli, secundum edit. Touttée germanice vertit notisque (in quibus Protestantes horumque placita oppugnat,) illustravit Io. Mich. Feder, Prof. theologiae Wirzburg. Bambergae et Wirzburgi 1786. 8. cum vita Cyrilli: qui quidem testis est doctrinae publicae sui temporis locuples. A veteribus vero haud frequenter citatur, quoniam Nicenae de *ομολογία* sententiae minus fauebat; nec a recentioribus crebro vsurpatur et recensetur, quia Protestantes in primis superioribus saeculis eius catecheses habebant suspectas. *Fabricii* B. Gr. Vol. VII. p. 543. sqq. *Hambergèri* Z. N. II. pag. 833. sqq. *Saxii* On. I. pag. 403. de vtraque edit. et de Cyrillo copiose agitur in *Baumgartenii* Nachr. von merkw. Büchern, tom. XI. pag. 153 — 172. adde ib. pag. 330.

§. 26.

E V N O M I V S.

1. Obiit post a. Ch. 392.

2. Cappadox, primum Diaconus Antiochenus, dein a. C. 360. episcopus; princeps factionis *Anomoeorum*; at propter errores, quos propugnauit, ter in exilium missus est.

3. Scripsit Expositionem s. Confessionem fidei et Apologeticum: — *Confessio fidei*, gr. et lat. interprete *H. Valesio*; item prologus et epilogus apologiae *Eunomii*, gr. et lat. interpr. *Whartono*, et *Eunomii* scholion, latine interprete *Franc. Turriano* in *Canisii* Lectt. antiq. ed. Basnagii, tom. I. pag.

pag. 172 sqq. — *Apologeticus* gr. ac lat. interprete *Iac. Fabricio*, in *I. Alb. Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 262 — 305. et p. 253 sqq. *Cy-rilli ἐκ θεοῦ πίστεως* gr. et lat. a *Valesio* in not. ad *Socratis* H. E. V. 10. et *Baluzio* in noua collect. Concilior. tom. I pag. 89. antea publicata. *Fabr.* ibid. a pag. 248. cap. 23. libri V. de *Eunomio* et aliis quarti saeculi haereticis latius differit. conf. *Gothofredi* diss. ed. *Philostorgi* subiectas, pag. 167 sq. 244 sqq. inprimis pag. 251 sqq. 318 sqq. de eius scriptis pag. 344 sqq. 355. 357 sqq. et pluribus locis, de eius satis atque controuersis, adde *Saxii* On. I. p. 412. *Hambergeri* Z. N. II. p. 897. *Whiston* anglice vertit in *Primitive Christianity re-viv'd*. Lond. 1711. vol. I. vid. *Baumgart. Nachr.* von c. Hall. Biblioth. III. p. 237 sq.

4. Exeunte saeculo quarto floruerunt quoque *Proaeresius*, *Sophista Christianus*, praeceptor *Basilii*, et *Gregorii Nazianzeni*; *Apollinaris* siue *Apollinarius*, pater, presbyter *Laodiceus*, rhetor et grammaticus; *) eiusque *filius*, episcopus *Laodiceus*

*) Nota est eius interpretatio *Psalms*, versibus heroicis, edita graece Paris 1552. 8. apud *Adr. Turnebum*, (in calce est varia lectionis scriptura,) gr. et lat. cum lexico *Nic. Gulonii*, curante *Io. Benenato*, Paris 1580. et 1613. 8. — cum versione per *Frid. Sylburgium* castigata, et quibusdam *Dau. Hoefelii* notis subiunctis, Heidelberg. apud *Commelin*. 1596. 8. — gr. et lat. in tom. XIII. bibl. Patrum, Paris 1644. 1654. in *Gilb. Cognati Nozereni* Opp. Basil. 1562. fol. — At ab quibusdam V. D. habetur spuria. v. *Fabr.* B. Gr. vol. VII. pag. 666 sqq. cap. 16. in quo a pag. 658. de *Apollinari*, Nonno aliisque poetis gr. Christianis agitur, atque *Baumgarten*

cenus, philosophus, rhetor et grammaticus, auctor haereseos *Apollinaristarum*; *Titus*, episcopus Bostrensis Arabiae; *Nemesius* Episcopus Emesenus in Phoenicia, philosophus et theologus; *Gelasius*, Caesariensis Palaestinae episcopus; *Euagrius*, Ponticus, diaconus Constantinopolitanus; *Theophilus*, episcopus Alexandrinus, ingenii potius quam animi et integritatis laudibus clarus, denatus a. 412. *Ioannes* Hierosolymitanus post Cyrillum episcopus a. 386. mort. 417. (vid. *Hamburg. Z. N. III. p. 57* sqq. *Saxii* On. I. p. 448.) *Sophronius*, Hieronymi familiaris; *) *Arsenius*, monachus, Honorii et Arcadii praeceptor; *Theodorus*, Mopsuestanus, in Cilicia secunda ab a. 394. episcopus; **)

Asta-

garten in Nachr. von merkw. Büchern, tom. VII. pag. 99 sqq. tom. XI. pag. 106 sq. tom. X. pag. 49. et tom. VIII. pag. 49 sq. de erroribus *Apollinaris filii*. adde *Saxii* Onom. I. pag. 417. de patre ad a. 362. et de filio pag. 424. ad an. 365.

*) Diuersus est *Sophronius*, patriarcha CPolitanus, saec. XVI. anno IX. quem quidem *Fabr. B. Gr.* vol. VIII. p. 198 sq. vniquam fuisse in viuis dubitabat: verum *Lambacher* in diss. subiuncta eius Bibliothecae Vindobon. ciuicae pag. 25 sqq. contrarium docuit ex epistola MSt. ad Georgium Polum, et quam emendatam graece cum sua versione latina publicauit.

**) *Theodori* fragm. VII. e quibus V. priora ex libro eius contra Iulianum sunt memorabilia, e MS. Vatic. catenae in Lucam secundum exemplum Corfini in bibl. Corfini dedit *Münter* in fragm. patrum graec. I. nr. 4. Censor tamen quaedam emendauit in ephemer. litter. Götting. a. 1788. plag. 124. pag. 1245 sq. — Praeter *Fabr. B. Gr.* vol. IX. pag. 153 sqq. et *Saxii* Onom. I. pag. 455. conf. *Le Bret* de fragmentis The-

Asterius, Amasenus Ponti episcopus circ. a. 400. de quibus Fabricius, Hambergerus, Saxe aliique copiosius egerunt. De quibusdam aliis, qui intra hoc temporis spatium nominis famam docendo et scribendo consequuti sunt, paullo curatius differemus.

§. 27.

GREGORIVS NAZIANZENVVS *)

1. Vtura lucis primum frui coepit a. C. 312. animam efflauit a. C. 391.

2. Postquam Caesareae in Palaestina, Alexandriae et Athenis in litteras diligenter incubuit, primo Sasimiorum, in vili oppido Cappadociae, episcopus, tum ab a. C. 378. episcopus Constantinopolitanus, insignis theologus et poeta. In Iulianum Apostatam duas orationes inuestiuas, praeter ea multas orationes, epistolas et carmina reliquit.

3. Ora-

Theodori Mopsuestini, progr. Tubingae 1790. 4. *Iablonsk.* ep. ad De La Croze in Thesauro epistol. La Crozian. tom. I. pag. 194 sqq. qui probare sustinet, *expositionem fidei*, quae inter Opp. Iustini Martyris edita est, auctorem habere Theodorum Mopsuestenum, et *Schroekk* in *Christl. Kirchengeschichte*, part. XV. Lipsiae 1790. pag. 176 — 218. de vita, scriptis et doctrina Theodori Mopsuesteni

*) De Nazianzo in Cappadocia, vbi Gregorius noster praecipue educatus et edoctus, eiusque pater episcopus fuit, v. *Wesseling* ad Hieroclis Synecdemum in veter. Romanor. itineribus pag. 700. vbi etiam paucis contra *Baronii* vitam Gregorii, a Papebrochio IX Maii, Aët. Sanct. tom. II. Antwerp. 1689. editam, disputat.

3. Orationes lectissimae XVI. graece, ex edit. *Marci Musuri*. Venet. in aed. Aldi et Andr. Soceri. 1516. 8. — Orationes IX elegantiss. et *Gregorii Nysseni* liber de homine, graece, omnia nunc primum emendata et in lucem edita. Venet. in aedib. her. Aldi. 1536. 8. v. Serie dell' ediz. Aldine, pag. 40 et 70. ibid. pag. 25. memorantur *Gregor. Naz.* diuersa poemata cum lat. tralatione, Venet. ex Aldi academia. 1504. 4. — eadem, a *Io. Langio*, gr. et lat. Basil. ap. Oporin. 1567. 8. — Epist. plures cum Basilii epist. vid. ad §. 28. — Plura opuscula iunctim edita sunt, graece, ita vt in fronte etiam graeca sit inscriptio. Basil. ap. Io. Heruag. 1550. fol. Nulla praefixa est praefatio, in meo quidem exemplo: *Wolfgangus* tamen *Musculus* curasse illam dicitur. Atqui versio latina *Musculi*, *Mosellani* et *Pirkheimeri*. ibid. eodem anno separatim prodiit. v. *Fabr.* VII. B. Gr. p. 510. Initium graecae editionis fit a *Gregorii* vita, a *Gregorio* *πρεσβυτέρω* scripta: tum sequuntur 51. eiusdem Gr. *Nazianz.* opuscula; dein epistolae; denique carmina sacra et tragoedia *Christus patiens*. *) — E multis variorum opusc. latine verforum editionibus antiquis a *Lambachero* in bibl. ciuica Vindobon. pag. 88 sqq. memoratis, faciam mentionem rarissimae plurimisque ignotae edit. *S. Greg. Nazianz.* oratio de officio *episcopi*.

*) De hoc dramate siue potius centone ex aliquot centenis Euripidis versibus, quos auctor de sex tragoediis desumpsit, *Hippolyto*, *Medea*, *Bacchabus*, *Rheso*, *Troasin* atque *Oreste*, grauitur iudicat *Valeken*. in praef. ad Eurip. *Hippolyt.* pag. 21. nec putat, *Gregor. Nazianz.* monstri istius foetus esse patrem.

episcopi, (f. apologeticus maior de fuga sua,) ex versione Bilibaldi Pirkeimeri. Norimbergae 1529.

8. Hic apologeticus maior inter ceteras, quas verterat Pirkheimerus, iunctim editas Basileae, 1531. non reperitur. Hinc fere omnes nonnisi XXXVIII. orat. Nazianz. ab illo versas tantum numerant, quum tamen sint XXXIX. — Plenior est editio *Iac. Billii*, qui *Gregorii Naz.* opp. cum msstis regiis contulit, emendavit et interpretatus est, cum doctiss. Graecorum *Nicetae Serronii*, *Pfelli* et *Eliac Cretensis* commentariis. Paris 1609. et 1611. — Aucta est haec editio quam multis eiusdem Gregorii epistolis numquam antea editis, ex interpret. *Fed. Morelli*. Paris ap. C. Morellum. 1630. fol. II. tom. — quae editio vitiose recusa est, Coloniae, siue potius Lipsiae, 1690. fol. —

Posthaec prodierant poemata plurima, graece, cum versione latina et cum notis grammaticis, gallice scriptis, Dionysii Gaullier. Paris. 1718. 12. — carmina cygnea inedita, cum notis *Iac. Tollii*, in eiusdem Insignibus itinerarii italici, Traiecti ad Rhenum 1696. 4. p. 1 - 105. — carmina f. epigrammata CCXXVIII. cum notis *Ludou. Anton. Muratorii*, inter huius Anecdota graeca, Patav. 1709. *) quae inutiliter recoxit *Angel. Maria Bandini* in *graecae ecclesiae monumentis*, Florent. 1762. 8. vol. II. pag. 113 sqq. at vol. III. ad maiorem fructum descripsit bibliothecae medicae codicem, quo Gregorii Nazianzeni orationes, et nondum vulgati aliquot *Basilii*, *Apollinaris* et aliorum commentarii continentur. — Omnia haec, quae

*) conf. thesaur. epistol. La-Croizianum, tom. II. p. 30.

quae Billius, Tollius et Muratorius vulgarant, continet editio *Operum S. Gregorii*, quae notis illustrata, gr. et lat. lucem vidit, Venetiis 1753. fol. II. Voll. — *In Iulianum inuectivae duae*, cum scholiis graecis, nunc primum editis, et eiusdem authoris nonnullis aliis. Omnia ex bibliotheca Henrici Sauilii, edidit R. Montagu, Etonae 1610.

4. —

Oratt. in festum Pentecostes et natalem diem Iesu Christi, gr. Lipsiae 1740. 8. — Definitiones etc. a Io. Leunclauio lat. versi et cum aliis opusculis Gregorii editi Basil. 1571. fol. — a Dau. Hoefchelio, gr. et lat. Heidelbergae 1591. 8. de qua rara edit. et de Gregor. Nazianz. atque Hoefchelio copiosus est Freytag in adparatu litterar. III. pag. 583 sqq. — gr. et lat. ex versione Io. Leunclauii etc. cura Ad. Rechenberg. Lips. 1678. 8. — Duo poemata Gregorii Naz. theologi; alterum de virtute hominis; alterum de vitae itineribus, et vanitate rerum huius seculi. (graece) scholiis explicata per M. Stanislaum Grepsum, academ. Cracouiensis Professore. Cracouiae. Lazarus Andreae excud. 1565. 8. v. Ianozki de libris rarior. Polon. in bibl. Zalusk. part. V. pag. 212 sq. — binae orationes; gr. et lat. varias lectiones, commentarium duplicem et scholia numquam antea edita ex codd mstis biblioth. S. S. synodi Mosquensis adiecit Cbr. Fr. Matthaei, (tum Prof. Mosquensis) Mosquae 1780. mai. 4. Prior oratio est in editionibus orat. XLI. et posterior, orat. VI. Idem doct. Matthaei donauit biblioth. Dresdens. electorali cod. mst bombyc. saec. X. qui tres Gregorii Naz. orationes continet; et cod.

membran. saec. XI. II. oration. cum commentario amplo, nondum edito, atque orat. *εἰς τὰ Φωτα*, cod. membran. saec. X. aut XI. — cod. Opp. et alius cod. scholiorum in Greg. Naz. in biblioth. Caesen. v. vol. I. pag. 103. catalogi.

Nouissima editio est: *S. Patris nostri, Gregorii Theologi, vulgo Nazianzeni*, archiepiscopi CPolitani, *Opera omnia*, quae exstant, vel eius nomine circumferuntur, ad mssos codd. Gallicanos, Vaticanos, Germanicos, Anglicos, nec non ad antiquiores editiones castigata, multis aucta. — opera et studio monachorum ordinis S. Benedicti et congregatione S. Mauri. tom. I. Paris. 1779. fol. Plures tomi, quantum equidem scio, non exierunt praelo. At iam sub exitum superioris saeculi patres Benedictini promiserant editionem Gregorii operum. Atque parare illam inceperat Don Iac. du Frische; cui successerant D. Franc. Louvart, et Dom. Prud. Maran: quibus mortuis, opus absoluit Dom. Car. Clemencet, cui plurima debemus, et qui collectanea superiorum variasque lectiones in ordinem redegit aliaque addidit. Neque tamen codices Florentini sunt collati. Editores autem Gregorium nimis curiose, nec tamen semper pari felicitate, defendunt a Tollenii accusatione, a stili acerbitate contra aduersarios sumpta; a Beuerigii ac Muratorii actione, Gregorium non perpetuo vixisse coelibem, et ab aliorum obtreptione, eum contra instituta ecclesiastica tribus locis fuisse episcopum. Ipsi vtuntur acriscribendi genere contra illos V. D. suumque Gregorium, tamquam hominem, ab omni vituperatione notaque immunem, nimio cultu prosequuntur:

tur: eius orthodoxiam in doctrinis de peccato, quod vocatur, originali, diuina gratia et sacra coena praedicant: (v. tamen in *Stollii* Nachricht — von den — Kirchenvätern cap. XX. in quo de Gregorio Nazianz. eiusque operibus, singulorum versionibus, editionibus etc. agitur, pag. 415. 417 sqq. 423 sqq. 431 sqq.) Idem editores vitam Gregorii ex eius operibus diligenter exponunt, et singulis *λογοις* siue orationibus praemittunt monitum, siue criticam atque historicam commentationem. In praefatione ad VIIam orationem de fratre nostri, *Caesario*, eiusque supposititiis dialogis bene pleneque disserunt. In comment. ad orationes IV. V. et XXIV. omnem operam, quamquam frustra, adhibent ad Gregorium a studio partium vehementique animi motu defendendum. In notis vt plurimum indicant lectionis varietatem, iudicio tamen rarius addito; parce autem sententias verbaque explicant.

Kürzere Briefe des h. Gregors von Nazianz, nach dem Griechischen, von *Io. Ios. Freyh. von Buol*. Viennae 1776. 8. — *Greg. Nazianzenii* brevis geographiae ex cod. Neapolitano descriptae, editionem cel. Heerenius in litteris ad me datis promisit: quod vt faciat, quisque optabit.

4. Ipsius Greg. carmen de vita sua, (v. Acta Sct. I. mem. et in suppl. ibid. pag. 657 sqq.) Plura vide in *Fabricii* B. Gr. vol. VII. pag. 507 sqq. vol. VIII. pag. 763. vol. XIII. pag. 797. *Hambergeri* Z. N. pag. 850 sqq. et kurze Nachrichten vol. I. pag. 757 sqq. *Saxii* Onomast. I. p. 420 sq. Laudatur, et criticae peritissimus habetur ab *H. Valesio* de critica, lib. I. cap. 24. pag. 172 sq.

§. 28.

BASILIUS MAGNVS

1. Vita frui coepit circ. A. C. 316. et secundum Pagii rationes apud *Saxium* l. m. pag. 422. defunctus est a. C. 380.

2. Artes liberales arripuit primum Antiochiae, deinde, duce Libanio, Sophista; Constantinopoli, denique Athenis, Himerio et Proaeresio magistris vsus. Itinere in Aegyptum peracto, in patria sua, Neo Caesareae in Cappadocia, primum lectoris, tum diaconi, dein presbyteri prouinciam administravit; tum monasticam sectatus vitam, in solitudinem secessit; denique, controuersis et dissidiis inter illum et episcopum Eusebium compositis, ab hoc focus muneris adsumtus est, cui a. C. 371. successit. Vir probus fuit et doctus, et Gregorii Nazianzeni familiaris.

3. Scripsit Homilias, Epistolas CCCCXXVIII. de Spiritu S. librum ad Amphilochem aliaque theologici potissimum argumenti. *H. Valefius* de critica, libr. I. cap. 25. pag. 173. subiecto eiusdem Emendationibus, Basilio abiudicat libellum de grammatica; contra vindicat ei commentarios in Esaiam, notatque Erasmus Roterod. secus sentientem; Basilii quoque in criticis peritiam praedicat. Non infrequens Xenophontis imitator dicitur ab *Hemsterhuis* ad Luciani dial. mortuor. tom. I. ed. Reitzii, pag. 453. a. et pater eloquentis mus, ibid. pag. 389. ubi itidem quidam illius locus emendatur.

4. Princeps ed. multorum opusc. gr. ex recogn. Des. Erasmi Roterod. Basil. apud Froben.

1532.

1532. fol. v. *Clement* Bibl. cur. etc. II. p. 485 sq.
 — Opera omnia, nunc primum graece et latine
 coniunctim edita, cum MSS. collata etc. gr. et lat.
 cum notis in appendice. (cura *Fronton. Ducaei* et
Fed. Morelli,) Paris. apud Claudium Morellum
 1618. fol. recusa, at minus curate atque elegan-
 ter, Paris. 1638. fol. — Opera omnia, quae ex-
 tant, vel quae eius nomine circumferuntur, ad
 libros MSS. et editos castigata, multis aucta, noua
 interpretatione, praefationibus, notis, variis le-
 ctionibus illustrata, noua sancti doctoris vita et
 indicibus locupletata, opera et studio *Domni Iuli-
 ani Garnier*, Presbyt. et Monachi Benedictini e
 Congreg. S. Mauri, Paris. Tom. I. 1721. — II.
 1722. — III. 1730. fol. — Quaedam opuscula
 vel iunctim, vel separatim edita sunt. v. plures
 edd. in *Maittaire* A. T. indic. voc. *Basilii*. —
Epistolae, in epistolis graecis, Venet. apud Aldum
 1499. *) et Geneu. 1606. fol. — Alias epistolas
 e cod. Bilibaldi Pyrckheimeri edidit *Vincentius*
Obsopocus in fasciculo: *Basilii M. et Gregorii Na-
 zianzeni*, Theologorum, epistolae graecae, num-
 quam antea editae. graece. Haganoae per Io.
 Secer. 1528. 8. v. — Orationes s. conciones de
 vita et moribus, excerpta et selectae ex libris suis,
 industria *Simeonis*, Magistri et Logothetae. Grae-
 ce. Paris. G. Morel. 1556. 8. — Eadem gr. et
 lat. ex vers. *Stanislai Ilouii*, Francoford. 1611. 8.
 — aduersus Eunomium libri IV. gr. v. supra de
 Athanasio, §. 20. — SS. Basilii M. Gregorii Nyf-
 seni, Gregorii Nazianz. Io. Chrysostomi, Cyri
 Germani Homiliae, a *Dauide Hoefschelio*, gr. Au-
 gustae.

Q 4

*) v. *Fossi* catal. — bibl. Magliab. I. p. 270.

gustae. 1587. 8. — Editionem rarissimam: *Basilii M. Opp. a Raphaelo Volaterrano in latinum conuersa*, Romae. Iac. Mazoch. 1515. sol. II. vberius describit *Lambacher* in bibl. antiqua Vindobon. ciuica pag. 83 sqq. Fabricius enim aliiue edit. Paris. a. 1520. pro omnium prima habuerunt. Ibi aliae antiquae versionis lat. editiones recensentur. — Nullus tamen fere liber Basilii frequentius sub praelo sudauit, quam *oratio de legendis gentilium libris*: quam ex interpretatione *Leonardi Aretini* latina, saepe, at diuersis titulis instructam prodiisse, adnotauit *Freytag* in adpar. litterar. tom. II. pag. 846 sq. et quasdam memorat editiones, quarum quaelibet alium prae se fert titulum, n. *Bonon.* 1497. cum libello, de inuidia. *Nicolao Perotto* interprete, et cum Censorino aliisque auctoribus, (v. *Fossii* catal. codd. saec. XV. — bibl. Magliabech. I. pag. 271.) *Brixiae* per Boninum de Boninis de Ragusia, cum aliis opusculis 1485. 4. Paris 1543. 8. tum ed. sine loco et a. *Basilii M. liber* de studio poetarum et oratorum, quo pacto qualiterque legi debeant, (Lipsiae sub finem saec. XV.) *per Arnoldum de Colonia*: quae editio etiam est in bibl. Neostad. ad Aissum. v. *Schnitzer* Kirchen-Bibl. zu Neustadt an der Aisch. part. II. pag. 24. — *Basil. de legendis libris secularibus*. sine vlla nota. Vlmae, (ex officina Io. Zainer,) v. *Strauff* opera rariora — *Rebdorf.* pag. 10. et *Zapf* älteste Buchdruck. Geschichte Schwabens. p. 152. — *Basilios* de poetarum, oratorum, historicorum ac philosophorum legendis libris cum commentario M. Io. *Honorii aubitenfis*, Lipsiae per Iac. Thanner 1504. 4. (Eadem

(Eadem ed. prodiit f. l. et a. 4. et Liptzk. h. e. Lipsiae, per Baccalaur. Wolfg. Monacensem, 1508. fol.) Quibus addi potest vetustissima editio in 4. sine signaturis, numeris, custodibus, Romae, opinor, quam vidi in bibl. Noribergenſi, et incipit, *Leonardi Aretini ad Colucium Salutatam Praefatio*: in altero autem folio incipit: *Magni Basilii Liber ad iuvenes, quantum ex Gentilium libris ac litteris proficiant*. Neque vero in praesenti definire possum, nec aulam, num eadem sit editio Romana, f. l. et a. in 4. apud Georgium (n. Laurerum) quam *Audiffredus* in catal. editt. roman. saec. XV. pag. 363. producit: *E magno Basilio: Leonardi aretini traductio ad Colucium*: Sequitur *E Xenophonte, Leonardi aretini traductio, de tyrannide*. — aut cum edit. typis *Adami* (de *Ambergan* forsan,) v. *Denis* A. T. supplem. tom. II. pag. 506. — Sub eodem titulo prodiit Venetiis per Bern. Pictorem. *Denis* l. c. I. pag. 90. — *Basilii* opus de liberalibus studiis, Mediol. per Philipp. Lauagnam 1477. 4. — ibid. per Vdalricum Scinczenzeller. 1490. 4. — Basil. de legendis antiquorum libris. Paris. 1494. 4. — Venet. per Io. Tacuinum de Tridino. 1497. 4. — cum epistola ad Colucium: cum Petri Paulli Vergerii opere de ingenuis moribus, Florent. sine anni nota. v. *Fossium* l. c. p. 271. — ibid. ap. Phil. Iuntam, 1516. 8. — cum scholiis Vdalrici Fabri. Viennae Pannon. 1518. 4. v. *Lambacher* l. c. pag. 97 sq. Haec ad augendam Fabricii notitiam antiquissimarum edd. sufficiant. *) Missis igitur

Q 5

reli-

*) De editt. versionis latinae ab *Aretino* confectae vide *Mazzuchelli* Scrittori d' Italia. vol. II. part. IV.

reliquis editt. aliorumque VV. DD. versionibus, paucas adhuc, et potissimum recentiores boni illius opusculi editiones memorabo. — graece, cum Cebete, Plutarcho de institut. puerorum, Xenophontis Hierone, sine vllis notis typographicis, in 3. quae vero editio Zach. Calliergi, saec. XV. censetur. v. *Fossii* catal. laud. pag. 507. — graece cum *Cornarii* lat. interpretatione, Hannov. 1651. 8. — graec. aliquot locis a *Grotio* castigatus et latine versus ille libellus cum *Plutarcho* de legendis poetis praemissus est ab eodem *Grotio* Excerptis e *Stobaeo*. Paris 1623. 4. — Eisdem *Basilii* et *Plutarchi* libellos cum *Grotii* interpretatione, additis ad voluminis calcem variis lectionibus notisque breuibus edidit *Io. Potter*. Oxon. 1694. mai. 8. — Haec Potteriana editio vna cum nouis *Io. Henr. Maii* filii adnotationibus, et adiecta in calce *Leonardi Bruni* versione, recusa est Francof. 1714. 4. — Textus Potterianus graecus, sine versione latina notisque in vsum scholarum, (curante *Io. Tob. Krebsio*,) typis repetitus est Lipsiae 1779. 8. — Nouissima, docta et plenissima est editio:

Basilii Magni ad adolescentes oratio de modo e literis graecis vtilitatem percipiendi. Graece, cum *Iuliani Garnierii* et *Frontonis Ducae* animaduersionibus edidit, praecipuam varietatem lectionis notau, passim emendauit, notis et indice illustrauit *M. Frider. Guil. Sturz*. Gerae 1781. 8. Adiecta est in calce *Io. Tobiae Krebsii* prolus. qua lectio

pag. 2208. et de *Leonardo Aretino* qui egerunt, plures laudat *Freytag* in adparatu litter. tom. II. pag. 844 sq.

lectio auctorum veterum e Basilii M. disciplina commendatur, quae primum prodiit Lipsiae 1772. 4. tum repetita est in *Krebsii* Opusculis academicis et scholasticis denuo recognitis, Lipsiae 1778. 8. pag. 398 — 420.

Apollon. Alexand. *περὶ συντάξεως* — et *Magni Basilii περὶ γραμματικῆς γυμνασίας, de grammatica exercitatione.* Florentiae in aedibus Phil. Iuntae, 1518. 8. v. *Bandini* luntarum typographiae annales, part. II. pag. 98 sq.

Liturgiae *S. Basilii M. S. Gregorii* Theologi et *S. Cyrilli* Alexandrini, ex arabico latine conversa a *Victorio Scialach.* Augustae Vindelic. 1604. 4. — adde infra §. 34. in cat. edd. Ioan. Chrysostomi.

Io. Garnerius in edit. Opp. Basilii tom. III. pag. 65. ediderat ex codd. fragmentum Basilii epistolae ad Theodoram Canonicam, graece cum versione latina. Illam epistolam integram, at ex latina incerti cuiusdam veteris interpretatione, rudi quidem, sed fida, ex cod. membran. saeculi XIII. bibliothecae monach. congregationis Casinensis, Florentiae, (qui codex eiusdem Basilii ascetica plura complectitur, ab eodem vet. interprete latine versa,) euulgavit *Petrus Aloysius Galletius*, Abbas, in (*Amadutii*) *Anecdotis litterariis* vol. I. Romae 1773. 8. pag. 27 sqq. —

Oratio de humana Christi generatione, graece et lat. ex recensione *Iuliani Garnier.* In sectiones primum descripta, noua versione, argumento et notulis aucta a *Io. Bened. Carpzou.* Helmst. 1756. 4. — De Synisactis commentariolus in *Angel; Mariae Bandini* graecae ecclesiae monumentis, Florent.

Florent. 1762. 8. Vol. III. — Io. Xiphilini et Basilii M. orationes, ex var. codd. edidit et animadv. adiecit *Christi. Frid. Matthaei*, Moscou. 1775. 4.

5. *P. Dominici Schramm* analysi Opp. SS. patrum cet. tom. XII. continens opera, supplementa ad Opera S. Ephraem Syri et S. Basilii — opera omnia, cum duplici indice. Augustae Vindel. 1789. mai. 8. — In aliquot codd. bibl. Mosquensium Synodi reperiuntur orationes Basilii, teste *Matthaei* in catal. illorum codd. MSS. quem v. potissimum pag. 31. not. et pag. 32 sqq. — Plura vide apud *Fabricium* in B. Gr. vol. VII. pag. 35. vol. VIII. [pag. 60 — 130. vol. XIII. pag. 797. *Hamberger*. Z. N. II. pag. 804 sqq. et kurze Nachrichten I. pag. 733. *Saxe* Onom. I. pag. 422 sqq.

Io. Georg. Werenberg diss. de prudentia Basilii M. in refutandis haereticis. Lipsiae 1724. 4.

6. Discernendus est a *Basilio Seleucensi*, a. Ch. 447. episcopo: cuius opera prodierunt gr. in bibliopolio Commel. 1596. 8. — gr. et lat. cum not. *P. Pantini*, Paris, cum Gregor. Thaum. 1622. fol. — *Hemsterh.* ad Luciani somn. c. 3. tom. I. pag. 6. carpit eum. conf. cod. Mosquens. in *Matthaei* catal. MSS. bibl. Mosq. pag. 36 sq. *Fabr.* B. Gr. VIII. p. 130. *Sax.* I. p. 508 sq.

§. 29.

GREGORIUS NYSSENVS

I. Basilii M. frater, minor aetate; at ingenio, doctrina litterisque propemodum par et aequalis. Circa a. C. 372. Nyssae in Cappadocia episcopus a fratre Basilio constitutus, anno sequenti

ti ab Arianis sede sua motus; at a. C. 378. impetrante Valente restitutus est a Gratiano. - Post a. C. 394. obiit.

2. Plura opuscula separatim edita sunt: E multis a Fabricio iam indicatis pauca memorabo: *D. Gregorii Nysseni* opuscula quinque: 1) de professione christiana. 2) de perfectione, et qualem Christianum esse deceat. 3) Anagogica vitae Moyſis enarratio, qua vitae christianae quidam is typus fuisse ostenditur. 4) contra Apolinarium 5) de fide. Graece nunc primum edita studio et opera *Davidis Hoeschelii*, Augustani. Lugduni Batavi. ex offic. Plantiniana, apud Franc. Raphelengium. 1593. 8. Est nitida et critica editio: in libello de perfectione se quaedam ex coniectura correxisse, ipse Hoeschel. in praef. ait. pag. 181. Hoesch. quatuor adnotatiunculas subiecit: pag. 182. sqq. addidit catalogum operum Greg. Nysseni cum adnotatione, quae manu exarata vel Augustana bibl. vel Maximus Margunius, Cytherensis episcopus, vel ipse Hoeschelius possederint, et quae ex his foras dederit Michael Mangerus Augustae. Quae editio quum rara sit, de quibusdam adscripta hic repetam: nr. 17. (n. 29. tom. II. Opp. v. *Fabr.* pag. 152) πρὸς εὐσάδιον. exstat inter opera Basilii M. pag. 333. et recte: sic enim ad marg. cod. Aug. ὁ παρὼν λόγος, ὃς καὶ ἐν εἰδεί ἐπιστολῆς γέγραπται, πρὸς τινὰ φιλόσοφον εὐσάδιον τὸν ἰατρὸν ἐγράφη παρὰ τῆ ἐν αἰγίοις μεγάλης βασιλεῖς καὶ θωὴς ἀσφαλῶς ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ εὑρον, καὶ ἐν ταῖς τῆ Γρηγ. ἐστὶν ὁμοίως καὶ ὁ ἕτερος, ὁ περὶ διαφορᾶς ὑσίας καὶ ὑποστάσεως πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν πέτρον. καὶ δῆλός ἐστιν
ἄτος

in Arabiam et in Palaestinam transitu; pag. 46 - 120 doctae copiosaeque Casauboni notae. Hanouienſi editioni bene addidi ſunt indices: ſed ed. Paris. praefat chartae et litterarum nitore. — *Gregorii episcopi Nyſſae* oratt. duae, vna de natiuitate, Dom. I. C. altera de S. Stephano, primo martyre: graece: conuerſae in lat. ſermonem a *Ioach. Camerario*. — cum eius notation. Lipſiae in off. Voegelian. 1564. 8. — *Greg. Nyſſeni* de vita Moſis, ſiue de vita perfecta liber, *Georgio Trapezontio* interprete. Viennae Pan. per Victorem 1517. 4. — v. *Zeni* Diff. Voſſian. tom. II. pag. 8. ſq. — Cratander in praefat. ad editionem: *Greg. Nyſſeni* myſtica moſaicae vitae enarratio, perfectam formulam viuendi cuiſlibet Chriſtiano praefcribens, *Georgio Trapez.* interprete, Baſil. in aedibus Cratandri, 1521. 4. et 1562. 4. proſitetur, ſe Viennenſem non aequare modo ſtudiſſe, ſed et ſuperare, naſtum codicem, manu B. Rhenani multis modis notatum caſtigatumque. —

Opera omnia, quae reperiri potuerunt, graece et lat. cum notis, Paris. 1615. fol. L II. tom. curante *Frontone Ducao*, ex officina Niuelliana. — Appendix ad S. Gregorii opera graece et lat. non ita pridem euulgata, ex editione et partim interpretatione *Iac. Gretſeri*, ibid. 1618. Adde *Iac. Gretſeri* Opera, Ratiſb. 1740. tom. XIII. part. I. — Editio Niuelliana cum adpendice recuſa eſt, at minus nitide, atque emendate, Paris. 1638. fol. III. Voll. — Antirrheticus aduerſus Apollinarem et alia, graece, cum interpretatione latina et notis *Laur. Alexandri Zacagni*, in eiſdem Collectan. monument. vet. eccl. graecae, tom. I. pag.

pag. 123. sqq. — Dialogus de anima et resurrectione, graece, cum versione lat. et notis Io. Christo. Wolfii, in huius Anecdotis graecis tom. II. pag. 284. — Epistolae septem, graece et lat. cum animaduers. I. B. Caraccioli, Florent. 1731. fol. adde ad §. superior. et p. 531. b.

3. Fabricii B. Gr. vol. VIII. pag. 143. sqq. vol. XHI. pag. 783. Hambergeri Z. N. vol. II. pag. 865. sqq. Saxii Onomast. I. pag. 433. Acta Sanctor. m. Martii, 1684. vol. II. eiusque vita ex illius Opp. concinnata est.

§. 30.

EPIPHANIVS

1. Eleutheropolitano Palaestinus, episcopus Constantiae, (quae antea Salamis dicta fuit,) in insula Cypro ab a. C. 367. disciplinae et doctrinae Origenianae aduersarius vehemens. Obiit a. C. 403. Eius iudicium atque scribendi genus haud probatur viris doctis.

2. D. Epiphanii — Opera, graece nunc primum in lucem edita. Basil. Io Oporin. 1544. fol. In hac editione reperiuntur *Epiphani* Ancoratus, Panarium, Anacephaleosis, ac de ponderibus et mensuris. *) In libello postremo egit quoque Epiphanius de libris et versionibus graecis V. T. — Eidem Epiphanii, si modo auctor est, libellus eiusdem paene argumenti, *de septuaginta interpretationibus iisque, qui perperam interpretati sunt a Montefal-*

*) De cod. graeco Veneto D. Marci, qui continet partem *Panariorum*, v. Villosion in Anecdotis gr. tom. II. pag. 244 sqq.

tefalconio editus ad calcem prolegom. Hexapl. pag. 86 — 90. conf. *Fabricii* B. Gr. vol. IV. pag. 690. sq. ibique *Scharfenbergii* notas.

Epiphanii — ad Physiologum. Eiusdem in die festo Palmarum sermo. D. Consali Ponce de Leon Hispalensis — interpretis scholiastae, bimestre otium, Romae 1587. 4. gr. et lat. rec. Antwerp. ex offic. Christph. Plantini 1588. 8. cum figg. et Romae 1601. min. form. Consal. Ponce de Leon; libellum Epiphanii genuinum esse putat: alii dubitant. v. *Fabr.* vol. VII. pag. 427 est quoque in cod. 257. Naniano in Catal. gr. codd. pag. 449.

— *Epiphanii* — Opera omnia, in duos tomos distributa. *Dionysius Petavius*, Aurelianensis, e soc. Iesu, ex veteribus libris recensuit, latine vertit, et animaduersionibus illustravit. Paris. 1622. fol. II. vol. — Petavius graues nactus est aduersarios, *Maturinum Simonium* et *Claudium Salmasium*. Contra priorem scripsit *Appendicem* ad Epiphanianas animaduersiones, siue elenchum dispunctiuncularum Maturini Simonii de poenitentiae ritu in veteri ecclesia. Paris. Sebast. Cramoisy 1624. 8. — *Salmasii* obtreccionibus opposuit sex priora capita libri inscripti: *Miscellaneae exercitationes*, in quibus ad Soliniānos commentarios Claudii Salmasii quaedam scitu non indigna disputantur. Paris. Sebast. Cramoisy. 1630. 4. — Editio illa *Epiphanii* Petauiana Lipsiae ita recusa est, ut, (teste censore in Actis eruditor. Lipsiens m. April. 1682. p. 93 sq.) noua haec editio veterem plane referret, et plagulae huius nouae editionis re-

Tom. II. P. II. R spon-

sponderent prioris edit. plagulis, atque accessionibus augeretur. Inscripta est.

Epiphanii — cum versione et animadu. Petavii. *Editio noua*, iuxta Parisinam a. 1622. adornata, cui accessit vita Dion Petavii ab Henr. Valesio oratione descripta, et adpendices geminae pro vindicandis animaduersionibus, altera aduersus *Mathurinum Simonium*, altera aduersus *Claudium Salmasium*, ab ipso Petauio antehac emissae in publicum. Coloniae (Brandenburgicae) sumptibus Ierem. Schrey et Henr. Io. Meyeri. 1682. fol. II. voll. De illa Petavii editione et controuersis inde ortis plura leges in vita Petavii in *Niceronii* memoriis etc. ex versione Baumgartenii german. tom. I. pag. 151. sqq. 157. sqq. 178. vbi memoratur Io. Croi specimen coniecturarum et obseruationum in quaedam loca *Origenis*, *Irenaei*, *Tertulliani*, et *Epiphanii*, 1632. 8. item pag. 208 et 241. sq.

S. Epiph. episcopi Cypri oratio in sepulturam corporis Domini. (gr. et lat.) Nunc primum in lucem edita ex bibl. *Simonis Simonidae* (Simonowicz) Samosci. — Lenscius typogr. acad. excud. 1604. 4. v. *Ianozki* de libr. rar. Polon. in bibl. Zalusc. part. V. pag. 217. sqq. qui Fabricii notit. emendat.

Epiphanii siue *Philonis Carpathii* interpretatio in canticum canticorum latine ex interpret. *Stephani Salutati*. Paris. Chr. Wechel. 1537. 8.

— commentarius in canticum canticorum. Prodit nunc primum ex antiqua versione latina, opera et studio *Petri Francisci Foggini*. Romae typis Palearini. 1750. 4. Alii *Philoni Carpasio* eum

eum vindicant commentarium: alii aliter sentiunt. v. quae notavi in *Fabr. B. Gr.* vol. IV. pag. 751 sq.

Idem *Fogginius* edidit alium librum et in praefat. illius historiam exposuit: *Epiphan.* de XII. gemmis rationalis summi sacerdotis Hebraeorum liber ad Diodorum. Prodit nunc primo ex antiqua versione latina. *) Opera et studio *P. Franc. Foggini*, qui et notas adiecit. Romae, 1743 4. — De ponderibus et mensuris a. c. 21 graece et lat. et subiuncta antiqua lat. versione, in *Stephani le Moyne* variis sacris, tom. I. pag. 470. — De reliquis singulorum librorum editionibus consule *Hambergeri Z. N.* vol. III. pag. 3 sqq et kurze Nachr. II. pag. 803. sqq.

3. Adde *Fabricii B. Gr.* vol. VII. pag. 415. sqq. *Saxii Onom.* I. pag. 424.

4. Ab hoc diuersus est *Epiphanius*, monachus Hagiopolita siue Hierosolymitanus, quem *Fabricius* in *B. Gr.* vol. VII, pag. 417. incertae aetatis auctorem esse iudicauit; sed *Io. Aloysius Mingarellius*, qui in *Amadutii* anecdotis litterariis, vol. III. Romae. pag. 29 sqq. e cod. Naniano primus *Epiphanii Monachi et Presbyteri de vita sanctissimae Mariae* librum, (ex monumentis cum sinceris tum maxime apocryphis dubiisque contextum,) graece, cum sua versione latina notisque vulgavit, in praemissa epistola, scripta Romae cal. Martiis 1774. docet, eum saeculo circiter duodecimo in viuis fuisse. Illum eandemque *Epiphanium* fuisse quoque, censet *Mingarellius*, aucto-

fl 2

rem

*) *Fragm. gr.* est in cod. Venet. v. *Villoison Anecd.* gr. II. p. 246.

rem libelli, inscripti, *Epiphanii* - enarratio Syriae, urbis sanctae et sacrorum ibi locorum, editi a *Leone Allatio* in Symmiētis libr. I. pag. 48. conf. quoque *Fabr. B. Gr.* vol. IV. pag. 663. ed. nouae et *Fabricii* codic. apocryph. N. T. pag. 43.

§. 31.

HIERONYMVS, aetatis non vsquequaque certae, saeculo quarto non superior, immo potius saeculo fortasse sexto aut septimo vixit. Plura de illo docte disputat cel. lo. *Bened. Carpzov*, theologus Helmstädiensis, qui *D. Hieronymi duos dialogos graecos*, qui supersunt, recensuit, et cum breuibus Casp. Barthii, ac Christoph. Daumii: amplioribus autem suis (eruditis) nouaque versione lat. edidit, Altenburgi 1772. 8. qui pag. 177. de aetate illius theologi notatu digna profert. Adde *Fabricii B. Gr.* vol. VIII. pag. 375. sqq. *Saxii On.* I. pag. 426.

§. 32.

EPHRAIM siue EPHRAEMVS

1. Nissibeno Syrus, Theologus Edessenus, circa a. C. 370. floruisse videtur, qui secundum *Fabricium* in B. Gr. vol. V. pag. 319. (vbi de illo fusius disseritur,) 375. denatus; at diligentiam *Fabricii* superat *E. Assmann* in Prolegg. in primum tom. Ephraem.

2. *S. Ephraem Syrus*, graece. Oxon. 1709. fol. cur. *Ed. Thwaites*. — Plenissima editio est, *S. Ephr. opera omnia*, quae exstant graece, syriace,

ce, latine, in sex tomos distributa ad MSS. codices vaticanos aliosque castigata, multis aucta, noua interpretatione, praefationibus, notis, variantibus lectionibus illustrata. — Tom. I. II. III. graece et latine, Romae 1732. (ab *Ios. Sim. Assemanio* incepta) 1743. 1746. fol. Syriace et lat. Syriacum textum recensuit *Petrus Benedictus* etc. ibid. 1737. 1740. 1743. fol. —

Rarissima olimque paucis cognita est antiquissima versionis editio, a *Lambachero* in bibl. ciuica. Vindobon. I. pag. 82 vberius descripta: — *Ephr.* opuscula de compunctione cordis, de iudicio dei et resurrectione, de beatitudine animae, de poenitentia, de luctamine spiritali, de die iudicii. absque loci et anni nota. — Forfan eadem est, quae in *folio* excusa dicitur a *Braunio* in notitia de libris bibl. Vdalr. tom. II. Augustae Vindel. 1789. 4. p. 45 et a *Deniso*: forma enim fol. min. et 4. mai. non semper rite dignoscitur. Eorumdem enim libellorum et versionis editionem, f. l. et a. in fol. item *Ephr. sermonem de penitentia*, ab *Ambrosio* (Camaldul.) e greco in latinum traductum, Romae, Euch. Silber, f. a. nota. nec non eiusdem opuscula quaedam, f. nota l. et a. in 8. (quae editio num eadem sit, cuius mentionem diligenter quoque fecit *Lambacherus*, equidem definire nequeo,) memorat *Denis* in A. T. supplem. II. pag. 558. in tomo autem I. pag. 286. *Ephrem Syri* sermones ex translatione *Ambrosii* (Trauersarii Camaldul.) *Monachi*, Brixiae per presbyterum Baptistam Farfengo. a. 1490. 4. de reliquis v. *Fabric.* I. cit. — In bibl. Anton. Can-

tacuz fuerunt variae oratt. msstae. v. noua varior. libr. collectio pag. 440.

3. Adde *Hambergeri* Z. N. II. pag. 799. sqq. *Saxii* Onom. I. p. 427. cl. *Pfeifferus*, filius, P. LL. OO. nostra, syriaca, in epitomen redacta, fecit theotisca, II. Vol. 8. Io. *Christoph. Coleri* diss. de Ephraemo et Io. Damasceno, Syris. Wittebergae. 1714. 4. — *Stolle* de scriptor. eccles. saepe laudatis pag. 343 sqq. — *Zornii* diss. in Miscell. Groning. fasc. II. — adde supra notata §. 28. n. 5. Thesaur. epistol. La Crozian. tom. I. pag. 21. — Gregor. Nyssenus scripsit ἐγκώμιον ἐπὶ τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Ἐφραίμ, Opp. tom. III. pag. 595 — 616. Paris. 1638: sed de eius vitae ortu, educatione etc. nihil memorat. Neque plena est veraque de eo narratio in Actis sanctor. m. Febr. n. 1. — Primas vitae Ephr. pragmaticae lineas duxit *Gaab* in Pauli, Prof. Ienensis, Memorabilibus, vol. II. Lipsiae. 1792. nr. V. —

4. Non miscendus est ille cum *S. Ephraïmo*, minore, patriarcha Antiocheno, circi a. 530. v. *Saxii* Onom. II. pag. 37. sq.

§. 33.

AMPHILOCHIVS

1. Cappadox; Iconli Lycaoniae episcopus, Arianis aduersarius, contra quos vt Theodosius Aug. edictum promulgaret, a. C. 381. effecit. A. C. 394. interfuit Concilio Constantinopolitano. Num, quae adhuc illius nomine circumferuntur scripta, nostro, an iuniori Amphilochio sint adferenda,

renda, res dubia est. Oudinus quidem iuniori tribuit illa.

2. SS. Patrum *Amphilochii* Icon. *Methodii* Patrensis, et *Andr. Cretensis* opera omnia, quae reperiri potuerunt. Nunc primum, magnam partem tenebris eruta, latine reddita ac recognita, notisque illustrata, opera et studio *Francisci Combefis*. Paris. 1644. fol. — Epistola ad Seleucum de recta studiorum et vitae ratione versibus iambicis scripta graeco-latina, interprete et editore a. 1695. *Antonio Wernero Canone* — cum notationibus Iac. Billii et Francisci Combefisii; addito *Greg. Nazianzeni* carmine XXXIII. de libris biblicis; recusa pro recitation. publicis *D. Io. Balt. Bernboldi*, Altorph. 1740 8. Orationem quamdam primum, edidit *Matthaei*, vide §. seq.

3. De reliquis v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VII. pag. 500. *Hamberger*. Z. N. II. pag. 868. *Saxii* Onom. I. pag. 440.

§. 34.

IOANNES, ob oris suauitatem et eloquentiae vim CHRYSOSTOMVS cognominatus.

1. Natus est a. C. 354. denatus a. 407.

2. Antiochiae in Coelesyria ab parentibus idolorum cultoribus natus, et a Libanio arte orandi eruditus, cum matre, annum XXIII. agens, a Meletio, episcopo Antiocheno, beneficio lauacri sacri religioni christianae initiatus est. Primum Monachorum ordini se addixit; postea, ad valetudinem recuperandam, Antiochiam rediit, vbi primum Diaconus a. C. 381. et quinquennio post

R 4

Presby-

Presbyter euasit; tandem a. C. 398. supremam dignitatem ecclesiasticam Constantinopoli adeptus est: at propter dicendi libertatem in emendandis et vituperandis optimatum, etiam Augustae Eudoxiae vitiis ac delictis, incitante potissimum *Theophilo*, episcopo Alexandrino, a. C. 402. et, postquam restitutus erat, iterum iussu synodi Constantinopolitanae, suffragante Eudoxia, a. C. 404. munere exutus in exilium missus est, in quo, superatis multis aerumniis, a. C. 407. a. aet. 53. vitam finiuit. Praeclarus fuit theologus et orator sui temporis disertissimus; elegans; periodos amat bene structas; delectatur sermonis puritate, viuidis descriptionibus et aptis beneque explicitis similitudinibus atque anthropologicis obseruationibus. Multam humani ingenii scientiam, magnamque facilitatem, se naturae hominum tam agentium quam loquentium adcommodandi prae se fert. At tamen luxum verborum asiaticum sectatur, et maior fuisse videtur grammaticus, quam criticus atque historicus, aut vbique rectus sobriusque sacrarum litterarum et doctrinae christianae interpret. Hinc multi in eius libris, quamquam critico S. S. praecipue variarum lectionum interpreti admodum vtilibus ac fructuosis, culpant falsas, superstitiosas, Monachorum claustra redolentes, et a veritate disciplinae christianae alienas expositiones mysticosque errores. Eum tamen criticis esse adnumerandum et vnum prae ceteris patribus lectu dignissimum, propter eloquentiam iucundissimum, et propter ritus antiquos, propter sententias ac praecepta vtilissimum esse iudicat *Henr. Valefius* de Critica, cap. 26. p. 174. Add. *Eulo-*

Eulogii Schneideri freymüthige Gedanken über den Werth und die Brauchbarkeit der Chrysostomischen Erklärungsreden über das N. T. und deren Uebersetzung. Augustae Vindel. 1787. mai. 8.

3. Fuit *πολύγραφος*: nam in nouissima editione 1447. opuscula varii generis reperiuntur: in quibus tamen nonnulla a *νοθείας* suspicione haud libera sunt.

4. Quod Chrysostomi opera, vel seorsum vel iunctim, ab inuenta arte typogr. propter summam, qua floruit semper, auctoritatem frequenter exierunt praelis, et antiquiores editiones a Maithario, Denisio, Braunio, Seemillero in annalibus typogr. et notitiis bibliothec. a Caueo, Fabricio aliisque modo paucis, modo amplissimis verbis sunt indicatae; equidem in enarratione illarum longa molestaque tempus a me male collocatum iri ratus, paucas tantum, easque, quae vel plurimis incognitae fuerunt, vel alias a raritate aut praestantia laudari solent, memorabo. Qui plura scire cupiunt, iis commendo quoque *Christ. Guil. Vollandi* diss. de optimis Operum Chrysostomi editionibus, Vitembergae 1711. 4. — *Maithaire* A. T. IV. part. I. pag. 281. et ex eo forsan *de Bure* in Bibliogr. instruct. Theologie nr. 151. citant. edit. *Io. Chrysost.* Homiliae in Matthaeum, latine; *Georgio Trapezuntio* interprete, per Iohannem Fust. Moguntiae, 1468. fol. sed editio procul dubio est apocrypha, nec adfert eam cl. *Zapf* in Aeltesten Buchdruckergeschichte von Mainz, (Vlmae 1790. 8.) ad hunc annum pag. 41 sqq. et cl. *Panzero* in A. T. tom. II. pag. 119. videtur esse eadem, quam adfert *Denis* pag. 538. sine nota anni.

add *Braun.* notit. libr. bibl. monast. S. Vdalrici I. p. 4. — De eodem Chrysoſt. opere, edit. Colon. 1487. 4. et praecipue de caſtrata edit. Antwerp. 1537. 8. et Chryſoſt. Homil. in Ioannem, Colon. 1487. fol. v. Maittaire IV. part. II. p. 487. not. — Rariſſimam edit. characteribus gothicis et verſalibus inuſitatis excuſam maioribus vero litteris ligno inciſis, ſine vlla nota l. a et typographi. ſine titulo. interpunctiōe etc. *S. Io. Chryſoſt* libri II. de compunctiōe cordis, cum XXV ſermonibus, fol. vberius deſcribit *Strauff* in Operibus rarioribus bibl. Rebſdorf. Eichſtadii 1790. 4. pag. 3 ſq. — In catal. bibl. *Pinellianae* tom. I. pag. 69 ſq. reperitur aequae rara plurimisque incognita editio, (quae quidem num a ſuperiore ſit omnino diuerſa, deſignare non auſim,) *S. Ioannis Chryſoſtomi* ſermones viginti quinque, epiſtola ad Theodorum Monachum, de compunctiōe cordis ad Demetrium libri II. Quaedam dicta in illud euangelii: *Loquente Ieſu ad turbas.* Lat. abſque vlla nota, ſaec. XV fol. Cel. *Morclius*, qui in nota diligentem illius dedit notitiā, refert, ſe fruſtra de vetuſtiſſima illa editione apud bibliographos praecipuos quaefuiſſe, et characterem oſtentare typographiam germanicā. Ibidem occurrunt rarae edit. *S. Io. Chryſ.* de compunctiōe cordis libri duo et *S. Auguſtini* liber de contritiōe cordis; ſine vlla nota, ſaec. XV. 8. atque *S. Io. Chryſ.* homiliae ſuper euangelio Ioannis, latine, *Franciſco Arctino* interprete. Romae in monaſterio S. Eufebii ſcriptae atque correctae. 1470. fol. de qua principe edit late diſſerit *Freyſag* in adpar. litt. I. pag. 91. adde *Burs* bibl. inſtruct.

fruct. I. n. 153. pag. 145 sq. cel. *Panzer* A. T. II. pag. 421 sq. *Clement* bibl. curieuse etc. tom. VII. pag. 93 sq. qui praeter ea pag. 97 sq. copiosus est de rara aliquot opusculorum Chrysostomi editione, impressa per *Io. Koelhof* de Lubeck. ciuiem Coloniae. 1487. fol.

Chrysostomi Homiliae, super Matthaeum, Ioannem etc. fol. sine l. et a. et typothetae indicio, cum epistola dedicatoria *Ludow. Hohenwang*, qui ipse officinam habuit, ex illaque exire iussit germanicam *Flauii Vegetii* versionem, et a 1477. summam *Hostiensis* super titulos *Decretalium* fol. De illo *Hohenwang*, probabiliter homine litterato, vide *von Heinecke* neue Nachrichten von Künstlern und Kunstfachen, part. I. nr. IX. *Dresdae* et *Lipsiae* 1786. 8.

Braun in notit. laudata I. pag. 74. nr. 99. agit de edit. cuius hanc indicat epigraphen: *Io. Chrysost.* Homiliae V. (quarum priores quatuor supposititiae habentur,) in *Iob*, a *Lilio Tiferno* latine redditae, fol. sine vlla nota: *) et nr. 101. pag. 75. de rariore ed. *S. Antonini* — opus de eruditione confessorum, *Eflingae*. per *Conradum Finer* in 4. sine anni nota: cui additus dicitur *Sermo beati Iobis Chrysostomi de penitencia*. Hoc idem Chrysostomi opusculum *Zapf* in nota laudatus pag. 174. commemorat; sed incertus est, num simul adnexum fuerit *Antonini* operi, an separatim editum et in vno tantum volumine compactum. Sed censor libri *Zapfiani* in ephemerid. litterar.

*) Hanc editionem ex officina *Conradi Finer*, *Eflingae*, exisse suspicatur cel. *Zapf* in: älteste Buchdrucker-Geschichte von Schwaben, p. 175.

litterar. Salisburgensibus a. 1792. in quarum plagulis 36 et 37. leguntur doctae observationes, nec spernenda supplementa, ostendit; Chrysostomi sermonem operi S. Antonini ita esse adnexum, ut unus liber eodem tempore simul editus conficeretur, et titulum integri voluminis ita indicandum; *S. Antonini* opus de eruditione confessorum. Et *S. Chrysostomi* sermo de poenitentia, per Conradum Fyner. in 4. — Eadem duo, *Antonini* et *Chrysostomi*, opuscula iunctim edita, f. l. et a. in 4. prodierunt *Vlmae*; characteres quidem Ioannis Zaiheri esse videntur *Straussio* in Operibus rarioribus. — Rebdorf, pag. 7. qui diligenter differt de illo exemplo.

Lambacher in bibl. antiqua Vindobonensi ciuica pag. 90 sqq. aliquot edd. Chrysostomi, latine versi laudat, et in longiore quarundam plurimis ignoratarum commemoratione aliorum castigat hallucinationes. Sunt vero hae notatu digniores editiones: *Chrysost. Opera*, latine, Venet. ex officina *Gregorii de Gregoriis*, 1503. fol. voll. II. quam edit. Fabricius alique perperam pro Aldina venditant. — *Opera*, lat. Basil. 1522. Cratander. fol. V. tom. quae editio plura habet, antea non edita. — *Opera*, latine, Basil. Cratander. 1525. fol. VII. tom. quae editio, plurimis incognita, quasdam accepit accessiones. — Parum differt edit Basil. ex off. Froben. 1530. fol. V. voll. a praecedenti, praeterquam quod accesserunt commentarii in vtramque ad Corinthios epistolam et aliquot homiliae in Acta Apostolorum, per *Erasmum Roterodamum*. Hinc alii perperam praedicarunt illam, tamquam longe locupletiorempriori-

prioribus. Nam error scripturae a. 1533. in Simleri Epitome bibl. Gesner. Fabricium, Oudinum aliosque decepit atque induxit, ut utrumque ponerent annum, ac si editio prodiiisset 1530-1533. quum tamen tota editio absoluta sit a. 1530. neque alia a. 1533. subsequuta. — Idem *Lambacher* prodit, in eadem bibliotheca esse cod. membr. saec. XI. qui continet Chrysostomi homilias in Matthaeum, graece, et gr. epigramma, in honorem Chrysostomi fustum et homiliis praefixum, pag. 95. primus ex eo codice euulgauit: quod gr. cum versione Bricherii Columbi, Patricii Finariensis, repetiit ad calcem Catalogi pag. 23 sq.

Sed, ne videar extra oleas vagari, progrediar ad enumerationem praecipuarum et notabiliorum editionum, in quibus textus *graecus* legitur.

D. Io. Chrysostomi in omnes S. Paulli epistolas interpretatio, graece, typis aereis per Stephanum et fratres a Sabio. Veronae 1529. fol. IIII tom. v. *Maittaire* A. T. II. pag. 391 sq. et 715. ubi quoque recensetur edit. *Chrysost.* ad episcopos vinctos, ad Innocentium episcopum Romae, ad Cyriacum epistolae cet. graece cum *Erasmii* praefatione, in offic. Froben. Basil. 1529. 4. — *Chrysost.* commentarii in nouum Testamentum. Heidelbergae apud Commel. IV. voll. 1591-1603. fol. — Opera ex recensione vel cum versione *Frontonis Ducae* S. I. tom. I. II. a. 1609. tom. III. et IV. 1614. tom. V. 1616. tom. VI. 1624. Paris. apud Fed. Morell. Ducae notae sunt solis tomis primo et sexto subiectae. — Tum *Carolus Morellus* ex edit. Commel. recusus sex posteriores a. 1633. sub-

subiunxit, ita ut totum opus constet duodecim voluminibus. — Praestat tamen et fide textus et typorum venustate editio, ope multorum codicum castigatissima et cura atque impensis *Henrici Sauvii* parata; at hodie, quod permulta exempla, ex Anglia ad Batauos naui ferenda, fluctibus submersa dicuntur, rarissimis libris adnumeranda: *S. Io. Chrysost. Opera* graece. Etonae, in collegio regali excudebat *Io. Norton*. 1613. fol. VIII. voll. de qua praestantissima edit. copiose agit *Clement* in *Bibliothèque* etc. vol. VII. pag. 99 sqq. Hanc editionem sequi aut consulere debuerat is, qui ex edit. Morelliana a. 1609. nouam editionem *Operum omnium in duodecim tomos distributam, quorum sex priores opuscula eius varia, sex posteriores in N. T. libros homilias complectuntur*, gr. et lat. Francof. ad Moen. typis et impensis B. Chr. Wustii sen. 1698. in fol. curauit. Nam non solum, quod in Ducaeana aut desideratur aut perperam legitur, id ex Sauciana non expletum est nec correctum; sed etiam errores et vitia ex Parisina sunt ut plurimum repetita, ac nouis etiam aucta. Praeter ea Ducae notae omissae sunt. conf. *Act. Erud. Lips.* a. 1697. pag. 351. et *Clement* l. c. p. 101. not. —

Plenissima optimaque editio censetur sequens: — *Opera omnia*, quae exstant, vel quae eius nomine circumferuntur, ad MSS. codd. — nec non ad Saucianam et Frontonianam editiones castigata, innumeris aucta: noua interpretatione, ubi opus erat, praefationibus, monitis, notis, variis lectionibus illustrata, noua S. Doctoris vita, appendicibus onomastico et copiosissimis indicibus locuple-

locupletata. Opera et studio D. *Bernardi de Montfaucon*. Paris. 1718 - 1738. fol. tom. I — XIII.

Angel. Mar. Bandini primus dedit quamdam Chrysest. homiliam in Graecae eccles. vet. monum. tom. II. Florent. 1763. 8. et tom. III. specimen Commentarii in Iobum, cuius commentarii fragmenta in *Patricii Iunii* catena in Iobum habemus, Londini 1637. fol. — Nonnullas epistolas, homilias aliusque argumenti opuscula separatim vidisse lucem, iam cognouimus. v. praeter *Fabric. Caueum* aliosque *Hambergeri* Z. N. Vol. III. pag. 19 sqq. et *Maittaire* A. T. in ind. voc. *Chrysostomus*. Equidem in paucarum edit. commemoratione acquiescam. *D. Io. Chrysostomi* — de divitiis et paupertate oratio. gr. a *Martino Cromero* e graeco latine facta. Cracouiae ex aedibus Hieronymi Vietoris. 1541. 8. v. *Ianozki* de libris rarioribus in biblioth. Zaluskiana, part. V. pag. 202 sq. — Orationes duae, de humilitate animi, et de vxore et pulchritudine. graece. *Martino Cromero* interprete. Cracouiae apud Hier. Vietorem. 1545. 8. v. *Ianozki* l. c. pag. 203 sqq. qui quidem profitetur, se reliquas Chrysostomi orationes a Cromero gr. et cum sua versione editas, non vidisse; sed *Io. Cochlaeum*, Breslaviensem canonicum, singularum exempla habuisse, et novam interpretationis VIII. orationum Cromerianae, (omisso tamen textu graeco,) curasse: *D. Io. Chrysostomi* orationes octo. Ex antiquo exemplari graeco in latinum versae, et aliis eius Homiliis et operibus non adiunctae, *Martino Cromero*, Canonico Cracouiensi, oratore et Secretario regio, interprete, in lucem denuo editae. —

Mogun-

Moguntiae apud S. Victorem, ex officina Francisci Behem, typographi, 1550. 8. — Easdem tamen graece cum versione *Cromeri*, praemissa Chrys. oratione de providentia, cum versione Viti Amerbachii, et addita *Epiphanii* oratione, recudi fecit Amerbachius, hac praefixa inscriptione: *D. Io. Chrysost.* aliquot orationes gr. et lat. ante hoc tempus graece numquam editae, latine tantum semel: cum *Epiphanii* quadam oratione, ac historia de Iesu Christo; interpretibus *Martino Cromero* et *Vito Amerbachio*. per Ioan. Oporinum. Basil. 1551. 8. *) — de orando deum, libri duo, graece. Louan. ex officina Rutgeri Rescii etc. 1531. 4. apud Maittar. in indice, ibid. 1566. 4. in catal. Pinell. I. pag. 67. atque, graece, Antwerp. apud Plantin. 1579. 8.

— Homiliae decem a *Io. Bapt. Gabio*, graece. Romae, ap. Zanettum. 1581. 4. — Liturgiae S. S. *Ioannis Chrysost.* et *Basilii M.* et *Germani*, patriarchae CPolitani historia ecclesiastica. graece. Romae, 1526. 4. — Liturgia S. *Io. Chrysost.* lat. interprete *Ambrosio Pelargo*, Wormatiae. 1541.

4. — Diuina missa S. *Io. Chrysost.* gr. et lat. Venet. per Io. Antonium et fratres de Sabio etc. 1528. 4. — gr. ac lat. Paris. apud Christ. Wechel. 1537. 8.

Liturgiae, siue Missae sanctorum patrum: Iacobi Apostoli et fratris Domini, *Basilii Magni*, e vetusto codice latinae translationis, *Ioannis Chrysostomi*, interprete *Leone Thusco*. De ritu Missae et eucharistiae; quibus accedit ad calcem e libris *D. Io.*

*) conf. *Clement* l. c. pag. 98.

Io. Chrysostomi locorum annotatio, vnde Liturgica comprobantur: authore *Fr. Claudio de Sainctes*. Antwerpiae. Plantin. 1560. 8. v. *Burc* bibliogr. instruct. I. n. 198. pag. 167. sq. — Diuinae Missae exemplaria duo, gr. et lat. Venet 1644. 8. in *Pinelli* catal. I. pag. 69. vbi cl. *Morellius* adnotauit, librum inuentu difficilem habere duplicem Liturgiae Chrysostomi. textum; priori accedere latinam Demetrii Ducae Cretensis interpretationem, posteriori Desiderii Erasmi; vtramque ex veteribus editionibus repraesentatam.

— Oratio in natalem D. N. Iesu Christi, a *Dau. Hoefschelio*, gr. Augustae Vindel. 1594. 8.

— Homiliae sex contra Iudaeos, a *Dau. Hoefschelio*, gr. lat. ibid. 1602. 8.

— de sacerdotio libri VI gr. et latini. DCC amplius locis emendati, aucti, illustrati, ope librorum mss. ex bibl. Palatina et Augustana. opera *Dau. Hoefschelii*. Augustae Vind. e typographeio Mangeri. 1599. 8. cum notis.

— De sacerdotio libri VI. gr. et lat. Accessere dissertatt. quaedam prooemiales de dignitate sacerdotali et S. Chrysost. vita, e Guil. Caui historia litter. desumpta. Editionem adornauit praefationemque adiecit *Ioan. Hughes*. Cantabr. 1710. 8.

— ed. altera, priore emendat et auct. cui accessit *Gr. Nezianzeni* — de eodem argumento conscripta Oratio apologetica. Opera *Sam. Thirlby*, Cantabr. 1712. 8. — iidem, gr. et lat. vtrunque recogniti, et notis indicibusque aucti — opera *I. Alb. Bengelii* Stutgard. 1725. 8. Basis est exemplum Erasmanum, Basil. 1525. cum cod. Au-

gustano, vetere lat. versione et editione Operum Montfaucon collatum.

— Homiliae duae, de statuis ad populum Antiochenum habitae. Graece. Lugduni, Ambros. Travers. 1624. 8. — Homiliae gr. et lat. studio Io. Saguens. cum figg. Tolosae 1706. 8. — Homiliae VII. selectae, gr. et lat. Tubingae. 1701. 8.

Chrysost. epistola ad Caesarium, Monachum, gr. et lat. cum *Palladii* dial. de vita S. Io. Chrysost. editore *Emer. Bigotio* Paris. 1737. 4. Haec quidem editio actutum propter locum quemdam erat suppressa: v. *Hamburg.* III. p. 27. qui alias memorabilis illius epistolae refert editiones; quibus addatur, *Chrysostomi* epistola ad Caesarium, prouti legitur in cod. Florentino cum nonnullis explicationibus, edita a *Scipione Maffio*, in *Istoria diplomatica* etc. Mantuae, 1727. m. 4. nr. IV.

Gregorii Thessalonicensis X. orationes, cum singulis *Ioannis Chrysostomi* et *Amphilochii Iconensis*. Accessit quoque fragmentum Io. Damasceni ex quinque codd. MSSis primum edidit *C. F. Matthaei*, Moscou. 1776. 8.

Chrys. II. orationes: de eleemosynis nondum edita, et altera de intermissione vsus sacrae coenae frequentioris a *Matthaei* Mosquae iam typis euulgatae, in *Anecdotis novis veterum patrum*, Venetiis 1781. nr. 7.

Io. *Chrysost.* homiliae IV. ex omnibus eius operibus selectae, gr. et lat. Semel partim ex cod. Vaticano, partim ex Coisliniano a Bern. de Montfaucon, iterum notatis argumentis, additisque animadversionibus et indicibus editae a *Chr. Frid. Matthaei*, Prof. Vitemberg. Misniae, vol. I. II.

1792.

1792. mai. 8. conf. ephem. litter. Erford. a. 1794. n. XII. pag. 189 sqq. vbi emendatur locus vnus et vindicatur alius.

Los seis libros de S. In. Chrysostomo sobre el sacerdocio. Traducidos en lengua vulgar con notas criticas, (cum textu graeco,) auctore Felipo Scio de S. Miguel. Madrit. 1773. mai. 4. — iterum sed sine graeco contextu, ibid. 1776. 8.

Tiberii Hemsterbussii orationes, quarum prima est de Paulo Apostolo. L. C. Valckenari tres orationes quibus subiectum est schediasma, specimen exhibens adnotationum criticarum in loca quaedam librorum sacrorum noui foederis. — Praefiguntur duae orationes Io. Chrysostomi in laudem Pauli Apostoli cum veteri versione latina Aniani ex cod. MS. hic illic emendata. Lugd. Batau. 1784. m. 8. Duae orationes Chrysostomi a p. I — LVI. graece et lat. cum animaduersionibus, in quibus aliquot lectiones cod. praeferuntur versioni in edit. Benedictin. receptae. Praeter ea oratio graeca explicatur, illustratur, aut e coniectura emendatur.

Chrysostomi opera, praecipuae orationes in alias linguas esse translatas, haud mirum videbitur. Nominasse hic sufficiat: *Chrysost. Predigten und kleine Schriften*, aus dem Griechischen übersetzt. Mit Abhandlungen und Anmerkungen begleitet. Erster — zehnter und letzter Band. Mit vollständigem Register herausgegeben von Io. Andr. Cramer. Lipsiae 1748 — 1751. 8.

Des Heil. Io. Chrysost. Reden über das Euangelium des heil. Matthaeus, aus dem Griechischen nach der neuesten Pariser Ausgabe übersetzt und
S 2 mit

mit Anmerkungen versehen von *Io. Mich. Feder*, der G. G. Doctor und Professor in Würzburg. Augustae Vindel. 1786. 8. I. vol.

Homélies, Discours et Lettres, choisis de *S. Iean. Chrysostome*, avec des extraits tirés de ses Ouvrages sur divers sujets. Traduits par Mr. l'Abbé *Auger*, Vicair général du Diocèse de Lescar. Paris. 1785. IV. voll. in 8. In sermone praemisso indolem viri magni probique, cuius errores illius temporibus potius, quam ingenio sunt tribuendi, bene depingit. At *Augerius*, quando pag. 60 sq. eum arte orandi putat *Demosthenem* atque *Ciceronem* aequalle, errat egregie.

5. *Fabricius* in B. Gr. vol. VII. cap. 15. pag. 553 — 658 late egit de *Chrysostomo*, eius operibus, atque pag. 555. sqq. multos cum scriptores veteres de *S. Chrys.* graecos recenset, tum latinos veteres atque recentiores. Quando autem scribit, *Martyrium* Patriarcham Antiochenum inter graecos scriptores de vita *Chrysostomi* ab anonymo (*Sauiliano*) laudari, eius vero nihil huius argumenti exstare: adnotandum est, vitam illam, ineditam quidem, at mutilam reperiri in codice *Naniano* 145. nr. 6. atque auctor catalogi codd. graecorum msst. apud *Nanios*, Bonon. 1784. 4. pag. 337. initio eius exscripto dedit specimen. — Addantur *Iac. Barnagius* ad nonnulla *Chrysostomi* scripta in *Canisii* *Lectio. antiq.* tom. I. pag. 218 et 226 sqq. *Saxii* *Onom.* I. pag. 460 sq. — *Chr. Frid. Matthaei* de *Chrysostomo* ceterisque interpretibus epistol. Paullinarum in praefat. ad *D. Paulli* epist. ad *Thessalon.* et ad *Timotheum*, gr. et lat. *Rigae* 1785. 8. Idem vir doct. in notitia codd.

codd. msst. gr. bibl. Mosquensium - synodi etc. Mosquae 1776. m. fol. recenset codd. in quibus varia *Chrysostomi* opuscula exstant: cod. V. pag. 5. 6. 7 sq. in quo etiam sunt opusc. *Athanasii*, *Cyrilli Alexandrini*, *Epiphanii*, *Methodii*, *Gregorii Nazianzeni* et aliorum patrum orationes, ex quibus nonnullae nondum sunt editae. — Ex iisdem fragmenta laudantur in cod. XIII. p. 21. — cod. 31. pag. 52. — *Iablonskium* in thesauro epistol. La Croziano tom. I. p. 164.

§. 35.

SYNESIUS

1. Cyrene in Aegypto ortus, genere nobilis, Hypatiae discipulus, (v. supra, ubi de doctissima hac femina egimus,) philosophiae Platonicae siue Alexandrinae, cuius vestigia, postea etiam in scriptis, quam ad castra Christianorum transferat, frequenter adparent, patronus, orator et poeta haud vulgaris, denique ab a. C. 410. Ptolemaidis Lybiae Cyrenaicae episcopus, Ante a. C. 431. mortuus esse videtur.

2. Varia scripsit: in primis cultissimae epistolae et oratio, ad Arcadium imperatorem de regno a. C. 399. habita, memoratu dignae videntur. In classem Semichristianorum refert eum I. G. Heineccius in disp. de philosophis Semichristianis. Hae 1714. 4. 6. 24. pag. 50 sqq.

3. *Synesi* — de regno; Dio siue de suae vitae ratione; *) caluitii laudatio; de providentia

S 3

feu

*) Synesium agere criticum in oratione, quae Dio inscribitur, docet *Henr. Valesius* in libro de critica, cap. 17. pag. 175.

feu Aegyptius; concio quaedam panegyrica; de infomniis, cum Nicephori Gregorae explicatione. Eiusdem Synesii epistolae. Ex bibliotheca regia, Paris. ex offic. Adr. Turnebi 1553. fol. graece. — *Synesii Opera*, quae extant, omnia, graece ac latine nunc primum coniunctim edita, interprete *Dionysio Petauio*, *) Lutetiae 1612. fol. rec. 1631. 1633. et, additis *Cyrilli Hierosol.* operibus, 1640. fol. —

Librum *de infomniis* num scripserit, quum religionibus adhuc esset imbutus, an quum ad castra Christianorum transiisset, nondum liquet. In posteriorem tamen sententiam animus I. A. Fabricii magis inclinat. *Nicephorus* quidem *Gregoras* illum librum illustravit commentario, qui exstat in Petauiana Synesii editione. — Editus est ille liber vna cum Artemidoro, Venetiis 1518. 8. apud Aldum. — graece ad optimorum codicum fidem emendatus, Lutetiae 1586. 8. et latine, interprete *A. Picconio*, cum eiusdem notis et *Nicephori Gregorae* commentariis, latinitate nunc primum ab eodem donatis, ibid. eod. a. 8. — Somniorum Synesiorum, omnis generis infomnia explicantes, libri IIII. per *Hieron. Cardanum*, Mediolanensem Medicum ac philosophum etc. Basileae, per Henr. Petri. in calce; Henrici Petri 1562. 4. — rec. (nisi primum tantummodo folium fuerit immutatum,) ibid. 1585. 4. — De priore admodum rara editione copiosus est *Clement* in Bibl. curieuse etc. tom. VI. pag. 267. sq.

Hymni

*) De Petauii edit. v. *Niceron*. Memor. V. D. ex germanica Baumgartenii vers. tom. I. pag. 232. et 234 sqq. adde pag. 145 sq. 177. sq. 179. 245.

Hymni decem, de quorum argumentis, et tempore, quando confecti sint, vide *Fabr.* vol. VIII. B. Gr. pag. 228. sqq. primum editi sunt cum quatuor Synesii orationibus, graece et latino carmine redditi a *Guil. Cantero*, Basil. 1557. 8. — *Hymni et Gregorii Nazianzeni* odae aliquot, graece cum versione *Francisci Porti* profaria: excud. H. Stephanus. 1569. (al. 1568) in forma min. — rec. apud Morel. Paris. 1618. — *Hymni, Gregorii Nazianzeni* odae et *Io. Damasceni* Hymnus in theogoniam, gr. cum versione lat. Paris. ap. Io. Bennet. 1570. 8. — ex ed. H. Stephani, cum quibusdam odis Nazianzeni et Clementis Alexandrini hymno curante *Io. Caselio*, Rostoch. 1586. 8. — gr. et lat. in *Iac. Lactii* corpore poetarum graecor. tom. II. Geneu. 1614. fol. pag. 162. — Quaedam epigr. in *Brunckii* analectis etc. tom. II. pag. 449. — *Synesius* fünfter Hymnus übersetzt und erläutert von *Ernst. Friedr. Karl Rosenmüller* Lipsiae 1786. mai. 8. In prooemio doct. Rosenm. de Synesii vita, ingenio scriptisque breuiter quidem, at bene disputat. —

Epistolae gr. in Collect. epistol. gr. Aldina, Venet. 1499. — graece et lat. collectione epist. graecarum, Geneu. 1606. fol. — separatim, gr. et lat. interprete *Thoma Naogeorgo*, Basileae 1558. 8. — epistolae, cum antiquis codd. MSS. collatae, gr. et lat. ex versione et cum notis *Francisci Porti*, Paris. 1605. 8. — Nouissima et in vsum graecae iuuentutis curata editio est: *Αἱ ἐπιστολαὶ Συνεσίας τῆς Κυρηναίας, μετὰ τῶν σχολίων τῆς διδασκαλίας νεοφύτης ἱεροδιακόνου τῆς Πελοποννησιαῖς ἐκδοθεῖσαι σπαθῇ καὶ ἐπιστάτῃ Γρηγορίῳ ἱεροδιακόνου Δημη-*

τρίως τοῦ Κωνσταντῶ, καὶ συνδρομῇ ἐν μέρεσι τῶν ἐντιμοτάτων κυρίων ἐλευθερίῳ Μιχαήλ Ραψανιώτῃ, καὶ Ἀβραμίῳ Χατζῇ Δημητρίῳ Ἀμπελακιώτῃ. ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου τοῦ Βεντότῃ. αψηβ. mai. 8.

4. Conf. *Euodoc. Violar.* pag. 388. *Fabricii* B. Gr. vol VIII. pag. 221. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 119 sqq. *Saxe* Onom. I. pag. 467 sq. *Wernsdorf.* diss. I. de Hypatia pag. 18 sqq.

5. Nominasse hic sufficiat *Philonem*, Carpathiae in Cypro Episcopum, Epiphaniï familiarem, Cantici canticorum interpretem; *) *Marcum*, discipulum Chrysostomi, Eremitam Aegyptium et Asceten; *Heraclidem*, episcopum Ephesinum, a. 402. at non ita multo post sede sua motum; *Seuerianum*, Gabalorum in Syria episcopum; circa a. 402. primo amicum, dein aduersarium Chrysostomi. Illius homilia die Epiphaniæ. (a cl. Matthaei Mosquæ iam edita,) exstat in *Analectis nouis patrum* cet. Venetiis, 1781. n. 8. pag. 147. — *Ioannem Cassianum*, factionis Semi-Pelagianæ auctorem, mort. a. 444. (de quo vide *Saxii* Onomast. I. p. 475.) *Victorem*, Presbyterum Antiochenum, (conf. supra Cap. III. Euangel. Marcum;) *Polychronium*, Antiochenum, episcopum in Syria Apamensem a. 410.; *Hesychium*, Presbyterum Hierosolymitanum den. a. 428.; *Lucianum*, Presbyterum Caphargamalitanum, in tractu agri Hierosolymitani; *Philippum Sideten*, Presbyterum; *Palla-*

*) Cuius enarrationem in Canticum Canticorum gr. et lat. edidit cum notis suis *Mich. Angel. Giacomellus*. Romæ. 1772. 4. de qua edit. et de Philone illo plura disputaui ad *Fabricii* B. Gr. vol. IV. p. 751 sq.

Palladium, episcopum, primum Helenopolitanum, tum Asponitanum, *) (v. *Saxii* Onom. I. p. 487.) *Simeonem*, Aphoretam, qui *Stylites* cognominatus est a *σύλω*, s. columna, in quam a. C. 420. adscendisse, ibique vsque ad a. C. 460. mansisse videtur; **) *Nilum*, genere et opibus nobilem, primum Constantinopol. Eparchum; posthaec, vxore dimissa, in montem Sinai secessit Anachoreta et Ascetes: ex cuius opusculis a *Petro Possino*. Paris. 1639. 4. et epistolis gr. et lat. ab eodem *Possino*, cum notis, Paris 1657. et opuscul. a *Iosepho Maria Suarefio*. Romae 1673. fol. editis memoramus *Enchiridium christianum*, in quo verba Epicteti frequenter retinuit, et quo critici ad emendandum et restituendum Epictetum vtiliter vsi sunt; nec non capita seu praeceptiones sententiosas (229) cum versione lat. et notis *Michael. Neandri*, in eius opere aureo. part. II. pag. 7. sqq. et separatim, Basileae per Io. Oporin. 1559. 4. In praef. agitur de Nilo. — Aurea *Nili* episcopi et martyris paraenetica, (in XXIII decurias distributa,) gr. interprete *M. Nicolao Glasero*. Hamburgi 1614. 8. pag. 68 — 72. accessit: *Nilus* in sententiis nondum editis ad *Esaiae* dictum cap. I. — *Nili*

S 5 senten-

*) Auctorem historiae, quae vulgo nominari solet, *Lausiacae*, a. 420. ut videtur, confectae: nat. a. 367. mortuum ante a. 430. conf. Io. *Cbristoph. Martini* disp. de vita fatisque Palladii Helenopolitani, Origenianismi et Pelagianismi iniuste accusati. Altdorffii, 1754. 4.

**) Acta *S. Simeonis Stylitae* exstant in Actis sctorum martyrum orientalium et occidentalium *Iosiae Simeonis Affemanni*, archiepiscopi Apameensis, Romae 1748. fol.

sententiae morales (238) a Wilibaldo Pirckbeymero germanice versae, in Theatro virtutis et honoris oder Tugend - Büchlein etc. Noribergae, cum praef. *Hans im Hoff*, 1506. 8. pag. 11. sqq. ex cod. vt ipse scripsit, graeco perantiquo primum latine versae. confer *Leon. Allatium* de Niliis et eorum scriptis. Is enim illam diatriben subiecit edit. suae *Nili epistolarum* libr. IV. cum sua versione cet. Romae, typis Barberinis, 1668. fol. tum eam notis instructam *Fabricius* inseruit B. Gr. in calce vol. V. pag. 4. sqq. §. 4. vbi late differitur de vita scriptisque Nili. — A pag. 59 agitur de *Nilo Kabasila*, archiepiscopo Thessalonicensi, a. Ch. 1314. (v. *Saxii* Onom. II. p. 347.) eiusque libro de primatu Papae: cuius editionem, raram, in manibus habeo: Νέιλς — *Nili Thessalonensis* libellus de primatu romani pontificis, graece, (ex codice satis vetusto,) a *Mathia Flacio Illyrico* in latinum sermonem conuersus, cum praefatione eiusdem, (scripta Magdeburgae Cal. Mart. 1555.) Francofurti excud. Dau. Zephelius, anno 1555. 8. — Eiusdem opusculi libri II. ex bibl. Vatic. *Bonaventura Vulcanio* interprete. Acc. de igne purgatorio, liber singularis, eodem interprete, Lugd. Bat. apud Franc. Rapheling. 1595. 8. — de primatu Papae rom. libri II. item *Barlaam*, Monachi, cum interprete vtriusque latino: gr. et lat. Hannoniae typis Wechel. 1608. 8. opera et studio cl. *Salmasii*, cum eiusdem in vtrumque notis. — *Nili et Barlaami* libros idem *Salmasius* subiunxit libris suis de Primatu Papae, Lugd. Bat. 1645. 4. (v. *Hambergeri* Z. N. IV. pag. 545. sqq. — Binae epist. nunc primum editae, altera *Nili Kabasilae*, altera

altera: Demetrii Cydonii, progr. auct. E. F. Matthaei, Dresdae 1789. 4.

Sed redeo ad superiores: et paucis adhuc memorabo *Adrianum*, monachum, librorum diuinorum interpretem, circa a. Ch. 420. qui scripsit *Ifagogen sacrarum litterarum*, quam cum fragmentis antiquissimorum Graecorum in prophetas, ex msstis codd. edidit *Dau. Hoefschelius*, Augustae Vindel. 1602. 4. — Num V. D. cuiusdam editio, quam Bernard. in litteris ad Reiskium, in huius vitae p. 270. adnunciauit, viderit lucem, equidem ignoro. — *Adrianum*, Monachum, auctorem Introductionis in S. scripturam; *Sabinum*, Heracleensem in Thracia episcopum, canonum et decretorum ecclesiasticorum confarcinatorem; *M. Diadochum*, Athanasii aequalem, et posteriorem *Diadochum*, Photices in Illyria, siue veteri Epiro episcopum, theologum Asceten, (v. *Saxii* On. I. p. 470. et 510.) qui omnes circa initium saeculi quinti vsque a. Ch. 450. in viuis fuerunt. Paucos, qui intra illud spatium fama et eruditione aut librorum praestantia vicerunt reliquos, curatius persequemur.

Hic addi licet, *Georg. Dan. Fuchs*, Diacon zu Stuttgart, Bibliothek der Kirchen-Versammlungen des vierten und fünften Jahrhunderts, in Vebersetzungen und Auszügen aus ihren Acten und andern dahin gehörigen Schriften, samt dem Original der Hauptstellen und nöthigen Anmerkungen etc. p. I. Lipsiae 1780. 8. In prima sectione historiam synodorum saec. IV. et V. atque conciliorum horumque formam, originem etc. persequitur: in altera litterariam exhibet notitiam collectorum

etorum actorum eius generis et canonum: in tertia agit de synodo Nicaena. — Item: Canones graeci concilii *Laodicens* (saec. IV.) cum versionibus Gentiani Herueti, Dionysii Exigui, Isidori Mercatoris et obs. *Wolfgangi Gundlingii*, Diac. ad diu. Laurent. Noribergae. 1684. 8.

§. 36.

CYRILLVS ALEXANDRINVS

1. Episcopus Alexandrinus ab a. C. 412, matruale *Theophilo* episcopo mortuo. Vehemens homo, cui yero forte plura imputantur, quam par est; eum certe in tumultu, Alexandriae contra Iudaeos et Hypatiam orto, a communi fere calumnia defendit *Wernsdorf* in diss. de Hypatia supra iam suo loco laudata. In Ephesino concilio a. 431. in quo tamen ab episcopis Orientalibus valde vexatus et in carcerem coniectus est, sua in primis auctoritate effecit, vt Nestorius damnatus de dignitatis gradu deiceretur. A. C. 444. vitam cum morte commutauit.

2. Multa scripsit. Eius Opera in VI. tomos tributa coniunctim edidit *Ioan. Aubertus*, Paris. 1638. fol. Tom. I—VI. graece et latine. — Eius libros X. pro sancta christianorum religione aduersus libros impii Iuliani, graece cum interpretatione Io. Auberti addidit *Ez. Spanhem* Iuliani Operibus, Lipsiae 1696. fol. — De *Georg. Trapezuntii* versione, quorundam librorum v. *Apolloli Zeni* dissert. Vossianae tom. II. pag. 8. et de quibusdam illius aliorumque versionis editionibus. conf. *Lambacher*, bibl. ciuicam Vindobon. pag.

pag. 98 sqq. — *Cyrilli* II. epistolae in analectis nouis patrum etc. Venet. 1781. n. 9. p. 150 et 152. — *Cyrilli Alex.* prologus de S. Pascha, in calce vol. II. Petauii doctrinae temporum.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. pag. 553 sqq. *Hamberger.* Z. N. Vol. III. pag. 142. *Saxii* Onom. I. pag. 482. Vindiciae Cyrilli Alexandrini Godofredo Arnolfo oppositae, in *Benzelii* syntagm. dissertatt. a Kappio collectarum tom. II. pag. 375. — *Iablonski* in thesauro epistol. La Croziano I. p. 193 sq.

§. 37.

THEODORETUS vel THEODORITUS

1. Natus c. a. C. 393. obiit ante a. 457.

2. Antiochenus, ab A. C. 423. episcopus Cyri in Syria. Quod, incitante *Ioanne Antiocheno* episcopo, aduersus Cyrilli Alexandrini XII. capitula contra Nestorium, et quinque libros aduersus synodum Ephesinam scripsit: in suspicionem incurrit, se a partibus stare Nestorii, sui quondam familiaris. Quamquam vero Nestorii haeresin non defendit; immo potius formulae subscripsit a Cyrillo compositae: a suspicione tamen se liberare non potuit, ita vt in synodo Ephesina a. C. 449. a Dioscuro, Cyrilli successore et sectae Eutychianae promacho, tamquam Nestorianus delatus, absens damnaretur. Postea in synodo Chalcedonenfi, vbi, quamquam aegre id fecit, Nestorium damnauerat, a. C. 451. absolutus suaeque sedi restitutus est: neque tamen illius libri contra Cyrillum non fuerunt damnati. Theologus vero fuit praeclarus.

3. Con-

3. Confecit commentarios in omnes fere V. T. libros et in XIII. epistolas Paullinas: tum, tamquam ad supplendum Socratem et Sozomenum, historiae ecclesiasticae libr. V. ab a. C. 325 — 429. Dialogos VII. aduersus Arianos, Macedonianos atque Apollinaristas, Epistolas CXLVII. atque alia theologici argumenti scripta.

4. Opera omnia in quatuor tomos distributa, quorum plurima graece, quaedam etiam latine nunc primum prodeunt, etc. cura et studio *Iac. Sirmondi* Lutet. Paris. 1642. fol. — Auctarium siue operum tomus V. graece et lat. nunc primum in lucem editus cura et studio *Io. Garneri*, opus postumum, *) Lutet. Paris. 1684. fol. — Sirmondi tamen diligentiam superauit *Io. Ludou. Schulze*, theologus et philologus Halensis celeb. qui Sirmondi editionem, multis iisque praeclaris ingenii atque eruditionis praefidiis et MSS. Augustanorum copiis adiutus, locupletiozem recudi fecit V. tom. 8. Halae Saxon. 1769 — 1774. curam tamen tomi cuiusdam suscepit feliciter *Io. Aug. Noesselt*, theologus Halensis humanissimus atque elegantissimus. cont. bibl. philol. Gotting 1770. tom. I. part. 3. pag. 21 sqq.

Historiae ecclesiasticae Libr. V. graece edidit primus *Beatus Rhenanus*, cum historia Eusebio-Rufiniana, Basl. apud Hier. Froben. 1535. fol. — idem liber graece, cum Eusebii histor. eccl. Paris. apud R. Stephan. 1544. fol. — *Theodoreti* et *Euagrii* scholastici historia ecclesiastica, item excerpta ex historiis *Philostorgii* et *Theodori* Lectoris. *Henric. Valesius* graeca ex MSS. codd. emendauit, latine

*) Idem opus aliam habet inscriptionem: *Io. Garnerii* Opera postuma, cum praef. *Io. Harduini*. 1685. fol.

latine vertit et annot. illustravit. (Paris. 1673. fol.) Hanc edit. criticis plurium eruditorum observatt. locupletavit *Guil. Reading*. Cantabrig. 1720. fol. *) rec. Venetiis.

Θεοδωρίτῃ ἐπισκόπῳ Κύρου διάλογοι τρεῖς κατὰ τινων αἰρέσεων. Lipsiae 1568. 8. graece: in calco Lipsiae in offic. Ern. Voegelini, Constantiensis. a. M.D.LXVIII. Subiuncta est versio latina, peculiari inscriptione praefixa: *Theodoretī* episcopi Cyri dialogi tres, lectu dignissimi et ad diiudicandas horum temporum controuersias vtilissimi, interprete *Victorino Strigelio*. Singulis dialogis annexae sunt paucae adnotationes. Epistola dedicatoria scripta est Heidelbergae 1567. Cal. Octobr. — Haec editio est a *Marco Beumlero* cum Romana comparata et emendatior cum illius analysi repetita. Tiguri 1593. 8. — *Theodoretī* — zehen Reden von der göttlichen Fürsicht, aus dem Griechischen nach der vom Herrn *Schulze* veranstalteten Ausgabe übersetzt von *I. Mich. Feder*, D. und Prof. der Theol. zu Würzburg. Wurceburgi 1788. 8. De reliquorum libellorum singularibus, quae exstant, editionibus v. *Hamberg*. Z. N. III. p. 184 sqq.

5. In Commentariis Theodoretus est vnus ex optimis interpretibus. eorumque vsus multiplex. In V. T. ille est commentarius quasi τῶν LXX. et meliorem interdum habet lectionem: iuuat criticum in syriaca versione V. T. quam saepius laudat; hebraici quoque textus varias suppeditat lectiones; denique in N. T. ad interpretationem et

crisin

*) v. *Baumgarten* Nachr. von merkwürd. Büchern. tom. X. pag. 315 sqq.

crisin facit. Conf. *Michaelis* Biblioth. oriental. atque exeget Part. I. et *Henr. Valesii* de critica cap. 28. p. 175.

6. Adde *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 124 sq. Vol. VII. pag. 430 sqq. *Saxii* On. I. p. 489 sq.

§. 38.

PHILOSTORGIVS

1. Natus est a. C. 364. secundum Hamberger. sed a. 368. ratiocinante Gothofredo: et in viuis adhuc fuit a. C. 425.

2. Cappadox, homo multarum litterarum tam mansuetiorum quam feueriorum; Arianorum et Eunomianorum patronus; contra Iudaeorum, paganorum et orthodoxorum theologorum hostis. Res christianas ab Ario, a. C. 300. vsque ad mortem Honorii Augusti, a. C. 425. exposuit libris XII. quorum tamen partem siue epitomen seruauit *Photius* cod. 40. quam ecclesiasticae historiae epitomen gr. ac lat. cum supplementis nonnullis, doctis de Philostorgii vita, litterarum copia, virtutibus vitiisque, consilio etc. prolegomenis, indice et multis eruditisque dissertationibus *) primus edidit *Iac. Gothofredus*, Geneu. 1643. 4. dein emendatorem dedit cum Theodorito, versione sua et notis

*) In quibus multa capita historiae, praesertim ecclesiasticae late exposuit: inter alia ad libr. III: cap. 15. de *Aetii* Coele Syri etc. saec. IV. vita, doctrina, haeresi fatisque, pag. 153. sqq. copiose disputauit Gothofredus.

notis *Henr. Valesius*, Par. 1673. fol. et *Reading Cantabr.* 1720. fol. *)

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 114. fqq. *Sa. x. l. m.* p. 491. *Hamberger. Z. N.* III. p. 92. sq.

§. 39.

S O C R A T E S

1. Editus est Constantinopoli circ. a. C. 380. et circ. a. C. 448. *historiae ecclesiasticae libr. VI.* diligenter conscriptos publicavit, in quibus *Novatianis* fauere videtur — Vulgo cognominatur *Scholasticus*.

2. Libros illos ex vno codice edidit gr. cum *Eusebio* et reliquis *historiae ecclesiasticae* scriptoribus, *Robert. Stephanus*, Paris. 1544. fol. — tum *Socratis* et *Sozomeni* histor. ecclesiast. collatis MSS. codd. gr. et lat. cum adnotationibus suis publici iuris fecit *Henricus Valesius*, Paris. 1668. fol. quae editio recusa est 1677. *Moguntiae*; atque praestantius nitidiusque, disputatione *Archelai* Episcopi aduersus *Manichaeum*, criticis *Merici Casauboni*, *Guil. Lowthii* etc. observationibus et *Valesii* curis secundis locupletata a *Guil. Reading. Cantabr.* 1720. fol. v. *Baungarten Nachrichten* etc. I. c. pag. 316 fqq.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. p. 117. fqq. *Hambergeri Z. N.* III. pag. 140. fqq. *Saxii Onomast.* I. p. 509. — *Zaccaria* in diss. latinis ad historiam et antiqq. ecclesiasticas pertinentibus tom II. *Fuligni*

*) v. *Baungarten* Nachricht. von merkwürd. Büchern, tom. X. pag. 316.

Fuligni 1782. nr. IX. disputat contra Baronium aliosque de poenitentia CPoli a *Nectario* sublata ad Socratem VI. 9. Sozomen. VII. 16. quorum narrationi fidem adferit, et ostendere conatur, *Nectarium* veterem poenitentiam publicam non, confessionem a. 391. f. 392. sustulisse, eiusque molimina non posse contra catholicum confessionis dogma adduci.

§. 40.

SALAMANES HERMIAS SOZOMENVS

1. Aequalis Socratis, Gazae in Palaestina primam lucem vidisse perhibetur. Constantinopoli fuit *Scholasticus*, h. e. caussarum actor. Ad animum vero recreandum scripsit et circa a. 448 publicauit *historiae ecclesasticae* libr. IX. ab a. C. 323 — 439.

1. Illi cum Socratis hist. eccl. editi sunt.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 121. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 148. *Saxii* On. I. p. 509.

§. 41.

Alios quosdam controuersis potius, aut hominibus aliisque minoris momenti libellis, quam libris insignioribus ad fructum et augendam liberalem eruditionem praestantibus claros saec. V. ab anno 428. paucis tantum recensebo. Sunt autem *Nestorius*, primum Presbyter Antiochenus, dein ab a. C. 428. episcopus Constantinopolitanus, sectae *Nestorianae* multorumque dissidiorum auctor; *Theodotus*, episcopus Ancyranus, grauis Nestorii aduersa-

uerfarius in Synodo Ephesina a. 431.; *Firmus*, episcopus Caesareensis; *Proclus*, Archiepiscopus Constantinopolitanus a. 434. denat. a. 447. *Isaacus*, gente Syrus, episcopus Nini, et Anachoreta; *) (conf. *Saxii* Onomast. I. pag. 507.) — *Flauianus*, episcopus Constantinopolitanus, vehemens Eutychis aduerfarius, a cuius adseclis in Synodo Ephesina a. C. 449. pugnis pedibusque ita percussus est, vt triduo post animam efflaret; *Chrysippus*, presbyter Hierosolymitanus circa a. 455. *Euthalius*, episcopus Sulcensis, circ. a. C. 458. qui Acta Apostolorum, epistolas Paullinas et catholicas e codd. bibliothecae Caesareensis recensuit, et in lectiones, capita versusque dissectas, praefixo singulis capitibus argumento, et additis locis V. T. parallelis, edidit: cuius recensio, graece et lat. interprete *Laurentio Alexio Zacagni*, cum eiusdem animaduersionibus, in *Zacagni Collect. monum. vet. eccl. gr. et lat. Rom. 1698. p. 403. ***) publicata est v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 195 sq. *Saxii* On. I. pag. 516. — *Gelasius*, Cyzicenus, Caesariensis Bithyniae episcopus, circ. 476. v. *Hamberger* l. c. pag. 428 sq. et *Sax.* I. p. 521. — *Antipater*, Bostrensis in Arabia episcopus; *Andreas*, episcopus

T 2

pus

*) Eius Homilias asceticas, arabice circ. a. 440. scriptas; at iam olim a *Patricio* quodam et *Abramio* graece versas, primus graece edidit *Nicéphorus Iteotokius*, Hieromonachus; τὰ ὅλα πατρὸς ἡμῶν Ἰσαὰκ, ἐπισκόπου Νισσηνὶ τῆ Σύρου, τὰ εὐρεθέντα Ἀπλητικὰ, ἐπιμελὰς Νικηφόρου ἱερομονάχου, πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, Lipsiae, 1770. 4. conf. *Ernesti* nouiss. bibl. theol. log. tom. I. part. II. pag. 134 — 145.

**) v. *Baumgart.* Nachr. tom. II. p. 443. sqq.

pus Caesareae in Cappadocia circa a. 500. auctor commentarii in Apocalypsin, vt plurimum, ex-
unte saeculo quinto, vixisse fertur: ab Oudino
tamen ad saeculum nonum refertur. v. *Hamber-*
geri Z. N. III. pag. 286. — *Seuerus*, episco-
pus Antiochenus, a. 512. v. *Saxii* On. II. p. 17.
et p. 25. de *Pseudo-Dorotheo*, s. vt volunt, *Pro-*
copio quodam Presbytero, circa a. 525.

S. 42.

ISIDORVS PELVSIOTA

1. Hic inter illos, quos paullo ante memora-
ui, elegantia, copia et varietate tam rerum quam
verborum valde eminet. Abbas fuit Monachorum,
qui prope *Pelusium* in Aegypto in claustro quodam
coniuncti vixerunt, et circ. a. C. 449. probabili-
ter desit viuere. *Saxius* in On. I. p. 497. refert
eius aetatem ad a. Chr. 431.

2. E multis, quos exarasse perhibetur, libris
superfunt duo millia et duodecim epist. de inter-
pretatione diuinae scripturae, quae in quinque li-
bros distributae sunt.

3. Tres libros primus edidit *Jacob Billius*, Pa-
ris. 1585. fol. gr. et lat. — Hos ex cod. Bauar.
plurimis in locis insigniter auxit, suppleuit et cor-
rexerit, atque quartum librum notasque vberiores
et version. adiecit *Cunrad. Rittershus.* ex offic.
Commelin. 1605. fol. — His addidit *Andreas*
Schottus, Epistolas hactenus ineditas de locis S.
Scripturae moribusque formandis, ex biblioth. Va-
ticana erutas, graece, cum notis, Antwerp. 1623.
8. rec. gr. ac lat. Francof. 1629. fol. Quo facto
ple-

plenissima editio prodiit, inscripta: *Isidori de interpretatione diuinae scripturae epistolarum libri V.* quorum tres priores ex interpretatione Iac. Billii, quartus autem a Cunrado Rittershusio, qui et notas vberiores, ac summas, et indices prioribus libris adiecit, et quintus ab Andrea Schotto nunc primum in Gallia prodeunt, cum indicibus necessariis, Paris. Aeg. Morell. 1638. fol.

His adiungi debent: *Isidorianae collationes*, quibus S. Isidori Pelusiotaepistolae omnes hactenus editae cum multis antiquis optimae notae MSSis codd. comparantur, et inde circiter bis mille locis suppleantur aut emendantur. Ex bibliotheca Barberina, Romae 1670. 8. Collationem sex codd. instituerat *Franciscus Arcadius*, et *Petrus Possinus* in ordinem redegit, addida crisi.

4. *Fabricii* B. Gr. Libr. II. c. 10. n. 44. Vol. I: et Vol. IX. pag. 253. sqq. *Hamberger*. Z. N. III. pag. 153. sqq. *Cb. Aug. Heumanni* diss. de Isidoro Pelusiota et eius epistolis, quas maximam partem fictitias esse demonstratur, Gottingae 1737. 4. rec. in eiusd. *Primitiis* Gottingens. academ. pag. 210 sqq.

§. 43.

DIONYSIVS AREOPAGITA

I. Num saeculo quarto, an quinto aut sexto scripta, quae sub illius nomine circumferuntur, ab alio quodam ficta sint, nondum conuenit. Saltem a. demum 532. *Seueriani* primi ad illa prouocauerunt. Atque multa, quae ad doctrinam ritusque ecclesiast. spectant et quae in illis occurrunt, atque

oratio mystica, obscura ac tumida aetatem Dionysio multo feriorem produnt.

2. Quidquid est, optima habetur editio inscripta: *Dionysii Opera*, cum scholiis S. Maximi et paraphrasi Pachymerae a *Balthasare Corderio* latine interpretata, et notis theologicis illustrata, Antwerp. 1634. fol. — recus. Paris. 1644. et *Jo. Chaumontii* defensione Areopagitae locupletata. — cod. saec. X. est in bibl. academiae doctrinarum Petropolitanae.

3. Confer supra §. 3. et *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 3. sqq. *Hamberg.* III. pag. 287 sqq.

§. 44.

T H E O D O R V S

1. Post an. Ch. 525. vixit, et *Anagnosces* fuit in templo Constantinopolitano. Historias ecclesiast. Socratis, Sozomeni et Theodoriti in epitomen redegit libr. II. qui adhuc in pluteis MSSorum latent. Dein continuavit illas, et stilo persequutus est fata ecclesiae ab Theodosio Iun. vsque ad Aug. Iustinianum, libr. II. ex quibus tantum supersunt *eclogae* siue excerpta ab Rob. Stephano cum Eusebio et reliquis H. E. scriptoribus, atque additis fragmentis aliis, a Valesio et Reading cum Theodoriti hist. eccl. edita.

2. *Hambergeri* Z. N. Vol. III. p. 326. *Fabricii* B. Gr. vol. VI. pag. 28. *Saxii* On. III. p. 27.

§. 45.

Gregorius II. pontifex Agrigentinorum. Secundum *Mongitorem* in Bibl. sicula, tom. II. pag.

pag. 262. sq. natus est circa a. 524. in quodam vico prope Agrigentinam urbem Praetorion vocato, et post varia itinera fataque mortuus est circa a. 564. d. 23. Nouembr. Alii tamen diem natalem collocant in a. 559. eiusque aetatem vltra initium saeculi sexti extendunt: vniuersim in annis vitae, munerum, mortisque definiendis in aliam abeunt sententiam, et *Lancea* in diss. de aetate Gregorii, tom. IV. opuscul. autor. Siculorum confert aetatem Gregorii in tempora Iustiniani secundi. — Gregorii vitam, at multis fabulis de eius miraculis repletam, et tamen a Simeone Metaphraste maximam partem repetitam, scripsit *Leontius Presbyter*, eamque edidit *Octavius Casetanus* in vitis SS. siculorum tom. I. Panormi 1657. fol. pag. 188. sqq. qui etiam in animaduers. pag. 175 sqq. eiusdem vitae compendium ex cod. Veneto publicauit. Sed *Leontii* vita hucusque neque integra, et latina tantum exstiterat. *Morcellus* autem in annalibus Gregorii vsus est II. codd. gr. bibl. Vaticanae, quorum vnus saeculo nono exaratus, et lacunas quasdam ex aliis codd. Vatic. expleuit. Gregorius multas scripserat orationes atque homilias, (v. Mongitor. l. c.) Sed praecipuum eius opus fuisse fertur commentarius in Ecclesiasten eiusque mentionem vberiore primus fecerat Petr. Posseu. in thesauro ascetico: nuper autem primum editus est et inscriptus: τῶ ἐν ἁγίοις πατέρος ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκοπῆς Ἀγριγεντῆ ἐξηγησεως εἰς τον ἐκκλησιαστικὸν λογον δεκα. *S. Gregorii Pontificis Agrigentinorum libri decem explanationis Ecclesiastae, graece primum et cum latina interpretatione ac commentariis vulgati,*
T 4 quibus

quibus praeposita est vita eiusdem Pontificis a *La-
entio* Momacho scripta, nec hactenus graece edita,
cura *Steph. Ant. Morcelli*. Venetiis, 1791. Excud.
fratres Coletii, cum iconē Gregorii. conf. ephemer.
litterar. Lipsiens. a. 1791. plag. 61.

§. 46.

Instituti ratio. et breuitas non patitur, vt reli-
quos scriptores ecclesiasticos et theologos saeculo-
rum VI. et quae consequuntur, copiosius perse-
quar; quum praesertim pauci in his sint, quorum
vberior notitia tironibus sit admodum fructuosa.
Quare in paucorum commemoratione aliquantum
diutius versabor, reliquos nominasse, iam sufficiet.
Eorum, qui plura de illis scire aueant, desiderio
satisfacient Fabricius, Hambergerus, Saxius, iique,
qui ab his triumuiris laudantur.

— *Zacharias*; scholasticus, episcopus Myti-
lenensis, a quo manere etiam *Mytilenaeus* qui-
busdam audit, circ. a. C. 536. (conf. *Bruckeri*
histor. crit. philos. periodi secundae part. II. siue
vol. III. pag. 528. Saxii On. II. p. 40.) — *Gre-
gentius* archipraesul Tapharensis, qui a. C. 552. vi-
uere desinit. — *Eustratius*, *) presbyter Constan-
tinopolitanus, post a. C. 582. (*Sax. II. p. 60.*)
Cyrillus, Scytopolitan. presbyter et Monachus
(*Fabr. B. Gr. vol. X. pag. 155 sqq.*)

Eun.

*) Conf. *Photii* bibl. 171: ad quem locum notas scrip-
psit et *Eustratii* opusc. quoddam gr. ac lat. edidit *Al-
latius* in libro: de vtriusque ecclesiae occidentalis
atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio
confensione. Romae 1655. 8. pag. 318 — 580.

Euagrius, Epiphaniae in Coelesyria natus a. C. 537. scholasticus siue patronus caussarum, ab Mauricio, Aug. honoribus Praefecti mactatus est: scripsit historiam ecclesiasticam ab eo tempore, quod Socrates et Theodorus desierant vsque ad a. 593. Illa vero haeret edd. quibusdam Eusebii et Theodori. (v. *Fabricii* B. Gr. vol. VI. pag. 126. sqq. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 439. sqq. *Sax.* II. p. 63.)

Ioannes *), Cappadox, *Nestenter* s. *Ieiunator* cognominatus, Patriarcha Constantinopolitanus ab a. 582 — 595, quo vitam finiuit. (*Saxi* On. II. p. 60.) — *Anastasius*, maior, episcopus Antiochenus, a. 561. obiit a. 598. Neque est, quod quidem alii fecerunt, confundendus cum *Anastasio* minore, maioris successore; nec cum S. *Anastasio* presbytero et monacho Sinaita in Arabia, circa a. 680. (in cuius *quaestionibus et responsionibus* CLIV. de variis argumentis, notante *Lambachero* in diss. subiuncta eius bibl. ciuicae Vindobon. p. 15. sq. *Genadii* quidam dialogus circumfertur. v. *Iac. Barnagius* in obseru. de duplici *Anastasio*, Antiocheno et Sinaita, in Canisii lection. antiq. tom. I. pag. 433. sqq. alique, quos laudat *Saxius* de maiore *Anastasio* pag. 49. sq. ac p. 536. et de *Anastasio*, presbytero Sinaita pag. 81. item *Henschen* in Actis Sanctorum m. April. vol. II. a. 1675, qui de utroque, *Anastasio* et patriarcha Antiocheno, et Sinaita fusius disserit. — De *Anastasio*, qui antequam imperium nancisceretur Antiochiaepiscopus non quidem consecratus; sed

T 5

populi

*) Conf. catal. codd. graec. Nanianor. p. 404. nr. 3. p. 426. nr. 4. p. 424. n. 35.

populi suffragiis electus fuerat et designatus, v. *Villoison* in anecdot. graec. II. pag. 28 — 45 ad *Procopii Gazaci* oration. in laudem Anastasii illius graece primum editam. — In locum Anastasii Antiocheni fuit *Gregorius*, Antiochenus, ab a. 570. patriarcha-suffectus, qui naturae debitum reddidit a 593. (*Sax.* l. c. pag. 56. sq.)

(v. *Fabricii* B. Gr. Vol. IX. pag. 312. et 332. *Hambergeri* Z. N. III. p. 450.) — *Ioannes Scholasticus*, ab opere quodam ascetico, Κλίμαξ, inscripto, cognomen accepit *Climaci*: Abbas monasterii in monte Sina, a. C. 606. grandaeuus de vita decessit. (*Saxe* l. c. pag. 58.) — *Ioannes Moschi*, scil. filius, cognomine *Eucrates*, Monachus, circa a. C. 610. — *Georgius Alexandrinus*, circ. ab a. 620. episcopus, auctor vitae S. Chrysostomi, et secundum nonnullos auctor *chronici Alexandrini* seu *Paschalis*, (de quo vide in superiore part. I. tomi I. pag. 481.) denat. a. 630. (*Sax.* l. c. pag. 69.) — *Sophronius*, gente Damascenus, ab a. 633. patriarcha Hierosolymitanus, mort. a. 636. mire diuersus a *Sophronio*, Hieronymi amico, circ. a. 381. claro.

— *Maximus*, Monachus, Confessor, et Abbas Chrysopolitanus. Quod vero Monotheletis acriter se opposuit, in exsilium missus est, vbi cum multis molestiis et aerumnis conflictatus a. C. 662. omnium calamitatum finem morte consequutus est. A. 640 *computum ecclesiasticum* scripsisse videtur *Saxio* in Onom. II. pag. 75. et p. 542. vbi plures laudat, qui egerunt de illo. Enarratio christiani paschatis, graece e cod. Vaticano cum versione latina *Dionysii Petauii* exstat in Petauii Vrano-

Vranologio. Paris. 1630. p. 313. — Multa scripta et plura iunctim edita sunt a *Franc. Combefis*, in *S. Maximi Operibus*, Paris. 1675. fol. II. voll. scripta psychologica in *Analectis nouis patrum etc.* Venet. 1781. pag. 153. v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 504 sqq.

Theodorus Rhaithuensis s. *Laurae monasterii* in parte Palaestinae presbyter s. abbas, ὁ τῆς ῥαίτης 98 circ. a. 650 aut 660. Scripsit libr. de incarnatione diuina aduersus haereses, editum primum gr. et lat. a *Theodoro Beza*, Geneuae 1567. 4. et in *Opp. Bezae* tom. III. pag. 309. sqq. Geneu. 1582. fol. — tum lacuna in fine suppleta, gr. et lat. ex versione et cum notis *Roberti Balforei*, Lutet. Fed. Morell. 1599. 8. — cum versione *Franc. Turriani*, in *Ducasi* Auct. bibl. PP. tom. I. pag. 319. et biblioth. PP. Paris. 1644. tom. XI. — Nouissima est editio: *Theodori Rhaithu* libellus de incarnatione domini, gr. et lat. ex *Suidae*, tum et *Io. Meursii* ac *Caroli du Fresne* glossariis emendatus atque explicatus opera *Io. Benedicti. Carpzou*, partic. prior, Helmstad. 1779. — posterior. 1780. 4. *Carpzou*. in notis explicat et verba, praesertim rariora, et formulas ecclesiasticas: in praefatione autem ad priorem partem agit de auctore eiusque libello, variisque editionibus. Adde *Hamberg*. l. c. pag. 503. sqq. et *Saxii* On. II. pag. 78.

S. Andreas monachus primum Hierosolymitanus: a. 680 interfuit synodo CPolitanae Monothetarum caussa; dein episcopus Cretensis. — *Antonius Μελλισσα*, h. e. apis, monachus graecus, a Caio ad saeculum XII. male detrusus, a *Saxio* On.

On. II. pag. 87. saeculo VIII. et quidem a. 76c. adligatur, quoniam Ioannis Damasceni exemplum imitatus, locos sententiarum communes digessit. conf. *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 821. sqq.

Germanus I. castratus iussu Constantini Pogonati, ab a. 715. patriarcha Constantinopolitanus, quod vero Leoni Isaurico aduersabatur, dignitatem a. 730. amisit et priuatus vixit vsque ad annum fatalem 740. (*Saxii* On. II. pag. 83.)

Ioannes Damascenus a patria dictus, primum in regunda ciuitate versatus, deinde secessit in Monasterium Sabae prope Hierosolyma; acutus philosophus et probabilis orator, vnde *Gbryforrhoei* dicebatur. Auctor est theologiae systematicae et pater inter Graecos philosophiae scholasticae: vitae vsura adhuc fructus est post a. C. 754. Multa scripsit: in his memorabilis est *orthodoxae fidei accurata expositio*: cuius prima rarissimaque editio est inscripta *Ἰωάννης τῷ Δαμασκηνῷ ἑνδοξοῦ τῆς ὁρθόδοξης πίστεως* — *Io. Damasceni editio orthodoxae fidei*. Etusdem de iis, qui in fide dormierunt, graece. Veronae MDXXXI. 4. in calce. *Veronae ap. Stephanium et fratres Sabios mense Mart. MDXXXI. (1531.)* — *Iidem libri gr. ex ed. Ioannis Ephesini, in Moldavia, 1715. 4.* — *Quantum defunctis profint viuentium bona opera sermo Io. Damasceni, Io. Oecolampadio interprete; in calce, Augustae Vindelicor. 1520. 4.* — *Iidem Oecolampadius in latinum vertit Io. Patriarchae CPolitani vitam S. Io. Damasceni; cuius primam, aliisque incognitam editionem sine l. et a. 4. memorat Lambacher in bibl. antiqua ciuica Vindobon. pag. 101.* *Posseuius autem et Fabricius antiqui-*
orem

orem non laudant, quam quae Coloniae excusa est apud Quentelium 1536. — Ein Tractetlein des *h. Iohannis Damasceni*, wie man die böse Zuneigungen des Herzens überwinden möge; german. versus a *Wilibaldo Pirkbeymero*, in *Theatro virtutis et honoris*, oder Tugend Büchlein etc. cum praef. Hans im Hoff, Noribergae 1606. 8. pag. 41. sqq. — *Gregorii Thessalonicensis* X. orationes cum singulis *Cbrysolomi* et *Amphilochii* Iconensis, item fragmento *Io. Damasceni*. ex quinque codd. msstis primum edidit *C. F. Matthaei* etc. Mosquae 1776. 8. — Eius *Opera* omnia, quae exstant, et eius nomine circumferuntur, optime edidit gr. et lat. *P. Michael. Lequien*. Paris. 1712. Tom. I. II. fol. v. Acta erudit. Lips. m. Ian. 2. 1713. p. 1. sq. cat. codd. gr. Nanian. p. 422. sq. Conf. *Fabric. B. Gr.* Vol. VIII. pag. 727. sqq. *Hamberger. Z. N.* Vol. III. pag. 528. sqq. *Brucker. hist. crit. phil.* Tom. III. pag. 27. not. pag. 534. sq. et pag. 723. *Sax. II.* p. 84. sq.

Theodorus, Abucara, discipulus *Ioannis Damasceni*, episcopus, theologus et philosophus circa a. C. 770. — *Theodorus*, Studites, Monachus, theolog. et sophista nat. a. C. 759. denatus a. 826. Sancti *Theodori Studitae* epistolae aliaque scripta dogmatica, graece et latine, pleraque *Sirmondo* interprete. Venetiis e typographia Barth. Iauarina, 1718. rec. in *Iacobi Sirmondi* Opp. tom. V. ed. II. Venet. 1728. fol. *De la Baune* addidit textum graecum et alia. conf. *Baumgarten* Nachricht. von merkwürdigen Büchern vol. II. pag. 406 sqq. inprimis pag. 437 — 442. vbi singula opuscula copiose recensentur. — In cod.

cod. 62. Naniano, (teste catalogo codicum graecor. msst. apud Nanios adseruatorum pag. 88. sqq.) exstant 135 catecheses Theodori Studitae, eiusdem testamentum et *Naucratii* epistola encyclica: ex cuius ὁμολογία τῶ ἀδελφῶ ἡμῶν Θεοδοαίῳ, a Fabricio non memorata, particula quaedam est euulgata: ex cod. 81. qui 130 catecheses Theod. cum eiusdem testamento continet graece nondum editas, tres catech. in catal. pag. 164 sqq. primum speciminis loco graece sunt euulgatae. — adde codd. 61. 68. 71. n. 7. 82. 83. nr. 10. et 85. n. 2 — 4.

Petrus, Siculus, forsan a patria, cognominatus. Memoriae prodidit post a. C. 870. historiam nouorum Manichaeorum s. Paulicianorum, quam gr. et lat. edidit *Matthaeus Rader*, Ingolst. 1604. 4. conf. *Mongitor*. bibl. Sic. tom. II. h. v. *Bernard*, in epistola ad Reiskium, exarata Amstel. 1748. (ad Reiskii vitam pag. 270.) scribit, quemdam ipse significasse, se Historiae Manichaeorum *Petri Siculi*, de quo Fabr. B. Gr. tom. V. pag. 292. nouam moliri editionem, cui accedant illa, quae V. D. Noltenius et Beaufobre suis aduissent exemplaribus. Quae editio num praelo exierit, equidem ignoro. adde *Saxii* On. II. pag. 124.

Cyrillus et *Methodius*, (alias *Method*), sacerdotes graeci et monachi ex ordine S. Basilii, ab imperatore Michaelē Bagore, rogante Swatopluk, principe ac domino Morauiae, circa a. 859. Morauiam sunt missi, qui christianam doctrinam ac disciplinam ibi traderent atque constituerent: id, quod illi secundum ritus ac praecepta ecclesiae graecae

graecae primum in Morauia, tum in Bohemia, a Borziwoy, duce Bohemico, inuitati, effecerunt. vide Historische Untersuchung der Frage: ward das Christenthum in Böhmen von Methud nach den Grundsätzen der griechischen oder lateinischen Kirche eingeführt, von *Christ. Sam. Schmidt* Pfarrer zu Köenigshayn, Lipsiae 1789. §. qui aduersus Dobnerum, contrariam tuitum sententiam, disputat. — De *S. Methodio*, confessore et homologogeta, ob sacrarum imaginum studia claro, et ab an. 842 patriarcha CPolitano, denique defuncto a. 847. v. quos laudat *Saxius* in Onom. II. pag. 113. — *Arethas*, Archiepiscopus Caesareae in Cappadocia circ. a. C. 911. —

Nicon, Armenus, Monachus: cognomine *μετανοείτε* insignitus est, quod illud voc. continuo fere vsurpabat, Graeciam aliasque prouincias pererrans. Obiit a. C. 998. *Saxii* On. II p. 153. *Hamberg.* II. pag. 707. sq. et catal. codd. gr. *Nanianor.* p. 134. sqq.

Oecumenius, episcopus Tricca in Thracia, ante a. C. millesimum. Confecit commentarios, siue catenam ex patribus contextam in Acta Apostolorum et epistolas, graece vulgatam cum *Arethae* explanat. in Apocalypsin, Veronae 1532. fol. cura *Donati*; tum cum eiusdem *Arethae* explan. gr. et lat. interprete *Ioanne Hentenio*, emendatore et praelectore huius edit. *Fed. Morello*, tom. II. Lutet. Paris. 1630. fol. — *Oecumenii* expositio in septem epistolas catholicas, gr. et lat. cum annotatt. *Bartholom. Coppen.* Francof. 1610. 4. adde *Montfaucon* Bibl. Coisl. p. 277. et conf. *Fabricii*

bricii B. Gr. Vol. VII. pag. 788. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 708. sqq. *Saxii* On. II. p. 164.

Michael Cerularius ab a. 1043. patriarcha CPolitanus, episcopi romani grauis aduersarius et schismatis ecclesiae graecae latinaeque praecipuus auctor: mortuus a. 1059, teste *Saxio* in Onom. II. pag. 172. vbi plures laudat VV. DD.

Simeon, praefectus Monasterii S. Mamantis in Xylocerco CPoli: clarus fuit circ. A. C. 1030. Fons vero et caput habetur eorum errorum, qui deinde ab Hesychastis s. graecis, qui vocantur, Quietistis et Palama sunt innouati. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. X. pag. 299. *Hambergeri* Z. N. III. p. 733. sq. *Saxii* On. II. p. 179.

Nicetas, cognomine *Serronius*, primum diaconus CPolitanus, deinde Archiepiscopus siue Metropoli Heracleae in Ponto, floruit circ. a. C. 1070. Collegit *Catenam graecorum patrum in Iobum*, graece et lat. cum graeco Iobi textu opera *Patricii Iunii* in lucem editam Londini 1637. fol. — tum *Catenam patrum graecorum XXX. in Matthaeum*, quae interprete *Balthas. Corderio*, ex bibliotheca Bauar. Tolosae 1647. fol. prodiit, et alias, quae in bibliothecis adhuc latent, (v. *Oudinii* Comment. de Scriptor. Eccl. Tom. II. p. 714.) tum scripsit in epistolam I. S. Pauli Ap. ad Corinthios enarrationem, quam graece cum interpretatione latina et annotationibus edidit *Io. Lamius* (cuius lege praefat.) in Deliciis eruditorum, Florent. 1738. 8. et alia v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 432. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 766. sq. *Saxii* On. II. p. 192.

Philippus Solitarius, monachus graecus, circa initium saec. XII. ad Callinicum monachum scripsit librum, versibus politicis, de Dioptra, siue disputationem inter animum et corpus, cuius versio tantum latina, ab *Isaaco Pontano* confecta, exstat. *Michael Psellus* a. 1105. praefatione et notis illam ornauit. Conf. *Hamberger* in Z. N. tom. IV. pag. 11. not. et *Saxium* in Onom. II. pag. 209. sq.

Theophylactus, (patria num CPolitanus, an ex Euripo, h. e. Chalcidensis, fuerit, res est dubia,) propter eruditionem tandem *Acridae* archiepiscopus, et totius *Bulgariae* metropolita factus est. Floruit circa a. 1071. et 1107. fuit adhuc in viuis. Scripsit *epistolas*, (editas primum et notis criticis illustratas a *Ioanne Meurfio*, Lugd. Bat. 1617. 4. rec. et aliis XXXV. ex cod. Medic Laur. cura *Io. Lamii* auctas, in *Io. Meursii* Opp Florent. 1746. fol. tom. VIII pag. 787.) — Orationes et alia opuscula, praecipue *commentarios*, siue potius *catenas in oracula diuina*. Auctoritate auxilioque *Francisci Foscarini*, studioque *Bonifacii Finetti*, qui et antea inedita graeca latine vertit, et variarum lectionum fecit collectionem, atque opera *Antonii Bongiouanni* coniunctim prodierunt Θεοφύλακτου — *Theophylacti*, Bulgariae archiepiscopi *Opera omnia*, siue quae, haecenus edita sunt; siue quae lucem nondum viderunt: cum (*Io. Franc. Bernardi de Rubéis*) praeuia dissertatione de ipsius Theophylacti gestis et scriptis et doctrina etc. tom. I — IV. Venetiis 1754. — 1763. fol. conf. *Ernesti* nouam bibl. Tom. II. P. II. U theo-

theolog. tom. V. part. IX. pag. 771 — 794.
 ——— Variæ lectiones in Theophylacti epistolas
 ex cod. msto, ab Isaaco Vossio editioni Meursii
 1617 adscriptæ, typis vulgatae leguntur in *Fer-*
dinandi Stofchii Museo critico, vol. I. fasc. I. Lem-
 gouiae 1774. 8. nr. II. pag. 8 — 15. ———
 De *Theophylacti* commentariorum in minores
 Prophetas cod. msto, qui custoditur in bibl. Ar-
 gentoratenſi, expoſuit *Io. Dau. Michaelis* in bib-
 lioth. orientali atque exegetica, part. VIII. p. 165.
 ſqq. ——— De cod. Argentorat. ex quo editor
 illè Venet. varias lectiones ab initio cap. II. Ho-
 ſeæ vsque ad eius capitis verſum ſeptimum, ac-
 cepit aut adtulit minus curate deſcriptas, agit
M. Io. Georg. Dabler in Annal. litter. Helmſtad.
 m. Febr. 1789. ——— De rara edit. Theophy-
 lacti comment. in IV. euangelica graeca, Romae
 1542. fol. aliisque edit. ac verſionibus, de cod.
 Baſileenſi, de Theophylacto ipſo et de Bulgaria
 aliisque rebus docte diſſerit et Fabricium aliosque
 ſubinde corrigit *Io. Gaspar. Hagenbuchius*, Theolo-
 giae Profeſſ. in Excurſu theologico-litterario de
 Theophylacto, Bulgariae archiepiſcopo, ceu ex-
 ercitationis philologico-theologicae ad I. Tim. VI.
 2. miſſu quarto, quinto et ſexto, ac miſſus ſexti
 reliquiis, Turici 1760. et 1761. 4. adde *Fabr.*
B. Gr. vol. VI. pag. 284. ſqq. *Hamberger Z.*
N. IV. pag. 24. ſqq. *Saxii* Onom. II. pag. 187.
 ſq. ——— In bibl. Neoftad. ad Aſſum eſt *epito-*
me graeca commentariorum Theophylacti in qua-
 tuor euangelia Matthaei, Marci, Lucae et Ioannis,
 manu *Io. Oecolampadii* ſcripta et ex cod. Baſil.
 forſan in uſum Deſid. Eraſmi conſecta. v. cl.
Schnitzer

Schnitzeri Memor. bibl. illius fasc. III. pag. 28.

Euthymius Zigabenus; siue *Zigadenus*; Monachus CPolitanus, circa. a. 1118. Scripsit 1) iussu Alexii Comneni imperatoris, cuius gratia floruit, πανοπλίαν δογματικὴν τῆς ὁρθοδόξου πίστεως siue refutationem omnium haeresium; graece editam cura *Gregorae Dodon.* Tergauisij in Walachia. 1710. fol. latine versam a *Petr. Franc. Zinio.* Venet. 1555. fol. Lugd. 1556. 8. etc. titulum vero XXIV panopliae, siue κατὰ βογομιλῶν, ex apographo Bodleianae bibl. edidit et notis illustravit *Io. Christoph. Wolf* in sua historia Bogomilorum, Wittenbergae 1712. 4. — *Euthymii Zygabeni* libri inuectiui contra Bogomilos, fragmentum ex vatic. codice erutum, graece et e. graeca in latinam linguam conuersum a *Nic. Fogginio*, praefecto biblioth. Corsin. cum doctis prolegg. de Zigab. eius scriptis editis atque ineditis, doctrina, Bogomilorum placitis etc. in Anecdottis litterariis ex MSS. codd. erutis vol. IV. Romae 1783. m. 8. pag. 1 — 46. — 2) Victoriam et triumphum de Massilianorum secta, vna cum XIV anathematismis haeresi eorum oppositis: quae in codd. est adpendix superioris operis; editam gr. ac lat. cum adnotationibus *Iac. Tollii*, in eiusd. Insignibus itinerarii italici p. 106. — 3) Commentar. in Psalmos Dauidis et in X. S. S. cantica; praefatio tantum olim graece fuit vulgata a *Stephano le Moyne* in variis sacris p. 150 — 210. cum interpretatione latina *Philippi Sauli*, Brugnatenfis episcopi, cuius versio commentariorum latina post eius mor-

tem primum prodierat Veronae 1530 fol. tum Paris. 1543. 8. et deinceps saepius. — Commentar. in Psalms primum graece editus est inter Theophylacti opera tom. IV. Venet. 1763. De codd. commentarii gr. in Psalms Mosquensibus v. *Matthaei* prolegg. ad Zigabeni comment. in Euangelia pagg. 25 sqq. — 4) Commentarium in quatuor euangelia, ex Chrysostomi aliorumque veterum scriptis magna ex parte collectum: cuius versio latina e praeclaro gr. codice, a *Io. Hentenio* facta, et primum Louanii 1544. fol. tum Paris. 1547. et saepius edita fuit: (de quibus et reliquis Euthymii scriptis eorumque editionibus v. *Fabricii* B. Gr. libr. V. cap. 11. vol. VII. pag. 460. sqq. et *Hamburg. Z. N.* III. pag. 79 sqq. ac quos illi laudant.) — Commentarius in IV. Euangelia demum graece et lat. cum doctis prolegomenis, (in quibus doct. editor etiam ex codd. Mosq. dedit supplementa gr. ad edit. Panopliae Tergobystanam, tum vnus Psalmi scholia, aliorumque Euthymiorum memoriam et alia subiecit,) et cum notis cura *Hel. Matthaei* lucem adspexit: cuius editio inscripta est: *Euthymii Zigabeni* commentar. in quatuor euangelia, graece et latine. Textum graecum numquam antea editum ad fidem duorum codicum membr. bibliothecarum SS. Synodi Mosquensis auctoris aetate scriptorum diligenter recensuit, et repetita versione latina *Io. Hentenii* suisque adiectis animaduersionibus edidit *Christian. Frieder. Matthaei*, collegiorum imperialium Rossicorum adfessor et acad. Vitemberg. Gr. LL. Professor. tom. I. (qui in duas diuisus est partes,) II. et III. 1792.

1792. m. 8. tom. I. in prolegg. pag. 132 sqq. Matthaei collegit et notis interdum criticis illustravit lectiones varias vtriusque codicis Mosquensis ad quatuor euangelia. —

— *Nilus*, Doxo-patrius, Nomophylax imperii, circa a. C. 1143. — v. *Saxii* Onom. II. p. 238. — Ab hoc diuersi sunt *Nilus Eparcha* et *Nilus Cabasilas*, de quibus supra §. 35, p. 281 sq. nec non ex huius archipraefulis Thessalonic. fratre nepos, *Nicolaus Cabasilas*, eiusdemque, cuius patruus, muneris particeps, a. 1350. (v. *Saxii* On. II. pag. 368 sq.)

Ioannes Beccus siue *Veccus*, ab a. 1274. patriarcha CPolitanus, theologus, homileta et epistolographus. v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 340 sqq. *Saxii* Onom. II. pag. 318. *Leo Allatius* de vtriusque ecclesiae — de purgatorio consensione, Romae 1655. 8. pag. 591 sqq. edidit locum antea haud vulgatum, gr. et lat. atque pag. 825 sqq. librum tertium ad Sugdaeae episcopum *Theodorum*, gr. ac lat.

Georgius Metochita, Ioannis Vecchi, siue Becchi archidiaconus CPolitanus: opinionum latinae ecclesiae fautor; hinc cum eodem Becco, circa a. 1283. in exilium est eiectus. Georgii Metochitae opus, in quo agi videtur de schismate ecclesiarum graecae et latinae, manu exaratum est in bibl. Veneta D. Marci. v. *Villoison* anecdota gr. II. pag. 249. de eiusdem forsitan expositione gr. Aristotel. physicorum inedita v. ad *Fabr.* B. Gr.

vol. III. pag. 227. not. de aliis eiusdem Georgii Metochitæ Opp. conf. *Fabr. B. Gr. vol. IX. pag. 214. not.*

Ab hoc diuersus est, et fere notior *Theodorus Metochita*, historicus et philosophus ab a. 1314. Logothetae munere et honore ornatus sed a 1327. in exilium missus, mox autem illo liberatus; CPoli in monasterio Choraë, quod ipse instaurauit, aetatem transegit, et a. C. 1332 ad coelites abiit. Scripsit plura: n. *Paraphrasin in Aristotelis libr. VIII. physicorum* etc. v. ad *Fabric. B. Gr. vol. III. pag. 226* et saepius, *Buble* in tom. I. Opp. Aristotelis pag. 185. tum *capita philosophica et historica miscellanea* et alia, de quibus v. Fabricii B. Gr. vol. IX. pag. 214 sqq. — Fragmentum quoddam e cod. Naniano legitur in catal. codd. graec. Nanianor. pag. 524. — Sub *Theodori Metochitæ* nomine Io. Meurfius gr. cum sua versione lat. notisque edidit *Historiam romanam a Iulio Caesare ad Constantinum Magnum* Lugd. Bat. 1618. 4. At enimvero iam a Labbeo aliisque est obseruatum, illam non esse Metochitæ; sed librum tertium *Annalium Michaelis Glycae*, a pag. 204 sq. edit. regiae. — Specimina operum *Theodori Metochitæ*, quae inscribuntur ὑπομνηματισμοὶ καὶ σημειώσεις γυνωμικαί, e codd. msst. cum praef. et adnotatt. vulgavit Io. Bloch, Hauniae 1790. 8. — Adde *Villoison* de triplici theologia mysteriisque veterum, insert. de St. Croix *Mémoires pour servir à l'histoire de la Religion secrète* etc. Paris. 1784. 8. pag. 276. Io. frider. Bodenburg comm. de *Theodori Metochitæ*

chitae scriptis, *νοθείας* insimulatis, in Miscellan. Lipsiens. XII. 20 sqq. *Saxii* Onom. II. pag. 345.

Philemon, auctor Lexici technologici graeci, *Saxio* in epitome onomastici litterarii pag. 88. adseritur a. C. 1170. sed censori in Ien. Allgem. Litt. Zeit. a. 1794. nr. 40. pag. 315 iste DCC. ann. ante vixisse, quia secundum *Villoisonii* Prolegom. ad Apollon. Sophist. in Philemonis dedicatione ad Antiphianem meminerit Hyperechii, qui sub imperat. Marciano et Leone vixit: eavero, quae cum Eustathio habeat communia, ex antiquioribus et communibus fontibus hausisse videtur, — *Barlaam*, Monachus, mortuus, a C. 1348. *) (conf. *Hamberger*. Z. N. IV. pag. 556. *Saxii* On. II. pag. 359. *Iriarti* Cat. codd. gr. Matr. pag. 280. sq. 282. sq. *Fabr.* B. Gr. X. pag. 427. sqq.) — *Gregorius Palamas*, Monachus, adhuc in vivis fuit 1351. Asiaticus ortu, monachus, sectae Palamiticae auctor aduersarius Barlaami et *Gregorii Acyndyni*, monachi, qui Barlaami partes susceperat v. *Iriart.* catal. codd. Matrit. pag. 279 sqq. *Hamberger*. l. cit. pag. 564. et *Fabr.* B. Gr. libr. V. cap. 45. vol. X. pag. 454 sqq. de *Palama*, *Acindyno*, nec non de

U 4

Philo-

*) Vide codd. gr. Nanian. catal. pag. 231. sqq. *Angeli Mariae Bandini* Specimen literaturae Florentinae, tom. I. Florent. 1748. 8. pag. 59 sqq. vbi quoque de *Leontio Pilato*, Thessalonicensi, Boccacii praecceptore et Barlaami auditore circ. a. 1340. agitur. coll. *Hodio* de Graecis illustribus L. Gr. — in-
 stauratoribus, cap. I. pag. 1 — 11.

Philotheo CPolit. patriarcha ab a. 1354. qui a. 1355. loco suo motus, mortuo *Callisto*, a. 1362. in integrum restitutus a. 1376. vita decessit; tum de *Ioanne Cyparissota*; *Saxii* On. II. pag. 359 sq. et 380. De *Philothea* v. quoque *Saxium* l. c. pag. 372. de eius scholiis in Constant. Harmenopulum v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 276. et *Kollar.* ad *Lambecii* comment. vol. VI. pag. 85 et 87. fqq.

Manuel Caleca, theologus graecus, qui tamen stetit a Latinorum partibus, circa a. 1360. v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 421. sq. *Saxii* Onom. II. pag. 376. — *Simeon*, archiepiscopus Thessalonicensis, theologus et rituum ecclesiae graecae interpres, quem vita reliquit a. 1430. v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 682 sq. *Saxii* On. II. pag. 390 sq. — *Iosephus Bryennius*, monachus et homileta CPolitanus, a. 1404. cuius opera gr. edit *Eugenius*, diaconus Bulgariae, Lipsiae 1768. 8. II. tom. v. *Saxii* On. II. pag. 394.

Gregorius Scholarius, postea *Gennadius* dictus, primus post CPolin a Turcis captam patriarcha, a. 1454. Multa scripsit, de quibus et de *Gennadio* ipso late disputat *Eusebius Renaudot* in diss. s. obseruatt. ad *Gennadii* homilias de SS. eucharistia, edit. Paris. 1709. 4. pag. 40 fqq. et repetitis a *Fabricio* in B. Gr. vol. X. pag. 343 fqq. Scripsit quoque contra *Plethonem* pro *Aristotele*; *Pletho* vero contra *Scholarium*: quorum opuscula exstant in codd. Venet. D. Marci 138 et 139. teste *Villoisen.* in *Anecdotis graecis*, tom. II. pag. 248. Sub eius nomine circumfertur libellus: *Gennadii Scholaris*, Patriarchae CPolitani, de sinceritate fidei

fidei christianae dialogus, inscribitur autem *de via salutis humanae*; graece et lat. per *Ioan. Brasicanum*. Viennae Austriae. Hieron. Vietor. 1530. 8. De qua editione singularem conscripsit diss. *Philipp. Lambacher*, Viennae Austr. 1737. 4. et recudi fecit in adpendice ad Bibliothecam antiquam Vindobon. ciuicam, ibid. 1750. 4. pag. 1. sqq. Ostendit vero, eam editionem ab editionibus, quae in bibliothecis patrum leguntur, mire differre, et quidem in iis ipsis, quae circa doctrinam fidemque Gennadii maximam altercandi occasionem dedissent scriptoribus. Tum demonstrauit, lectionem Vindobon. editionis genuinam esse et veram; alteram vero aperte interpolatam, adeo quidem, vt, si cum textu graeco conferatur, manifestam inuoluat contradictionem. (In catalogo autem bibliothecae ciuicae etc. pag. 202 sq. ubi editio illa Vindob. commemoratur, addit, dictam interpolationem non modo in Bibliothecis patrum occurrere; sed etiam haberi in collectione vett. script. graecor. quam *Heroldus* edidit sub titulo, *Haeresiologiae*, Basileae 1556. fol. Hinc suspicatur et vero colligit, quod ille liber immediate exceperit Vindobon. editionem, principium interpolationis omnino adscribendum esse Heroldo, atque inde transiisse in Bibliothecas P. P.) Denique in diss. obseruat, illum ipsum dialogum circumferri etiam inter Opp. S. Anastasii sub titulo viginti quaestionum ad Antiochum: Differentiam vero et lectionis et argumenti, quae in edit. libelli, Gennadio adscripti, atque in Anastasii ed. hinc inde obuia cernitur, nondum, quominus pro vno eodemque opusculo sint habenda, iudicium interuere

tere aut sententiae veritatem minuere demonstrat. Immo ex his ipsis, et quod Mita, quae vidit, et quibus continentur quaestiones illae sub Athanasii nomine, aetate superare Gennadii saeculum videantur, colligit, dialogum ipsum non esse opusculum Gennadii Scholarii; sed cuiusdam hominis, quem dicunt, schismatici, aevi incerti, quidem, at sequioris. Adde quoque Thesaurum bibliothecalem, vol. I. nr. 228. pag. 305 sqq.

Gregorii Thessalonicensis orationes X. a cl. *Matthaei* primum editas supra in fine §. 34. et paullo ante, quum de Damasceno esset sermo, iam memorauimus.

FINIS

ADDEN-

 ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 1. not. add. *Niemeyer* über die Lesung griechischer Dichter zur Entdeckung der stufenweise Ausbildung moralischer Begriffe. Ein Beytrag zur Methodik des Unterrichts. Halae Sax. 1792. mai. 8.

P. 5. lin. 17. *le Tens* leg. *Dutens*.

— 20. add. Discourses on different subjects by the Rev. *Richard Polwhele*. The II. edit. To which are added two Discourses and an Essay. London. 1791. II. voll. 8. In altero adiuncto sermone, Essay on the comparative Learning and Morality of the ancients and moderns diserte, nec tamen firmis adlatis argumentis, nostram suaeque patriae aetatem litterariam praefert et antiquissimae et ei, qua, regnantibus Elifabetha atque Anna, floruerunt in Britannia litterae. Quare Miltonum Homero; Camoenium Virgilio; Cornelium, Racinum, Shaksparium et Otway Aeschilo, Sophocli atque Euripidi; Molierium et Congreuium Aristophani ac Plauto; Popium et Boilauium Horatio atque Iuuenali; Clarendonum Thucydidi; Littelton Xenophonti; Dauidam Linio; Macchiauellum et Gibbonum Tacito anteponendos arbitratur. In architectura quidem et arte sculptoria antiquiores praestitisse recentioris aetatis artificibus; in reliquis autem doctrinis artibusque antiquitatem a recenti nostra aetate superatam esse iudicat et pro auctoritate edicit.

Pag. 6. lin. penult. leg. : cuius volumina *quatuor* ab a. 1790 vsque ad a. 1795. iam prodierunt. Reliqua, fauente deo, sequentur.

Pag.

Pag. 9. lin. 30. leg. Pars *septima* et vltima, cum indice omnibus partibus communi. 1790. — Idem V. D. grandis operis epitomen fecit et nuper edidit.

Pag. 12. lin. 3. pro *Patauii*, lege, *Venetiiis*. Nam ipse in praef. ad *Renatum - mysterium* etc. scribit, se in *Serenissima Venetorum regia* viua quotidie voce inculcandis studiis occupari; et ipsius praefationis finis hic est. *Dab. e Musaeo* (sic) *Veneto* VI. id. Ianuar. a. aerae christianae M. DC. LXXXVI.

Pag. 14. not. **) adde: *Io. Baptistae Passerii*, Pisaurensis, comm. de hebraismo Aegyptiorum, in *Gorii symbolis litterariis*, vol. IV. Florent. 1749. 8. pag. 1. sqq. vbi cap. III. defenditur hebraismus Etruscorum, ex quo tota graeca lingua hebraicis vocibus abundauerit; idque longa graecorum nominum enumeratione demonstratur: cap. IV. hebraismus Graecorum deriuatur ab illorum primaria origine. quum totus adhuc oriens fere hebraice loqueretur, quod ostendunt nomina propria locorum atque heroum, quae sapiunt hebraismum: cap. V. potissimum a coloniis Aegyptiorum in Graeciam deriuatis, cap. VI. insuper a studiis litterarum, artibus et religionibus, ex Aegypto traductis in Graeciam, ostendere conatus est: VII. tum quia Spartiatae Hebraeorum consanguinei habebantur: cap. VIII. nomina graecarum litterarum hebraismum veterem redolere illi videntur. Quam multa in coniecturis posita sint, vel ex hoc indice poterit intelligi.

Pag. 15. lin. vlt. adde: De quaest. vnde sit ortum germanicae linguae cum graeca commercium? agit *Bernegger* in *Miscell. quaest. ex Cornelii Taciti*, de situ moribusque Germanorum, libello defumtarum, centuriae secundae decade VI. Argentor. 1619. mens. Iun. ibique quaest.

quaest. V. ubi rem exemplis multis ex utraque lingua deducit.

Pag. 17. lin. 18. scrib. *Rbenferdii*.

Pag. 22. lin. 5. adde notam: *Amyclaeam* inscriptionem esse fictitiam pronuntiat *Richard Payne Knight* in lib. *An analytical Essay on the Greek Alphabet*. Londini 1791. mai. 4. cum XI. tabulis aeneis. Librum quidem censor in *Gottingens. ephem. litterar.* a. 1792. plag. 196. pag. 1962. sqq. valde laudat; sed efficit tamen ex *Payne* argumentis, *Fourmontum* composuisse illam ex pluribus inscriptionibus et aliquot fragmentis.

Pag. 23. lin. 18. add. *Origin and Progress of writing, as well hieroglyphical as elementary, illustrated by engravings taken from marbles, MSts and charters, ancient and modern: also some account of the Orig. and Progress of printing* — *By Th. Asple, etc.* Londini 1784. m. 4. cum XXXI. tabulis aeneis, in quibus specimina litterarum et antiquioris et recentioris aevi sunt incisa: coll. *ephem. litter.* Lipsiens. 1785. plag. 17. pag. 257. sqq. — *Pelloutier Hist. des Celtes*, tom. I. libr. I. cap. 9. pag. 89. in primis libr. II. cap. 10. pag. 385. sqq. — *Dissertation sur une ancienne Inscription Grecque relative aux Finances des Atheniens, contenant l'état des Sommes, que fournirent pendant une année, les Tresoriers d'une Caisse particulière. Par M. l'Abbé Barthelemy, Garde du Cabinet des Medailles etc.* Paris. 1792. 4. cum aenea figura inscriptionis, quae expensas publicas indicat, archonte Glaucippo, Olymp. 92, 3. h. e. a die XIV. Iulii 410. ante C. N. vsque ad II. Iul. 409. anni XXII. belli Peloponnesiaci. Illam docte explicat *Barthelemy*, et in adiectis notis de palaeographia atque orthographia Graecorum copiose disserit. H et Ω, archonte Euclide. 484.

ante

ante C. N. fuerant Athenis publice receptae; sed antea in usu priuato iam fuisse, clare demonstrat Barthelémy. Inde potest intelligi, quomodo Euripides in fragmento ex Theſeo, et antea adhuc Callias circa a. ante C. N. 450 H noquerint. De Callia *Arbenaeus* X pag. 455. D. ubi versus ex illius *γραμμάτιον τραγῳδίας* proferuntur, in quibus chorus recitat litteras *βα, βε, βη, βι, βε, βυ, βω*. Aliae vero urbes duas illas litteras iam antea in nummis habuerunt. (v. Mem. de l'acad. des Inscript. tom. XXIV. pag. 30.) Illa inscriptio a Choiseul Athenis Lutetiam Paris. missa nondum habet litteram *Ω*; atque H est littera adhuc aspera *b*. o est pro *ω*, et *ου* ē pro *φ*. *αι* et *ει* ut *α* reperiuntur in illa; *ε* quoque pro *η* cum iota subscripto; *α* illud *ου*, sed *α* *ου* pro *ξ*, *Φ* pro *φ*. *νιφθαλουικον* est vet. ante consonam positum. conf. ephesi litter. Gotting. a. 1792. plag. 163.

Pag. 23. lin. 20. *fuerit* leg. *fuerint*

Pag. 28. lin. 24. add. *Foster* on Greek accents, Londin. 1762. 8. — meli. *ibid.* 1763. 8. in bibl. *Asken.* pag. 3.

Pag. 30. add. *Dissertationes philologicae tres*, (n. diff. *Heur. Crazii*, de vera litterarum graec. pronuntiatione, Cassel. 1660. *Emman. Sussmani* orat. de auctoritate notularum vetustiora Graecorum scripta distinguendum, Rintelii 1667. *Frischlini* demonstratio, Graecos non carere ablatiuos, Argentor. 1586.) — *denuo edidit Balsas, Ludouicus Eskuche.* Rintelii 1750. 8.

Pag. 31. lin. 21. loco puncti pone comma, et adde, *atque.*

Pag. 33. lin. 3. add. The Origination of the Greek verb. An Hypothesis. Londin. 1791. 8. cum V. tabellis. Auctor, *D. Vincent*, opinatur, omnia, verba suas inclinati-

nationes debere verbo *in*, in cuius locum postea successit *hinc*. v. ephem. litter. Gotting. a. 1794. plag. 183. pag. 1830 sqq. adde *Ev. Scheidii* prolegomena ad *Jo. Dan. a Lennep* etymologicum linguae graecae. &c. Traiecti ad Rhenum 1790. mai. 8.

Pag. 38. lin. antepenult. pro 1776. scribe 1766.

Pag. 42. fin. § 10 add. Conf. catal. bibl. Bünau. tom. I. vol. III. cap. 3. de lingua graeca pag. 1799 sqq. vbi enumerantur permulti libri et editiones 1) Grammaticorum veterum et recentiorum; 2) de pronuntiatione Gr. L. atque orthographia; 3) de accentibus; 4) de dialectis; 5) de lingua hellenistica; 6) de prosodia; 7) de syntaxi, particulis, figuris, idiotismis &c. G. L. Tum sect. III. pag. 1807 sqq. Lexica, Etymologica, nomenclatores et glossaria graeca.

Pag. 47. med. add. (Hassii Prof. Regiomontani) Versuch einer griechischen vnd lateinischen Grammatologie für den academischen Unterricht vnd obere Classen der Schulen. Regiomontani 1792. 8. Kantianae philosophiae systema vel studio linguarum voluit adplicare. Multa quidem acute disputauit: enimvero indocti rudesque homines, non, docti eruditique inuenerunt linguas, et diu ante fuerat ingenio poetarum ac philosophorum exculpta lingua graeca, quam grammatici, qui sermonis darent praecepta, existissent, — *Formenlehre des Griechischen Declinirens vnd Conjugirens ohne Accente, mit Anwendung der prosodischen Regeln zur Wiederholung oder auch zum ersten Anfang für solche Schüler, die beym Flektiren denken können vnd wollen, von Eberhard Gottlob Glandorff, Conrector, &c. (superiore anno, 1795. mortuo,) Onoldi 1787. 8. — Kurzgefasste griechische Grammatik von Philipp Carl Buttmann, Berol. 1792. 8. Laudatur, qui-*

busdam notatis, in Jen. A. L. Z. a 1794. m. Jun. nr. 184. — Huc quoque referri potest erudite scriptum *J. C. F. Wernleinii*, Collaboratoris et tertii praeceptoris in schola Neostadii ad Aissum, programma, über die Mittel, den griechischen Sprachunterricht auf Schulen zu erleichtern, Erlangae 1795. 8. — *Primisser* Gedanken über das von H. Prof. Trendelenburg vorgeschlagene System der griechischen Konjugation. Lipsiae 1793. 8. antiquiorem methodum et rationem formandorum verborum defendit; conf. Jen. A. L. Z. a. 1794. nr. 285.

Pag. 50. lin. 8. adde: etiam Basil. 1530. fol. in calce: Basileae in aedibus Jo. Bebelli, mense Martii M. D. XXX. item in *Budaei* Opp. tom. IV. Basil. 1557. fol.

Pag. 53. lin. 7. infere: De prosodiae graecae accentus inclinatione scr. *Frid. Volg. Reitzius*; additum est eiusdem carmen: saeculum ab inuēntis clarum. Editio repetita, curante *Wolfio*, Lipsiae 1791. 8.

Pag. 55. lin. 7. add. atque dedit ille supplementum *Kollarii*, tom. I. fol.

Pag. 58. lin. 30. loco 1702 corrige 1602.

Pag. 59. lin. 18. loco III. scribe II.

Pag. 61. lin. 14 et 21. scr. *Barberinas*. et l. 15. loco *custodiantur*, lege *custodiuntur*.

Pag. 68. lin. 19. post, *descripti*, adde: Valde auctus est ille liber, at cautio saepius adhibenda, in nouissima editione: Degli Autori classici sacri Profani Grece Latini Bibliotheca portatile: ossia il Prospetto del Dr. Eduardo Arwood, reso più interessante per nuovi articoli e per recenti scoperte, ed Illustrazioni critiche, chronologiche e tipografiche con mutua cura disposte dall' Abb. *Mauro Boni* e da *Bartolomeo Gamba*. Venet. 1793. 8. II. partes.

Addi

Addi possunt *Denifii* opus praeclarum, f. supplementa *Animalium Maittarii*, II. voll. mai. 4. inprimis cel. *Ge. Wolfgangi Panzeri* Annales typographici ab artis inuentae origine ad annum MD. post Maittarii, *Denifii* aliorumque doctissimorum virorum curas in ordinem redacti, emendati et aucti. Noribergae, vol. I. 1793. — vol. II. 1794. mai. 4. Plura praestantis illius operis volumina sequuntur.

Pag. 70. lin. 33. loco *odizioni* l. *edizioni*. et adde: De editionibus antiquissimis *Mediolanensibus* diligenter egit *Jos. Anton. Saxius* in: *Historia literario - typographica Mediolanensis* — Adiecta sunt Appendix epistolarum, quae libris, tunc ibidem editis, affixae legebantur; et catalogus codicum, Mediolani impressorum ab a. MCDLXV ad annum MD. praefixa tomo I. *Philippi Argelati*, Bononiensis; Bibliothecae scriptorum Mediolanensium etc. Mediolani 1745. fol.

Pag. 78. med. add. *Martini* variae lection. Paris 1605. 8. — *Bocchi Slotbouver*, J. V. D. et Rectoris Doccumani, tirocinium criticum in veteres auctores graecos, praesertim Orpheum, Scylacem et Apollonium, Leoward, 1792. m. 8. conf. Gotting. ephem. litter. a. 1792. n. 192. pag. 1923. sqq. — *Musei Oxoniensis litterarii conspectus*. Accedunt pro speciminibus, Corragii emendat. in Hippocratem, Vulcanii, Casauboni, Vptoni, Sanctamandi, Jor. fini notae in Aristot. de poetica V. L. et supplementa Q. Curtii, V. L. et supplementa Procli Lycii, anecdota graeca Procli et Tzetz. Oxon. apud Fletcher, 1792. mai. 8.

Pag. 80. De *Etyrnologica M.* copiose agit *Saxius* in *Onom.* II. pag. 159 — 163.

Pag. 83. lin. 21. add. *Jo. H. Majus* in specimine omislarum vel nullis auctoribus munitarum vocum in *H. Stephani* Thes. L. Gr. in *Maiti* Obsl. fact. lib. IV. p. 161-233.

Francos. ad. Moen. 1727. 8. — Anonymus in Misc. Obsf. critic. in aust. vett. vol. VI. tom. I. pag. 179-389. Amstelod. 1735. 8.

ibid. lin. penult. post 1767. 8. adde: 1788. cura M. Wendleri.

Pag. 88. lin. 15. infere: *Hesiodi* O. et D. *Theognid.* sententiae, *Pythag.* carm. aurea, *Phocylides.* etc. Francos. apud Brubach. 1549. 12.

Thesaurus philos. moralis, quo continentur gr. et lat. *Epicleti* enchirid. *Cebetis* tabula, *Theophrasti* characteres, *Pythagoreorum* fragmenta. Lugd. ap. Tornaes. 1589. 12.

Pag. 90. lin. 20. loco 'H~~ix~~ lege 'H~~ix~~.

Pag. 91. lin. 5. leg. *Patufae*.

ibid. lin. 9. not. In *Fabricii* B. Gr. nou. ed. vol. IV. pag. 413. fqq. vbi, disputatione Vauafforis omitta, historiam Anthologiae gr. concinnare tentavi, atque copiosius recensui et codd. MSSt. et editiones anthologiae, aut illius particularum. — *Holstenius* multa epigrammata tum inedita protulit in lucem in adnotationibus suis ad Stephan. Byzantin. — Cl. *Schow* in programme dedit Descriptionem codd. graecor. epigrammatum MSSt. Barberini et Palatino-Vaticani. Hafniae, 1792. 8.

Pag. 92. lin. 11. et 12. post *putat* et post *illum* pon. commata et in nota, lin. 1. post *definiunt* pone punctum.

Pag. 93. lin. 19. post *tom.* II. adde *pag.* 261. fqq.

Ibid. lin. 20. leg. *inter* loco *infer*.

Pag. 95. lin. 26. post, *Lipfien.* adde *volumini*.

Pag. 97. lin. 9. infere: Cl. *Frid. Jacobs* non solum edidit *Emendationes* in epigrammata Anthologiae graecae,

Lipfiae

Lipsiae 1793. 8. (conf. Neue allgem. deutsche Biblioth. vol. VIII. part. I. fasc. IV. pag. 263. sqq. vbi quaedam emendantur,) sed etiam nouam parare instituit editionem *Anthologiae*, ex recensione Brunckii, rescisis longioribus Theocriti aliorumque carminibus, aliisque additis aut emendatis. Inscriptio haec est: *Anthologia graeca*, siue poetarum graecorum lusus, ex recensione *Brunckii*. Indices et commentarium adiecit *Fridericus Jacobs*. tom. I. II. III. IV. (qui graecum textum continent,) Lipsiae 1794. 8. Commentarius, indices et alia sequuntur. — De aliis promissis *Anthologiae Graecae* editionibus v. *Fabr. B. Gr.* I. cit. pag. 451. sqq.

Pag. 103. lin. 13. scrib. *Athenaei*.

Pag. 110. lin. 1. lege *Schindelio* et lin. 13. post: 1775. 8. add. nouam edit. multo auctiorem et emendationem parauit, Baruthi 1792. 8.

ibid. lin. 21. inferre: *Eclogae* ex optimis graecis scriptoribus, ad vitam studiosae iuuentutis informandam: cum interpretandi subsidio quam potuit emendate propositae. Turici. 1749. 12. Est egregia collectio cum notis eruditissimis, etiam criticis. Insunt *Lucian.* de somnio, *Cebetis* tabula, *Isocrates.* ad Demonicum, *Plutarch.* de audiendis poetis, et *Theophrasti* characteres.

Pag. 111. lin. 3. add. *deinde bis recusae*.

Pag. 113. lin. 24. pro, *suis* leg. *illius*.

ibid. lin. 25. pro, 8. scrib. 4.

Pag. 120. lin. 14. add. Conf. omnino *Prosper Marchand* in *Diction. historique*, tom. II. Hagae Com. 1759. fol. pag. 1—8. vbi quoque de duabus edit. rarissimis agitur, et cl. *Schneider* in adpendice ad *Plutarch.* de educatione, etc. pag. 94—96.

Pag. 122. lin. 1. pro *selecta* leg. *selecta*.

Pag. 124. lin. 10. loco, 1685. scrib. 1686. et conf: quae de illa edit, notavi ad Fabricii B. Gr. vol. I. pag. 190.

Pag. 128. nr. 4. lin. 2. ad vocc. *forma quadrata*, adde; *nec tamen, ut quidam tradunt, litteris quadratis*, notante Hambergero in praef. ad Gesneri edit. Orphei pag. VIII.

Pag. 132. lin. 7. adde: *Sloebouwer* in his addendis ad pag. 78. memor.

Ibid. §. 8. nr. 2. add. Si Argonautica Orphei vera sunt; hic Musaeo quasi dedicavit opus suum: vid. v. 7. ibique Gesner.

Pag. 134. lin. 22. add. *Mus.* gr. et ital. in versi sciolti, in *Girol. Pompeii*-Opp. ital. Veronae tom. II. a. 1790. 8. — Laude digna est editio: *Musaei* de Herone et Leandro carmen. Recognovit et adnotatt, instruxit *Car. Frid. Heinrich*. Hannouer 1793. 8. Idem V. D. Specimen animadversion. in Musaei carm. antea dederat, Gottingae 1792. 8.

ib. num. 6. lin. 4. post, *editiones* pone colen, et post, *Hindenburgii* dele punctum.

Pag. 139. lin. 4. add. De scholis poeseos graecae, (n. ionica, dorica, attica et Alexandrina,) earumque origine, indole, proprietate, diuersitate, mutationibus harumque causis erudite disputat *Frid. Schlegel* in comment. inserta *Biesleri* libr. menstruo Berolin, m. Nou. 1794. pag. 378. sqq. Schule ist, (vt verbis eius utar,) eine regelmässige Gleichartigkeit des Stils, durch welche eine Klasse von Künstlern sich von den uebrigen absondert und ein ästhetisches Ganzes wird.

Pag. 144. nr. 3. lin. 2. pro, *adire* leg. *adiri*.

Pag.

Pag. 148. lin. 26. post, *aliarum*, add. In illa edit, inscripta *Ὅμηρος* — *Paris. typis regijs ap. Andr. Turnebum, typogr. reg. ex privilegio regio, 1554.* reperiuntur: 1) Excerpta ex Aeliano, 2) contextus cum hypotyposi gr. cuiusque libri, 3) varr. lection. in Iliade.

Pag. 153. lin. 21. adde: Praeclara et critico futuro utilis editio est, inscripta: *Homeri Ilias* ad codicem Vindobonens. graece expressa: recensuit, *Franciscus Carolus Alter*, Prof. Gymnasii Vindobon. vol. I. Vindob. 1789. m. 8. — *Homeri Ilias* — lat. expressa. Recensuit, cum varietate lectionis ex codicibus bibl. Palatinae Vindobon. *Fr. C. Alter*, vol. II. ib. 1790. m. 8. atque *Homeri Odyssea*, graece, nouis curis expressa. Recensuit *Fr. C. Alter*, Prof. L. Gr. Acc. Batrachomyomachia, Hymni ceteraque poemata Homero vulgo tributa, cum varietate lectionis ex codd. Vindob. Viennae 1794. m. 8. conf. Erlangens. ephem. litter. plag. X. a. 1795.

Pag. 158. lin. 6. loco, *Borbeck* leg. *Borbeck*. — *Ὅμηρος Βατραχον. μεταγλωττισμένη διὰ τίχας ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ κρητικὸν ἀπλῶν ἰδιωμα* — παρὰ Ἀντωνία Στρατηγῆ ὅτ κρητὸς, πολίτε etc. Venet. 1745. 8. — et mox add. *Homero-centra* sive Centones Homerici in quaedam historiae sacrae capita, gr. et lat. acced, *Probae Falconiae* Virgiliani centones in vetus ac nou. Testamentum scripti, de nouo edidit *Ludou. Henr. Teucher*. Lipsiae 1793. 8.

Pag. 159. lin. 18. post, mai. 8. add. iterum ib. 1793. II. part. et Hom. Ilias ab eodem versa, ibid. 1793. 8. I. part. — Ilias germ. versa a *Wobesero*, III. tom. Lipsiae 1781 — 1787. 8. — Odyss. germ. versa a *Sedlezkio* Augustae Vindel. 1784. 8. — Batrachom. a *Com. de Stolberg*, in: *deutschen Musaeum*, mens. Mart. 1784. Idem

vertit XXX. Hymnos. — Polonice vertit libr. I—VIII. II. et adnotatt. adiecit *Franc. Xaverius Dmochowski*, Prof. eloquentiae, vol. I. Warfouiae 1792. 8.

Pag. 168, lin. 16. add. *Woodii* errores refelluntur, multaque egregia et ad intelligentiam Homeri interiorem necessaria proponuntur in: Beschreibung der Ebene von Troia mit einer auf der Stelle aufgenommenen Charte. — von Herrn *Lechevalier* — Mit Anmerkungen vnd Erläuterungen von Herrn *Andreas Dalzel*. — Aus dem Englischen übersetzt, vnd mit Vorrede, Anmerkungen vnd Zusätzen des Herrn H^r. *Heyne* begleitet. Lipsiae 1792. mai. 8. cum IV. tabb. geographicis: Das vermeinte Grabmal Homers nach einer Skizze des H. Lechevalier gezeichnet von J. *Dom. Fiorillo*, erläutert von C. G. *Heyne*. Lipf. 1794. 8. — *Homerum Eunuchum* (h. e. callidum, prudentem) *sub initium ipsius enarrationis demonstrat Jo. Gottfried Schmutzer*, Rector Lycei Rosleb. Lipf. 1753. 4. — Multa alia maiora minoraque scripta in Supplem. ad Fabricium adferam,

Pag. 169. lin. 9. post, *designatae* scr. punctum.

Pag. 186. lin. 18, add. *Hesiod's* E. K. 'H. I. Lavori e i giorni di Efiodo ed altre versioni di Greco del *Co. Giovanni Arrivabene*; con annotaz. Mantuae 1791. 8. — *Hesiod's* ἔργα καὶ ἡμέρ., *Hesiod's* moralische vnd ökonomische Vorschriften. Lemgou, 1792. 8. *Jo. Dan. Hartmann*, Prof. et Rect. Gymnasii Bielefeld. confecit versionem, graeco textui, sine accentibus impresso, adiectam; *Ludouicus* autem *Wachler*, Prof. praefixit commentat. de Hesiodi aetate, vita et scriptis, ac textui addidit notas utiles — *Hesiod's* Schild des Herakles, nebst den Schildern des Achilleus vnd Aeneas von *Homer* vnd *Virgil*, metrisch ver-
teutlicht,

teutscht, mit dem Original begleitet vnd erläutert von
Jo. Dau. Hartmann, Prof. vnd Rect. des Gymnasiums zu
 Bielefeld. Lemgou. 1794. 8. — Partem Theogoniae ger-
 manice vertit *Voss* in Hamb. Musen Almanach. 1789. et
 Opp. ac Dies, metrice, in epd. libr. a. 1795. — *Polo-*
vice Opera Hef. vertit *Jacka Przybylskiego*, Cracou. 1790. 8.

Pag. 188. lin. 11. add. *Schaubach* progr. in locum
 Hesiodi 'E K. 'H. 381—385. Meiningae 1794. coll. cen-
 sura in Erfurt. ephem. litter. a. 1794. pag. 57. pag. 928. —
M. Christoph. Arzberger disp. Adumbratio doctrinae He-
 siodi de origine rerum deorumque natura. Erlangae 1794.
 8. — (Vincentii Calà Orosii de Figverba.) Index Hesiodaeus.
 Neapoli 1791. 8.

Pag. 193. lin. 11. scr. *Everwin. Wassenbergb.*

Pag. 199. lin. 26. leg. *gesserant*.

Pag. 201. lin. 22. lege; *moderarentur*.

Pag. 202. lin. 15. scr. *Dukeri*.

Pag. 209. lin. 8. leg. *collectioni*.

Pag. 215. lin. 10. add. *M. Jo. Aug. Phil. Hennicke*,
 Rector scholae Martisburgensis; progr. de fabulae Aeso-
 pia indolae ac vsu ad vitam et mores. Weissenfels. 1792.
 4. — *Bardili* Vntersuchung, was ist das Eigenthümli-
 che der Aesopischen Fabel? in *Bießeri* Berlin. Monats-
 schrift. mens. Jul. 1791. pag. 54. sqq. — *Himerius* in
 oratione X. citat fabulam Aesopeam, alias ignotam.

Pag. 217. lin. 8. pro, *cruditione* leg. *cruditoque*.

ibid. lin. 21. loc. *domus*, scr. *tomus*.

Pag. 221. lin. 17. scr. *exfilium*.

Ibid. in not. ** lin. 3. post, *nostro*, pone punctum.

Pag. 224. §. 18. lin. 8. scr. *vaδerixq̃*.

Pag. 231. lin. 26. add. Idem dōst. *Fischer* tertium edidit *Anacr.* et vberrimis notis tam criticis, quam grammaticis iustruxit, Lipsiae 1793. mai. 8.

Pag. 233. lin. 27 et 30. dele, et lat.

Pag. 234. lin. 27. post, *Vzio*, add. Francof. et Lipsiae 1746.

Pag. 236. lin. vlt. add. Odae 17 et 18. a M. *Grætz* germanice versae atque illustratae sunt in: *Vorlesungen über zwey Anakreont. Lieder.* Lipsiae 1790. 8.

Pag. 252. lin. 2. post VII. add. vol. IV. nou. edit. pag. 606. sqq. vbi plura addidi, quae hic repetere nolo.

Pag. 254. lin. 25. post, pag. 163 sqq. add. Contra *Tiedemann.* disputat, et quaedam Parmenidis, Heracliti, Leucippi, Empedoclis aliorumque philosophorum dogmata aliter explicat censor in Jen. A. L. Z. a. 1794. m. Sept. nr. 300. pag. 684. sqq.

Pag. 255. lin. vlt. adde: *Jo. Vpmarck* diss. respond. Is. Hellenio, de *Heraclito*, Ephesiorum philosopho, Vpsal. 1710. 8.

Pag. 259. lin. 10. add. M. *Aug. Frid. Guil. Rudolph*, nouam *Ocelli* editionem parans, specimen illius dedit in disput. inscripta: Adornandae editionis *Ocelli* Lucani ratio et obseruationum maxime criticarum ad eum specimen *Wittebergae* 1794. 4.

Ibid. §. 27. lin. 16. loco, *agaret* leg. *ageret*.

Pag. 260. nr. 3. lin. vlt. add. De la Tragédie Grecque et du nom. qu'on devroit lui donner dans notre langue, pour s'en faire une juste idée par *A. Auger.* Paris. 1792. mai. 8. Tragoedia graeca continebat partes alias, quae cantabantur; alias, quae declamabantur sine cantu. conf. sphem. litter. Lipsiens. a. 1792. scid. 79. pag. 633. sqq.

Pag.

Pag. 265. lin. 7. add. *Αἰσχύλου τραγῳδία ἰστέα ἐνὶ Θήβαις*. I. Sette in Tebe, Tragedia d' *Eschilo*, recata per la prima volta dal testo greco in versi volgari, e con annotazioni illustrata. (a *Petr. Pasqualonio*). Venet. 1794. m. 8. — Die Eumeniden, ein Chor aus den Griechischen des *Aeschylus* von *W. von Humboldt*, in Biesteri Berol. lib. menstruo, mens. Aug. 1793. pag. 149. sqq. — Initium versionis germ. trag. Prometheus, cum eruditiss. obss. de oeconomia, actione, notatione atque oratione illius tragoediae in *Schilleri* neuen Thalia, part. IV. I. Lipsiae 1792. 8.

Pag. 266. lin. 12. add. Eiusdem *Besenbeckii* progr. *Aeschyli* locorum quorundam interpretatio. Erlangae 1793. 4. duo loca in Prometheus v. 127. et v. 429 — 431. explicantur, et a crisi aliorum, praecipue Schützii, vindicantur. — *M. Ge. Frid. Dan. Goes* dissp. I. II. commentat. in Aeschyleum Agamemnonem. Erlangae 1793. 8. — Eiusdem disp. s. commentationum in Aeschyleum Agamemnonem continuatio. ibid. 1794. 8. Sagacissimus auctor per occasionem Pindari quoque, Lycophronis aliorumque loca tentat emendare.

Pag. 267. lin. 7. post, 178c. 4. adde Idem V. D. in progr. dedit Obss. in Aeschyli Eumenides, v. 492 sqq. Ienae 1794. fol. et in alio de Persarum tragoediae Aeschyleae forma et consilio, Ienae 1794. fol. refutavit *M. Car. Godofr. Siebel*. de Aeschyli Persis diatriben, Lipsiae 1794. 8. qui putabat, Aeschylum noluisse misericordiam aut metum commovere, sed Persas ludibrio Atheniensium exponere. Praeter ea egit Siebel. de tempore et oeconomia illius tragoediae, et plura loca verbaque critice tractavit. — *Georg. Kierulf* diss. de auctoritate emendationum in arte critica. Acc. obss.

obss. et exempla coniecturarum in Agamemnone *Aeschyli*; nec non prolusio versionis danicae eiusdem tragoediae. Hauniae. 1790. 8.

Ibid. lin. 16 loco, *Craecos* scr. *Graecos*. et lin. 21. scr. *Enimvero*.

Pag. 271. lin. 21. pro, *Pidasus*, leg. *Pindarus*.

Pag. 274. lin. 18. loco, *versiones* leg. *versionis*. et in fine huius §. adde *Pind.* — gr. (minus correcte) et lat. cum excerptis e scholiis de Strophis Antistrophis et epodis, Venet. 1762. 8.

Pag. 276. lin. 32. pro *mutilavi* leg. *mutilavit*.

Pag. 277. lin. 4. loco, 4. scr. 8.

ibid. sub finem adde: *Pindari* od. II. Olymp. metricè vertit *Gnil. de Humboldt*, Berol. 1792. min. 4. isque omnium carminum Pindar. versionem cum disquisitione de generibus metrorum Pindaricorum promisit. — *Io. Frid. Wagneri*, Correct. Ioannei Luneburg. symbolae ad *Pindari* Argonautica, (od. IV. Pyth.) interpretanda. Luneburgi, 1794. mai. 8.

Pag. 284. lin. 18. lege; *Lampas*.

Pag. 292. lin. 3. add. M. *Besenbeck* disp. de invidia et malevolentia τῷ Θεῷ, ad locum Herodoti l. 32. Erlangae 1787. 4. — *Böttigeri* progr. de Herodoti historia ad carminis epici indolem propius accedente. Weimar, 1792. 4. — *Theoph. Christph. Breiger* comm. de difficillioribus quibusdam Asiae Herodoteae. Gottingae 1793. 4. — M. *Schwarz*, Correct. progr. Coniectura de pugna Marathonica ad Herodoti VI. 91 — 117. et Cornel. Nepot. Milt. 4. 5. proposita. Goerlitii 1793. fol. — (*Mansō*) über das Stillschweigen Herodots in Absicht auf Rom vnd Carthago, in: Neue Bibl. der schön. Wissenschaften vnd freyen Künste, tom. 53. part. II. pag. 196. sqq.

Pag.

Pag. 304. lin. 5. post, *tragoediae*, add. et in: Neuen Magazin etc. tom. II. part. I. Gottingae 1793. nr. 1. *Hoepfneri* diss. de *Sophoclis* Trachiniis, part. I. de argumento dramatis. — *Sophoclis* Elestra cum antiquis scholiis (excerptis) ex recens. Brunckii: varietate lectionis et perpetua adnotat. illustrata a M. Ge. Ant. Christph. Scheffler, Conr. Gymnasii Wolfenbüttel. Helmstadii 1794. 8. — Oedipus anglice vers. cum notis criticis et gramm. G. S. Clarke. Oxon. et Londini 1799 (forfan 1790.) 8.

Pag. 308. lin. 18. add. Idem Beckius V. C. nouam eamque minorem et criticam editionem curare coepit: *Euripidis* Tragoediae, drama satyricum et fragmenta, Graece: ad optimos libros recensuit Christ. Dan. Beck. Accedunt animadversiones perpetuae et glossarium. Tom. primus, Hecuba, Orestes, Phoenissae, Medea Regiomonti et Lipsiae. 1792. 8. Notae criticae sunt textui subiectae.

Ibid. lin. 21. loco *priceps* leg. *princeps*.

Pag. 309. lin. 24. post: *coniecturac*, add. — Quod uetus e rec. et cum notis Rich. Franc. Phil. Brunck — curauit Ge. Henr. Martini. Lipsiae 1793. 8.

Pag. 312. lin. 30. post: *Id tom. med. 8.* add. *tom. III.* (in quo illustratur Alcestes,) Londin. 1791. 8.

Pag. 314. lin. 21. adde M. Traugott Fridr. Benedict progr. Quaedam ad *Euripidis* Hippolytum notae. Torgau. 1794. 4. — Obseruatt. in Eurip. maxime Hippolytum — exercitatio acad. specimen I. — praef. Jo. Luzac, J. V. D. PP. defend. Abrah. Bluffe. Leidae. 1792. mai. 8. — *Euripedeum* e Bacchis excerptis et illustrauit Jo. Mich. Hamann, Conrest. Regiomont. 1794. 4. — *Hoepfner* de *Euripidis* Cyclope, in: Neues Magazin für Schullehrer. Gottingae, tom. I. part. I. et tom. II. part. II.

pag. 310. lin. 3. add. Ἱπποκράτης νόμος, *Hippocratis lex*, cum duplici versione latina: Vpsal. 1637. v. *Fantii* specim. hist. litt. gr. in Suecia pag. 83. — Ἱπποκρ. περί ὄψεως, *Hippocratis de visu libellus*; — separatim et emendatius edidit notisque et aliorum et suis illustravit *Jo. Henr. Jugler* Med. D. et Nomiater Gifhornensis. Helmstad. 1792. 8. gr. et lat. sub textu est versio lat. cum lectionis varietate: subiunctus est commentarius doctus tam grammaticus quam exegeticus.

Pag. 322. lin. 22. dele *Lipsiae* et scribe *Altenburgi* 1781. fqq.

Pag. 324. lin. 28. post: 1789 scr. *pars I. pars II. Lipsiae* 1792. (de qua parte vide ephemer. litter. Gotting. a. 1792. plag. 139. in primis Jen. A. L. Z. a. 1794. m. Maii pag. 497. fqq. nr. 172.)

Pag. 337. lin. 22. pro: *ad leg. at.*

Pag. 338. lin. 26. add. Noua editio ac recensio prodit: *Aristophanis comoediae*, auctoritate libri praeclarissimi (Rauennatis) saeculi decimi emendatae a *Philippo Inuernizio*, Iſto Romano. Accedunt criticae animaduersiones scholia graeca, indices et virorum doctorum adnotationes. (graece, curante cel. Beckio,) Vol. I. II. Lipsiae 1794. m. 8. vol. III. sub praelo sudat: saltem dum scribo haec, id nondum habeo in manibus. Inuerniz, et in ordine fabulatum et in lectione auctoritatem sui codicis, (quocum contulit cod. Borgianum,) in primis sequutus, Brunkianas coniecturas atque lectiones ut plurimum deferuit et reiecit.

Pag. 340. lin. 14. add. Acharnens. germanice vers. in *Wielandi* Neuen teutschen Merkur, a. 1794. tom. III. part. VIII. pag. 350. et in seqq. particulis. Ranas germ. vertit *Schlosser*, Basil. 1783.

Pag.

Pag. 341. lin. 9. add. *Boivin* iun. Discours pour servir de préface à une Traduction de la Comédie des Oiseaux d'Aristophane, in Mem. de Litterat. des Inscr. tom. IV. pag. 549. sqq. — In: Neuen teutschen Merkur, part. I. a. 1794. pag. 19. sqq. est utilis comm. in qua fata ciuitatis et constitutionis atticae dilucide exponuntur: Kurze Darstellung der innerl. Verfassung vnd äusserlichen Lage von Athen in dem Zeitraum, worin Aristophanes seine noch vorhandenen Komödien auf die Schaubühne brachte.

Pag. 341. lin. ult. add. De *Sophrone* et de mimis veterum erudite disputat *Com. de Finkenstein* in: Versuch über das bukolische Gedicht, pag. 19. sqq. praem. praeclaro illius operi. *Arethusa*, oder die bukolischen Dichter des Alterthums part. I. Berolini 1789. 4.

Pag. 345. lin. 8. loco: 1709. leg. 1710. memorat quoque edit. 1720. censor quidam.

P. 353. l. 17. post: 1791. 8. add. *pars posterior. ib.* 1792.

Pag. 366. lin. 18. diuide *post-ea*.

ib. lin. 23. add. Basil. per Mich. Isengr. 1555. 8. Geneu. 1642.

Pag. 371. nr. 5. lin. 1. post: *concinuitatis* pone comma.

Pag. 376. lin. 23. loco, *fol. leg. nos.*

Pag. 383. lin. 7. post a. 1780. 8. add. *edit. II.* auctior et emendat. *ibid.* 1793. 8. — M. S. ex optimis recension. cum selectis varior. notis paucisque suis — edidit *Laur. Sabl.* Hafniae 1792. 8. — german. vers. cum notis *M. Benj. Weiske.* Lipsiae 1794. 8. — Danice, cum notis etc. *Jo. Bloch.* Hafniae 1792. 8. — *Xenophontis* Opp. gr. et lat. Glasg. 1762. 12. XIV. voll.

Pag. 384. lin. 30. post: *Neide* pone signum parentheseon.

Pag. 386. fin. add. *Christ. Jul. Wilb. Mosche* specimen animaduersionum in *Xenophontis Oeconomicum*, Francof.

cof. ad Moen. 1793. mai. 8. Loca quaedam modo explicat, modo tentat, modo sensum illorum interpunctione iuuat meliore. — *Jo. Mich. Hamann* prolus. de Socrate cum discipulis libros veterum tractante. Regiomonti, (s. a. probabiliter 1793.) 4. ad loc. Xenophontis M. S. I. 6. — *Auszüge aus Xenophons Schriften*, mit Anmerkungen vnd einem griechisch-deutschen Wortverzeichniss. — von *A. G. Becker*, (Collaborat. Gymnasii Quedlinburg.) Halae Sax. 1794. 8. — *Noua historicorum librorum Xenoph. italica prodire coepit Romae* apud *Desiderium*. tom. I. continet *Cyropaediam*; II. *Hellanica* et *Hieronem*, 1791. 4.

Pag. 390. nr. 3. lin. 3. dele punctum post: *solent*.

Pag. 396. lin. 8. scr. *versio ex libro*.

Pag. 406. lin. 16. add. in noua edit. vol. III. lib. III. cap. I. multo plures laudauit et editiones et libros, in quibus de *Platone* varia ratione et fortuna disputatur: aliaque scripta addam in *Supplem. ad Fabric.*

Pag. 412. lin. 16. Hic memorare tantum iuuat: *M. Wilhelm Gottlieb Tennemann* *System der Platonischen Philosophie*. tom. I. Lipsiae 1792. — tom. II. III. ib. 1794. mai. 8. — *Frid. Jac. Bast* *Kritischer Versuch über den Text des Platonischen Gastmahls*, nebst einer beurtheilenden Anzeige merkwürdiger Lesearten aus den drey Handschriften der K. K. Hofbibl. zu Wien. Lipsiae 1794. 8. — *Jo. Georg. Trendelenburg* *disp. Animaduersiones criticae ad Platonis Menonem et Alcibiadem I.* Dantisci 1788. 4. — *Jo. Frid. Damman* *diff. philos. histor. de humana sentiendi et cogitandi facultatis natura*, ex mente *Platonis*. *sect. I.* praes. *Frid. Aug. Wiedeburg*. Helmstad. 1792. 4. (conf. tamen censuras in noua biblioth. vniuersali Kilon. vol. I. fasc. 8. a. 1793. pag. 588. fqq. et in *Pauli Biblioth. von Anzeigen — kleiner Schriften*, vol.

vol. III. part. 4. pag. 171. fqq.) — sectio II. ibid. 1793.
4. — *M. Car. Morgenstern* progr. quid Plato spectauerit
in dialogo, qui Meno inscribitur, componendo. Halae
Sax. 1794. 8. — Eiusdem de Platonis republ. commen-
tationes tres, etc. Halae Sax. 1794. 8.

Pag. 423. lin. 20. post: *commemoravi* pone punctum.
— ibid. lin. 29. add. *Demosthenis* oratio in Midiam. In
vsum praelectionum edidit, notis criticis atque exegeticis
instruxit *Ge. Lud. Spalding*. Berol. 1794. mai. 8.

Pag. 429. lin. penult. add. *Dionys. Halicarn.* init.
lib. I. antiqq. rom.

Pag. 430. lin. 5. loco, *cofer* 1. *confer*.

ibid. lin. 8. add. *Frid. Koch*, Conrect. Lycei Stettin.
progr. de *Theopompo* Chio, historico Graecorum quondam
celeberrimo. Stettini 1792. 8. De aetate, scriptis, scri-
bendi genere et fide historica illius agit, idemque pro-
mittit, fragmenta illius aliorumque quorundam edere. —
Nonnulla Theopompi fragm. collecta exstant in historia
acad. Paris. Inscript. tom. XIV.

Pag. 432. lin. 4. post: *doctos* pone punctum.

Pag. 434. lin. 5. loco: *incensus*, leg. *incensum*.

Pag. 436. ad not. De *Aristotele*, eius fatis, scriptis
horumque editionibus fusius egi, et multos, qui de illo
varia ratione egerunt, iam laudavi ad *Fabricii* B. Gr. vol.
III. cap. V. pag. 195. fqq. et in supplem. ad eam B. Gr.
alios, qui ab illo tempore innotuerunt mihi, excitabo.

Pag. 438. lin. 12. post: *Bable* add. Illius edit. qua-
tuor volumina, Bipontin. 1791 — 1793. hucusque pro-
dierunt: Belli iniuria retardavit continuationem.

Pag. 439. lin. 28. post: *salus* scr. *Augustae Vin-*
dolic.

Pag. 441. lin. 1. De editionibus *Pacii* certiora scripti
ad Fabr. B. Gr. loco cit. pag. 332. sqq.

Pag. 444. lin. 3. loco 25. scr. 46.

Pag. 445. lin. 26. loc. *Londini*, scrib. *Cantabrig.*
1785.

Pag. 446. lin. 6. add. A Commentary illustrating
the Poetic of Aristotle, by examples taken chiefly from
the modern poets. To which is prefixed a new and cor-
rected edition of the Translation of the poetic. By *Henry*
James Pye, Esq. Londini 1792. 4. Splendide excusus
liber: recensetur, ac Twining interpretatio comparatur
atque praefertur in *Ephem. litterar. Gotting.* 1793. nr.
191. pag. 1905. sqq. — *Pye* parui aestimat anglicam ver-
sionem ex gallica *Dacierii* factam 1705, et aliam ab apo-
nymo confectam 1775. — Noua eruditaque textus re-
censio est: *Aristotelis* de poetica liber. Textum recensuit,
versionem refinxit et animaduersionibus illustrauit *Thom.*
Tyrwhitt. E typograph. Clarend. 1794. 4: Post mortem
Tyrwhitt editionem curauit *Burghessius*. conf. Göttingens.
ephem. litter. m. Nou. 1794. pag. 1889. sqq. — Nouam
editionem atque recensionem parauit *J. Theoph. Buble*,
graece. Gottingae 1794. 8. — *Facii* prolusio I. ad locos
nonnullos in *Aristot.* poetica illustrandos. Coburgi 1793. 4.

Pag. 448. lin. 27. pro: *comparauit*, leg. *comparuit*.

Pag. 456. lin. 7. loco, *Vtramque separatim*, scr.
Vtriusque liber iunctim et separatim.

Pag. 457. lin. 7. post *Andronicum* pone comma loco
puncti.

Pag. 460. lin. 10. loco: *doctissime* scr. *doctissimi*.

Pag. 464. lin. 9. insere: *Jo. Seuerini Vateri* Anim-
aduersiones ad *Aristotelis* librum primum rhetoricorum,
cum

cum notitia et censura graeci scholiastae eorum paucis cogniti etc. Halae Sax. 1794. 8.

Pag. 472. lin. 22. add. cl. *Eichborn* in Allgem. Biblioth. der biblischen Literatur, part. IV. nr. 3. de *Hecataei Abder.* libr. iudicat, auctorem histor. et antiq. probabiliter fuisse Judaeum, qui personam philosophi atque historici ex Alexandri aetate induisset.

Pag. 473. lin. antepen. adde: *Scheibels* Einleitung zur mathematischen Bücherkenntniß, part. 17. pag. 198.

Pag. 485. lin. antep. add. *Theophrasts* moralische Charaktere mit erklärenden Anmerkungen, vnd einem griechisch deutschen Wortregister von *Jo. Dau. Büchling*. Halae 1792. mai. 8. adde supra in Addendis ad pag. 88, et ad pag. 110.

Pag. 484. lin. 4. loco *decies* lege *vicies*. — ibid. lin. 26. add. a *Vollbedingio* Lips. 1783. coll. censura in *Roßis* Bibl. für die Paedagogen vnd Erzieher. tom. II. Gießae 1784. 8.

Pag. 486. lin. 5. post *vet. edit.* add. cap. VII. pag. 408. fqq. nou. edit. vbi cl. *Ackermannus* et ego multo copiosiores fuimus de *Theophrasto*, eius scriptis horumque editionibus.

ibid. lin. 6. totam dele, et add. *Bernard.* epist. ad Reiskium, in huius vita. Lipsiae 1783. 8.

Pag. 490. nr. 5. lin. 4. scr. *additamentis*.

Pag. 495. lin. 5. infere: *Demetr. Phaler.* cum versione lat. *Stanislai Houii*, (cuius dedicatio scripta est XII. Cal. Jan. 1556.) Basil. per Jo. Oporin. 1557. 8. Addita est praefatio Victorii, cuius editio est basis; sed habet quoque lectiones ex edit. Moreliana. In fine est *index vocum*, quae in vetusto codice (a. Morel.) aliter, quam impressum est, scriptae sunt.

Ibid. lin. 20. add. ex cod. Morel. possunt quaedam suppleri.

Pag. 497. lin. 3. post: *vol. II.* adde: siue vol. IV. cap. 19. pag. 44. nou. edit. vbi copiosior de Euclide fui, et multo largior in enumerandis editionibus scriptisque, in quibus vel Euclides explicatur, vel de eo eiusque editionibus agitur.

Pag. 500. nr. 3. add. In noua Fabr. editione vol. III. pag. 808. plura scripsi de *Sinnia*, ex quibus ea, quae in hac introductione adnotaram, et suppleri possunt et corrigi.

Pag. 504. lin. 8. post: *cap. 33.* adde: siue in noua edit. cap. XI. vol. III. pag. 582. sqq. vbi plura adieci.

Pag. 507. nr. 3. lin. 8. post: *excitabo* add. vide nou. edit. vol. III. cap. X. de Stoicis, pag. 526. sqq. et speciatim de *Zenone* pag. 579. sqq.

Pag. 511. lin. 8. post: libr. III. *cap. V.* add. f. vol. III. nou. edit. cap. XV. pag. 750. sqq.

Pag. 517. lin. 22. loc. *Wart.* leg. *Warton* et lin. 26. *erat loco est.*

Pag. 521. lin. 10. add. Idylles et autres Poësies de *Théocrit*, traduites en Français, avec le texte grec, des notes critiques, la version latine et un discours préliminaire par M. *Gail*, Prof. de lit. grecque au College royal. Paris. apud Didot. 1792. min. 4. conf. nouam biblioth. AA. BB. vol. L. part I. Lips. 1793. pag. 148. sqq.

Pag. 522. lin. 2. post: *Polwells.* add. tom. I. Londini 1786. 4. et 8. — tom. II. 1792. additis quibusdam emendationibus.

Pag. 523. lin. vlt. post: *vet. edit.* adde: f. nou. edit. vol. III. cap. 16. pag. 764. sqq. vbi plura adieci.

Pag.

Pag. 525. in columna suprema hos scribe numeros, loco 425.

Ibid. lin. 11. adde: *M. Henr. Car. Abr. Eichstadt.* disp. Adumbratio quaestionis de carminum Theocriteorum ad genera sua reuocatorum indole ac virtutibus. Lipsiae 1793. 4. Auctor tres constituit classes carminum Theocriteorum, 1) bucolicorum, 2) mimicorum, 3) mixti generis. — — Einige Bemerkungen ueber das XXIV. Theokrit. Gedicht, aufstode *Wachlers*, (qui id carm. defendit a iudicio *Schneideri*, in libro, ueber *Pindars Leben* pag. 75. sqq. lato,) Herford. 1794. 8. — *Manfo* comm. de Theocrito, in: *Charaktere der vornehmsten Dichter aller Nationen etc.* vol. I. part. I. Lipsiae 1792, 8. nr. 6. — *Antonii Drexl*, Bauari, spicilegium observationum in *Theocritum* etc. Ticini, 1794. mai. 8.

Pag. 528. lin. 15. add. H. in luacrum Palladis, graece et italic. verss. in *Girol. Pompeii Opp.* italicice scriptis, tom. II. Veronae 1790. 8. — The Works of *Callimachus* translated in to English verse. The Hymns and the Epigrams from the Greek, with the Coma Berenices from the Latin of *Catullus*. With the original Text and Notes carefully selected from former Commentators by *H. W. Tytler*, M. D. 1793. 4. v. nouam biblioth. AA. BB. vol. 53. part. I. Lipsiae 1794. pag. 175. sqq. — Call. H. et Epigr. germanice vertit *Christ. Guil. Abwardt*. Berol. 1764. 8.

Pag. 529. lin. 10. loc. 11. scr. tres.

Pag. 530. lin. vlt. add. *Arati* phaenom. gr. cum Theonis scholiis. Paris. 1595. 4. ap. Guil. Morel. v. Catal. bibl. Lugdun. pag. 173. vbi plures *Arati* edd. memorantur.

Pag. 531. lin. 14. add. *Arati*-Phaenom. et *Diofemea* gr. et lat. — curauit *J. Theoph. Buble*, Prof. Götting. vol. I. Lipsiae 1793. mai. 8.

ibid. lin. vlt. add. *Variae lection. ad Aratum* ex cod. Mosq. in *Chr. Fridr. Matthaei* Lection. Mosquensib. tom. I. Lipsiae 1779. 8. pag. 95. fqq.

Pag. 533. lin. 3. add. *Adamantius* et de *Melampe* la *Physionomie* avec un traité de la divination par les palpitations etc. per H. de *Boivin* trad. de grec. Paris. 1636. 8. libr. rar.

Pag. 534. lin. 4. post: *cap. 15. pag. 394.* adde *sive*, nou. edit. vol. III. cap. X. pag. 550. fqq.

Pag. 535. lin. 4. add. *Pappus* libr. VI. propos. 38. fol. 136. in *Pappi* collectionibus a *Frid. Commelino* in latinum conuersis etc. dedit explicationem *Aristarchi Samii* de magnitudine et distantis solis et lunae. conf. *Weidleri* bibliogr. astron. et histor. astronom. pag. 128. 191.

Pag. 536. lin. 5. add. *Robertson* in: *The Parian Chronikal.* Lond. 1788. 8. quamquam non omnino negat; dubitat tamen, *Chronicon* esse genuinum; sed *Hewlett* eodem anno *Chronici* vindicias suscepit.

Pag. 537. lin. 4. post: *vol. II.* adde *sive* edit. nou. vol. IV. cap. XXI. pag. 128. fqq. vbi plura addidi.

Pag. 537. fin. add. *Boisvini*, qui *Manethonis* narrationem defendit, et *Banieri*, qui eum refutat, controuerfia legitur in *Histor. acad. Paris. Inscript.* tom. III. pag. 27. fqq. ex german. *Gottschediae* versione. — In: *Neuen Magazin für Schullehrer*, herausgegeben von *Ruperti vnd Schlichthorst*, tom. II. part. I. *Göttingae* 1793. pag. 99. exstat *D. Ziegleri* disquis. de libris apotelesmaticis, *Manethonis* nomini vulgo addictis, *Apotelesmaticorum* libros, contendit, nec illius *Manethonis*, qui *Aegyptiaca* scripsit, nec vnius eiusdemque auctoris esse habendos; nec illa apotelesmata esse referenda ad tempora *Ptolemaei Philadelphi*;

delphi; sed auctorem potius vel auctores illorum, iudicat, vixisse intra aetatem Augusti et Constantini M. — Inter Astrologos ineditos in Fabr. B. Gr. vol. IV. pag. 151. sqq. varii veteres apotelesmaticorum scriptores occurrunt.

Pag. 539. lin. vlt. add. nec non Fabr. B. Gr. vol. IV. pag. 163 sq. et quae ibi adnotavi.

Pag. 541. lin. 5. add. Robert Simson M. D. Mathe-
seos nuper in academia Glasguensi Professoris Opera quae-
dam reliqua, scil. I) *Apollonii Pergaei* de sectione deter-
minata libri II. restituti, duobus insuper libris aucti. II.
Porismatum liber, qui doctrinam veterum Geometrarum
ab obliuione vindicare, et ad captum hodiernorum adum-
brare constitutum est. III. de logarithmis liber IV. de li-
mitibus quantitatum et rationum fragmentum. IV. Adpen-
dix, pauca continens problemata ad illustrandum praecipue
veterum geometrarum analysin. Nunc primum post au-
ctoris mortem in lucem edita impensis quidem Phil. Comi-
tis Stanhope; cura vero Jac. Clou, in eadem academia
Philosophiae Professoris, cui auctor omnia sua mæsta te-
stamento legauerat. Glasgae 1776. mai. 4. cum figg. ligno
incisis. Rob. Simson qui *Euclidem* ediderat Glasgae 1756.
4. post Snellium et Anderson. atque Commandinum *Apol-
lonii Pergaei* libros melius restituisse dicitur. In altera par-
ticula libros III. *Euclidis* de porismatibus, quorum Pappus
in collectione mathematica fecit mentionem, restituere stu-
duit, paucisque indicauit argumentum, v. Halens. ephem.
litter. a. 1777. pag. 362.

Pag. 541. nr. 4. lin. 2. post. nr. 17. sqq. add. f. vol.
IV. nou. edit. 192. sqq. vbi plura adscripsi. — Götting.
ephem. litter. a. 1794. nr. 46. pag. 450. ex *Kästneri* An-
fangsgründe der Analysis endl. Größen ed. III.

Pag. 541. §. 42. lin. 6. post *Fabr.* — *cap.* 24. add. f. vol. IV. pag. 233. fq.

Pag. 544. nr. 4. post: *cap.* 18. add. f, nou. edit. *cap.* 20. vol. IV. pag. 117. fqq.

Pag. 45. lin. 14. post: 25. vol. add. II. vet. edit. siue vol. IV. ed. nou. pag. 251. fqq. vbi quoque pag. 253. fqq. de operé, in quo monumentum illud exstat, inscripto: Χριστιανική τοπογραφία παντός κόσμου, *topographia christiana*, siue *descriptio vniuersi mundi e mente Christianorum* copiose differitur, cuius auctor vocatur a quibusdam eruditis *Cosmas Indopleustes*; sed dubitat Fabricius. adde tom. II. huius Introd.; part. 2. pag. 422.

Pag. 546. nr. 5. lin. 2. post *vol.* II. adde: siue edit. nou. vol. IV. pag. 234. fqq. vbi de *tribus* agitur *Herombus*, et pag. 235. not. de *Ctesibio*, mechanico.

Pag. 548. nr. 3. post: *libr.* II. add. qui quidem ab *Archimede* in dorica dialecto fuerant scripti; sed ab alio quodam ante Eutocium in atticam translati dialectum; in reliquis libris adhuc est lingua dorica, vel potius sicula, cui immixti fuerant atticismi.

Pag. 549. not. lin. 18. post: *descripta*, adde: Jac. Cremonensis vsus est codice, qui paullo melior erat, quam is, ex quo edit. Basil. excusa est; sed in versione magnos commisit errores.

Pag. 550. lin. 5. post *additae*: add. Noua editio Torelliana est inscripta: Ἀρχιμήδης τα σωζόμενα μετὰ τῶν Εὐτοκίου Ασκαλωνίτη ὑπομνημάτων. *Archimedis quae supersunt omnia*, cum *Eutocii* Ascalonitae commentariis, ex recensione *Jos. Forelli*, Veronenfis, cum noua versione latina. Acced. lectiones variantes ex codd. medico et parisiensibus. Oxon. e typogr. Clarendon. 1792. mai. fol. cum figg.

figg. ligno incis. Post Torellum, XV. Cal. Sept. 1781. a. aet. LIX. denatum curauit edit. *Abram. Robertson*, qui adiecit commentarium in aliquas Archimedis propositiones de iis, quae in humido vehuntur. Torellus autem textum mutauit, vbi sensus videbatur corruptus, et ordinem librorum sic constituit: 1) de planis aequiponderantibus, lib. I. 2) de quadratura parabolae, 3) de planis aequiponder. liber II. 4) duo libri de cylindro etc. gr. et lat. cum Eutocii comment. gr. ac latine. Deinde de iis, quae in humido vehuntur Archimedis; vt aliqui credunt, lemmata, II. libr. Abrahami Ecchellensis studio ex arabico in lat. conuersa: (prius comparuerant in editione Apollonii Pergaei Conicor. lib. V. VI. VII. Florent. 1661.) Collationes codd. fini adnexae, sunt ratione valde incommoda descriptae, prouti forsan typotheta aut curator et corrector huius editionis Abr. Robertson acceperat. *Caput Archimedis* ex museo Capitolino tom. I. tab. 89. sumtum in fronte operis aeri incisum est; marmor autem capitis illius in Marmor. Oxoniens. tab. 19. est haud genuinum. adde cl. *Krohn* catal. biblioth. pag. XXII. — Doct. *Jo. Binder*, Transiluanus, molitur nouam partis editionem, cuius inscriptio, ex schedula ipsius mihi exhibita, haec erit: *Ἀρχιμήδης τετραγωνισμὸς παραβολῆς*, notis criticis, (exegeticas supplebit versio latina, eaque non ad verbum; sed characterum geometrarum recentiorum ope, secundum ductum Is. Barrowii expressa,) illustratus per *J. Binder*.

ibid. nr. 5. lin. 6. scr. *librariis*.

ibid. nr. 6. 2. post: *vol. II.* add. siue, *vol. IV.* nou. edit. pag. 170. sqq. et quae adscripsi: item quae de dialecto Archim. paullo ante notau.

Pag 551. §. 48. nr. 4. lin. 4. post: *vol. II.* add. siue nou. edit. *vol. IV.* pag. 222. sqq.

Pag. 555. nr. 4. lin. 16. leg. *Clementinum*: et post 1572. add. Cenfor in ephem. litter. Salisburgens. a. 1792. plag. 95. habuit duo *Apollonii Rhodii* exempla illius anni 1572. in fine tituli longi legitur, *Basileae ex officina Henrici - Petrini*. Ab initio est vita Theocriti, graece: tum index, postea textus graecus 236. pagg. denique graeca scholia, pag. 309. In calce: *Basileae ex offic. Henrici - Petrini a. recuperatae nostrae salutis MDCLXXII. mense Martio*. Dein sequitur nouus titulus cum *Rotmari* dedicatione, Ingolstadtii 1570. Metrica versio constat pagg. 309. notae pagg. 127.

Pag. 553. lin. 10. loc. 1778. scr. 1779. II. volum. additis notis Arnoldi, Pierfonii, Ruhnkenii et Toupil.

ibid. lin. 18. loc. *etque* scr. *atque* et lin. 23. scr. 1789. et add. L'Argonautica di *Apollonio Rodio*, tradotta ed illustrata, (a patre purpurato *Filangierio*,) Romae tom. I. 1791. mai 4. cum textu graeco e recens. Brunkii, atque obsl. textui partim subiectis; partim quae, si longiores sunt, adiectis. In praefatione de fabula carminis, de consilio poetae et iis, quae ad litteraturam carminis pertinent differitur. conf. Neue Biblioth. der schönen Wissenschaften und freyen Künste, vol. V. part. I. Lipsiae 1793. pag. 140. sq. — Tom. II. Romae 1794. mai. 4. cum variis lection. nondum collatis, et cum multis figg. aeri incis. conf. ephem. litterar. Lipsiens. a. 1794. plag. 99. pag. 787. sqq. vbi quoque noua adnuntiatur editio cum scholiis, V. L. et selectis aliorum notis, quae Lipsiae in II. voluminibus iam sub prelo fudat.

ibid. nr. 6. lin. 1. ad *vol. II.* scr. nou. edit. vol. IV. lib. III. cap. 26. pag. 262. sqq.

Pag. 556. nr. 5. lin. 3. loco: *not. 19.* scr. paragr. 19. et adde; siue, nou. edit. vol. IV. cap. 18. pag. 26. sqq.
Pag.

Pag. 558. lin. I. add. siue nou. edit. vol. IV. cap. 24. pag. 231. sqq.

ibid. §. 54. lin. 7. ad cap. 15. pag. 406. scr. siue nou. edit. vol. III. cap. X. pag. 567 sqq.

Pag. 560. lin. pen. add. *Bionis et Moschi* Idyllia et quae praeter ea exstant. gr. et lat. cum votis variorum selectis. Recensuit suasque adnotatt. adiecit *Ludou. Henr. Teucher.* Lipsiae 1793. 8.

Pag. 561. nr. 5. lin. 10. post cap. 17. pag. 441. — add. siue nou. edit. vol. III. cap. 16. pag. 800 sqq. et 805 sqq. et in not. add. *Carpzovius*, in praesenti Abbas et Theolog. Helmstad. censor fuisse dicitur.

Pag. 565. lin. 31. post; *haec est* add. *inscriptio.*

Pag. 566. lin. 7. add. *Polybii* — tomi octauī pars prior prodit ib. 1794. Longa eruditaeque censura legitur in: Neue allgem. deutsche Biblioth. vol. V. fascic. I. Kilon. 1793. [pag. 3 — 41. in qua praesertim historia foederis Achaici Polybiana lib. II. sq. critice, historice, chronologic et geographice pertractatur, multa, quae Schweighäuser vel parum recte, vel plane non explicuit, emendantur atque exponuntur, et Polybius cum Plutarcho in vita Arati comparatur. *Polybius* libro VII. cap. 7. capit historicos, qui regem Hieronymum depexerunt. Cenfor. l. c. pag. 40 memorat *Eumachum*, Neapolitanum, (Athen. XIII. pag. 577.) *Batonem*, Sinopensem, (Ath. VI. p. 251. vbi male legitur *Κάτων ὁ Σινωντός* Vossius e Plutarcho in Aegide cap. 15. eum citat,) *Plutarch.* in vita Arati memorat, culpatque et notat, ab eo non lectos fuisse *Arati* commentarios etc.

Pag. 568. lin. 6. post, tom. X. add. *Polybii* Megalopol. de militia romana libellus versione latina, commentatione perpetua et iconibus illustratus — studio et opera
Io,

10. *Georgii Poeschelii*, ill. Gymnasii Heilsbronnensis Con-
rectoris. Norimbergae, 1731. 8. — De *Polybio* plura
notavi ad *Fabricii* B. Gr. lib. III. cap. 28. pag. 313. fqq.

Ibid. lin. 20 pro *le* leg. *les*.

Pag. 570. lin. 18. add. Nouvelle decouverte dans l'
histoire litteraire sur Polybe, par M. *Gaudio*, Docteur en
Droit, et ci devant Professeur de la même Faculté dans l'Aca-
demie royale de Naples. Berolin. 1758. 8. Negligentiam
stili, loquacitatem et impetum animi ad praecepta morum
frequenter interferenda, ille inde ducit, quod Polybius
in senectute historiam suam conscripserit. Conf. de senten-
tia Schweighäuseri censorem in bibl. Kilon. l. c. pag.
21 — 23.

Pag. 571. lin. 2. post *Synaxarum* add. quae Aratum ha-
buisse auctorem, traditur. in huius vita gr. scripta apud
Iriartum in catal. codd. gr. Matrit. pag. 202. sed v. *Fa-
bric.* B. Gr. cap. 29. libr. III. pag. 345. nou. edit. ubi
plura de Nicandro eiusque scholiasta, *Eutecnio* aliisque
graecis scholiis, item de editionibus adscripti.

Pag. 571. nr. 4. lin. 13. post, *Gorraei* — 4. add.
10. *Gorraei* Opera. Definitiones medicae. *Nicandri* The-
riaca et Alexipharmaca, gr. et lat. *Hippocratis* de geni-
tura, de natura pueri, iusiurandum, de arte, de anti-
qua medicina, de medico. gr. et lat. Paris. 1622. fol.

ibid. lin. ult. post: *Schneiderus*, add. atque vir ille
cel. edidit *Nicandri* Alexipharmaca, cum scholiis gr. et
Eutecni sophistae paraphrasi graeca — gr. et lat. cum
notis eruditis. Halae 1792, 8. est noua recensio.

Pag. 572. nr. 6. lin. ult. add. et *tomo* II, pag. 625.

Pag. 571. §. 59. nr. 2. fin. add. sed vide *Corfin.* Fast.
attic. tom. IV. pag. 107. fq. et quae notavi ad *Fabr.* B.
Gr.

Gr. vol. III. pag. 287. sqq. vbi quoque de *Apolodoro*, eius bibliotheca, editionibus etc. plura adnotavi.

Pag. 573. nr. 4. lin. 8. post: *emendata*, adde: *Apolodori* Athen. Bibliotheces siue de deorum origine libritres. *Benedicto Aegio*, Spoletino, interprete. Quae in priore editione corrupta et mutilata fuerant, haec posterior sedulo castigauit et restituit. Cum indice etc. Antwerpiae ex offic. Guil. Syluii, regii typographi. 1565. 8. siue textu graeco. *Siluius* in breui praefatione ait, auctorem fuisse non ita pridem Romae satis mendose excusum.

Pag. 575. nr. 3. lin. 3. post: libr. III. cap. 28 add. f. nou. edit. cap. 32. vol. IV. pag. 416. vbi de *Meleagro* etc. plura scripsi.

Pag. 577. §. 62. nr. 5. adde. siue edit. nou. vol. IV. pag. 613.

Pag. 578. §. 63. nr. 5. lin. 2. post: vol. II. add. siue ed. nou. vol. III. cap. 18. pag. 31. sqq.

Pag. 579. §. 65. lin. 17. post: vol. I. p. 678. add. *Bruti* epistolae latinae, Florent. 1487. 4. exst. in bibl. publ. Noribergensi. conf. *Panzeri* V. C. annal. typograph. vol. I. pag. 413. — De *Bruti* philosophia vide ad *Fabr.* B. Gr. vol. III. cap. X. inter Stoicos pag. 545.

Pag. 580. §. 66. lin. 6. post: pag. 601. adde: f. edit. nou. vol. III. pag. 249. — *Sevin* de *Iubae* iunioris vita in comm. acad. Paris. Inscr. tom. IV. pag. 457. sqq. adde *Goselin* libr. ad Strabonem, in tom. I. p. 16 sq. laudatum.

Pag. 581. §. 68. adde: *Canonis* narrationes, *Ptolemaei* historiae ad variam eruditionem pertinentes, *Parthenii* erotica, gr. cum notis variorum et suis emendationibus edidit, ac de eiusdem nominis veteribus scriptoribus praefatus

fatus est *Lud. Henr. Teucher*. Lipsiae 1793. 8. In *Parthenii* textu quaedam correxit *Teucher*.

Pag. 583. §. 2. fin. *Teucheri* edit. *Parthenii* modo citavi.

ibid. nr. 4. lin. 3. post. *nr.* IX. add. f. nou. edit. vol. IV. cap. 27. pag. 305 fqq.

Pag. 584. lin. 6. add. conf. Aesopi edd. in *Fabr.* B. Gr. vol. I. pag. 645 fq.

Pag. 586. nr. 4. lin. 2. leg. *Lapus* v. ad *Fabr.* B. Gr. vol. IV. cap. 31 de *Dionysio* pag. 386.

Pag. 589. lin. 15. pro: *Londini* leg. *Oxoniae*.

Pag. 593. lin. 30. dele verba: *germanice* — — 1782. 8. fqq.

Pag. 593. lin. 8. add. Kollarii supplem. ad Lambecii comm. pag. 504. 514 fqq. et quae notaui ad *Fabr.* B. Gr. vol. IV. cap. 31. (vbi plura de *Dionysio* Halic. differui,) pag. 393 fq.

Pag. 596. lin. 19. scr. 1746. et add. noua *Diodori Siculi* edit. e recensione et cum adnot. Wesselingii etc. gr. et lat. prodire coepit Bipont. 1793. 8. sed duo tantum volumina propter saeuitiam hostilem lucem adspicere potuerunt. germanice vertit *Stroth.* Francof. ad Moen. 1782. 8. fqq. VI. volum.

Pag. 598. nr. 6. lin. 2. post, *cap.* 31. add. f. edit. nou. vol. III. cap. 30. pag. 361. fqq. vbi *plura a me* adiecta reperies.

Ad tomi poster. partem primam.

In praefat. pag. V. lin. 11. pro TVVM lege TVM.

Pag. 3. lin. 13. pro, *collectu*, lege *collecta*.

Pag. 5. lin. 26. loc. *Col.* leg. *Colon*.

Pag. 6. lin. 30. dele comma post, *vulgatae*.

Pag. 7. lin. 26. post *addita* dele comma.

Pag. 8. lin. vlt. pro, *lniarto* leg. *Iriarto*.

Pag. 12. fin. 1. loc. *versu*, 1. *versa* et lin. 15. post, *castigauisse* pone comma loco puncti.

ibid. lin. 23. post, *autem* dele comma et *quae*.

Pag. 13. lin. 28. pro *contextu* scr. *contextui*.

Pag. 14. lin. 14. scr. *forſan hoc demum anno* (1795) *prodibit*.

ibid. in not. lin. 4. pro, *Brequignius* scr. *Brequignium*, et lin. 7. pro *Labiris* leg. *Cabiris*.

Pag. 16. nr. 6: lin. 13, pro, *vninerſalis* scr. *uniuerſali*.

Pag. 22. lin. 5. post, *Neapolit.* add. Editio ibi promissa lucem adspexit. *Εὐνοπαρίας περὶ τῆς ἀπὸ τρυγῶν τροφῆς*, ſiue de alimento ex aquatilibus, cum lat. interpretatione I. Bapt. Roſarii, ſchol. Conr. Geſneri, et notis integris Io. Frid. Franzii, Acc. nouae varr. leſtion. ex codd. Mss. depromptae, et animadu. Diamantis Goray, nunc primum editae; itemque adnott. in auctorem, additamenta in glosſarium Franzii, hodiernam Ichthyologiam illuſtrantia, et lucubratio de piſcium eſu, *Caſetani de Ancora*. Neapoli, 1794. mai. 8. — Nouam editionem parat cl. *Schneider*.

Pag. 23. nr. 4. lin. vlt. post, *opificio* dele comma.

Pag. 25. not. lin. 8. pro, *Philopis* 1. *Philonis*.

Pag. 35. not. lin. vlt. add. conf. quoque de litteris cod. Vindob. etiam *Woidii* notitiam cod. Alexandr. ed. Spohnii pag. 80 ſqq.

Pag. 36. not. lin. pen. scr. *poſteriorius*, pro, *Poſt*.

Pag. 37. not. **) lin. 1. scr. *Apoſſolus*.

Pag. 50. lin. 13. post, *ſol.* add. etiam 1562. — ibid. lin. 22. loc. 1514. scr. 1574. et add. 1592.

Pag. 64. lin. 6. pro, *explicui* scr. *explicuit*.

Pag. 65. lin. 20. loc. *cuiſdam* 1. *cuiusdam*.

- Pag. 73. lin. 12. dele, *non consuluit.*
- Pag. 77. not **. lin. 1. scr. *nonnulli.*
- Pag. 78. lin. 5. post, *superfunt*, add. *libri.*
- Pag. 80. not. lin. 4. pro, *Riccardia* leg. *Riccardino.*
- 7 Pag. 82. lin. 28. loc. *exiit* l. *exiit.*
- Pag. 86. lin. 12. post *erat* dele comma.
- ib. lin. 26. pro, *Saltn.* l. *Salthen.*
- Pag. 89. lin. 15. pro, *Euchor.* l. *Euchar.*
- Pag. 92. lin. 12. loc. *bebeat* scr. *babeat.*
- Pag. 96. lin. 22. dele, *in quo*, et lin. 24. post, *microcosmo* pone comma.
- Pag. 97. nr. 5. lin. 6. pro, *ex omni* scr. *omnisque.*
- Pag. 99. lin. 16. leg. *Sallier.*
- Pag. 100. lin. 7. dele signum parentheses.
- Pag. 102. lin. 6. post, *Boneri* add. *Colmar. 1541.* —
- ib. lin. pen. adde: *Plutarchi* guter Sitten, ein und zwanzig Bücher, verdeutscht durch *Micb. Herr*, Strasburg. 1535. fol.
- Pag. 103. lin. 12. De educ. liberor. vertit quoque germanice anonymus, Manhem. 1793. 8.
- Pag. 109. lin. 4. l. *coniectura.* — et lin. 18. loc. *praelatorum* scr. *praelaturum.*
- Pag. 112. lin. 7. scr. *Aristobulum.* — lin. 14. post, *collegit* add. *ac*, et lin. 16. pro, *qui* scr. *cui.*
- Pag. 127. lin. 20. scr. *exflabat.*
- Pag. 156. lin. 12. add. germ. versio est inscripta: *Ptolemei von Vffgang und Niedergang, Bedeutung und Wirkung der himmlischen Bilder und irer Sternen*, sine l. et a. fol. — Hic adicere licet, quae superiore anno narrauit mihi cl. *Binder*, Transiluanus, quum me in itinere suo inuiseret. *Ioecber* in Gelehrten Lex. artic. *Probenius* scripsit, hunc latine vertisse Ptolemaei *μεγάλην σύνταξιν*

~~αλφ~~ siue Almagestum. Id verum esse adfirmavit Binder; idem tamen typis non esse expressam illam versionem, sed additam exemplo Ptolemaei, quod olim Frobenius habuerat, in praesenti autem cl. Büsch, Hamburg. Prof. in sua custodit bibliotheca, ibique suis se oculis vsurpasse, Binderus mihi significauit.

Pag. 156. lin. 18. post, *confer*, adde, *Lambec*.

Pag. 173. lin. 26. post *Koebleri* — 8. de *Galen* lib: add. de editione *Kirstein*, Prof. Vpsal. v. ephem. litt. Go: than. 1781. pag. 481.

Pag. 181. lin. 9. add. Atque cl. *Facius* superiore anno (1794.) primum tom. *Pausaniae* graec. cum erudit. notis criticis euulgauit, 8. Martini, qui sub exitum anni superioris vita defunctus est, editio lucem non videbit.

Pag. 184. §. 60. nr. 1. add. *Wieland* in praefat. ad suam versionem probabile videtur, *Lucianum* iam vixisse a. C. 116. a. 117.

Pag. 197. in suprema lin. hos numeros scrib. pro, 167.

Pag. 228. lin. 22. loc. *ad 1. ab*.

Pag. 254. lin. 11. dele *gallica*.

Pag. 256. nr. 3. lin. 2. post, *fuernnt*. pone comma.

Pag. 257. not lin. 2. pro, *est*, leg. *et*.

Pag. 263. nr. 1. lin. 7. post *noster* pone comma.

Pag. 269. lin. 26. post 1532 add. in Catal. *Cbristii* tom. II. pag. 592. notatur a. 1531.

Pag. 284. lin. 12. addi potest: *Anti-Longin*, oder die Kunst in der Poesie zu kriechen, anfänglich von dem Herrn D. Schwift den Engländern zum Besten geschrieben, itzo zur Verbesserung des Geschmacks bey uns Deut-

(schen übersetzt (von Io. Ioach. Schwabe,) — — Lip-
sae, 1734. 8.

Pag. 290. not. *. lin. 1. loc. *Croziam* leg. *Crozian*.

Pag. 293. nr. 5. lin. 6. pro, *ab* leg. *ad*.

Pag. 294. nr. 4. add. *Bergleri* edit, recusa et inscripta
est: *Ἀλκιφρονος* — — *Alciphronis* epistolae, gr. et lat.
ad edit. *Steph. Bergleri* accuratissime expressae. Ultraiehti
ad Rhen. 1791. m. 8.

Pag. 300. §. 2. lin. 2. scr. *Ἔρεπος*.

Pag. 302. nr. 4. lin. 4. add. *Mercurii* Trismegisti Py-
mander — eiusdem Asclepius — *Iamblicus* de myste-
riis Aegyptiorum, Chaldaeorum et Assyriorum. *Proclus*
in Platicum Alcibiadem de anima et daemone: idem de
sacrificio et magia. Quae omnia solerti cura repurgata ac
suo tandem candori restituta sunt. Basileae 1532. 8. ex
versione *Marfilii Ficini* lat. cum praef. Mich. Isengrini.

P. 308. l. post, saepius et lin. 9. post, *editio*, pone commata.

Pag. 309. nr. 5. lin. 2. pro, *reiciat* scr. *reiciit*.

Pag. 316. lin. 13. add. *Libanii* — volumen III, ab
orat. 52 — 65. prodiit. Altenburgi. 1795. mai. 8.

Pag. 322. not. lin. 2. leg. *recensōs*.

Pag. 324. lin. 23. post, *anonymus*, add. *Bardilius*
esse dicitur.

Pag. 326. §. 13. nr. 1. lin. 4. loc. *exstinctus* leg. *ex-
stinctum*. — ibid. nr. 4. lin. 1. scr. *eclogas*.

Pag. 327. lin. 9. leg. *apograpbo*.

Pag. 332. lin. 27. pro, *putuit* scr. *potuit*.

Pag. 335. lin. 14. post, *Ienensis* dele punctum.

Pag. 337. nr. 4. lin. ult. post, *Proclo* adde, pag.
376. sq.

Pag. 345. hos numeros scribe in suprema lin. loco
543.

Pag.

ILLVST RIBVS
ATQVE
CELEBERRIMIS
CAIETANO DE ANCORA
ET
PASCHALI BAFFIO

BIBLIOTHECAE REGIAE NEAPOLITANAE PRAEFECTO

S. Pl. D.

THEOPHILVS CHRISTOPHORVS HARLES.

Tanta sunt VESTRA, VIRI ILLVSTRES,
erga me merita, vt non possim diutius mi-
hi temperare, quin, quae debeam VOBIS,
palam declarem cum testificatione pii gra-
tique animi. TV enim, HVMANISSIME
CAIETANE, non solum in pluribus litteris
singularem humanitatem meique amorem
de-

demonstrasti, et nuper in praefatione ad doctissimam TVAM *Xenocratis* editionem nominis mei honorificam iucundamque iniecasti mentionem; sed etiam TVA effecisti auctoritate, vt iussu Regis VESTRI Potentissimi, cuius purpuram adoro, adiuuante Illustrissimo DEMARCO, Regis amico, cuius liberalitatem atque indulgentiam religiose veneror celebrique, catalogus codicum msstorum graecorum, qui in splendida amplissimaque bibliotheca regia custodiuntur Neapolitana, conficeretur mihi-que ad notitiam codicum msstorum in Fabricii B. Gr. amplificandam mitteretur.

TV VERO, ILLVSTRIS BAFFI, qui in Graecia habitas, aeque lubenter suscepisti id negotii, ac diligentissime composuisti illum catalogum, TVAque ipsius manu nitide curateque scripsisti. Quem quum accepissem, quanto perfusus fuerim gaudio, dicere non possum. Atque ego nescio, num raram TVAM humanitatem miramque promptitudinem, an singularem curam et incredibile litterarum iuuandarum studium in illo concinnando magis admirer et praedicem.

Ego vero gratiis referendis quamuis me imparem sentiam: malui tamen VOBIS, VIRI ILLVSTRES, leue hoc pii religiosique animi pignus offerre, quam diuturno silentio

tio in negligentiae ingraticue animi suspicionem iucurrere. Serena igitur fronte accipite, VIRI PRAESTANTISSIMI, hoc testimonium ac monumentum pietatis atque obseruantiae meae, persuasi, nihil prius, nihil antiquius mihi futurum esse, quam vt ego, VESTRO exemplo excitatus et quasi prouocatus, VOBIS officia quaeuis humanitatis pro virili praestem, meque omnem daturum esse operam, vt intelligatis, vos id beneficii haud collocasse in homine ingrato.

In hac autem altera parte, quam splendidis VESTRIS nominibus inscripsi, me ea, quae ad historiam, aut potius notitiam et litteraturam interpretum V. T. graecorum, nouique foederis et scriptorum, qui vocantur, ecclesiasticorum faciant, breuiter esse persequuturum, in praefatione ad priorem huius tomi alterius partem declaravi. Vt tamen interdum de quibusdam rebus et hominibus essem copiosior, fecit vel grauitas argumenti, vel librorum a nonnullis posteritati relictorum atque editionum multitudo. Ego vero multa, quae dicenda essent, vel hic de industria omisi, breuitatis studiosus, vel quoniam ea, quum in conficiendo hoc opere, praecipue tomo illius primo versarer, nondum venerant in notitiam meam, vel, quae est imbecillitas ingenii

Pag. 350. nr. 5. lin. 7. leg. *Wernsdorfius*.

Pag. 351. §. 27. lin. 3. scr. *ad ann. Cbr.* et lin. 7. *saeculis*, loc. *saeculā*.

Pag. 355. lin. 11. loc. *illustratio*, corr. *illustrato*, ibid. lin. 13. scr. *in lexico*, et lin. 24. pro, *videntur*, leg. *viderentur*.

Pag. 356. lin. 2. post, *fin.* pone punctum et lin. 5. scr. *integrae* — *formulae*.

Pag. 357. nr. 5. lin. 23. post, *sqq.* pone signum parenthesisae.

Pag. 359. nr. 3. lin. 25. pro, *recentionem* scr. *recensionem*.

Pag. 362. §. 4. lin. 1. pro, *freliquis*, leg. *reliquis*, et lin. 4. post, *erat* dele comma.

Pag. 365. lin. 21. corr. *Anecdosis*.

Pag. 368. lin. 2. scr. *Apostolii*, et lin. 18 post, *agitur*, pone comma.

Pag. 369. lin. penult. pro, *impeditum*, scr. *impeditus*.

Pag. 371. nr. 1. lin. 6. pro, *collocandum*, leg. *collocandam*.

Pag. 374. nr. 6. lin. 1. scr. *Adde*.

Pag. 375. nr. 2. lin. 4. post, *magistris* pone comma: et nr. 3. lin. 6. ac 7. scr. *egit* — *inseruit*.

Pag. 377. lin. 14. post, 317 sq. add. et Gottingens. a. 1794. pag. 180. pag. 1807. sq.

ibid. lin. 23. scr. *ἐκέρησ*. — et lin. 29. post, *uxore* dele comma, idque pone post *editas*.

Pag. 379. lin. 14. scr. *Procli*.

Pag. 380 lin. 9. scr. *Hanouiae*, et lin. 13. *Homeri*, pro, *Honori*, ac lin. 19. *Ἀδριανίδος* pro *Ἀδριανίδος*: lin. 25. post, *acute* dele punctum.

- Pag. 381. lin. I. post, *vero*, add. *putat*,
Pag. 382. lin. II. post. *Opp.* adde, *cum* Mercurio
Trismeg. et Iamblich. Basil. 1532. 8. v. addenda ad pag.
302.
ibid. lin. 29. post, *Kollarii* pone punctum; tum scr. *De*
Pag. 390. lin. 25. et 30 pro, *Τολ.* scr. *Πολ.*
Pag. 392. lin. pen. leg. *Petrum*.
Pag. 394. nr. 6. lin. I. scr. *Hierocle*.
Pag. 395 lin. 5. post, *vide* dele punctum.
Pag. 396. §. 47. lin. 4. leg. *in epistolis*.
ibid §. 48. lin. 3. scr. *adnumerari*.
Pag. 397. lin. 13. post, *simplicii* et lin. 20. post, *le-*
gantur pone commata; ac. nr. 3. lin. 2. scr. *sententiarum*.
Pag. 398. lin. 5. pro, *fondibus*, scr. *fontibus*.
Pag. 399. lin. 13. scr. *praeclare*, loco *plaeclare*.
Pag. 400. lin. 5. pro *Crotii* 1. *Grotii*. et lin. antepen.
Belgium pro *Belgiam*.
Pag. 403. lin. 15. corr. *ignota*, et lin. 24. *Photius*.
Pag. 408. lin. II. pro *excussa*, scr. *excusa*.
Pag. 410. lin. 3. add. graecus textus abest.
Pag. 415. nr. 3. lin. 12. dele, *xol*.
Pag. 421. nr. 5. add. M. Io. Godofr. Scharfsenberg.
diff. de Io. Philopono Tritheismi defensore Lipsiae 1768. 4.
Pag. 423. §. 64. lin. 6. post, 549. del. *circa a. C.*
Pag. 427. lin. 4. post p. 395. pone signum parenthe-
seos.
Pag. 428. nr. 2. lin. 8. dele comma post, *audinit*.
Pag. 429. §. 68. nr. 2. lin. II. dele punctum post *nec*.
Pag. 431. §. 69. nr. 1. lin. 2. pro *et*, 1. *at* et nr. 2.
lin. 2. pro *est*, leg. *et*.
Pag. 432. nr. 4. lin. 3. pro, *latt.* scr. *lat*.
Pag. 437. lin. 16. pro, *est*, scr. *erat*.

Pag. 458 s. 93. lin. 5. leg. *concilii*.

Pag. 468. lin. vlt. scr. *καλογῶ*.

Pag. 501. lin. 9. post vol. add. I.

Pag. 508. nr. 2. verba: *Io. Lud. Schulzii* vsque ad p. 154. sq. pertinent ad finem antecedentis paragraphi.

Pag. 511. lin. vlt. scr. *Schir*.

Pag. 513. lin. vlt. leg. *differuit*.

Pag. 516. lin. 20. adde *ἐνταῦθα τὸ κατ' ὁμῆν, καὶ ὁμοίων ὁρῶμα ἐκ βιβλίου ια.* Viennae 1791. apud. Trattner. cura et sumtu *Polyzori*, Lampanitz. Basis est edit. Gaulmini, a mendis purgata.

Pag. 518. lin. 5. pro, *Epitomen* l. *Epitome*.

Pag. 544. lin. 9. sic diuide *πρὸς* — *ἑκὼς*.

Pag. 555. lin. 3. leg. *concludunt*.

Pag. 556. lin. 2. pro, *iudicium* leg. *indicium*.

Pag. 563. lin. 20. pro, *redemptor* leg. *redemptorem*.

Tom. II. pars II.

Pag. 11. lin. 18, pro *sensum* l. *sensim*.

ib. lin. 25. sc. *maforetico*.

Pag. 16. nr. 6. lin. 15 pro, *sabrioque*, lege *sobrioque*

Pag. 21. lin. 14. scr. *diuersa*.

ib. lin. 26. pro *tamen* l. *tandem*.

Pag. 35. lin. 7. pro, *utor* l. *utar*.

Pag. 38. lin. 5. adde. Ultima capp. libri *Iobi*, nempe cap. 38 — 41. et capit. 42. pars ad graecam versionem recensita notisque instructa ab *E. I. Greue*, minist. Candid. inter Reformatos. Acc. tractatus de metris hebraeis, praefertim Iobaeis. pars. I. — Deventer 1788. — pars. II. Burgsteinfurth. 1791. mai. 4. conf. Gottingens. ephem. litt. 1795. plag. 55. pag. 545 sqq.

Pag. 45. lin. 19. pro *huus* l. *huius*.

Pag. 47. lin. 8. l. *pertinent*.

Pag.

Pag. 53. lin. 11. pro *fuiſſet* l. *eſt*.

Pag. 54. lip. 11. l. *et ea, quam*.

Pag. 77. lin. 13. pro *praecertam* lega *praeceptam*, et lin. 14. *abripiamur* loco, *abripiamus*. — lin. 27. l. *deſiderares*.

Pag. 83. lin. 27. pro *Et contrario*, leg. *E contrario*.

Pag. 90. lin. 21. poſt *ſaepeſque*, pone colon.

Pag. 95. lin. 7. adde. M. Io. Ge. Mülleri diſp. praes. Balthaſare Stolbergio, P. P. de diſtinctione, cum primis N. T. graeci in capita et verſus ſ. commata et cola. Wittebergae 1672. 4.

ibid. lin. 22. pro, *cauſent* l. *ceſſent*.

Pag. 100. not. lin. 1. poſt, *dicitur*, pone comma, et lin. 23. poſt, *latinarum* et lin. 25 poſt, *dimidia*, dele commata.

Pag. 106. not. add. *Chriſtoph. Stralii* diſſ. praes. M. Paulo Antonio, Obſſ. grammat. de quibusdam N. T. philoſophiſmis et diſtinctionibus philoſophicis. Lipſiae 1686. 4. — Io. Ge. Walcbii Obſſ. in N. F. libros, quarum prima pars ea continet loca, quae ex hiſtoria philoſophica illuſtrantur. Ienae et Lipſiae. 1727. 8. — Cel. Fr. Chriſt. Matthaei in lection. Mosquens. vol. II. pag. 60. ſqq. publicauit Gloſſarium paruum in epiſtolas Apoſtolorum graece, et pag. 12. ſqq. notas doctas ſcripſit ad illas gloſſas, quarum pleraeque conueniunt cum Gloſſario, quod Io. Albertus edidit Lugduni Bat. 1735. 8.

Pag. 113. not. add. *Gerardi Io. Voſſii* diſſ. gemina; vna de *leſu Chriſti* genealogia; altera, de annis, quibus natus, baptizatus, mortuus. Amſtelod. 1643. 4.

Pag. 117. lin. 15. pro, *voll. ſcr. coll.*

Pag. 118. lin. 5. add. *Aegid. Strauchii* diſſ. hiſtorico-geographica de patria Meſſiae. ed. III. Wittenbergae 1619.

Nicol. Krohn in catalogo biblioth. suae, (Hamburgi 1793. 8.) pag. 173. sq. de duplici illius thesauri editione late differuit. Meum quidem exemplar consentit in fronte libri cum eo, quod possidet cl. Krohn: qui tamen adnotat, exstare variatae et diuersae inscriptionis exemplaria, quae post verba: *Thesaurus Lectori* non habent distichon:

*Nunc alii intrepide vestigia nostra sequantur:
Me duce plane via est, quae salebrosa fuit;*

sed loco illius ea, quae sequuntur: „*Thesaurus Lectori*, de ea, quam fecit quidam eius epitome:

*Quidam incertus me, capulo tenui abdiditensem:
Aeger eram a scapulis, sanus at huc redeo.*

De magno, quod idem compendium affert, dispendio agitur in ea, quae proxime sequitur epistola. — Henric. Stephani Oliua. Cum priuilegio caes. — — Regis. „*Krohn*. V. C. postquam diuersas variorum V. D. opiniones protulerat, in sententiam it *Maittarii* in histor. Stephan. pag. 359. diuersa esse huius thesauri integra exempla atque annis distantibus, typis denuo compositis, e prelo prodiisse, idque factum esse circ. a. 1580. — Idem V. D. pag. 173. de edit. Paris (1529). *Budaei* commentarior. L. Gr. vberius agit.

Tom. I. pag. 495. add. *Demetrii Phal.* de elocut. gr. et lat. cum comment. *Petri Victorii*, Florent. 1594. fol. in bibl. Dresdensi. — libell. de elocut. latine, Natali de Comitibus interprete. Venet. 1557. 8. — quaestionibus illustratus op. *Jo. Simonii* Rostock. 1601. 12. J. M. Gesneri progr. Gott. 1746.

Tom. I. pag. 584. add. *Gabrae* siue potius *Ignatii* Diaconi tetrasticha in Aesopicas fabulas cum versi.

versionibus iambicis *Jos. Scaligeri, Paulini* et *Jo. Fidleri* Cygnaeae. 1668. 12.

Tom. II. pag. 316. ad nr. 4. add. Ernestina Christina Reiske, sexus sui ornamentum, in libro, *zur Moral*, inscripto, Lipsiae 1782. 8. vertit 1) ex *Luciano* III. dialogos, imagines, de imag. et *Toxarin.* 2) pag. 93. sqq. ex *Libanio* quasdam declamationes atque epistolas; 3) p. 179. sqq. *Hippocratis* epist. ad Damagetum 4) pag. 149 sqq. *Epicteti* enchirid. 5) *Cebetis* tabulam. 6) pag. 257. sqq. *Xenoph.* hist. Anthiae etc.

Tom. II. pag. 360. nr. 5. add. gall. vers. par le Sr. de Marcaffur. Paris. 1626. 8. — (par Amyot) cum figg. per Audran. f. l. (Paris.) 1718. mai. 12. v. *Freytagii Anal.* pag. 23. — par Amyot Amsterd. 1734. 12. — par *Ansse de Villoison.* cum figg. Paris. 1787. mai. 4.

Tom. II. 1. pag. 361. lin. 2. ad num. a. 1597. add. in Hambergeri Z. N. III. p. 35. notatur a. 1579. — alibi, et forsan rectius, inueni indicatum libr. Antwerpiae apud Christoph. Plantin. 1569. 4. — gallice vertit Boitet. Paris. 1625. 8.

Ibid. pag. 362. add. Ξενοφώντος ἐφεσις τὰ κατὰ Ἀνδρίαν καὶ Ἀβροκόμην, gr. et ital. ex versione Saluini, Viennae Austriae 1793. 8. Editor est Polyzor. Hiererus, qui aliquamdiu fuerat Professor graec. ad eccles. Graecorum non vnitar: sed a. 1793. in patriam suam, Epirum, reuertit. Vulgo vocabatur Platonicus. — Saluini italica versio etiam prodiit Londini 1723. 12. — gallice versus est Xenoph. libellus, Paris. 1736. 12. et per M. J. 1748. 8. — Germanice: Xenophons von Ephesus Geschichte der Anthia und des Abrokomes, in V.

Bü-

Büchern, eine freye und abgekürzte Uebersetzung, in elegant. *Ern. Christlinae Reiskiae* lib. zur *Moral* etc. Lipsiae 1782. 8. pag. 285. fqq.

Ibid. sect. III. *Chariton* in linguam germanic. transl. Lipsiae 1753. 8.

Ibid. pag. 516. De *Eustathio*, auctore libri de Ismeniae — amoribus. add. exstant quoque *Gaulmini* edd. an. 1617. signatae. — *Fuſtathius* de Ismeniae et Ismenes amoribus et *Parthenius* Nicaeensis de amatoriis affectionibus, latine Lugd. B. 1618. 12. — *Eustathius* de Ismeniae et Ismenes amoribus. lat. Lugd. B. 1644. 32. — Amorum Ismenes Ismeniaeque historia ab *Eustathio*, II. libr. comprehensa, lat. Lugd. Bat. ex officina Jac. Marci. 1634. — Gli amori d'Ismenio composti per Eustathio Filosofo et di Greco tradotti, (at ex codice forsan quodam Florent. vitioso,) per *Lesio Carani*. Florent. 1550. 8. Venet. 1560. min. 8. aut mai. 12. — E versione italica, gallice vertit *D'Avost de Laval*. Paris. 1582. — tum in eandem linguam gallicam transtulit *Mr. de Beaumarchais*. Amsterd. 1729. 12. — et anonymus, Haegae Comitum 1743. 12. — *Germanice*: Ismenes oder ein Vorbild stäter Leben — durch J. Chr. Aretogno genannt Wolckenstern. 1610. 8. — Ismene — — durch G. S. M. Lipsiae 1663. 12. et eleganter vertit *Ernestina Christlina Reiske* in libro, *Hellas* inscripto, part. I.

Tom. II. part. I. pag. 409. add. *Coluthus* de raptu Helenae, graece, cum versione *Helii Eobani Hessi*. *Musaeus* de Hero et Leandro, interpr. Andr. Papio. Hamburgi 1617. 8. — *Coluthi* de raptu Helenes ac iudicio Paridis, poema ab *Heli Eobano*.

4. — Eiusd. disp. Annales Bethlehemitici, ed. III. Wittenb. 1683. 4. — M. Io. *Cbristph. Roerber* diff. resp. *I. Mich. Pansner*, Historia *Iesu Cbristi* ex scriptoribus profanis eruta ac delineata. Ienae, 1726. 4. — *Iesus patiens* Virgiliani carminis flore cogitate conuestitus D. N. prodit Plauiae Variscor. e museo Io. Frid. *Hekelii*. 1694. 4.

Pag. 121. lin. 26. pro, *posteritati* l. *posteritati*.

Pag. 122. lin. 28. loc. *Id.* leg. *Is*.

Pag. 124. lin. 12. Add. Io. Val. *Zebneri* diff. praes. D. Io. Ba thas. Bernholdo de summa euangelii *symbolo apostolico* comprehensa. Altdorf. 1740. 4. — (Euthymii Zigabeni) interpretatio sancti symboli, gr. in Matthaei Lektion. Mosquens. part. II. pag. 55. fqq. vbi v. not. Matthaei.

Pag. 127. lin. 18. add. D. *Storrii* progr. de fonte euangeliorum Matthaei et Lucae. Tubingae 1794. aust. negat, ex euangelio quodam antiquiore tamquam ex comuni fonte hausisse Matthaeum et Lucam, ipsumque Marcum; immo vero studet ostendere, Marci euangelium omnino sufficere, ad consensum aequae ac diuersum Matthaei et Lucae modum explicandum; atque euangelium quoddam hebraice scriptum fuisse, basis id non posse probari; nec Matthaeum ac Lucam vfos esse Marci euangelio.

Pag. 129. lin. 4. post, *Simonis*, add. *introduc.*

Ibid. lin. pen. 1. *conuersisset*.

Pag. 137. lin. 2. lege, *commonstrare*.

Pag. 142. lin. 4. add. *Laurentii Reinhardi* Chronotaxis noua apocalypseos Ioanneae, nouis obseruat. exegetis explanata, illustrata et confirmata. Ienae 1744. 4.

Pag. 150. lin. 20. leg. *epistolarum*.

Pag. 151. lin. 1. adde *Görg. Christiani Braemeri* diff. praec-

praefide D. *Hedore Gotbafredo Mafio* de pallio Pauli, ut vulgo vocatur, ex loco II. ad Timoth. IV. 13. edit. II. aucta; emendata; acc. defenfio eiusdem disputationis. Hafniae 1689. 4. *Φιλόν*, opinatur, loco Paulli illo intelligi talem thecam librorum, cui inclusus fuerit liber, qui prae ceteris curae effet apostolo, nempe sacrum codicem V. T.

Pag. 156. §. 10. lin. 8 scr. *Hierosolym*.

Pag. 161. lin. 21. *Heptateuchus*, liber Iob, *Euangelium Nicodemi*, anglo saxonice; historia *Iudith* fragm. Dano-Saxonice, studio *Edw. Thwaites*. Oxon. 1698. 8.

Pag. 165. lin. 4. scr. *Presbyterorum*.

Pag. 176. lin. 18. leg. *Philosophen — einem*.

ibid. lin. ult. pro *paters* l. *patres*.

Pag. 180. not. **. lin. 2. leg. *Clement's*.

Pag. 184. not. lin. 22. post, *Operum*, dele punctum.

Pag. 185. not. lin. 3. pro, *Hercke*, lege *Hencke*.

Pag. 188. lin. 24. post *Θεοδόμου* scr. *vet. ecclesiae legatis in Ignatii ep. ad Polycarpum*. Coburg. 1718. 8. — I. H. *Dodwelli* diff. in Ignatium, acc. fragm. *Philippi Sidesae* de Catechistarum Alex. successione. Oxon. e theat. Sheldon. 1689. 8.

Pag. 205 lin. antep. lege *Semler*.

Pag. 207. lin. 3. scr. *ad Autolycum*.

pag. 214. not. add. Is etiam *Magnetes* et *Macarius Magnes* adpellari consuevit, et ad saec. IV. vel etiam III. referri solet. v. *Fabric. B. Gr. tom. V. p. 276.* et aliis locis in ind. voc. *Macarius Magnes* denotatis. Exstitit, (vt cel. *Morellius* per litteras mihi significauit,) olim et quidem ait saltem ad medium saec. XVI. vt probe cognoui, in bibl. D. Marci Veneta Magnetis huius opus mst. *aduersus gentes*, iam notum, quod esset tantae antiquitatis non fuisset,

fuiſſet, quantaе Turrianus, Poſſeuinus aliiq̃ue adfirmabant, permagni tamen adhuc eſſet faciendum. At periit omnino codex, et cum eo opus periſſe videtur. Macarium Magnetem ſcriptorem hunc etiam Cruſius adpellat in diſſ. epiſtol. ad Wormium p. 8. “ Add. *Magni Cruſii* diſp. — exhibens notitiam et *Θεολογικὸν* *Macarii Magnetis ex fragmentis hactenus ineditis deperditi operis apologetici pro chriſtiana religione aduerſus gentiles conſcripti* depromta. Gottingae 1757. 4. — Eiuſdem diſſ. theologica ſecunda de *Θεολογικῶν* *Macarii Magnetis ex fragmentis operis deperditi, ἀποκριτικῶν* pro chriſtiana religione adu. gentiles conſcripti, erutis, et ad meliorem intelligentiam argumentorum aduerſae partis perpetuo parallelismo ſcriptorum Porphyrii illuſtratis, reſp. Rud. Auguſtio Rettberg. Gottingae 1745. 4.

Pag. 221. not. add. De hac editione certiora poſſum tradere, poſtquam cel. *Morellius*, alter Magliabechius, mihi, eum roganti, per litteras, humanitatis plenas, ea, quae ſequuntur, nuper ſcripſit. „*Hiſtoriae eccleſiaſticae editio Veneta hunc titulum fert: Eufebii Eccleſ. hiſtoriae libri X. Eiuſdem de vita imperatoris Conſtantini libri IV. quibus ſubiicitur oratio Conſtantini ad Sanctos, et Panegyricus Eufebii. Henr. Valeſius ex graeco textu, collatis MSS. codicibus, emendato, latine vertit et annotationibus illuſtrauit. Adiectae ſunt in hac editione Obſervationes criticae plurium eruditorum virorum a Guil Reading collectae. H. Valeſii diſſertationes IV. et P. Petri Tbomae Cacciari Carmelitae praefatio ac hiſtorica diſſertatio de Eufebiana Rufini translatione. Venetiis typis Antonii Zatta. 1763. tomi duo, in tria volumina diſtributi, in 4. Textus graecus abeſt, verſione Valeſii latina tantum exhibita, cum notis eiudem et variorum ex Readingii editione repraeſentatis. Cacciari diſſ. pro Rufino, in titulo*

At

pro.

promissa, et ipsa deest; fortasse, quod infelici coepto huic editioni se manum admouisse typographus iam tum intellexit. Quamquam, dissertationem illam sumere, consilium erat, ex editione romana Rufini bistor. ecclesiast. a. 1741. in qua Rufinianam versionem Valesianae longe praestare quum Cacciarius contendisset; Tartarottus ei dissertationem aliam opposuit a. 1748. Tridenti impressam de versione Rufiniana bist. eccles. Eusebii Caesar. in qua Valesianae interpretationis dignitas et praestantia vindicatur. Eusebii historia a. 1770. Venetiis minime fuit impressa: at fortasse, ad fucum faciendum, exemplaribus nonnullis editionis a. 1763. annus in fronte immutatus est. Itaque quam exiguo in pretio editio ea Veneta habenda sit, vides. Rufini interpretationem, Romae impressam, ex libri fronte cognosce: Ecclesiasticae historiae Eusebii Pampbili libri IX. Rufino Aquileiensi interprete, ac duo ipsius Rufini libri, opus ad codd. Vaticanos mss. exactum et notis illustratum a Io. Petro Tb. Cacciari, Carmelita, Romae 1741. 4 II. tom. Eusebii textus graecus abest. Haftenus optimus mihiq. amicissimus Morellius.

Pag. 228. not. lin. 1. leg. Neócori.

Pag. 228. lin. 17. post, persequitur. dele punctum.

Pag. 229. §. 3. fin. add. Iudicia eruditorum de symbolo Athanasiano studiose collecta et inter se collata, a Wilhelmo Ern. Tentzelio. Francof. et Lipsiae sumt. Aug. Boetii. Gothae typis Chstph. Reyheri 1687. 12.

Pag. 233. lin. 8. add. Guil. Ludou. Nitzschii epist. de Christo Φιλότης καὶ χορηγία ἀρετῆς ad locum Asbanasi Alexandrini altero in Arianos. Seruestae 1745. 4.

Pag. 235. lin. 15. leg. Canisii.

Pag. 241. lin. 1. add. fragmentum ex orat. Greg. Naz. ziana. κρῖς ἀρετῶν, primum editum a cl. Matthaei in lectionib. Mosquens. part. II. pag. 38 sqq.

Pag. 243. lin. 16. add. — de arcanis, ed. Hoefchel. Lugd. B. ex offic. Plantin. 1591. 8. edit. rarissima.

Pag. 248. lin. 8. add. — S. Basilii homilia de infantibus, ab Herode necatis, gr. et lat. cura Georgii Remi. Heidelberg. 1598. 4.

Pag. 249. lin. 17. scr. *Ambergau*.

Pag. 253. hos numeros, pone in suprema lin. loci 153. — ib. nr. 2. lin. 22. 1. *Ευαγγ.*

Pag. 269. lin. 18. adde *Cbrystostom.* orat. *λεγειν*, gr. in *Matthaei* lection. Mosquens. I. pag. 1. sqq.

Pag. 275. lin. 27. scr. *Nazianzeni*.

Pag. 280. nr. 5. lin. 10. post, *edita*, add. in *Lection.* Mosquens. part. II, pag. 1. sqq.

Pag. 284. lin. ult. post *editionibus*, dele punctum.

Pag. 295. lin. 17. pro *ax leg.* *ex*.

Pag. 299. lin. 9. post *παρ* pone comma.

Pag. 300. lin. 20. scr. *Damasceus*.

Pag. 302. lin. 12. adde: In *Matthaei* *Lection.* Mosq. II. pag. 37, editum legitur *εχέλας Θεοδώρου, ἡγουμένη* *των* *σαδία*.

Pag. 302. lin. 20. pro, *ipse* scr. *ipsi*.

Pag. 309. lin. 4. add. Idem doct. *Matthaei* ediderat in *Lectt.* Mosquens. part. I. pag. 7. *Euthymii* *Zigabeni* catenae ad IV. euangelistas specimen, et pag. 41. part. II. scholia ad Psalmum 1 graece, v. eius notam.

Pag. 311. lin. 5. scr. *α* *Saxio*, et lin. 6. post *censori* add. *videtur*.

ibid. lin. 21. scr. *Acindyni*.

Pag. 314. lin. ult. add. Idem V D. edidit in *Lection.* Mosquens. II. pag. 7. *Gregorii* *Thessalon.* dialogum: *Θεοδώρου ἡ περὶ Θεότητος*, etc.

Pag. 318. lin. 19. pro *Arum*. lege, *Askew*. — Reliquas plagulas nondum accepi. — Multo plura quidem peccata typographica, pro dolor! superesse corrigenda, haud negabo. Sed, instante mercatu Lipsiensi et vrguentibus operis, aliis praeterea negotiis districtus, singulas plagulas relegere non potui. Quare Te, L. B. vt ea ipse corrigas mihiq; et tarditati typothetae vt ignoscas, maximo opere oro rogoque.

Atque pauca adhuc, pagina vacua, notabo, quae postea casu animaduerti.

Tom. II. part. I. pag. 84. lin. 16. pro *Philalpho*, leg. *Philelpho*.

ibid. pag. 85. lin. pen. pro *monstrasarum* leg. *monstrasarum*.

ib. pag. 145. lin. 30. pro MCCCC. LXXII. scr. M. CCCCLXII.

ib. pag. 203. nr. 4. lin. 9. pro *Baudini* leg. *Bandini*.

Tom. II. part. II. p. 320. lin. 26. leg. *Greci e Latini*

— — *Prospetto*.

ib. p. 321. lin. 6. post 1794. add. — vol. III. 1795. vnum adhuc sequetur quod continebit indic. et supplementa.

ib. p. 333. lin. 10. post *italica* add. *versio*.

ibid. p. 344. l. 16. scr. *Flanginio*.

— p. 346. lin. 3. scr. notauit; p. 347. lin. 9. l. *sine*.

ibid. p. 351. lin. 6. dele: *Binderus*.

ibid. p. 357. lin. 2. pro *Roecher* l. *Koecher*.

ibid. p. 358. lin. vlt. pro *effi* l. *et si*.

Add. ad tom. I. pag. 579.

Apollonius Grammaticus, Dionysii Thracis aequalis, ita tamen, vt ad tempora Octauiani Caesaris vitam protraxerit,

gerit, iudice cl. d' Ansse de Villoison in prolegomenis ad Apollonium pag. VIII. sqq. quam sententiam Saxius in Onom. L. pag. 557. non incredibilem esse censet, admonetque, viro docto praeiuisse *Fabricium* in Bibl. Gr. libr. V. cap. 7. pag. 50. vol. VII. Apollonius autem fuit filius Archibii, grammaticus Alexandrinus et sophista. *Apionem*, qui sub Tiberio et Claudio Romae docuit, et contra quem scripsit Iosephus, habuit discipulum: quamquam id negat *Rubnkenius* in praefatione ad alterum Hefychii volumen pag. 5. sed a Villoisonio pag. VIII. sqq. humaniter doctaeque refutatus, ubi etiam de *Dionysio Thrace* disputatur. Apollonius autem discipuli sui, Apionis, lexicon in suum usum et quasi in succum ac sanguinem conuertit. Scripsit enim *Lexicon graecum Homericum*, in quo praeterea conseruauit sententias et testimonia aliorum scriptorum ac grammaticorum. Atque Villoisonius in sectione secunda prolegomenorum, auctores, quos citat Apollonius, diligenter recenset, et in sectione quarta de codice; qui quidem contractum, saltem non plenum habet Apollonium, in bibliotheca, olim Coisliniana, posthaec Sangermanensi, vnde *Lexicon* primum est descriptum ab ipso et editum, vberius doctaeque agit. Is vero Villoisonius, vir graece doctissimus, *Apollonii Lexicon*, e quo, tamquam ex fonte suo, Hefychius multis locis emendari, corrigi, suppleri et explicari potest, primus edidit graece ac latine, notisque doctis illustrauit cum glossis sedulo comparauit Hefychianis, (atque prolegomen. pag. LIII. sqq. egregium dedit specimen, quomodo debeat Hefychius ex Apollonio suppleri aut corrigi,) multis Homeri locis faciem adtulit criticam, tabulas nouem aeneas dedit, in quibus litterarum ductus et perplexa scribendi compendia, quibus usus est librarius, adcu-

rate repraesentaret, opusque totum, duobus voluminibus constans, inscripsit:

Ἀπολλωνίου Λεξικόν, *Apollonii sophistae Lexicon graecum Iliadis et Odyssae*. Primus e codice Sangermanensi in lucem vindicauit, inumeris repurgauit mendis, allegata Homeri et aliorum poetarum loca distinxit, indicauit, notis atque animaduersionibus perpetuis illustrauit et versionem latinam adiecit, *Io. Baptista Caspar. d' Ansse de Villoifon* — cum prolegomenis. — Accedit, praeter multa, hucusque inedita, *Philemonis Grammatici fragmenta*, tertii Iliadis libri prosaica metaphrasis graeca, e duobus codicibus regijs ab eodem nunc primum eruta, cum notulis et variantibus lectionibus metaphrasisque et tertii Iliadis libri Lutetiae Parisior. sumt. I. C. Molini, bibliopolae. 1773.

4. — Villoifonii prolegomena atque versionem omisit, eius autem notis adiecit multas nouas egregias, doctos excursus et indices *Hermannus Tollius*, qui *Apollonii sophistae Lexicon graecum Iliadis et Odyssae* ex edit. Parisiensi repetiit, recensuit et illustrauit, Lugduni Bat. apud S. et I. Luchtmans, 1788. 8. gr. — In vtramque edit. animaduersiones et Apollonii emendationes scripsit *Bocobus Slotbouwer* in Tirocinio critico in vet. auctores graecos, praefertim Orpheum, Scylacem et Apollonium, Leouardiae 1792. m. 8. pag. 57. sqq. conf. quae notauimus ad *Fabricii* B. Gr. vol. I. pag. 506. sq. vbi quoque pag. 502 sq. de *Apione* differitur.

Ad. tom. II. part. II. pag. 139. add. *M. Frider. Wilbelmi Hagen* disp. h. commentat. in Apocalypsis cap. XI. — disp. II. comm. in Apocalypsis cap. XVII. Erlangae 1795. 8.

 INDEX. *)

A.

Abgarus II. 2. 118.

Abu Gafar Achmet II. I. 486.

Achaeus I. 278.

Achilles Tatiuss II. I. 284.

Achmet II. I. 453.

Achmet, Abu v. *Abu* etc.

Acindynus II. I. 311.

Aftuarius II. I. 520.

Adrianus monachus II. I. 283.

Adamantius I. 531. II. 2. 340.

Adrianus, Sophista II. I. 210.

Adulitanum monumentum, I. 544.

Aelianus, Claudius II. I. 248.

Aelianus, Tacticus. II. I. 119. et 248.

Aelius Dionysius II. I. 119.

Aeneas Gazaus II. I. 395.

Aeneas Tacticus I. 428.

Aeschines, orator. I. 427.

Aeschines, Socraticus I. 348.

Aeschylus I. 261. II. 2. 329, sq.

Aesopus I. 206. II. 2. 327.

Aa 4

Actius

*) Si duo numeri sunt scripti, prior indicat tomum primum; alter autem paginam. Sed trium numerorum positum primum designat tomum alterum; secundus vero vel priorem, vel posteriorem illius partem, et tertius paginam illarum partium.

- Aetius Antiochenus II. I. 408. nr. 5.
 Aetius, Coele-Syrus, II. 2. 288. not.
 Aetius, medicus II. I. 407.
 Agapetus II. I. 405.
 Agatharchides I. 554.
 Agathemer II. I. 247.
 Agathias II. I. 438.
 Agathon I. 356.
 Albinus II. I. 177.
 Alcaeus I. 194.
 Alcidas I. 372.
 Alcinous II. I. 107.
 Alciphron II. I. 293. II. 2. 352.
 Alcmaeon I. 193.
 Alcman I. 193.
 Alexander Aegeus II. I. 236.
 Alexander Aphrodisiensis II. I. 236.
 Alexander, episcopus Alex. II. 2. 232.
 Alexander M. I. 468.
 Alexander Trallianus II. I. 436.
 Alexis I. 472.
 Alexius Aristenus II. I. 514.
 Alexius Comnenus II. I. 496.
 Alypius II. I. 106.
 Ammonius, Alexandrinus II. 2. 210.
 Ammonius, grammaticus II. I. 338.
 Ammonius Hermeae F II. I. 392.
 Ammonius Saccas. II. I. 271.
 Amphilocheus II. I. 261.
 Anacharsis I. 205.
 Anacreon I. 126. II. 2. 328.
 Anastasius II. 2. 313.

- Anastasius, bibliothecarius II. 1. 458. nr. 5.
 Anastasius, maior et minor. II. 2. 297. *alius*. *ibid*.
 Anatolius, philosophus. II. 1. 187.
 Anatolius Alexandrinus. II. 2. 214.
 Anaxagoras I. 284. nr. 6.
 Anaxandrides I. 415.
 Anaxilas I. 415.
 Anaximander I. 248. nr. 6.
 Anaximenes, *ibid*.
 Andocides I. 356.
 Andreas, apostolus. II. 2. 165. et 191. not.
 Andreas Cretensis. II. 2. 263. nr. 2. et p. 299.
 Andreas episc. Caesar. II. 2. 291.
 Andromachus II. 1. 40.
 Andronicus Callist. II. 1. 554.
 Andronicus Comnenus II. 1. 558.
 Anna Comnena II. 1. 501.
 Anthemius II. 1. 414.
 Anthologiae graecae I. 91. II. 1. 474. — II. 2. 312 sq.
 Antigonus, I. 132.
 Antimachus I. 220. nr. 9.
 Antipater II. 2. 291.
 Antiphanes I. 362.
 Antiphon I. 315. *alii*, *ibid*. 316.
 Antisthenes I. 343.
 Antonius II. 2. 233.
 Antonius, Μελασσε II. 2. 299.
 Antonius Polemo II. 1. 122.
 Antoninus Liberalis. II. 1. 131.
 Antoninus, M. Aurel. imperator, II. 1. 135.
 Anyte I. 505.
 Aphthonius II. 1. 306.

- Apocalypsis Ioannis apostoli II. 2. 139. et 357.
 Apocryphi libri V. T. II. 2. 54.
 Apollinaris, f. Apollinarius, eiusque filius II. 2. 238.
 Apollinaris, Claudius. II. 2. 190.
 Apollodorus, et duo alii, comici. I. 491.
 Apollodorus, Damascenus. II. 1. 110.
 Apollodorus, grammaticus, I. 572. II. 2. 346. fq.
 Apollonius Alexandrinus II. 2. 251. et II. 1. 463. atque
 ante indicem additum epimetron.
 Apollonius Dyscolus. II. 1. 120.
 Apollonius Pergaeus I. 540. II. 2. 341.
 Apollonius Rhodius, I. 551. II. 2. 344.
 Apollonius Tyanensis II. 1. 30.
 Apostoli diuini, II. 2. 120. — eorum symbolum II. 2.
 138.
 Apostolius Mich. II. 1. 551.
 Ἀπόστολος et ἀπόστολος, qui libri N. T. dicebantur? II. 2.
 84. et 85. not.
 Appianus II. 1. 125.
 Apfines II. 1. 263.
 Aquila II. 2. 41.
 Aratus I. 529. II. 2. 339. fq.
 Archelaus I. 284. nr, 6.
 Archilochus I. 188.
 Archimedes I. 547. II. 2. 342. fq.
 Archytas I. 389.
 Aretaeus II. 1. 67.
 Arethas II. 2. 303.
 Argyropulus II. 1. 559.
 Argyrus, Is. II. 1. 543.
 Aristaeus II. 2. 1. et 6. fq. 13. 41.
 Aristenaetus II. 1. 317.

- Aristarchus Samius I. 534. II. 2. 340. *Grammaticus*. I. 557.
 Aristides, Aelius. II. 1. 202.
 Aristides, Quinctilianus II. 1. 106.
 Aristippus I. 342.
 Aristo Chius. I. 542. nr. 2.
 Aristophanes I. 333. II. 2. 332. sq. — *Ernesti Obsl.* in
 Arist. Nub. Lips. 1795. 8.
 Aristoteles I. 432. II. 2. 335. sqq.
 Aristoxenus I. 486.
 Arrianus, Flavius. II. 1. III.
 Arsenius, Apostoli F. II. 1. 553.
 Arsenius, monachus II. 2. 239.
 Artemidorus II. 1. 117.
 Asclepius I. 120.
 Asterius II. 2. 240.
 Astydamas I. 262. not. — *minor* I. 415.
 Athanasius II. 2. 225, et 360.
 Athenaeus, grammat. II. 1. 232. 235.
 Athenaeus, mechanicus, I. 551.
 Athenagoras II. 2. 197.
 Athenogenes II. 2. 190.
 Attaliata II. 2. 496.
 Autolycus I. 473.

B.

- Babrius, s. Babrias I. 206. 583.
 Bacchius II. 1. 106.
 Bacchylides I. 281.
 Balsamon II. 1. 514.
 Barlaam II. 2. 282. et 311.

Barna-

- Barnabas, II. 2. 177. 186. 191. not.
 Baruch II. 1. 61.
 Basilius, imperator. II. 1. 456.
 Basilius, Magn. II. 2. 246. et 361.
 Basilius Patricius II. 1. 474.
 Basilius Seleucensis. II. 2. 252. nr. 6.
 Bato II. 2. 345.
 Beccus, v. *Veccus*.
 Berofus I. 538.
 Beryllus II. 2. 214.
 Bessarion II. 1. 545. (corr. 548.)
 Bibliothecae patrum II. 2. 169. sqq.
 Bibliothecarum catalogi I. 54.
 Bion I. 558. II. 2. 345.
 Bito I. 541.
 Blastares, f. Blastarius. II. 1. 532.
 Brutus I. 579. II. 2. 347.
 Byzantinae historiae scriptores. I. 105. II. 1. 389.

C.

- Caesarius II. 1. 337.
 Callimaçhus I. 525. II. 2. 339.
 Callinicus II. 1. 276.
 Callinus I. 192.
 Camariota II. 1. 553.
 Canabutza, Ioan. I. 594.
 Cananus II. 1. 546.
 Canon N. T. II. 2. 71.
 Canones apostolici II. 2. 161. 162. sq.
 Cantacuzenus, Ioan. II. 1. 537. *Matthaeus* ibid. 539.
 nr. 4.

Cassia-

- Cassianus, Ioann. II. 2. 280. nr. 5.
 Cassius Felix. II. 1. 18.
 Catalogi MSS. graecor. I. 53. fqq.
 Catenae patrum II. 2. 169.
 Cebes I. 343. 348. II. 2. 250. et praef. VI.
 Cedrenus II. 1. 485.
 Cephalas I. 93. 95. II. 1. 474.
 Chaeremon I. 362.
 Chalcondylas Laonicus, II. 1. 534. et 562. — *Demetri-*
us, II. 1. 563.
 Chariton II. 1. 362.
 Chion. I. 412.
 Choniates II. 1. 518. 519.
 Choricus II. 1. 421.
 Christophorus II. 1. 455.
 Chronicon Alexandrin. siue Paschale II. 1. 481. II. 2.
 298. — *marmoreum* I. 535. II. 2. 340.
 Chrysippus I. 534. nr. 5. — *Presbyter* II. 2. 291.
 Chrysoloras, Emman. II. 1. 545.
 Chrysostomus II. 2. 263. et 361.
 Cinnamus II. 1. 509.
 Cleanthes I. 533.
 Clemens, Tit. Flavius, Alexandrinus, II. 2. 208. — *mar-*
tyr. II. 2. 182.
 Clemens Romanus. II. 2. 180. 191. not.
 Clementis epist. ad Corinthios II. 2. 78.
 Cleomedes II. 105.
 Clitagoras I. 219 nr. 7.
 Codicum graec. catal. I. 53. fqq. *Barberini* codd. I. 61.
 fqq. bibl. *Angelicæ* I. 65. fq. *Ghigianæ* I. 66.
 Codinus II. 1. 560.

- Cointus II. I. 411. Praef. ad II. 2. VIII.
 Collectiones graecor. auctorum I. 85 fqq. 98. fqq. II. 2.
 322.
 Coluthus II. I. 408 Praef. ad II. 2. VII. fqq.
 Comnena, Anna, II. I. 501.
 Comnenus Alexandr. II. I. 496.
 Comnenus Andronic. II. I. 558. *alii*. ib. 497. 498.
 Conon I. 580. II. 2. 347.
 Constantinus Africanus II. I. 486. et 487.
 Constantinus Harmenopulus. II. I. 539.
 Constantinus Manasses II. I. 508.
 Constantinus M. II. I. 298.
 Constantinus Porphyrogenetus II. I. 477.
 Corax I. 357. not.
 Corinna I. 278.
 Corinthiorum epistola ad Paulum apostol. II. 2. 78.
 Coriathus Georgius II. I. 512.
 Cornelius II. 2. 214.
 Cosmas II. I. 412. II. 2. 71. not. p. 342.
 Crates I. 475.
 Cratinus I. 280.
 Critici scriptores I. 75. II. 2. 321.
 Criton, medicus, II. I. 104.
 Chronicon marmoreum I. 535.
 Ctesias I. 387.
 Cyrillus, Alexandrinus, II. 2. 284. et 285. nr. 2.
 Cyrillus, Hierosolymit. II. 2. 236.
 Cyrillus, Ictus. II. I. 418.
 Cyrillus, sacerdos. II. 2. 302.
 Cyrus, Theodorus Prodrumus. II. I. 500. et 553.

D.

Damas I. 585.

Damascenus Ianus, s. Ioannes, medicus. II. 1. 455.

Damascenus, Ioannes, theologus, II. 2. 300. et 279.

Damascius II. 1. 423.

Damaxenus I. 535.

Damis II. 1. 33. nr. 6.

Dares, Phrygius. I. 135.

Demades I. 464.

Demetrianus II. 2. 214.

Demetrius Cydone II. 1. 536.

Demetrius Pepagomenus II. 1. 494. — *Pepanus*, ibid.

Demetrius Phalar. I. 493. vbi pag. 495. lin. 2. corrig.

1584. loco. 1582. II. 2. 337. Praef. ad II. 2. p. V.

Demetrius Triclinius II. 1. 546.

Democritus I. 283.

Demosthenes I. 416. II. 2. 335.

Dexippus Athen. excerpta ex eius libro II. 1. 479.

Dexippus Herennius II. 1. 284. — *peripateticus*, ibid.
p. 311.

Diadochus II. 2. 283.

Diagoras I. 284. nr. 6.

Dicaearchus I. 487.

Diftys Cretenfis I. 135.

Didymi scholia I. 154. et 180.

Didymus Catecheta II. 2. 235.

Dinarchus I. 492.

Dio Cassius II. 1. 255.

Dio Chrysostomus II. 1. 71.

Diocles Carystius I. 540.

Diodorus Siculus I. 594. II. 2. 348.

- Diogenes Apolloniates I. 284. nr. 6.
 Diogenes Laertius II. 1. 239.
 Diogenes Sinop. I. 469.
 Dionysius Aelius II. 1. 119.
 Dionysius Antiochenus, christianus, II. 1. 396.
 Dionysius Areopagita II. 2. 178. et 293.
 Dionysius, episcop. Alexandrinus II. 2. 213.
 Dionysius Halicarn. I. 585. II. 2. 348.
 Dionysius, Periegetes. II. 1. 3.
 Dionysius, Thrax, I. 578.
 Diophantes II. 1. 336.
 Dioscorides II. 1. 35.
 Diphilus I. 500.
 Diyllus I. 355. nr. 7.
 Dorotheus, Ictus, II. 1. 418.
 Ducas, II. 1. 561,

E.

- Ebnbeithar II. 1. 517.
 Ecclesiastici scriptores II. 2. 166.
 Edictum Ephesinum II. 1. 140.
 Empedocles I. 292. II. 2. 328.
 Ephippus I. 415.
 Ephorus I. 355. nr. 7.
 Ephraemus II. 2. 260.
 Ephraim minor II. 2. 262. nr. 4.
 Epicharmus I. 269.
 Epicrates I. 415.
 Epictetus II. 1. 59. praef. ad II. 2. VI.
 Epicurus I. 501.
 Epigrammata gr. vid. *Antbologiae*.

- Epiphanius II. 2. 256. 277.
 Epiphanius Hierosolymit. II. 2. 259. nr. 4.
 Eratosthenes I. 541.
 Erotianus II. 1. 40.
 Etymologicum I. 80. II. 1. 462. et 483. II. 2. 321.
 Euagrius, diaconus II. 2. 239. — *scholasticus* II. 2.
 297.
 Euangelia apocrypha. II. 2. 160. nr. 4.
 Euangelistarium II. 2. 85.
 Eubulus, comicus I. 415. — *orator* I. 427. nr. 2.
 Euclides I. 496. II. 2. 338. et 341. fin. — *alius* I. 499.
 nr. 7.
 Eudocia f. Athenais II. 1. 364.
 Eudocia, f. Eudoxia, Augusta. II. 1. 365.
 Eudoxus I. 415.
 Euemerus I. 491.
 Eugenianus II. 1. 362.
 Eumathius II. 1. 516.
 Eunapius II. 1. 346. et 474.
 Eunomius II. 2. 237.
 Eupolis I. 314.
 Euripides I. 304. II. 2. 331.
 Eusebius, Alexandrin. II. 2. 236.
 Eusebius, Caesarius episcopus II. 2. 216. et 359. —
Emesenus II. 2. 224. — *episcopus Laodice.* II. 2.
 214.
 Eustathius, Antecessor. II. 1. 516.
 Eustathius, Antiochenus episcopus II. 2. 224.
 Eustathius, Thessalonic. archiepiscopus. I. 156. II. 1. 4.
 et 9. II. 1. 515. II. 2. 355. praef. VII.
 Eustratius, metropolita II. 1. 498. et I. 452. not. —
Presbyter CPolitan. II. 2. 296.

Eutecnius II. I. 126. not. I. 2. 346.

Euthalius, episcop. Suicensis II. 2. 149. nr. 4. et pag. 291.

Euthymius Zigabenus II. 2. 307. et 361.

Eutocius II. I. 391.

Ezechiel. I. 576.

F.

Fauorinus II. I. 107.

Firmus II. 2. 291.

Flauianus II. 2. 291.

Flavius Clemens, *martyr.* II. 2. 182. nr. 3.

G.

Gabrias, *v. Babrius.*

Galenus II. I. 168.

Gaudentius II. I. 118.

Gaza II. I. 547.

Gazaeus, Aeneas II. I. 395. — *Ioannes*, ibid. 396. — *Procopius*, ibid. 402.

Gelasius II. 2. 239. — *Caesariensis*, II. 2. 291.

Geminus I. 577.

Gemistus Pletho. II. I. 545. (scr. 548)

Genesius II. I. 476.

Gennadius II. 2. 312. et 297.

Georgius Acropolita II. I. 517. nr. 2. et 534.

Georgius Alexandrinus II. 2. 298.

Georgius Cedrenus II. I. 485.

Georgius, Corinthus II. I. 512.

Georgius Lecapenus II. I. 532. Excerpta ex eius grammatica dedit *Mattbaei* in *Lectionibus Mosquentibus*, part. I. pag. 55. sqq.

Geor-

- Georgius Metochita II. I. 309.
 Georgius Phranzes II. I. 562.
 Georgius Pisides II. I. 446.
 Georgius Syncellus II. I. 449.
 Georgius Trapezunt. II. I. 545. f. potius 548.
 Germanus II. 2. 300.
 Glaucippus I. 466. nr. 5.
 Glycas, Michael. II. I. 554. II. 2. 310.
 Gorgias I. 268.
 Graecae linguae praestantia I. I. sqq. II. 2. 315. — histo-
 riam illius, aut scriptorum gr qui concinnarunt, I.
 6 sqq. — Origo I. II. sqq. 23. sqq. II. 2. add. p.
 316. 318. — litterae f. characteres I. 18. sqq. —
 accentus I. 27. — dialecti I. 34. — ellipfes, proso-
 dia. I. 51. II. 2. 320. — inscriptiones. I. 21. II.
 2. 317. — particulae I. 48. — pronuntiatio I. 29.
 — subsidia I. 40.
 Graecorum auctorum collectiones I. 85. sqq.
 Grammaticae I. 43. II. 2. 319.
 Gregoras II. I. 533.
 Gregorius Antiochenus II. 2. 298.
 Gregorius, archiepiscopus Armeniae II. 2. 215. — Agri-
 gentinus pontifex II. 2. 294.
 Gregorius Corinthus II. I. 512.
 Gregorius Nazianzenus II. 2. 240. 229. nr. 4. p. 263. nr.
 2. et 277. 279 ac 360.
 Gregorius Nyssenus I. 2. 252.
 Gregorius Palamas II. 2. 311.
 Gregorius scholar. f. Gennadius II. 2. 312.
 Gregorius Thaumaturgus II. 2. 212.
 Gregorius Thessalon. II. 2. 314. et 361. fin.

H.

- Hadrianus, imperator II. I. 108.
 Hanno I. 135.
 Harmenopulus II. I. 539.
 Harpocraton II. I. 318.
 Hecataeus I. 471. II. 2. 337.
 Hegesippus II. 2. 190. 206.
 Heliodorus II. I. 341. — Larissaeus, ibid. 343.
 Helladius II. I. 305. — alii ibid. p. 306. nr. 6.
 Hephæstio I. I. 134.
 Heraclides I. 474.
 Heraclides, episcopus Fphefinus II. 2. 280.
 Heraclitus I. 254. II. 2. 328.
 Herennius Philo II. I. 71.
 Hermas II. 2. 182. et 191. not.
 Hermes Trismegistus I. 117. II. 2. 352.
 Hermesianax II. I. 234. nr. 6.
 Hermias II. 2. 208.
 Hermogenes II. I. 162. alii. ibidem pag. 165. nr. 7.
 Hero I. 545. — *Hero, secundus et tertius* II. I. 441.
 Herodes, Tiberius Claudius Atticus, II. I. 124.
 Herodianus, Aelius, grammaticus II. I. 166.
 Herodianus auctor glossarii Hippocratei II. I. 40.
 Herodianus, historicus, II. I. 263.
 Herodotus I. 285. II. 2. 330.
 Hesiodus I. 174. et 512. II. 2. 322. et 326. sq.
 Hefychius, episcopus. II. 2. 215.
 Hefychius, Lexicographus, II. I. 351.
 Hefychius Milesius, II. I. 434.
 Hefychius, Presbyter II. 2. 280. nr. 5.
 Hexapla II. 2. 43.
 Hierocles, Nicomediensis iudex II. I. 296.

Hiero-

- Hierocles, philosophus *ibid.* nr. 3. et II. I. 393.
 Hierocles, Synecdemi auctor. II. I. 395.
 Hieronymus II. 2. 260.
 Himerius II. I. 326.
 Hipparchus. I. 555.
 Hippocrates I. 317 II. 2. 332. et 346. ac praef. VI.
 Hippolytus. II. 2. 211.
 Homerus I. 139. — carmina, *ib.* 142. editt. *ib.* 144.
 II. 2. 325. — versiones I. 158. et II. 2. 325.
 Horapollon I. 121.
 Horus I. 121. et 211.
 Hypatia II. 1. 347.
 Hyperides I. 466.
 Hypsicles II. I. 178.

I.

- Jacobus, minor II. 2. 156.
 Iambe I. 188. not.
 Iamblichus II. 1. 207. II. 2. 352. — *alius*, *ibid.* 208.
 et 300.
 Ibycus I. 220.
 Iesus Christus, II. 2. 113. II. 2. 356. sq.
 Iesus Sirach. II. 2. 60.
 Ignatius, fabulator. I. 584. praef. II. 2. V.
 Ignatius, II. 2. 183. et 158.
 Iohann. Palaeologus II. 1. 546.
 Inscriptiones v. *Graecae L. praef.*
 Ioannes Actuarius II. 1. 520.
 Ioann. Anagnostes II. 1. 547.
 Ioannes Andronicus Callistus II. 1. 554.
 Ioannes Antiochenus, monachus II. 1. 466. nr. 5. —
episcopus II. 285. nr. 2.

Ioannes, apostolus diuin. II. 2. 139. — epistola III. arabice versa. ibid. 157. not.

Ioannes Argyropulus II. 1. 559.

Ioannes Beccus s. Veccus. II. 2. 309.

Ioannes Cameniata II. 1. 466.

Ioannes Cantacuzenus II. 1. 537.

Ioannes Cassianus. II. 2. 280. nr. 3.

Io. Chrysostomus. II. 2. 263.

Ioannes Cinnamus. II. 1. 509.

Io. Damascenus. II. 2. 300.

Ioann. Ducas. II. 1. 561.

Ioannes Hierosolymitanus. II. 2. 239.

Ioannes Malalas. II. 1. 465.

Ioannes, Moschi F. Eucrates. II. 2. 298.

Ioannes Mauropus. II. 1. 484.

Ioannes Nesiutes. II. 2. 297.

Ioannes, patriarcha CPolitanus II. 2. 300.

Ioannes Pediasimus II. 1. 543.

Ioan. Philoponus II. 1. 418. I¹. 2. 354.

Ioannes scholasticus II. 2. 298.

Io. Scyrtzes II. 1. 487.

Ioan. Stobaeus II. 1. 396.

Ioannes Zonaras II. 1. 499.

Ioel II. 1. 517.

Iosephus Br. ennus II. 2. 312.

Iosephus Christianus II. 1. 498.

Iosephus Flavius II. 1. 41. — add. *Ernesti*. Obs. in Aristoph. Nub et Fl. Ioseph. Lips. 1793. 8.

Iosephus Genesius II. 1. 476.

Irenaeus II. 2. 203.

Isaacus II. 2. 291.

Isaacus Argyrus II. 1. 543. — *Porphyrogeneta* II. 1. 512.

Isaeus

- Ifaeus I. 414.
 Ifidorus grammaticus II. 1. 21.
 Ifidorus Pelusiota II. 2. 292.
 Ifidorus philosophus II. 1. 350. nr. 5.
 Ifocrates I. 363.
 Itala versio II. 2. 78. fin. et 99. not.
 Iuba I. 580. II. 2. 347.
 Iudas II. 2. 159.
 Iudith II. 2. 57.
 Iulianus, imperator, II. 1. 321.
 Iulius Africanus II. 2. 212.
 Iustinianus imperator II. 1. 405.
 Iustinus Martyr II. 2. 191.
 Iustus II. 1. 41.

K.

- Kyranides I. 120. II. 2. 323.

L.

- Lamprus I. 220. nr. 9.
 Lascaris Constant. II. 1. 161. — *Ianus* ibid. 563.
 Lasus I. 220. nr. 9. — 237. nr. 2.
 Lecapenus, v. *Georgius*.
 Lestionaria II. 2. 84. et 85. not.
 Leo, diaconus. II. 1. 483. — *grammaticus* II. 1. 475.
 Leo VI. imperator. II. 1. 466.
 Leo Magentenus II. 1. 447.
 Leonidas I. 475. — *Alexandrinus* I. 476.
 Leontius, Byzantinus II. 1. 439 — *alii*, ibid. 440.
 Leontius Palatus II. 1. 545. nr. 1. et not. ac. II. 2. 311.

not.

Bb 4

Leu.

- Leucippus I. 284. nr. 6.
 Lexbonax II. I. 20,
 Lexica graeca I. 81,
 Libanius II. I. 312. 2. 352. et praef. VI.
 Liturgiae II. I. 160. nr. 4.
 Longinus Dio Cassius II. I. 277. II. 2. 351. sq.
 Longus, eroticus II. I. 358, Praef. ad II. 2. pag. VI,
 Lucas, euangelista, II. 2. 136. et 357.
 Lucianus II. 2. 184. 189. 219. praef. VI, Lucianus, Pres-
 byter, II. 215. et 280. nr. 5.
 Lycophron I, 509.
 Lycurgus, legislator I. 204. — orator I. 430.
 Lyfanas I. 542, nr. 2.
 Lyfias I. 357.
 Lyfinus I. 220. nr. 8.

M.

- Macarius II. 2. 234 — *minor* monachus, ibid. — *Ma-*
gnes II. 2, 214. et 358. sq.
 Magnes II. 2. 214.
 Malachus, v. *Marachus*,
 Malchus II. I. 388.
 Manaffes II. 2. 61.
 Nanethos I. 536. II. 2. 347,
 Manichaeus II. 2. 215.
 Manuel Bryennius II. I. 530.
 Manuel Caleca II. 2, 312.
 Manuel Palaeologus II. I. 546. — *Philos* II, I, 521,
 Marachus I. 432.
 Marcellus Sidetes II. I. 177.
 Marcianus II, I. 363.

Marcus,

- Marcus, euangelista ll. 2. 112. — eius euangelium autographum, ibid. et p. 83.
 Marcus, eremita. ll. 2. 280. nr. 5.
 Marinus ll. 1. 385.
 Martyrius, patriarcha. ll. 2. 276. nr. 5.
 Matthaeus Blastares ll. 1. 532.
 Matthaeus Camariota ll. 1. 553.
 Matthaeus, euangelista ll. 2. 124. et 357.
 Matthaeus, medicus. ll. 1. 559.
 Mauricius ll. 1. 438.
 Mauropus ll. 1. 484.
 Maximus, Confessor. ll. 2. 298.
 Maximus Ephesius ll. 1. 320. — *Epirota*, ibid.
 Maximus, Tyrius. ll. 1. 214.
 Megasthenes l. 501.
 Melampus l. 532. ll. 2. 340.
 Meleager l. 575. ll. 2. 347.
 Melissus l. 284. nr. 6.
 Melito ll. 2. 190.
 Memnon l. 581.
 Menaea ll. 2. 173.
 Menander comicus l. 488. — *Byzantinus* scriptor ll. 1. 439.
 Menelaus ll. 1. 75.
 Menexenus l. 399. not.
 Menologium Graecorum ll. 2. 173.
 Mercurius Trismegistus v. *Hermes*.
 Methodius ll. 2. 215. et 263. nr. 2. it. 277.
 Methodius, alias Methud. ll. 2. 302.
 Methodius, confessor, patriarcha ll. 2. 303.
 Methud ll. 2. 302.
 Metochita ll. 2. 309. et 310.

- Metrodorus l. 284. nr. 6.
 Michael, Apostolius ll. i. 551. — *Attaliata*, ll. i. 469.
 Michael Cerularius ll. 2. 314. — *Cboniates*, ll. i. 519.
 Michael, Syncellus ll. i. 450.
 Mimnermus l. 204.
 Minucianus ll. i. 277.
 Moeris, Aelius, ll. i. 213.
 Monymus l. 430.
 Morfimus l. 262. not.
 Moschion, medicus, ll. i. 443. — *alius*, ibid. 444. nr. 4.
 Moschion, Syracusanus, l. 541. et ll. i. 444. nr. 4.
 Moschopulus ll. i. 544.
 Moschus l. 558.
 Musa, Antonius l. 582. nr. 5.
 Mufaeus l. 132, ll. 2. 324. Praef. VII.
 Myrepfus ll. i. 526.
 Mythaecus l. 355. nr. 7.

N.

- Naucratiu8 ll. 2. 302.
 Nazianzenus, v. *Gregorius Nazianzenus*.
 Nestarius l. 2. 290.
 Nemefius ll. 2. 239.
 Nepos ll. 2. 214.
 Nestorius ll. 2. 290.
 Nicander l. 570. ll. 2. 346.
 Nicephorus ll. i. 453. — *alii*, ibid. p. 455.
 Nicephorus Blemmyda ll. i. 520.
 Nicephor. Bryennius ll. i. 500.
 Nicephorus Gregoras ll. i. 533.
 Nicephorus ll. patriarcha ll. i. 559.

Nice-

- Nicephorus Xanthopulus ll. 1. 529.
 Nicetas ll. 1. 362.
 Nicetas Acominatus Choniates ll. 1. 518. 534.
 Nicetas David, ll. 1. 458.
 Nicetas Serronius ll. 2. 304. — *Stethatus* ll. 2. 458.
 Nicias l. 355. nr. 7.
 Nicochares l. 415.
 Nicodemi euangelium ll. 2. 161. et 358. de edit. Augustana v. *Panzeri* A. T. 1. p. 134.
 Nicolaus, Alexandrinus ll. 1. 526.
 Nicolaus Damascenus, 1. 598.
 Nicolaus Myrepsus ll. 1. 526.
 Nicol. Syracufanus, l. 355, nr. 7.
 Nicomachus ll. 1. 130.
 Nicophon, f. Nicophron, comicus, l. 415.
 Nicofiratus, l. 415.
 Nilus ll. 2. 281. — *Cabasilas*, ll. 2. 309. — *Epartha*,
 ibid. — *Nomophylax* ll. 2. 309. — *alii* ll. 2. 282.
 Nonnus ll. 1. 360. Praef. ad ll. 2. VI.
 Nossis l. 500.
 Numenius ll. 1. 178. — *alius*, ibid.
 Nymphodorus l. 355. nr. 7.

O.

- Ocellus Lucanus l. 256. ll. 2. 328.
 Oecumenius ll. 2. 303.
 Olympiodorus ll. 1. 369 — *platonius*, ll. 1. 427. *alii*,
 ibidem, pag. 428.
 Onofander ll. 1. 33.
 Opianus ll. 1. 225.
 Orbasius ll. 1. 334.

Ori-

- Origenes Christianus ll. 2. 44. et 212. — *ethnicus* ll. 2.
53. ll. 1. 272.
Orpheus l. 127. ll. 2. 324.
Orus v. *Horus*.

P.

- Pachymeres ll. 1. 524.
Palaephatus l. 122. 211.
Palamas ll. 2. 311.
Palladius ll. 2. 281.
Pamphilus ll. 2. 215.
Panaetius l. 558.
Pantaenus ll. 2. 125. not. et 190.
Papias ll. 2. 188.
Pappus ll. 1. 343.
Parium chronicon — v. *chronicon marmor*.
Parmenides l. 253.
Parthenius l. 581. ll. 2. 347. fin. Praef. VII.
Patres ecclesiastici ll. 2. 166. et 176.
Paulus Aegineta ll. 1. 448.
Paulus Alexandrinus ll. 1. 338.
Paulus Apostolus ll. 2. 146. — eius epistola ad Hebraeos
ib. pag. 147. not. — ll. 2. 357. sq.
Paulus Samosatenus ll. 2. 214. — *Silentiarius* ll. 1.
419. — *Thebaeus* ll. 2. 216.
Pausanias. ll. 1. 179 ll. 2. 351.
Pediasimus ll. 1. 543.
Pentateuchus num primum sit translatus in L. Gr. nec ne?
ll. 2. 8. — ex quozam textu? ib. 10.
Peregrinus ll. 2. 190.
Petrus, apostolus ll. 2. 154.

Petrus

- Petrus, Alexandrinus episcopus, ll. 2. 214.
 Petrus, diaconus ll. 1. 427. — *rhctor* ll. 1. 426.
 Petrus Siculus ll. 2. 302.
 Phaedo l. 285. nr. 6.
 Phalaris l. 215.
 Pherecydes l. 240.
 Philemon, comicus. l. 488. — *iunior et alius*, ibid. not.
 Philemon grammaticus ll. 2. 311. — *fragmenta*, in *Villo-*
isonii ed. *Apollonii* gramat. Lexici Homeric.
 Philetaerus l. 415.
 Philinus l. 554 nr. 7.
 Philippides l. 471.
 Philippus l. 415.
 Philippus Sidetes, ll. 2. 280. nr. 5.
 Philippus Solitarius ll. 1. 495. ll. 2. 305.
 Philistion, comicus l. 361.
 Philistion, medicus l. 416.
 Philo, Carpasiae episcopus ll. 2. 280. nr. 5. et p. 258.
 Philo, Iudaeus, ll. 1. 22.
 Philo, mechanicus l. 557.
 Philocles, l. 262. not.
 Philodemus, philos. epicur. tempore Augusti, scripsit libr.
περί ποικίλης, cuius librum III. edid. et illustravit
Car. Rosinius in Herculan. voluminum tom. I. Nea-
 pol. 1793. scr. animadu. in illum partic. L. Ienae
 1795. fol. progr. Schütz, Prof. Ien.
 Philonides, l. 317.
 Philoponus, v. *Ioannes*.
 Philostorgius, ll. 2. 288.
 Philostratus, et Flavius et Lemnius ll. 1. 216.
 Philotheus ll. 2. 311.

- Philoxenus, Cytherius, poeta I. 413. — *Cos. et grammaticus* II. I. 404.
- Phocas II. I. 515.
- Phocylides I. 224.
- Phlegon, Trallianus II. I. 123.
- Phoebammmon II. I. 363.
- Photius II. I. 562.
- Phranzes II. I. 562.
- Phronto II. I. 277. not.
- Phrynichus, comicus, I. 314. — *rhëtor* II. I. 106.
- Pilati acta II. 2. 162. et v. *Pontius Pilatus*.
- Pindarus I. 270. II. 2. 330.
- Planudes II. I. 530.
- Plato, comicus, I. 281.
- Plato, philosophus I. 391. II. 2. 334.
- Pleias poetarum I. 508.
- Pletho, v. *Gemistus*, et II. 2. 312.
- Plotinus II. I. 273. et 290.
- Plutarchus II. I. 76. et 82. ac II. 2. 250. et 350. add.
Plut. Marius, Sulla, Lucull. et Sertor. edidit E. H.
G. Leopold. Lips. 1795. m. 8.
- Polemo, Anton. II. I. 122.
- Pollux, Iul. christianus, II. I. 390.
- Pollux, Iulius, Lexicographus, II. I. 208.
- Polus I. 269.
- Polyaenus II. I. 160.
- Polybius I. 562. II. 2. 345. sq.
- Polybus I. 326. nr. 7.
- Polycarpus II. 2. 185. 186. 187. in primis pag. 189.
- Polychronius II. 2. 280. nr. 5.
- Polycrates II. 2. 190.
- Pontius Pilatus II. I. 18. et II. 2. 162. — *Leontius*
Pilatus. v. Leontius.

- Porphyrius, Malchus II. I. 289. (scr. 288.)
 Porphyrius, Siculus. II. I. 293. nr. 7.
 Posidippus I. 504.
 Praxapostolus II. 2. 85. sq.
 Praxilla I. 282.
 Priscianus, Lydus, philosophus peripateticus, II. I. 402.
 Priscus II. I. 374.
 Probus, Siculus II. I. 289. (corrig. 288.) not.
 Proclus, Lycius II. I. 375. — *alii*, ibid. 383. fqq.
 Proclus, archiepiscopus CPolit. II. 2. 291.
 Procopius, Caesareae natus, historicus II. I. 431.
 Procopius Gazaeus II. 1. 407.
 Procopius, presbyter II. 2. 292.
 Prodromus II. I. 500. et 553.
 Protagoras I. 284. nr. 6.
~~Psaon I. 377. nr. 7.~~
 Pfellus Michael II. I. 464. II. 2. 305. — *minor* II. I.
 488.
 Ptolemaeus, Alexandrinus, grammaticus, Chennus. II. I.
 110.
 Ptolemaeus, Afcalonita II. I. 111.
 Ptolemaeus, Claudius II. 1. 143. II. 2. 350.
 Pythagoras I. 238. 242. II. 2. 322. — *Laco*. I. 248.
 Ptochoprodromus, v. *Prodromus*.

Q.

- Quadratus II. 2. 190.
 Quintus Calaber, v. *Cointus*.

R.

- Rhazes II. I. 484.
 Rhianus I. 544.

S.

- Sabinus II. 2. 283.
 Sallustius II. 1. 336.
 Salomonis sapientia II. 2. 58.
 Sanchoniaton I. 126.
 Sappho I. 196.
 Scriptores ecclesiastici v. *Ecclesiastici*.
 Scylax I. 249.
 Scymnus I. 577.
 Secundus II. 1. 109.
 Septuaginta interpretes graeci II. 2. 1. codices II. 2. 18.
 — editt. ib. 24. fqq. singulae editiones nonnullorum librorum, ibid. 35 et II. 2. 355. — Lexica, II. 2. 63. — eorum origo et utilitas, ib. 14. 16.
 Seuerianus II. 2. 280. nr. 5.
 Severus Alexandrinus, II. 1. 386.
 Seuerus Antiochenus episcopus II. 2. 292.
 Sextus Empiricus II. 1. 211.
 Sibylla I. 112.
 Sidetes II. 1. 177. et 358.
 Simeon CPolitan. II. 2. 304.
 Simeon Metaphrastes II. 1. 472.
 Simeon Sethus II. 1. 495. — *Stylites* II. 2. 281. —
Theffalon, II. 2. 312.
 Simmias I. 499. II. 2. 338.
 Simonides I. 237.
 Simplicius II. 1. 424.
 Sixtus secundus II. 1. 276.
 Socrates, philosophus I. 326. — *scholasticus* II. 2. 289.
 Solon I. 199.
 Sophocles I. 293. II. 2. 331.

Sophon

- Sophron I. 341. II. 2. 333.
 Sophronius, Hieronymi familiaris II. 1. 318. — *patriarcha CPolit.* II. 2. 239. not. — *patriarcha Hierosolymit.* II. 2. 298.
 Soranus II. 1. 104.
 Sozomenus II. 2. 289. nr. 2. et 290.
 Stephanus, Byzantinus II. 1. 386.
 Stephanus, Ictus II. 1. 418.
 Stephanus, medicus II. 1. 442.
 Stephanus Henr. de eius thesauro L. Gr. praef. ad part.
 II. tomi II. pag. IV. fqq. et II. 2. 311.
 Stefichorus I. 218.
 Stobaeus II. 1. 396.
 Strabo. II. 1. 11.
 Strato II. 1. 125.
 Suidas II. 1. 503. — *Olearii* not. ad Suidam, cum Ernesti Obss. ad Arist. Nubes. etc. Lips. 1795. 8.
 Sufarion I. 220.
 Symbolum apostolorum II. 2. 138. et 357.
 Symmachus II. 2. 43.
 Synesius II. 2. 277. — *medicus*, II. 1. 486.
 Sorianus II. 1. 370.
 Syrus. ὁ Σύρος, interpretes II. 2. 34.

T.

- Tarasius II. 1. 449.
 Tatianus II. 2. 201. 210. §. 13.
 Telamon I. 219. nr. 7.
 Teleclides I. 341.
 Testamentum nouum II. 2. 64. — eius inscriptio et diuinitas, ib. 66. fqq. 121. — lingua, ib. 68. — codices, ibid. 76. 78. 81. 84. — de arte critica adhibenda
 C c

- hibenda ib. 77. — editiones, ib. 86. — versiones, ibid. 98. — subsidia ib. 104. — lexica ib. 110. II. 2. 356.
- Testamentum verus graecum, v. *septuaginta interpretes*.
- Thalelaeus II. 1. 408.
- Theano I. 249. nr. 7.
- Thecla II. 2. 21. in primis 22. fq.
- Themistius II. 1. 330. — *alius*, ibid. 334.
- Themistocles I. 279.
- Theocritus I. 511. II. 2. 338. fq. Praef. VIII.
- Theodestes I. 415.
- Theodoretus II. 2. 235.
- Theodoritus II. 2. 285. 288.
- Theodorus Abucara II. 2. 301.
- Theodorus, Anagnostes II. 2. 294.
- Theodorus Balfamon II. 1. 514.
- Theodorus Gaza II. 1. 542.
- Theodorus Heraclensis II. 2. 235.
- Theodorus Melitoniata II. 1. 527.
- Theodorus Mopsuestenus II. 2. 239. cum nota, et pag 192. nr. 2.
- Theodorus Rhaiithuenfis II. 2. 299.
- Theodorus Studites II. 2. 301. 361.
- Theodosius II. 1. 75.
- Theodotio II. 2. 42.
- Theodotus II. 2. 290.
- Theognis I. 221.
- Theon philosoph. et mathem. Smyrnaeus II. 1. 105. — *mathematicus Alexandr.* II. 1. 545. (leg. 345.)
- Theon sophista II. 1. 310.
- Theophanes Byzant. II. 1. 437.
- Theophanes Isaacijs Confessor. II. 1. 450.
- Theophanes, Cerameus II. 1. 451.

Theo-

- Theophanes Nonnus II. I. 475.
 Theophilus, Alexandrinus episcopus II. 2. 239, 264.
 Theophilus, Antiochenus episcopus II. 2. 206.
 Theophilus, Ictus II. I. 415.
 Theophilus, medicus. I. 361.
 Theophilus, protospatharius II. I. 441.
 Theophrastus I. 477. II. 2. 337.
 Theophylactus. II. 2. 305. II. 2. 225. nr. 3.
 Theophylactus Simocatta II. I. 445.
 Theopompus, comicus. I. 415. — *historicus*, I. 429. II. 2. 335.
 Theorianus II. I. 497. not.
 Thespis I. 259.
 Thomas Magister II. I. 527.
 Thomae euangelium II. 2. 158. not.
 Thucydides I. 350. II. 2. 333.
 Timaeus, Locrus, I. 388.
 Timaeus, sophista. II. I. 295.
 Tifias I. 357. not.
 Titus, episcopus II. 2. 239.
 Tobias. II. 2. 57.
 Topographia christiana II. 2. 342.
 Trallianus II. I. 123.
 Tryphiodorus. II. I. 410. Praef. ad II. 2. VIII. bis.
 Trypho II. 2. 214.
 Tyrtæus I. 189.
 Tzetzes II. I. 510. — eius carmina iliaca I. 155.

V.

- Viphras II. 2. 99.
 Vlpianus II. I. 235.

- Vrbicius II. 1. 414.
 Veccus II. 2. 309.
 Victor Presbyter II. 2. 280. nr. 5.
 Vindicianus II. 1. 338.

X.

- Xenocrates II. 1. 21. et pag. 335. ac II. 2. 349.
 Xenophanes I. 251.
 Xenophon, Atheniensis, I. 373. fqq. II. 2. 250. II. 2.
 333. fq.
 Xenophon Ephesius II. 1. 361. Praef. ad II. 2. VI.
 Xiphilinus II. 1. 262. nr. 7.
 Xystus, v. *Sixtus*.

Z.

- Zacharias, scholasticus II. 2. 296.
 Zaleucus I. 204.
 Zeno, Cittieus, I. 505. — *Eleates* I. 285. nr. 6.
 Zeno, imperator. II. 1. 391.
 Zenobius II. 1. 224.
 Zenodotus, v. *Zenobius*.
 Zonaras II. 1. 499.
 Zoroaster I. 115.
 Zosimus II. 1. 371.

FINIS.

005664786

